

**РЕГІОНАЛЬНИЙ
СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ
МЕНЕДЖМЕНТ:
СУЧАСНІ ВИКЛИКИ
І ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ**

Збірник наукових праць

Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет імені Івана Франка
Факультет культури і мистецтв
Кафедра соціокультурного менеджменту

**РЕГІОНАЛЬНИЙ
СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ
МЕНЕДЖМЕНТ:
*СУЧАСНІ ВИКЛИКИ
І ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ***

Збірник наукових праць

Львів – 2023

УДК 316.7 (082)

Р 31

Рекомендовано до друку Вченою радою факультету культури і мистецтв Львівського національного університету імені Івана Франка (протокол № 19 від 20 березня 2023 р.)

Упорядники: Людмила Белінська, Лілія Сирота.

Р 31 Регіональний соціокультурний менеджмент: сучасні виклики і тенденції розвитку : зб. наук. праць / МОН України. ЛНУ імені Івана Франка; упоряд.: Л. Белінська, Л. Сирота; редкол.:Л. Белінська (відп. ред.) [та ін.]. Львів : «РАСТР-7», 2023. – 200 с.

Редакційна колегія:

Белінська Л. – докт. іст. наук, доц., зав. кафедри соціокультурного менеджменту ЛНУ імені Івана Франка (відп. ред.), Козаренко О. – докт. мист-ва, проф. кафедри соціокультурного менеджменту ЛНУ імені Івана Франка, Максимчук М. – докт. екон. наук, проф. кафедри соціокультурного менеджменту ЛНУ імені Івана Франка, Гнаткович О. – докт. екон. наук, проф. кафедри соціокультурного менеджменту ЛНУ імені Івана Франка, Данилиха Н. – канд. іст. наук, доц. кафедри соціокультурного менеджменту ЛНУ імені Івана Франка, Шевчук А. – асист. кафедри соціокультурного менеджменту ЛНУ імені Івана Франка, Сирота Л. – канд. філол. наук, доц. кафедри соціокультурного менеджменту ЛНУ імені Івана Франка (відп. секр.).

Рецензенти: Семак Б. Б. – доктор економічних наук, проректор з наукової роботи, професор кафедри маркетингу Львівського торговельно-економічного університету; Вижлок М. І. – кандидат економічних наук, доцент кафедри менеджменту ЛНУ імені Івана Франка

Збірник наукових праць кафедри соціокультурного менеджменту Львівського національного університету імені Івана Франка є платформою для обміну науковими досягненнями молодих вчених. Статті збірника відображають дослідження авторів з проблем розвитку соціокультурного менеджменту в Україні у складних умовах сучасності.

Для науковців, викладачів, аспірантів і студентів навчальних закладів України, працівників сфери культури і мистецтва.

Відповідальність за підбір і виклад фактів у статтях несуть автори

© Колектив авторів
© ЛНУ імені Івана Франка

З М І С Т

РОЗДІЛ I СОЦІОКУЛЬТУРНА ПРАКТИКА У КОНТЕКСТІ РІЗНИХ СФЕР ДІЯЛЬНОСТІ

Шикеринець Ольга

**Особливості реалізації державної політики
у сфері культури в умовах війни 7**

Петрова Дарія

Менеджмент у контексті сучасної соціокультурної діяльності..... 13

Очковська Анастасія

**Розвиток лідерського потенціалу
у менеджерів соціокультурної сфери..... 16**

Кульбако Анастасія

Збереження культурної спадщини під час військової агресії 19

Парадуха Катерина

Участь України в міжнародній пам'яткоохоронній діяльності..... 23

Солдатенко Олександр, Максименко Катерина

**Важливість надбання компетенцій
зі сценарної майстерності при підготовці спеціалістів
з менеджменту соціокультурної діяльності 29**

Солдатенко Олександр, Рапацька Наталія

**Організація та проведення фестивалю «Сяйво Різдва» у
Городнянській ОТГ..... 34**

Коцан Христина

**Меморіальні музеї Івано-Франківської області:
шляхи використання у соціокультурній діяльності 38**

Шелест Софія

Міжнародні благодійні фонди в Україні..... 44

Петрунчак Денис

**Обухівський «шитий» рушник: феномен локальної
та національної культури..... 51**

Підгорна Ірина

Дитяче дозвілля: функції, методи, форми..... 56

РОЗДІЛ II
НОВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ІНСТРУМЕНТИ
У СОЦІОКУЛЬТУРНІЙ СФЕРІ

<i>Бутова Катерина</i> Соціальна адаптація військовослужбовців засобами соціокультурної діяльності: постановка проблеми	62
<i>Глушко Володимир</i> Соціокультурна діяльність як об'єкт державного регулювання	66
<i>Балук Тетяна</i> Роль ІТ сфери в розвитку економіки України	69
<i>Балук Тетяна</i> Просування закладів культури в соцмережах: нестандартні дії та кращі практики	74
<i>Гачек Марія</i> Потенціал сучасних мобільних технологій у соціокультурній діяльності	80
<i>Горкунова Анастасія</i> Українська бінале цифрового та медіа мистецтва: використання новітніх технологій	87
<i>Швець Анастасія</i> Українські митці на фестивалі Burning Man 2019: особливості національного медіа-техно-арт проєкту	90
<i>Савка Роман</i> NFT-арт у сучасному українському мистецтві	93
<i>Семенюк Дмитро</i> AI-технологія та сучасне образотворче мистецтво	97
<i>Давиденко Оксана</i> Громадянська освіта як чинник розвитку соціокультурного середовища	102
<i>Никопенко Анастасія, Болотасва Аміна</i> Особливості організації віртуальної художньої виставки	105
<i>Русин Дарина</i> Івент-індустрія в Україні: регіональні особливості (на прикладі Закарпатської області)	110

РОЗДІЛ III
ПОТЕНЦІАЛ КУЛЬТУРНОГО
I МИСТЕЦЬКОГО МЕНЕДЖМЕНТУ
У СУЧАСНІЙ ПЕРСПЕКТИВІ

Кудрявцева Наталія

**Створення в умовах війни в Україні дитячого арт-простору
«Територія добра» для української спільноти в Італії..... 115**

Чопик Соломія

**Музично-фестивальний рух у сучасній Україні
(на прикладі музичного фестивалю «ЗахідFEST»)..... 119**

Жигало Тетяна

**Українська кіноіндустрія у контексті розвитку
європейського кіномистецтва..... 123**

Сарасва Надія

**Довженко-Центр:
ліквідація чи реорганізація культурного центру? 130**

Швець Анастасія

BOOK FORUM у Львові в час війни: нові форми активності..... 137

Князева Олена

**Мистецький центр «Галерея Ілько» –
сучасна арт інституція Ужгорода..... 142**

Гіряк Надія

Медіа-арт сучасної України..... 148

Глухова Дар'я

**Творчість Степана Рябченка
у контексті українського медіа-арту..... 149**

Щирба Анастасія

Мурал-арт у сучасному міському середовищі..... 153

Шкут Аліна

Жіночі візуальні практики в історичній ретроспективі..... 156

Солдатенко Олександр, Перетяцько Діана

**Організація культурного дозвілля
 мешканців Бахмацької ОТГ..... 161**

РОЗДІЛ IV
СОЦІОКУЛЬТУРНА СФЕРА
У КОНТЕКСТІ ГРОМАДСЬКО-ПАТРІОТИЧНОЇ ПОЗИЦІЇ

Щирба Анастасія

**Культурна спадщина в Україні під час
російсько-української війни 2014–2023 рр.
(втрати, пошкодження, порятунк)**..... 166

Горкунова Анастасія

**Видавництво мальописів у соціокультурному контексті часу
російсько-української війни** 171

Килинич Аліна

**Благодійні концерти в Україні
як механізм взаємодії суспільства і митців**..... 175

Стариш Ірина

**Бренд-ідентифікація Львова
як форма репрезентації міста у світі**..... 179

Лата Катерина

Народні аукціони в час війни: період до і після..... 182

Бабченко Неля

**Фестиваль «Atlas Weekend»:
від заснування і до сьогодні**..... 189

Поліщук Світлана

Дитяче волонтерство в сучасних умовах..... 194

РОЗДІЛ І
СОЦІОКУЛЬТУРНА ПРАКТИКА
У КОНТЕКСТІ РІЗНИХ СФЕР ДІЯЛЬНОСТІ

УДК 321.02+008:355 (477)

Шикеринець Ольга,
студентка I-го курсу,
спеціальність 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності»,
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Вичівський Павло (наук. кер.),
кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри управління соціокультурною
діяльністю, шоу-бізнесу та івентменеджменту,
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ
У СФЕРІ КУЛЬТУРИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Під час війни сфера культури в Україні зазнали відтоку талантів, скорочення фінансування, зниження попиту на культурні продукти та послуги, негативних наслідків розірваних ланцюгів постачання. Державні кошти, які в мирний час виділялися на культуру, в умовах воєнного стану спрямовані на підтримку Збройних Сил України. У статті досліджено особливості державної політики по відношенню до суб'єктів соціально-культурної сфери. Акцент зроблено на аналізі соціально-економічних аспектів державної політики в Україні. Особливу увагу приділено питанню підтримки суб'єктів сфери культури з боку органів державної влади та місцевого самоврядування.

Ключові слова: державна політика, реалізація, культура, війна, підтримка суб'єктів сфери культури.

During the war, the cultural sphere in Ukraine experienced an outflow of talent, a reduction in funding, a decrease in demand for cultural products and services, and the negative consequences of broken supply chains. State funds allocated to culture in peacetime are directed to support the Armed Forces of Ukraine under martial law. The article examines the peculiarities of state policy in relation to subjects of the social and cultural sphere. Emphasis is placed on the analysis of socio-economic aspects of state policy in Ukraine. Special attention is paid to the issue of support for subjects of the sphere of culture from state authorities and local self-government.

Key words: state policy, implementation, culture, war, support of subjects in the field of culture.

Діяльність держави в керівництві у сфері культури окреслюється використанням економічних, організаційних і законодавчих важелів контролю на діяльність культурного простору держави. При цьому потрібно взяти до уваги те, що незалежно, на що спрямована політична ідеологія в галузі культури – чи на галузеву чи на людинотворчу – будь-який вплив буде мати змістовні суспільні наслідки загального смислового і морального різновиду. Вибираючи стратегію впливу на державу в сфері культури можна керуватися існуючими моделями державної політики у галузі культури, які

традиційно називають – «американська», «британська», «французька».

Кожна з них містить в собі різні варіанти залучення держави до культурних процесів на рівні фінансування, залучення громадянськості та співпраці органів державної і місцевої влади. Хоча в кожній моделі є особливості, які формують цілісність державної політики, а в більшості країн є інтегровані підходи до створення економічної та організаційної підтримки культури. Варто звернути увагу на організаційно-правові умови щодо застосування принципів «американської», «британської» та «французької» моделей у сучасних умовах державного управління у сфері культури в Україні (див. рис. 1.1).

Американська	<ul style="list-style-type: none">- Державне бюджетне фінансування декількох загальнонаціональних закладів;- Допоміжне фінансування некомерційних культурно-мистецьких акцій та творчості окремих митців;- Законодавче регулювання пільгового оподаткування підприємців для заохочення спонсорства та меценатства.
Британська	<ul style="list-style-type: none">- Розподіл державного фінансування через адміністративно незалежні конституції («принцип витягнутої руки»);- Конкурсне виділення фінансування культурно-мистецьких проєктів та закладів;- Державне заохочення фінансової участі місцевих громад та спонсорів.
Французька	<ul style="list-style-type: none">- Централізований державний контроль бюджетного фінансування сфери культури на всіх етапах та рівнях;- Державне забезпечення фінансування всіх національно-орієнтованих культурно-мистецьких акцій та закладів незалежно від форм власності та комерційної спрямованості.

Рис. 1.1. Моделі культурної політики

**узагальнено автором*

Курс на «американську модель» може бути успішно реалізованим за умов створення загальнодержавної благоїдній організації та спонсорства під керівництвом приватного почину корпорацій або окремих меценатів. Це може стати одним із провідних завдань розвитку ідеології соціального партнерства.

Зосередження уваги на «британську модель» може бути критерієм оцінки демократизації управлінської діяльності, сфері культури тільки у визначені пріоритетів фінансової підтримки першорядну роль відіграватимуть громадські об'єднання та організації.

Орієнтування на «французьку модель» може допомогти забезпечити принцип соціальної солідарності та рівного доступу до культурних товарів та послуг, а також свідомого створення цілісного національного культурного простору. Це може стати визначальною ідеєю для подальшої інтеграції національної творчості та широкомасштабного притягнення людського

потенціалу населення до культурної творчості.

Державне управління в сфері культури ставить за мету підтримку та розвиток національної культури держави з урахуванням історичних традицій, специфіки формування основних форм і виразів національної культури.

Водночас слід звернути увагу на національну позицію на рахунок культурних пріоритетів, яка послідовно визначає спрямованість впливу держави на культурні процеси у сфері ідеології етнічної інтеграції у культурний простір держави та ідеології формування національної єдності всіх громадян України на основі громадянської приналежності української нації, як політичної нації.

Державне управління в сфері культури – це система правових, організаційних і економічних механізмів діяльності органів державного управління та органів місцевого самоврядування з метою реалізації державної політики в культурній галузі.

Розглянемо більш докладно кожен з елементів:

- правовий механізм установлює нормативно-правову базу адміністративних та контролюючих функцій держави щодо надання культурних послуг та національних інтересів у галузі охорони та безпеки культурного простору держави;

- організаційний механізм забезпечує ефективність діяльності органів державної та місцевої влади щодо охорони та розвитку національного культурного простору, а також надає громадянам право на безперешкодний доступ та свободне користування національною та світовою культурною спадщиною, культурне самовизначення, культурними благами та цінностями, культурний розвиток і участь у культурній творчості;

- економічний механізм установлює матеріальні чинники забезпечення ресурсів для сталого функціонування та розвитку національного культурного простору, соціальної доступності культурних благ та ефективного використання базової мережі культурних установ.

Підрозділи органів місцевого самоврядування здійснюють управлінську діяльність у сфері культури в рамках прав на формування стратегії культурного розвитку об'єднаної територіальної громади, які передбачені Законом України «Про місцеве самоврядування» [1] – відділи культури в системі відповідних виконавчих комітетів. Розподіл управлінської влади між державними та органами влади на регіональному та місцевому рівні залежить від форм власності на культурні блага, що належать до основної мережі культурних установ (див. рис. 1.2.).

Базова мережа закладів культури сфері культури складається з органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України для забезпечення загального

розвитку національної культури, доступу до культурної спадщини, культурних благ та відповідності соціальним стандартам у наданні культурних послуг. Також ця мережа фінансується з Державного бюджету України, місцевих бюджетів та отримує фінансову підтримку громадян та їх об'єднань.

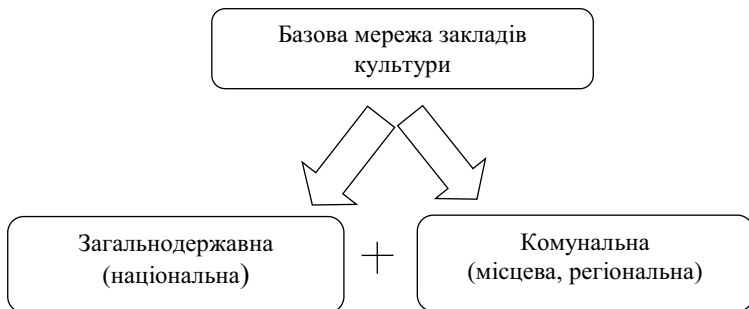

Рис. 1.2. Базова мережа закладів культури
* узагальнено автором на підставі

Специфіка діяльності державної адміністрації у сфері культури залежить від структурної об'єкта управління, за допомогою якого можна визначити підсистеми управління (див. рис. 1.3.).

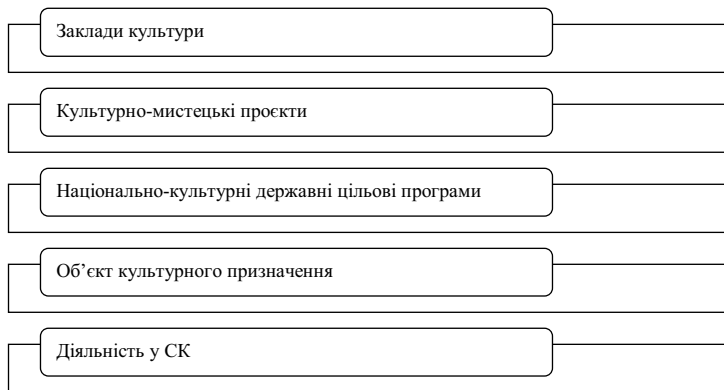

Рис. 1.3. Підсистеми державного управління у галузі культури
* узагальнено автором на підставі

Культурний заклад – це «юридична особа», головним об'єктом якої є діяльність, або структурний організаційний підрозділ юридичної особи, завданням якої є здійснення культурної діяльності (ст.1 Закону України «Про культуру») [2].

Культурно-мистецький проєкт – це форма культурної діяльності, якій є чітко визначені цілі та часові рамки (досягнення мети), а також цільовим фінансуванням відповідно до бюджету (ст. 1. Закону України «Про культуру») [2].

Об'єкти культури – комплекси нерухомості клубних установ, культурно-розважальні парки, бібліотеки, музеї, театральні та розважальні заклади, кінотеатри, та інші заклади культури; пам'ятники культурного надбання, колекції, культурні споруди і інакші об'єкти культури (ст. 1 Закону України «Про культуру») [2].

Культурна діяльність – це творча, наукова, бібліотечна, музейна, навчальна, культурна, розважальна та рекреаційна діяльність, що налаштована на створення, поширення, показ, просування, охорону та використання культурних благ і цінностей для вирішення культурних потреб громадян (ст. 1 Закону України «Про культуру») [2].

Реалізація державної політики в сфері культури визнає можливість приватної некомерційної і приватної підприємницької діяльності в цій сфері. Це включає інвестування в сфері культури та комерціалізацію відносин суб'єктів культури. Створює передумови для забезпечення фінансової підтримки культурного сектору із різних джерел, а не лише з бюджетних.

Непрямі заходи державної підтримки включають державні гарантії, кредитні та податкові пільги.

У Франції та інших розвинених європейській країнах існує механізм фінансування сфері культури з парафіскальних джерел шляхом запровадження розгалуженої системи конкретних податків. З цього, податок з продажу книг призначений для підтримки літературної діяльності, податок на прибуток на нових телеканалах, призначений для підтримки виробництва кіно-, аудіо-, відеопродукції, податок від театральньо-концертної діяльності – на розвиток театрального мистецтва [3].

В умовах недостатнього фінансування з державного бюджету зростає роль власних надходжень державних і комунальних закладів культури, отриманих як плата за послуги, що надаються ними згідно з основною діяльністю.

Більше третини видатків покриваються із власних доходів закладів культури, оскільки державне бюджетне фінансування виявляється нижчим за заплановане [4].

У фінансуванні сфери культури України приватні джерела фінансування складають значно меншу частину, ніж державні.

Так, О.Євсєєва зазначає, що у середньому по організаціях культури та мистецтва в Україні частка коштів, що отримуються від позабюджетних джерел, останніми роками практично незмінна та становить приблизно 12%

бюджетного фінансування [5, с. 27].

Найбільш універсальним механізмом залучення приватних джерел фінансування до сфери культури є державно-приватне партнерство.

С.Гриценко представляє такі потенційні фінансові вигоди та переваги внаслідок використання механізму державно-приватне партнерство [6, с. 16]:

– під час реалізації проєктів державно-приватне партнерства бюджет держави доповнюється виплатами з платежів, здійснюваних приватними партнерами;

– отримання приватних джерел фінансування через проєкти державно-приватне партнерство не завжди потребує фінансування з державного або місцевого бюджету;

– успішні проєкти можуть створити нові фінансові ресурси;

Законодавство України у сфері культури передбачає реалізацію та захист закріплених Конституцією України культурних прав громадян, насамперед – забезпечення права на вільну культурну діяльність, творчу свободу, доступ до інформації і культурного надбання.

Закони України регулюють відносини суб'єктів в сфері культури, а також право на захист інтелектуальної власності та господарської діяльності.

Закон України «Про культуру» зазначає, що правовою основою української культури є Конституція України, та інші акти, які регулюють культурну діяльність міжнародних культурних угод, затверджених Верховною Радою України, та іншими нормативно-правовими нормами” (ст. 2 ЗУ «Про культуру») [2].

Список використаних джерел

1. Про місцеве самоврядування : Закон України від 21 травня 1997 р. № 280/97-ВР, ред. від 21.01.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр> (дата звернення: 17.01.2020).
2. Про культуру : Закон України від 14 грудня 2010 р. № 2778-VI, ред. від 16.01.2020. URL: zakon.rada.gov.ua/go/2778-17 (дата звернення: 21.01.2023).
3. Бакальчук В., Кузьмук О. Зарубіжний досвід залучення позабюджетних коштів на розвиток культури : аналіт. зап. / Ін-т стратег. дослідж. при Президентові України. URL: <http://old.niss.gov.ua/Monitor/February/2.htm> (дата звернення: 22.01.2023).
4. Гриценко О.А., Солодовник В.В. Шляхи удосконалення фінансування культури в Україні: аналіт. записка. URL: http://www.culturalstudies.in.ua/zv_2004_1.php (дата звернення: 23.01.2023).
5. Євсєєва О.О. Вдосконалення державного регулювання розвитку системи культури в регіоні. *Бізнесінформ*. 2013. №4. С. 22-28.
6. Гриценко О.А. Культурна політика: концепції й досвід : навч. посібник. Київ : Ін-т держ. управ. і самовряд. при Каб. Міністрів України, 1994. 60 с.

*Петрова Дарія,
студентка III-го курсу,
спеціальність 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності»,
Український державний університет імені Михайла Драгоманова
Бірюкова Олександра (наук. кер.),
викладач кафедри менеджменту,
та інноваційних технологій соціокультурної діяльності,
Український державний університет імені Михайла Драгоманова*

СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

У роботі проаналізовані сучасні проблеми розвитку регіонального соціокультурного менеджменту, акцентовано на таких основних викликах, як модернізація вищої освіти та похідні від цього виклики для менеджерів соціокультурної діяльності. Розглянуто тенденції розвитку соціокультурної діяльності.

Ключові слова: регіональний соціокультурний менеджмент, соціокультурна діяльність, освіта, сучасні виклики, тенденції розвитку.

The paper analyzes the new problems on the topic of modern challenges to regional socio-cultural management. Accents on such main specifics as the modernization of higher education and the resulting challenges for the managers of sociocultural activity are given. The development trends of sociocultural activity are considered.

Key words: regional socio-cultural management, socio-cultural activity, education, modern challenges, development tendencies.

В умовах зниження промислового виробництва, практично руйнування вітчизняної промисловості набувають нового значення такі види людської діяльності, як, зокрема, і соціокультурна, яка передбачає цілеспрямований, спеціально організований процес залучення людини до культурних цінностей суспільства і активного включення самої особистості в цей процес.

Модернізація вітчизняної освіти передбачає якісно нову підготовку фахівців в закладах вищої освіти, які є готовими і конкурентоспроможними до роботи в умовах Нової української школи, позашкільних закладах освіти, закладах сфери культури, соціальної сфери.

Ніяка інша сфера не вимагає від фахівців такої різнобічної підготовки й поєднання різних якостей, як соціокультурна. Представники професії менеджер соціокультурної діяльності (далі – СКД) в ідеалі поєднують в собі технологічні, управлінські й організаційні вміння; здатності оратора, аналітика, психолога.

Основним сучасним викликом для СКД є модернізація вищої освіти, особливо для магістрів цієї спеціальності. Процес модернізації вищої освіти повністю змінює функціональну компетентність менеджера СКД, який більше не може залишатися тільки транслятором знань, умінь і навичок. Нова освітня

ситуація, на відміну від традиційної, вимагає не лише виконання функцій організатора спільної діяльності, а також розробника культурних й освітніх проєктів, дослідника, експерта тощо.

Зміна цілей освіти за відсутності певних приписів й еталонів сприяє диференціації ідеальної моделі менеджера СКД і його функціональної компетентності. У зв'язку з цим, одним з важливих завдань діагностики стало уточнення змісту еталону менеджера СКД, закріпленого у свідомості самих же реалізаторів процесу професійної підготовки, а також відповідності реальної практики ідеальній.

Також модернізація вищої освіти передбачає існування похідних сучасних викликів для менеджерів СКД:

- комплексне планування освітніх завдань;
- обґрунтований відбір змісту освітнього процесу;
- оптимальний вибір форм, методів і засобів його організації;
- активізація особистості того, кого навчають, розвиток його діяльності, що перетворює його з об'єкта в суб'єкт освіти виховання;
- організація й розвиток спільної діяльності.

Процес модернізації також включає самоаналіз і аналіз освітнього процесу та результатів діяльності, визначення нового комплексу завдань для майбутніх менеджерів СКД, тенденцій розвитку СКД.

Контекст модернізації вищої освіти – це система видів діяльності, у якій передбачаються три складові частини:

- 1) види діяльності, обумовлені особливостями поточного часу;
- 2) види діяльності, означені вимогами професії, спеціальності;
- 3) види діяльності, обумовлені соціально-політичним устроєм країни, його духовно-моральною системою.

Перша складова включає такі компетентності, які необхідні не тільки цьому фахівцю, але й представникам інших спеціальностей. Наприклад, вміти вчитися, вміти керувати колективом, бути готовим до колективної діяльності.

Друга частина моделі для кожної професії визначає свої, конкретні компетентності (уміння). Однак відповідно до типів менеджерів з вищою освітою, всі вміння можна об'єднати в три групи.

Першу становлять уміння, що дозволяють проводити дослідницьку роботу, другу – уміння, необхідні фахівцеві для вирішення практичних завдань, третю – уміння, що забезпечують підготовку студентів з менеджменту СКД до професійної діяльності.

Третя частина (особистісний блок) включає вимоги інформаційної культури, із чітко вираженим професійним інтересом до своєї професії. Основними базовими складовими сформованої нами концептуальної моделі професійної компетентності, що враховує результати формування професійної

компетентності майбутніх менеджерів СКД у контексті модернізації вищої освіти, є:

- освітня сфера: професійна управлінська підготовка, засвоєння професійної діяльності з урахуванням знань виробничих ситуацій;
- СКД: відпрацьована, удосконалена з новітніми технологіями;
- наукова сфера: технічні нововведення, фундаментальні дослідження.

Формування професійної компетентності майбутніх менеджерів СКД як складової процесу модернізації вищої освіти дозволили відокремити узагальнені вимоги до професії компетентного менеджера СКД, що полягають, насамперед, у володінні системою вмінь, пов'язаної із проєктуванням циклу навчання. Це конструктивний опис процесу модернізації вищої освіти; перелік показників, за допомогою яких необхідно сформувані в майбутніх менеджерів задані види діяльності, відібрати управлінські завдання, адекватні цим показникам; вибрати методи і визначити їхню послідовність; визначити параметри, за якими необхідно одержати інформацію про хід засвоєння.

Спеціальна система вмінь пов'язана з визначенням індивідуальних особливостей студентів, адаптацією й корекцією процесу засвоєння, оцінкою його результатів. Особливу систему становлять компетентності, необхідні для одержання необхідного виховного ефекту, навчальної діяльності (комунікативні, управлінські, загальнокультурні уміння). Вимоги професії до теоретичної готовності майбутніх менеджерів СКД є теоретична діяльність, що проявляється в узагальненому вмінні майбутніх менеджерів СКД креативно мислити, наявності аналітичних, прогностичних, проєктивних, рефлексивних умінь.

У нашому дослідженні запропоновано такі головні групи компетентностей майбутніх менеджерів СКД:

- організаційні, що проявляються в умінні згуртувати людей, зайняти їх, визначити обов'язки, спланувати роботу, підбити підсумки тощо;
- об'єднуючі конкретні вміння підібрати й підготувати необхідний матеріал, доступно пояснити; виразно, переконливо й послідовно озвучити завдання, стимулювати духовний розвиток особистості;
- перцептивні, що проявляються в умінні проникати в духовний світ підлеглих;
- комунікативні, що проявляються в умінні майбутніх менеджерів СКД встановлювати доцільні відносини з партнерами в галузі комунікацій;
- сугестивні, що полягають в емоційно-вольовому впливі;
- дослідницькі, що проявляються в умінні пізнати й об'єктивно оцінити ситуації й процеси;
- науково-пізнавальні, що зводяться до здатності засвоєння наукових знань в обраній галузі.

В останні роки спостерігаються активні зміни в підготовці майбутніх менеджерів СКД, посилюються вимоги до їх компетенцій і здатності до постійного професійного розвитку та росту, зорієнтованих на обставини сьогодення, що забезпечить їх максимальний запит особистісного потенціалу у суспільстві.

Список використаних джерел

1. Любарець В. Професійна підготовка майбутніх менеджерів соціокультурної діяльності для індустрії гостинності: теоретичні обґрунтування: монографія. Суми: Українська книга, 2018. 382 с.
2. Головач Н. М. Менеджмент культури в контексті сучасних соціокультурних перетворень. *Культура і сучасність*. 2017. № 2. С. 10-15.
3. Локшин В.С. Формування компетентнісної моделі системи професійної підготовки майбутніх менеджерів соціокультурної сфери в контексті модернізації вищої освіти. *Міжнародний науковий вісник: збірник наукових праць*. Ужгород: УжНУ, 2014. Вип. 2 (9). С.233-248.

УДК [331+316.48]:316.7-057.212

*Очковська Анастасія,
студентка IV-го курсу,
спеціальність 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності»,
Національний університет «Чернігівський колегіум» ім. Т. Г. Шевченка
Ладонько Людмила (наук. кер.),
доктор економічних наук, доцент, професор кафедри мистецьких дисциплін,
Національний університет «Чернігівський колегіум» ім. Т. Г. Шевченка*

РОЗВИТОК ЛІДЕРСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ У МЕНЕДЖЕРІВ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ СФЕРИ

Метою статті є дослідження феномену лідерства та лідерських компетенцій менеджера соціокультурної сфери. Проаналізовано ключові групи лідерських компетенцій, як індикаторів готовності до управлінської діяльності та особистісного розвитку сучасного менеджера соціокультурної сфери. З'ясовано сутність лідерського потенціалу менеджера та виділені його основні складові.

Ключові слова: лідерство, лідерський потенціал, компетенції, соціокультурна сфера.

The purpose of the article is to study the phenomenon of leadership and leadership competencies of a manager of the socio-cultural sphere. The key groups of leadership competencies are analyzed as indicators of readiness for managerial activity and personal development of a modern manager of the socio-cultural sphere. The essence of the manager's leadership potential is clarified and its main components are highlighted.

Key words: leadership, leadership potential, competencies, social and cultural sphere.

Лідерство – один із елементів управлінської взаємодії, що виходить за межі формальної організаційної структури і ґрунтується на базі статусних характеристик суб'єкта і об'єкта управління, у результаті якого відбувається згуртування членів організації чи колективу.

Український науковець В. Шатун вважає, що лідерство – це мистецтво

впливу на людей, щоб вони за власним бажанням намагалися досягнути висулених цілей. Дещо інший погляд на феномен лідерства в американського дослідника Герберта А. Саймона, який називає лідерством знання про те, як маніпулювати іншими людьми. Також надзвичайно цікавою для розуміння природи лідерства є концепція, запропонована вченим-етнологом Л. Гумільовим: імпульсом до лідерства є пасіонарність – особливий вид енергії чи, навіть, пристрасть, притаманна лише окремим людям і спрямована на перетворення навколишнього світу [1]. Так, Олександр Македонський, Жанна д'Арк, Бонапарт Наполеон та інші визначні особистості – приклади пасіонаріїв, які зуміли зламати інерцію традиції і дали пасіонарний імпульс для історичного злету своїх народів. Вітчизняним прикладом цієї концепції є постать президента України Володимира Зеленського, звичайного шоумена, який став президентом України, хоча до цього ніколи не був у політиці. Однак, саме його лідерські якості, цілеспрямованість, щирість, готовність працювати і відстоювати свої ідеї, переконали українців у тому, що він впорасться із поставленими завданнями [2].

Сучасні науковці у сфері управління переконані у необхідності створення можливостей для навчання та розвитку менеджерів через набуття ними лідерських компетентностей, як індикаторів готовності до управлінської діяльності та особистісного розвитку. Дослідивши літературні джерела [3; 4], можна виділити наступні ключові групи лідерських компетентцій сучасного менеджера соціокультурної сфери (табл. 1).

Табл. 1

Лідерські компетентції менеджера соціокультурної діяльності

	Групи компетентцій лідера	Характеристика компетентцій
1	Досягнення результатів, орієнтація на результат	Це спроможність брати на себе відповідальність, як за виконання своїх завдань, так і за задовільне виконання завдань колективу; орієнтація на досягнення визначених результатів діяльності підлеглих.
2	Аналітичне мислення	Це здатність об'єктивно сприймати, вивчати та викладати інформацію, що передбачає її узагальнення з різних джерел, врахування деталей та тенденцій, визначення проблем, їх важливості та причинно-наслідкових зв'язків; це здатність генерування нових ідей та різних шляхів розв'язання проблем.
3	Управління людськими ресурсами	Це спроможність керівників дотримуватися послідовного стратегічного підходу до управління персоналом, нести відповідальність за планування людських ресурсів, добір кадрів, розвиток їхньої спроможності та організацію діяльності на основі поточних та майбутніх потреб організації, мотивування досконалої діяльності, визнання внеску працівників у діяльність відомства та підтримку сприятливих умов праці, в яких службовці максимально можуть реалізовуватися та сприяти досягненню цілей організації.
4	Ефективна комунікація	Це здатність до ефективного обміну інформації з метою досягнення розуміння та підтримки на шляху реалізації цілей організації.

Лідерство, як компетенція менеджера сьогодні є досить новою концепцією в управлінні. Вона, перед усім, застосовується в управлінні змінами і передбачає необхідність оновлення всіх систем для досягнення успіху і визначених цілей.

Однак, якщо говорити про професійну успішність і ефективність праці менеджера соціокультурної сфери, що об'єднує одночасно декілька різних сфер його діяльності (професійну, організаційну, управлінську, соціальну, культурну), то сучасний керівник-лідер повинен володіти такими особистісними якостями, котрі об'єднуються загальною спрямованістю його діяльності. Такими особистісними якостями є лідерський потенціал менеджера.

Під лідерським потенціалом менеджера розуміють певні внутрішні відновлювані ресурси керівника (знання, якості особистості, лідерські здібності тощо), що розвиваються і виявляються у динамічній взаємодії менеджера із соціокультурним середовищем. Таким чином, лідер – це наділений найбільш ціннісним потенціалом індивід, який має значний вплив в колективі, для якого головним є не рівень посади, а можливість впливу на співробітників та діяльність організації загалом [3, с. 33].

Зіставляючи лідерські характеристики особистості та професійні якості ефективного керівника можна виділити складові, із яких формується лідерський потенціал менеджера:

- а) професійні якості – освіченість, самодисципліна, висока професійна підготовка, готовність до навчання та підвищення кваліфікації тощо;
- б) лідерські якості – здатність впливати на людей, прагнення до першості, вміння згуртувати колектив, застосування заохочувального мотивування тощо;
- в) інтелектуальні якості – високий рівень інтелекту, здатність до вирішення складних проблем, раціоналізм, гнучке нестандартне мислення тощо;
- г) соціально-орієнтовані якості – орієнтація на людину у процесі прийняття рішень, комунікабельність, розвинута емпатія, спроможність до швидкої адаптації у нових умовах діяльності, здатність до командної роботи тощо;
- д) вольові якості – рішучість, здатність приймати відповідальність за прийняття рішення у ризикованих ситуаціях, стресостійкість, сміливість, стійкість до невдач тощо;
- е) творчі якості – творча активність, здатність до сприйняття нового, креативність у прийнятті рішень, здатність застосовувати творчі методи до розв'язання складних проблем, схильність до новаторства тощо.

Виділення ключових груп лідерських компетенцій та розкриття складових лідерського потенціалу, дозволило нам означити основні шляхи формування лідерських компетентностей у менеджерів соціокультурної сфери, а саме:

- цілеспрямований розвиток лідерських якостей у співробітників, які вже працюють на посаді менеджера та мають певний сформований статус у колективі. Інструментами для цього можуть бути тренінги особистісного росту та розвитку, курси підвищення кваліфікації, самоосвіта та методики саморозвитку;

- попередній відбір працівників, які висуваються на керівну посаду із врахуванням їх творчого та лідерського потенціалу, зважаючи на специфіку управлінської праці та сферу діяльності організації чи підприємства. Інструментами для такого відбору є методики діагностики кожної складової лідерського потенціалу.

Отже, розвиток лідерського потенціалу менеджерів соціокультурної сфери дозволяє створити підґрунтя для підвищення ефективності роботи колективу, шляхом підвищення якості управлінської праці керівників.

Список використаних джерел

1. Кругій К. Як не вбити пасіонарія? Освітня політика. URL: <http://education-ua.org/ru/articles/1259-yak-ne-vbiti-pasionariya>.
2. Донцов Д. Лідерство на державній службі. Інститут громадянського суспільства. URL: <http://old.csi.org.ua/?p=2424>.
3. Калашнікова С. А. Актуальність лідерства в умовах сучасних суспільних трансформацій та його вплив на професійну підготовку управлінців. *Освітлогічний дискурс*. 2013. № 1. С. 75-89.
4. Прочан А. Значущість лідерських якостей менеджера як запорука позитивних змін. *Наук. записки Львів. університету бізнесу та права*. 2022. Вип. 32. С. 31-36.

УДК 94 (477)-049.34:355

*Кульбако Анастасія,
студентка III-го курсу,
спеціальність 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності»,
Національний університет «Чернігівський колегіум» ім. Т. Г. Шевченка
Нехай Валентин (наук. кер.),
кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри мистецьких дисциплін,
Національний університет «Чернігівський колегіум» ім. Т. Г. Шевченка*

ЗБЕРЕЖЕННЯ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ ПІД ЧАС ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ

Україна і міжнародне співтовариство мають застосувати всі інструменти міжнародного права, щоби притягнути до відповідальності росію як державу-агресора. Чернігівщина має багато пам'яток культури періоду Київської Русі і Козаччини. Їх збереження об'єктів культурної спадщини є архіважливим, особливо під час війни чи збройного конфлікту, коли є велика загроза їхнього пошкодження, знищення чи викрадання ворогом значущих артефактів.

Ключові слова: Міжнародне гуманітарне право, Чернігівщина, культурна спадщина, війна, збереження, руйнування.

Ukraine and the international community should use all instruments of international law to hold Russia accountable as an aggressor state. Chernihiv region has many cultural monuments of the period of Kyivan Rus and Cossack region. The preservation of cultural heritage sites is important, especially during

times of war or armed conflict, when there is a high risk of damage, destruction, or theft of significant artifacts by the enemy.

Key words: International humanitarian law, Chernihiv region, cultural heritage, war, preservation, destruction.

Війна, як уособлення найгірших людських якостей, має певні червоні лінії. Вони стосуються і об'єктів культурної спадщини (цінностей) як продукту творчої мирної діяльності людини. Культурна спадщина є надбанням всього людства, свідченням культурної багатоманітності світу, а також зв'язком людських поколінь. Саме у культурних цінностях втілюється людська ідентичність та гідність, тому збереження об'єктів культурної спадщини є архіважливим, особливо під час війни, коли є велика загроза їхнього пошкодження, знищення чи викрадення ворогом. З моменту початку російської агресії, як мінімум, 152 культурні цінності, серед яких 70 релігійних будівель, 30 історичних будівель, 18 культурних центрів, 15 пам'ятників, 12 музеїв та 7 бібліотек, за даними ЮНЕСКО, були частково чи повністю знищені станом на 23 червня. Тому в даному дослідженні розглянуто актуальну на даний момент проблему – проблему охорони та захисту об'єктів культурної спадщини України загалом та Чернігівщини, зокрема [2].

Французький професор Дам'єн Хелі зазначав: «Культура – це насіння трав і квітів, що виросте і покриє страшні руїни своїм цвітінням. Культура повертає людям надію, а їхнім травмованим душам дарує шанс уникнути своїх жахів, образ і помсти» [2].

Згідно із Законом України «Про охорону культурної спадщини», культурна спадщина – сукупність успадкованих людством від попередніх поколінь об'єктів культурної спадщини [1].

Об'єкт культурної спадщини – визначне місце, споруда (витвір), комплекс (ансамбль), їхні частини, пов'язані з ними рухомі предмети, а також території чи водні об'єкти (об'єкти підводної культурної та археологічної спадщини), інші природні, природно-антропогенні або створені людиною об'єкти незалежно від стану збереженості, що донесли до нашого часу цінність з археологічного, естетичного, етнологічного, історичного, архітектурного, мистецького, наукового чи художнього погляду і зберегли свою автентичність.

Охорона культурної спадщини – система правових, організаційних, фінансових, матеріально-технічних, містобудівних, інформаційних та інших заходів з обліку (виявлення, наукове вивчення, класифікація, державна реєстрація), запобігання руйнуванню або заподіянню шкоди, забезпечення захисту, збереження, утримання, відповідного використання, консервації, реставрації, ремонту, реабілітації, пристосування та музеєфікації об'єктів культурної спадщини [1].

Згідно з даними Міністерства культури та інформаційної політики

України, всього в Україні є 170185 виявлених об'єктів культурної спадщини. З них 36810 є щойно виявленими об'єктами, тобто є об'єктами культурної спадщини, які занесено до Переліку об'єктів культурної спадщини відповідно до цього Закону. 140375 пам'яток перебувають на державному обліку, з них лише 9952 об'єкти внесено до Державного реєстру нерухомих пам'яток України.

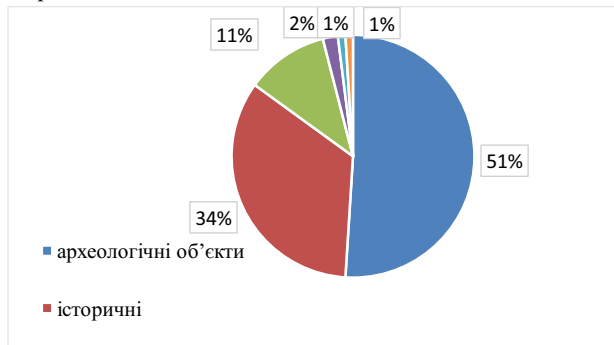

Рис. 1. Класифікація об'єктів культурної спадщини за видами [5].

За загальною кількістю пам'яток, які перебувають на державному обліку в межах адміністративно-територіальної одиниці області Чернігівська область займає 4 місце. За загальною кількістю пам'яток, що внесено до Реєстру – 6 місце. За загальною кількістю щойно виявлених об'єктів – 6 місце.

За щойно виявленими археологічними об'єктами Чернігівська область посідає 4 місце, за пам'ятками, що перебувають на державному обліку – 5 місце, за пам'ятками, які занесено до Реєстру – 3 місце, за щойно виявленими історичними об'єктами – 9 місце, за пам'ятками, що перебувають на державному обліку – 4 місце, за пам'ятками, які занесено до Реєстру – 9 місце [3].

Чернігівщина – справжня історична скарбниця України. Свого часу перший президент Української Народної Республіки Михайло Грушевський називав Чернігів «українською Равенною» [6]. Саме на Сіверщині збереглася третина усіх вітчизняних пам'яток домонгольського періоду. Серед них такі величні споруди, як Спаський і Борисоглібський собори, Єлецький і Троїцько-Іллінський монастирі, П'ятницька церква.

Древній Чернігівський край відомий великою кількістю унікальних пам'яток історії та архітектури Княжої та Козацької доби. Понад 200 з них мають світове значення і свідчать про видатну роль і місце Чернігівського князівства у формуванні Київської Русі та Української держави.

У Чернігівській області взято під державну охорону понад 2,4 тис. пам'яток історії та монументального мистецтва, понад 2,3 тис. пам'яток археології, де ведеться постійна наукова та дослідницька робота.

До національного архітектурно-історичного заповідника «Чернігів стародавній» належить Іллінський монастир і унікальні печерні сакральні споруди, яким майже 1000 років, зокрема Антонієві печери – комплекс підземних споруд, що складається з церков св. Антонія, св. Феодосія Тотемського (найбільша підземна церква в Україні – довжиною 16,5 м та шириною 8,4 м). В печерах є спеціальні камери, де зібрані кістки ченців, померлих багато сторіч тому. Характерною рисою підземного ансамблю, що відрізняє його від інших аналогічних підземних комплексів, є чотирирівневі приміщення, розташовані один над одним, церкви Миколи Святого, каплиці з мощами, келії Антонія, що вважають головною святинею монастиря [4, с. 21].

За кількістю пам'яток культурної спадщини Чернігівщина входить у першу десятку областей України (8751 пам'ятка культурної спадщини, з них – 193 національного значення). Це єдина область України, в якій збереглася третина архітектурних пам'яток давньоруської доби. Більшість із них знаходиться в Чернігові. 14 населених пунктів області включено до Списку історичних населених місць України [5].

Внаслідок руйнування археологічних пам'яток у процесі господарського освоєння територій та незаконних розкопок, Україна щодня втрачає свою археологічну спадщину, накопичену нашою рідною землею за тисячоліття.

Незаконні розкопки є цинічним і зухвалим мародерством, але вони переслідують зрозумілі комерційні цілі. Їх підживлює наявність попиту на тіньовому ринку культурних цінностей, неврегульованість цієї сфери у законодавстві України.

Боротися з відповідними явищами потрібно, зокрема, й через оновлення законодавчого механізму протидії правопорушенням проти культурної спадщини [4].

Збереження культурної спадщини є важливим напрямом гуманітарної політики держави. Водночас воно є тією цариною культурної діяльності, де участь держави є найбільшою, а відповідальність – найвищою. Тому сучасна розподіленість функцій охорони культурної спадщини між різними органами виконавчої влади не виглядає виправданою, оскільки будь-яка ефективна діяльність потребує єдиного центру прийняття рішень, координації зусиль і контролю за наслідками їх реалізації, а також повноцінної управлінської вертикалі.

Враховуючи вищенаведене можна запропонувати наступне:

1. Створити єдину систему охорони культурної спадщини, а саме визначити в системі центральних органів виконавчої влади єдиний орган з питань формування та реалізації державної політики у сфері охорони культурної спадщини з відповідною управлінською вертикаллю, до компетенції якої входитимуть не лише облікові, дозвільні та контрольно-

наглядові функції, але й питання дослідження, реставрації, збереження і використання пам'яток.

2. Усунути негативні наслідки законодавчих змін у сфері охорони культурної та археологічної спадщини, якими були не виправдано обмежені повноваження органів охорони культурної спадщини і дослідницькі можливості науковців, а також поставлені під загрозу об'єкти цієї спадщини.

Отже, без ефективної, сучасної системи обліку цих пам'яток не може бути мови про ефективність їх збереження. Недосконалість обліку об'єктів культурної спадщини перешкоджає їх цифровізації та презентації у міжнародних інформаційних базах і популяризації за кордоном, що сприятиме збільшенню туристичного потенціалу України.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про охорону культурної спадщини»: [Сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14#Text/>
2. Захист культурної спадщини під час війни – аналіз положень МПП: [Сайт]. URL: <https://pravo.ua/zakhyst-kulturnoi-spadshchyny-pid-chas-viiny-analiz-polozhen-mhp/>.
3. Культурна спадщина України: [Сайт]. URL: https://www.auc.org.ua/sites/default/files/kulturna_spadshchyna_orenda_pptx.pdf.
4. Панкова Є. В. Туристичне краєзнавство: навч. посібник. Київ: Альтерпрес, 2003. 231 с.
5. Правова охорона археологічної спадщини: [Сайт]. URL: <http://www.vgosau.kiev.ua/novyny/okhorona-arkheolohichnoi-spadshchyny/1157-nikosia>.
6. Українська «ravenна» гідна увійти до списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО: [Сайт]. URL: <https://oldchernihiv.com/ukrayinska-ravenna-gidna-uvijty-do-spysku-vsесvitnoyi-spadshchyny-yunesko/>.

УДК (477+100) 725.94-021.3

*Парадуха Катерина,
студентка II-го курсу,
спеціальність 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності»,
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Дутчак Олена (наук. кер.),
кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри управління
соціокультурною діяльністю, шоу-бізнесу та івентменеджменту,
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника*

УЧАСТЬ УКРАЇНИ У МІЖНАРОДНІЙ ПАМ'ЯТКООХОРОННІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті розкрито участь України в міжнародній пам'яткоохоронній діяльності, її вклад у розроблення нормативної бази ЮНЕСКО та інших організацій. Проаналізовано українські об'єкти у Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО.

Ключові слова: пам'ятка архітектури, ЮНЕСКО, Україна, пам'яткоохоронна діяльність.

The article reveals Ukraine's participation in international monument protection activities, its contribution to the development of the normative framework of UNESCO and other organizations. Ukrainian objects on the UNESCO World Heritage List were analyzed.

Key words: architectural monument, UNESCO, Ukraine, monument protection activity.

Охорона культурної та природної спадщини є одним із ключових елементів політики будь-якої цивілізованої держави та основою національної самоідентичності. Це особливо важливо для країн, які стикаються з кризами, перехідною економікою та постконфліктними ситуаціями.

Сучасна ситуація в Україні загрожує насамперед фізичному існуванню пам'яток культурної спадщини місцевого, національного та світового значення. Охорона культурної спадщини є невід'ємною рисою розвитку демократичного суспільства. Тому необхідність визначення стану збереження спадщини в Україні в контексті реформування державного устрою, інтеграції до Європейського співтовариства, визначення ролі держави у формуванні політики збереження спадщини відповідно до світових вимог, виходячи з досвіду Європи, стає надзвичайно важливим.

Нормативна база ЮНЕСКО є унікальною глобальною платформою для міжнародного співробітництва та діалогу. Ця організація створила комплексну систему управління культурою, засновану на підході до прав людини, базованому на спільних цінностях, взаємних зобов'язаннях, повазі до культурного різноманіття, вільному потоці ідей і колективній відповідальності. ЮНЕСКО співпрацює з країнами на міжнародному рівні через вимоги конвенцій, рекомендацій, декларацій та міждержавних програм. Його документи сприяють теоретичному дослідженню питань, шляхів та перспектив відповідно до міжнародних вимог щодо практичних заходів у сфері охорони культурної спадщини в Україні. Відтак метою дослідження є вивчення участі України у пам'яткоохоронній діяльності світу.

Культурна спадщина – це фундамент, на якому стоїть національна культура як джерело зростання і духовного розвитку українського народу, національної свідомості. Найважливіше завдання суспільства, кожної цивілізованої держави проявляється у ефективному збереженні, відновленні та відповідному використанні культурної спадщини, тому воно потребує наукового обґрунтування механізмів його реалізації, аналізу раціональних взаємозв'язків між різними громадянськими інститутами, що здійснюють таку діяльність [1–2].

Сьогодні особливою актуалізується потреба участі України у глобальних світових заходах з охорони історико-культурної спадщини, що вона активно здійснює впродовж останніх десятиліть.

Збереження та активізація використання пам'яток культурної спадщини в останнє десятиріччя перетворюється в одну з провідних проблем сфери охорони та використання нерухомої культурної спадщини. Особливо нагальною вона стає для історико-культурних заповідників та музеїв-заповідників, оскільки ці заклади культури не можуть (і не зможуть у

майбутньому) вижити без привернення уваги якнайширших верств суспільства до своїх пам'яток [6, с.6–8].

Цій проблематиці присвячено низку публікацій, а також спеціальних нормативно-правових актів та документів, як загальнонаціонального, так і міжнародного значення.

Україна є членом ЮНЕСКО від 12 травня 1954 року. Наша країна за час співпраці з цією організацією виступила ініціатором багатьох міжнародних програм та проєктів. На 27-й сесії Генеральної конференції ЮНЕСКО (1993 р.) Україна виступила з ініціативою розробки «Програми культури миру». Ця ініціатива лягла в основу переорієнтації діяльності ЮНЕСКО в напрямку зміцнення її етичної місії та ролі у формуванні психології культури миру, клімату довіри і толерантності.

В ході 29-ї сесії Генеральної конференції ЮНЕСКО Україна ініціювала звернення до ООН з метою відзначення Міжнародного року захисту, збереження та відродження культурної спадщини. 56-а сесія Генеральної асамблеї ООН підтримала ініціативу – 2002 рік проголошено ООН Міжнародним роком із захисту світової культурної спадщини. За період членства в ЮНЕСКО Україна чотири рази обиралася до керівного органу Організації – Виконавчої ради [9].

Існує низка Міжнародних конвенцій та рекомендації ЮНЕСКО, прийнятих за активної участі та ініціатив України:

- Всесвітня конвенція про авторське право (1952 р.);
- Конвенція про охорону культурних цінностей на випадок збройного конфлікту та Протоколи до неї (1954 р., 1999 р.);
- Конвенція про міжнародний обмін виданнями (1958 р.);
- Конвенція про обмін офіційними виданнями та урядовими документами між державами (1958 р.);
- Конвенція про боротьбу з дискримінацією в галузі освіти (1960 р.);
- Конвенція про визнання учбових курсів, дипломів про вищу освіту та вчених ступенів в державах регіону Європи (1979 р.);
- Конвенція про заходи, спрямовані на заборону і попередження незаконного ввозу, вивозу та передачі права власності на культурні цінності (1970 р.);
- Конвенція про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини (1972 р.);
- Конвенція про охорону інтересів виробників фонограм від незаконного відтворення їх фонограм (Конвенція про фонограми) (1971 р.);
- Конвенція про водно-болотні угіддя, що мають міжнародне значення, головним чином як середовище існування водоплавних птахів (1971 р.);
- Конвенція про визнання кваліфікацій з вищої освіти в європейському регіоні (1997 р.);

- Конвенція про охорону підводної культурної спадщини (2001 р.);
- Конвенція про збереження нематеріальної культурної спадщини (2003 р.);
- Конвенція про боротьбу із допінгом у спорті (2005 р.);
- Конвенція про охорону та заохочення розмаїття форм культурного самовираження (2005 р.) [3–4].

Україна активно співпрацює з ЮНЕСКО. Станом на 2022 рік шість українських культурних об'єктів і один природний належать до Списку всесвітньої спадщини, три елементи внесено до Репрезентативного списку нематеріальної спадщини людства, низка біосферних заповідників входять до Всесвітньої мережі біосферних резерватів. Чимало українських об'єктів віднесено до попереднього Списку світової спадщини організації.

Українські об'єкти у Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО:

- «Київ: Собор Святої Софії та прилеглі монастирські споруди, Києво-Печерська лавра» (з 1990 року);
- «Львів. Ансамбль історичного центру» (з 1998 року);
- Геодезична «Дуга Струве» (з 2005 року);
- «Резиденція митрополитів Буковини і Далмації» (зараз – Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича) (з 2011 року);
- «Стародавнє місто Херсонес Таврійський та його хора» (з 2013 року);
- «Дерев'яні церкви Карпатського регіону України та Польщі»; спільна українсько-польська номінація (з 2013 року);
- Природний об'єкт: «Букові праліси і давні ліси Карпат та інших регіонів Європи». Букові ліси Карпат – транскордонний серійний природний об'єкт, що складається з десяти окремих масивів, які розташовані вздовж осі завдовжки 185 км. Простягається від Рахівських гір і Червоногірського хребта в Україні на захід Полонинським хребтом до гір Буковські Верхи та Вигорлат у Словаччині [8].

До Репрезентативного списку нематеріальної культурної спадщини людства внесені такі елементи української культури:

- Петриківський декоративний живопис як феномен української орнаментальної народної творчості (2013);
- Традиція Косівської мальованої кераміки (2019);
- Орьнек – кримськотатарський орнамент та знання про нього (2021).

До Списку нематеріальної культурної спадщини, що потребує термінової охорони, включено:

- Козацькі пісні Дніпропетровщини (2016);
- Культура приготування українського борщу (2022) [5].

В Україні функціонує Мережа Асоційованих шкіл ЮНЕСКО (74 школи із різних регіонів). Серед них є школи-дитячі садочки, середні загальноосвітні

школи, спеціалізовані школи з поглибленим вивчення іноземних мов, гімназії, ліцеї, професійно-технічні училища.

Асоційовані школи ЮНЕСКО в Україні беруть участь у міжнародних освітніх проєктах; розвивають молодіжну і дитячу дипломатію; вивчають і відзначають пам'ятні дати ООН; проводять міжнародні семінари, конференції, фестивалі, літні табори. Чотири основні теми їх дослідження, що визначені ЮНЕСКО: вивчення світових проблем і роль системи ООН в їхньому врегулюванні; права людини; інші країни та культури; людина і довкілля.

Проєкт асоційованих шкіл ЮНЕСКО був започаткований 1953 року. Головною метою проєкту є забезпечення якісної шкільної освіти, націленої на реалізацію проєктів по підтримці знань у галузі прав людини, демократії, міжкультурних зв'язків та захисту довкілля в системі ООН.

1992 року була запущена програма кафедр UNITWIN / ЮНЕСКО, яка сприяє міжнародному міжуніверситетському співробітництву та розширенню інституційного потенціалу шляхом спільної роботи та обміну знаннями. В програмі взяли участь понад 850 установ у 116 країнах. Вона підтримує створення кафедр ЮНЕСКО і мереж UNITWIN у ключових пріоритетних сферах компетенції ЮНЕСКО, тобто у галузі освіти, природничих та соціальних наук, культури та комунікацій.

Впливовістю та масштабами пам'яткоохоронної діяльності вражає ICOMOS – Міжнародна рада з питань пам'яток і визначних місць – всесвітня неурядова організація, заснована 1965 року, яка опікується збереженням культурних надбань людства. На сьогодні ICOMOS нараховує більше 7500 членів і має представництво в 110 країнах – членах ЮНЕСКО. Кожний член ради має певну кваліфікацію в галузі збереження культурної спадщини: архітектури, ландшафтного дизайну, археології, містобудування, інженерного забезпечення, адміністрування культурної спадщини, мистецтвознавства, архівів та ін. [7].

Український національний комітет Міжнародної ради з питань пам'яток і визначних місць (УНК ІКОМОС) є міжнародною громадською організацією, яка на основі єдності інтересів об'єднує фахівців у галузі охорони, реставрації та використання культурної спадщини для реалізації основних завдань, поставлених Комітетом. Комітет утворений в травні 1993 року і діє на основі добровільності й рівноправності його членів, самоврядування, законності та гласності. Основною метою Комітету є сприяння охороні, реставрації та використанню пам'яток, ансамблів і визначних місць та захисту законних соціальних, економічних, творчих, національно-культурних та інших спільних інтересів своїх членів. У Чернівцях також утворено регіональний осередок ICOMOS. Це відбулося 7 грудня 2012 р., коли загальні збори членів

Українського національного комітету ІКОМОС одноголосно підтримали рішення про утворення регіонального осередку в м. Чернівцях [10].

В умовах російської агресії проти України та незаконної окупації росією Кримського півострова одним з пріоритетів України в ЮНЕСКО є забезпечення ефективного моніторингу з боку Організації ситуації в Криму у сфері компетенції ЮНЕСКО. За ініціативи української делегації Виконавча Рада постійно розглядає це питання та ухвалює рішення «Моніторинг ситуації в Автономній Республіці Крим (Україна)», якими підтверджується територіальна цілісність України та закладаються юридичні підвалини для здійснення ЮНЕСКО моніторингу у тимчасово окупованому Криму в сферах компетенції Організації.

Отже, на основі вище викладеного матеріалу можна зробити низку висновків:

- Україна сьогодні виступає активним учасником найвпливовіших міжнародних пам'яткоохоронних організацій та, відповідно, у реалізації їхніх пам'яткоохоронних ініціатив;

- за участю та ініціативою України за останні 70 років було прийнято важливі документи міжнародної дії, що регламентують взаємовідносини між країнами у цій сфері;

- найактивнішою є співпраця України та ЮНЕСКО і така співпраця тільки поглиблюється.

Список використаних джерел

1. Акуленко В.І. На перехресті закону і совісті: нариси, памфлети, спогади. Київ: Українська енциклопедія, 2001. 456 с.
2. Акуленко В.І. Політико-правові проблеми повернення культурних цінностей між державами СНД. *Праці Центру пам'яткознавства. Зб. наук. пр.* 2009. Вип. 15. С. 5-17.
3. Богущкий Ю.П. Відповідальність за долю культурних надбань: сучасний стан та перспективи охорони об'єктів культурної спадщини України. *Урядовий кур'єр*. 2003. 11 листопада. С. 6.
4. Бойко Л.О. Внесок членів Українського товариства охорони пам'яток історії та культури у справу збереження надбань минулого. *Вісник Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. Київ, 2010. № 2. С. 56-60.
5. Конвенція про охорону нематеріальної культурної спадщини. URL: <https://unesco.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/elementi-ukrayinskoji-kulturi-u-reprezentativnom-spisku-nematerialnoyi-kulturnoyi-spadshchini-lyudstva>.
6. Сіверщина в історії України : Збірник наукових праць. Київ-Глухів: Ферокол, 2012. Вип. 5. 384 с.
7. Співпраця з ІКОМОС. URL: <https://kplavra.kyiv.ua/ua/node/51>.
8. Українські об'єкти у списку Світової спадщини ЮНЕСКО. URL : <https://lowcost.ua/ukraine-unesco/>.
9. Участь України в діяльності ЮНЕСКО. URL: <https://mfa.gov.ua/mizhnarodni-vidnosini/yunesco/uchast-ukrayini-u-diyalnosti-yunesko>.
10. Що собою являє «ІКОМОС» на Буковині. URL: <https://buknews.com.ua/page/shcho-naspravdi-ivlaiaie-soboyu-bukovynskiyi-ikomom-i-z-chym-ioho-idiat.html>.

*Солдатенко Олександр,
кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри мистецьких дисциплін,
Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка*
*Максименко Катерина,
магістрантка 1-го курсу,
спеціальність 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності»,
Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка,
викладач Ніжинського фахового коледжу культури і мистецтв
імені Марії Заньковецької*

ВАЖЛИВІСТЬ НАДБАННЯ КОМПЕТЕНЦІЙ ЗІ СЦЕНАРНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ПРИ ПІДГОТОВЦІ СПЕЦІАЛІСТІВ З МЕНЕДЖМЕНТУ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті досліджені компетенції з дисципліни «Сценарна майстерність» при підготовці фахівців із спеціальності «Менеджмент соціокультурної діяльності», за освітнім рівнем – фаховий молодший бакалавр. Проаналізовано ключові компетентності, що є показником готовності до професійної діяльності студентів. З'ясовано методи викладацької діяльності. Запропоновані Інтернет-сервіси для якісного дистанційного навчання.

Ключові слова: сценарна майстерність, фахівець, підготовка, компетентність, соціокультурна діяльність.

The article examines the competencies in the discipline «Scriptwriting» in the preparation of specialists of the socio-cultural event management, according to the educational level – professional junior bachelor. Key competencies are analyzed, which are an indicator of students' readiness for professional activities. The methods of teaching activity have been found out. Internet services for high-quality distance learning have been proposed.

Key words: screenwriting, training, specialist, competence, socio-cultural activities.

Професійний портрет підготовки спеціаліста з менеджменту соціокультурної діяльності, на думку В. В. Любарець, складається з поєднання фахових, особистих, ділових, моральних, естетичних, психологічних, педагогічних якостей, що утворюють систему, в основі якої лежить творча майстерність, соціальна активність, особиста відповідальність, яка сприяє розв'язанню актуальних соціокультурних проблем та завдань із залученням художньо-творчих ресурсів [4]. Інша дослідниця Н. П. Донченко писала: «Необхідними якостями сценариста є здібність до художньо-образного мислення, конкретність режисерського бачення, здатність розкривати основну думку літературного твору через емоційно-образне рішення. Велике значення для сценариста мають педагогічні та організаційні здібності, уміння чітко висловлювати свої думки і захоплювати своїм творчим задумом інших» [1, с. 36].

Погоджуючись з М. В. Крипчуком [3], можна констатувати, що не існує і не повинно існувати єдиного сценарного шаблону. Варіантів розвитку історій щонайменше стільки ж, скільки й людей, які їх пишуть. Драматургія сценарію має багато специфічних ознак, що відрізняють її від драматургії оригінальної п'єси, яка набагато частіше, ніж театральна, звертається до субстанціональних конфліктів, що виражені абстрактними поняттями, на чому неодноразово підтверджують такі науковці-практики сценарної майстерності, як: Н. П. Донченко [1] А. П. Обертинська [6], Л. Сегер [7], та Р. Маккі [5]. Ця специфіка обумовлена різними темами театралізованих сценаріїв, що присвячені науковим, філософським чи суспільним проблемам. Специфічним для сценарної драматургії є конфлікт-змагання, що втілюється в іграх, конкурсах, при включенні глядача до сюжету як дійові особи. Слід враховувати два види конфлікту, властивих театралізованому сценарію:

а) прямий (персоніфікований), що виникає між героями вистави;

б) непрямий (неперсоніфікований), що виникає під час змагання команд або окремих учасників.

Без цих основ не можна говорити про компетентного сценариста [5].

Курс «Сценарна майстерність» – це практичні заняття з оволодіння словом і пером, які дають змогу впливати на людську свідомість за допомогою принципів драматургії, грамотно і дієво втілювати свої ідеї у поетичну, сценарну і прозаїчну форму [9]. Він вчить студентів розпізнавати характери героїв, правильно будувати діалоги, майстерно формувати кульмінації і оригінально завершувати свої творіння із несподіваним фіналом.

Метою викладання навчальної дисципліни «Сценарна майстерність» є формування системи знань про методика створення сценаріїв театралізованих заходів різних жанрів та практичних навичок їх написання. Завдання дисципліни полягають у вивченні специфіки драматургії твору; оволодінні студентами основами сценарної майстерності; ключовими поняттями та теоретичними положеннями курсу; засвоєння методика сценарної роботи; формування творчого хисту роботи над літературним сценарієм; набуття навичок роботи у команді з іншими учасниками творчого процесу.

Основними завданнями навчальної дисципліни «Сценарна майстерність» також є: засвоєння студентами знань про особливості драматургії різних театралізованих заходів, методи та прийоми створення сценаріїв театралізованих заходів; формування практичних навичок створення компліятивних та авторських сценаріїв театралізованих заходів різних жанрів; формування навичок самостійного здійснення аналізу результату виконаної роботи з написання сценарію [3].

2021 року вступив в дію новий Стандарт фахової передвищої освіти України: освітньо-професійний ступінь «Фаховий молодший бакалавр», галузі

знань 02 «Культура і мистецтво», спеціальності 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності», згідно якого у процесі засвоєння навчальної дисципліни «Сценарна майстерність» у студентів формуються компетентності:

Інтегральна компетентність – здатність вирішувати типові спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері менеджменту соціокультурної діяльності, що вимагає застосування положень і методів організації дозвілля, культурного простору та діяльності у сфері культури, та може характеризуватися певною невизначеністю умов; нести відповідальність за результати своєї діяльності; здійснювати контроль інших осіб у визначених ситуаціях.

Загальні компетентності:

ЗК 3. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 4. Здатність спілкуватися державною мовою усно і письмово.

ЗК 5. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.

ЗК 6. Здатність виявляти ініціативу та підприємливість.

Спеціальні компетентності:

СК 1. Здатність використовувати знання та розуміння традиційних і сучасних культурно-мистецьких процесів і практик у власній професійній діяльності.

СК 3. Здатність знаходити організаційні рішення до поставлених типових професійних задач у сфері культури та обґрунтовувати їх вибір.

СК 6. Здатність організувати та реалізувати соціокультурні проекти.

СК 7. Здатність підбирати команду та працювати в команді для досягнення професійних цілей.

СК 8. Здатність здійснювати міжособистісну, соціальну, дистанційну (через електронні ресурси) та професійну комунікацію в процесі виконання поставлених завдань.

СК 9. Здатність до просування власних професійних компетентностей на ринку праці [8].

Нормативний зміст підготовки здобувачів фахової передвищої освіти при засвоєнні навчальної дисципліни «Сценарна майстерність» сформульований у таких результатах навчання:

РН 1. Спілкуватися державною мовою усно і письмово, включаючи спеціальну термінологію.

РН 2. Володіти іноземною мовою на рівні, необхідному для виконання типових професійних завдань.

РН 3. Знати та застосовувати загальні та спеціальні акти законодавства, у тому числі щодо дотримання авторських та суміжних прав та захисту персональних даних.

РН 5. Демонструвати інформаційну та цифрову грамотність у професійній та комунікаційній діяльності.

- PH 6. Розробляти інформаційні, розпорядчі та організаційні документи у межах поставлених завдань.
- PH 8. Підбирати команду та управляти нею для досягнення професійних цілей.
- PH 9. Здійснювати міжособистісну, соціальну, у тому числі професійну комунікацію, зокрема через електронні ресурси.
- PH 13. Вибирати види соціокультурних проєктів, зміст та форми культурно-мистецьких заходів для різних категорій населення з урахування гендерних, культурних, етнічних, релігійних особливостей громадян.
- PH 16. Діяти відповідно до етичних принципів, економічних, правових, соціальних норм, норм безпеки життєдіяльності та охорони праці.
- PH 17. Демонструвати власні професійні компетентності та готовність до професійної діяльності [8].

Педагогічна діяльність з естетичного виховання студентів навчальних закладів вищої освіти включає: навчально-виховний процес і організацію навчання; позанавчальну діяльність і організацію дозвілля; самодіяльну естетико-художню творчість. Кожен з означених елементів педагогічної діяльності передбачає використання відповідних методів роботи [2]:

- переконання;
- прикладу;
- вправ;
- заохочення;
- критики і самокритики.

Зазначимо, що жоден з названих методів не є універсальним. Виконання усієї сукупності завдань естетичного виховання студентів досягається творчим використанням всього арсеналу методів у процесі взаємодії суб'єкта і об'єкта [2].

Незважаючи на форму навчання, що змінилася на дистанційну через існування певних проблем (Covid-19, карантин, війна), вирішальним фактором естетичного розвитку студентів є не засоби самі по собі, а творче ставлення студентів до них, що формується внаслідок ефективної педагогічної діяльності.

В умовах дистанційного навчання викладачі Ніжинського фахового коледжу культури і мистецтв імені Марії Заньковецької використовують такі Інтернет-сервіси:

1. Google Classroom – безкоштовний сервіс, яким може скористатися кожен, хто має обліковий запис у Google. За допомогою його можна організувати дистанційне навчання з використанням сервісів Google (Диск, Форми, Документи, Таблиці, Презентації, Blogger, Youtube, Hangouts), перевірити виконані завдання і залишити особисті коментарі, що є важливим у дистанційному навчанні.

2. Zoom, Google Meet – загальнодоступні та безкоштовні сервіси для безпечних аудіо- та відео-конференцій.
3. Кеер (нотатки), Jamboard – безпечні інструменти Google, що дають змогу створювати таблиці, задачі, зразки партитур, інтелект-карти, стрілки часу, цифрові бейджі, сценарії, плани роботи над сценарієм, тощо).

Ці сервіси дають можливість студентам і викладачам завжди бути на зв'язку, що не тільки покращує комунікацію, а й позитивно відображається на результаті роботи, так як у будь-який момент можна отримати відповіді на питання, додаткову інформацію та зауваження, що є однозначно важливим у теперішній важкий час. Важливими практичними навичками, затребуваними у майбутній професії, що набувають студенти під час дистанційного навчання, є:

- створення режисерського задуму сценарію;
- розробка різних за складністю сценарних планів;
- добір і опрацювання художнього та документального матеріалу;
- відповідний добір засобів художньо-мистецької виразності згідно режисерського задуму та головної думки сценарію;
- створення сценарію та його літературний запис.

Отже, можна зробити висновок, що навчальна дисципліна «Сценарна майстерність» дуже важлива для надбання компетенцій при підготовці фахівців із спеціальності «Менеджмент соціокультурної діяльності».

Список використаних джерел

1. Донченко Н. Режисура та акторська майстерність: навч. посібник. Київ, 2006. 260 с.
2. Зязюн І. А., Крамущенко Л. В., Кривонос І. Ф. Педагогічна майстерність. Київ: Вища школа, 1997. 349 с.
3. Крипчук М. В. Основи сценарної майстерності: навчально-методичні рекомендації для мистецьких закладів фахової передвищої освіти. Київ: ДНМЦЗКМ, 2019. 30 с.
4. Любарець В. В. Теорія і практика професійної підготовки майбутніх менеджерів соціокультурної діяльності в умовах інформаційно-освітнього середовища: дис. ... док. пед. наук. Київ, 2019. 515 с. Рукопис.
5. Маккі Р. Оповідь. Субстанція, структура, стиль та принципи письмової екранізації. / Пер. з англ. В. Антоненко, В. Войтенко, К. Грещишин. Київ: АРК.ЮЕІ. 2021. 520 с.
6. Обертинська А. П. Основи теорії драми та сценарної майстерності : навчальний посібник. Київ: Держ. академія керівних кадрів культури і мистецтва, 2002. 132 с.
7. Сегер Л. Як зробити хороший сценарій великим. Практичне керівництво голлівудського експерта. / Пер. з англ. Харків: Глобус, 2011. 212 с.
8. Стандарт фахової передвищої освіти України зі спеціальності 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності» [Чинний від 2021-06-10]. Київ, 2021. 14 с. (Інформація та документація).
9. Release education 2016. Сценарна майстерність. URL: <http://release.ua/stsarnama-jsternist/>.

*Солдатенко Олександр,
кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри мистецьких дисциплін,
Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка
Рапацька Наталія,
студентка III-го курсу,
спеціальність 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності»,
Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка*

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ПРОВЕДЕННЯ ФЕСТИВАЛЮ «СЯЙВО РІЗДВА» У ГОРОДНЯНСЬКІЙ ОТГ: СПРОБА АНАЛІЗУ

У статті акцентується увага на сутності фестивалів, їх організації в Україні загалом та аналізується досвід проведення Городнянським будинком культури фестивалю колядок та щедрівок «Сяйво Різдва», зокрема.

Ключові слова: Городнянська об'єднана територіальна громада, сільський клуб, фестиваль «Сяйво Різдва», колядка, щедрівка, аналіз.

The article focuses on the essence of festivals, their organization in Ukraine in general and the experience of holding the Horodnia House of Culture festival of carols «Shine of Christmas» is analyzed, in particular.

Key words: Horodnya City United Territorial Community, village club, «Shine of Christmas» festival, carol, charity, analysis.

Більшість науковців вважає фестиваль масовим святковим дійством, що включає огляд чи демонстрацію досягнень колективної та індивідуальної творчості в різних галузях людської діяльності: художній, музичній, естрадній, цирковій, кіномистецькій, науковій, спортивній, виробничій та є одним з видів подієвого туристичного ресурсу. Як правило, фестивальним заходам притаманні елементи демонстрації, змагання за право бути кращими. Саме тому фестивалі стали не тільки формою представлення результатів самодіяльної і професійної майстерності, а й популяризують найбільш вдалі експерименти в різних сферах сучасного суспільства [1].

Кожного року в нашій країні проводиться багато цікавих та різноманітних фестивалів. Фестивальний рух в Україні доволі динамічний: одні фестивалі змінюються іншими, кожен з них проживає свій життєвий цикл. Фестивальні тури в Україні давно набули великої популярності, так як кожен відвідувач таких заходів отримує максимум задоволення від ознайомлення з традиціями і звичаями тієї частини країни, де проводяться ці масштабні події.

Організація та проведення фестивалів – це довга і кропітка робота, що потребує певного алгоритму дій. В першу чергу необхідно сформувати оргкомітет, до якого обов'язково входять працівники державної адміністрації, громадських організацій, спонсори та інші. Потім розробляється положення фестивалю, що містить: назву; напрям; мету; завдання; порядок, терміни та

умови проведення; кількісний та якісний склад учасників; приблизний репертуар; реквізити організаторів.

Велика кількість заходів проводяться не тільки у містах-мільйонниках, а й у невеликих обласних центрах. Наприклад, ідея створення масштабного фестивалю успішно реалізувалася у м. Городня, що на Чернігівщині. Фестиваль колядок та щедрівок «Сяйво Різдва» було започатковано 2018 року із звичайного колядування, яке співробітники міського відділу культури почули в клубному закладі села Стовпівка Городнянської міської об'єднаної територіальної громади (далі – Городнянської ОТГ), коли її співала старенька бабуся. Її колядка вважається унікальним надбанням народної творчості, що притаманна тільки даному регіону і виконується на специфічному «городнянському діалекті». В ній місцеві мешканці з давніх часів оспівували добробут, врожайність, злагоду і щастя в родині.

Тоді й з'явилося бажання працівників закладу культури зберегти та поширити серед сучасників національні традиції, автентичне виконання колядок та щедрівок, а також неповторність обрядів та звичаїв різдвяних свят, що сприяло б популяризації діяльності самобутніх митців народної творчості, колективів художньої самодіяльності, залученню молоді до народних традицій, пісенності, фольклору та збереження нематеріальної культурної спадщини Городнянської ОТГ.

Ось так і народився Різдвяний фестиваль колядок та щедрівок «Сяйво Різдва», який щороку проводиться відділом культури, сім'ї, молоді та спорту Городнянської міської ради, за підтримки Городнянської міської ради [2; 3]. Він відбувається під час Різдвяних свят 13 січня в місті Городня на сцені комунального закладу «Міський будинок культури» Городнянської міської ради [2].

Фестиваль має свою емблему – восьмикутну зірку, виконану у жовто-голубих кольорах, на синьому фоні [4]. Метою фестивалю є відродження народних звичаїв, обрядів та традицій рідного краю, підвищення ролі культурної спадщини у формуванні світогляду підрастаючого покоління. Серед завдань фестивалю:

- активізація та популяризація діяльності колективів художньої самодіяльності, самобутніх митців народної творчості;
- залучення молоді, широкого кола громадськості до традицій народної творчості, пісенності, старовинного фольклору, що відображають Різдвяні свята;
- збереження нематеріальної культурної спадщини;
- об'єднання, підтримка та взаємообмін майстрів народної творчості;
- популяризація сучасного підходу до відтворення народних промислів;

- виявлення та підтримка талановитих мешканців;
- виховання у дітей та молоді поваги до національної культури.

У фестивалі «Сяйво Різдва» беруть участь: окремі виконавці; родинні, аматорські та професійні колективи клубних закладів Городнянської ОТГ; осередки народних промыслів; майстри традиційного народного та сучасного декоративно-прикладного мистецтва; художники. Вік учасників необмежений.

Роль працівників закладу в організації цього фестивалю полягає в написанні сценарію та підготовці всіх колективів до виступу, а саме:

- прослуховування колективів;
- виготовлення старовинних національних костюмів;
- відтворення старовинного обряду колядування та щедрування.

З кожним роком фестиваль набирає обертів і ставав все більш масштабнішим. Перший фестиваль 2019 року був своєрідним експериментом, але його результат приємно вразив всіх організаторів. Прийшло чимало глядачів, які дуже позитивно сприйняли це свято. В подальшому фестиваль об'єднав всі населені пункти Городнянської ОТГ. До участі були залучені і дитячі фольклорні колективи, котрі були створені на базі сільських закладів культури. Збагатився також і репертуар фестивалю, а виступи на сцені стали більш професійними, змістовними та яскравими. В даний момент, фестивальний рух у Городнянській ОТГ успішно шириться і розвивається. Він став частиною життя не тільки міста Городня, а й дооколицьких сіл.

2021 року світова пандемія Covid-19 не дала змоги провести «Сяйво Різдва» у зв'язку з карантинними обмеженнями, але наступного року, з дотриманням всіх санітарних вимог, фестиваль колядок та щедрівок відбувся з аншлагом. Атмосфера свята була неймовірна: наповнена гарним настроєм, радістю та доброзичливістю, що передавались від людини до людини, від громади до громади. Справили незабутні враження на всіх присутніх багаті та неповторні традиції українського народу, прадавні звичаї, інсценування вертепу, старовинних господ, що привітно зустрічали колядників, щедрівників, посівників. Більше трьохсот учасників зареєструвалися для участі. Гучні оплески лунали після кожного виступу артистів.

Гарний та веселий настрій подарували глядачам:

- фольклорні колективи:
 - ✓ «Вербиченька» с. Полісся;
 - ✓ «Калинонька» с. Півневщина;
- народний аматорський вокальний ансамбль «Забава»;
- аматорський ансамбль «Городняночка»;
- дитячий колектив КЗ «Городнянська музична школа імені Лідії Кондрашевської»;

- аматори КЗ «Міського будинку культури».
- аматори сільських клубних закладів:
 - ✓ Мощенського;
 - ✓ Солонівського;
 - ✓ Пекурівського;
 - ✓ Конотопського;
 - ✓ Бутівського;
 - ✓ Здрягівського;
 - ✓ Стовпівського;
 - ✓ Дроздовицького;
 - ✓ Політруднянського;
 - ✓ Смичинського;
 - ✓ Старосільського;
 - ✓ Дібрівненського;
 - ✓ Володимирівського;
 - ✓ Деревинського;
 - ✓ Ільмівського;
 - ✓ Переписького.

Колективи були нагороджені грамотами та подяками відділу культури, сім'ї, молоді та спорту Городнянської міської ради.

Під час проведення фестивалю іноді виникають непередбачувані обставини та ускладнення, які обговорюються відразу після заходу, а організатори роблять певні висновки, щоб унеможливити їх повторення у майбутньому. Працівники Городнянського Міського будинку культури докладають усі зусилля для того, щоб фестиваль набирал ще більше обертів та планують запрошувати творчі колективи з інших громад, залучати хореографічні колективи, які прикрасять своєю участю дійство на сцені, що дасть можливість з кожним роком розширювати цей унікальний фестиваль, наприклад, до Всеукраїнського рівня. Особливо такі фестивалі потрібні молоді, так як саме в такий спосіб прадавні українські традиції продовжують жити й передаються з покоління в покоління.

Наступний п'ятий ювілейний Різдвяний Фестиваль колядок та щедрівок «Сяйво Різдва» мав відбутися 13 січня 2023 року, але повномасштабне вторгнення російських військ в Україну завадило його проведенню.

Були великі плани щодо його реалізації. Він підняв би настрій всім відвідувачам, а митці-аматори Городнянської ОТГ і сусідніх громад довели б, що Україна – це співуча країна, і традиції, які започаткували наші пращури, бабусі, дідусі продовжуються та передаються нащадкам із покоління в покоління.

Масові заходи під час воєнного стану можливі лише за виключних

обставин і тільки за умови їх письмового погодження з військовою адміністрацією, а Городнянська ОТГ знаходиться за тридцять кілометрів від кордону з агресором.

Однак команда організаторів фестивалю не сидить склавши руки, а робить для нашої Перемоги все можливе. З перших днів війни вони ведуть волонтерську діяльність: збирають кошти для ЗСУ, плетуть маскувальні сітки, готують смачну їжу нашим захисникам, при можливості проводять благодійні концерти та ін.

Отже, можна зробити висновок, що фестиваль «Сяйво Різдва» – це невід’ємна частина культурного життя мешканців Городнянського ОТГ Чернігівського району Чернігівської області. Цей масовий культурно-мистецький захід сьогодні є справді «джерелом свят», оскільки приносить відвідувачам радість та культурний відпочинок. Під час таких свят створюється неповторна радісна атмосфера, що приваблює гостей з інших міст та навіть країн.

Список використаних джерел

1. Фестиваль: [Вікіпедія]. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Фестиваль>.
2. Комунальний заклад «Міський будинок культури» Городнянської міської ради: [Сайт Городнянської міської ради]. URL: <https://gormr.gov.ua/viddil-kultury-sim-yi-molodi-ta-sportu/komunalnyj-zaklad-miskyj-budynok-kultury-gorodnyanskoyi-miskoyi-rady/>.
3. Городнянська міська рада. Новини. URL: <https://gormr.gov.ua/cat/c37-novini/>.
4. Городнянська міська рада. Сяйво Різдва. URL: <https://gormr.gov.ua/syajvo-rizdva/>.

УДК 379.822 (477.86): 316.7

*Коцан Христина,
студентка III-го курсу,
спеціальність 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності»
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Маланюк Тарас (наук. кер.),
кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри
управління соціокультурною діяльністю, шоу-бізнесу та зентменеджменту,
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника*

МЕМОРІАЛЬНІ МУЗЕЇ ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ: ШЛЯХИ ВИКОРИСТАННЯ У СОЦІОКУЛЬТУРНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Сьогодні на Івано-Франківщині снує значна кількість музеїв різних відів і типів, серед яких – меморіальні. Цінність таких об’єктів культурної спадщини незаперечна: вони відіграють освітнє, пізнавальне, культурне, рекреаційне та інше значення. Їх музейна концепція та експозиція невід’ємні від історії краю. Меморіальні музеї зберігають величезні фонди і поєднують виставкову роботу з архівною та науковою.

Ключові слова: меморіальний музей, Івано-Франківська область, типи і види музеїв, значення музею, видатна особистість, фонди.

Today, Ivano-Frankivsk region is home to a significant number of museums of various

types, including memorial ones. The value of such objects of cultural heritage is undeniable: they play an educational, cognitive, cultural, recreational and other role. Their museum concept and exposition are inseparable from the history of the region. Memorial museums store huge funds and combine exhibition work with archival and scientific work.

Key words: memorial museum, Ivano-Frankivsk region, types of museums, significance of the museum, outstanding personality, funds.

На сьогодні, як ніколи, дуже важливо пам'ятати про багату на культурні пам'ятки Україну. Україна пишається добре збереженими та неймовірно цінними елементами культури та історії. Велику роль у цьому відіграють культурні, дозвілєві, туристичні, освітні, позашкільні організації, до яких відносяться і музеї.

У часи повномасштабного російського вторгнення не варто забувати, що кожна музейна чи інша культурна установа має значну цінність, оскільки у її стінах зберігаються артефакти українського народу, які розповідають про життя в давнину, українських діячів пізнішого часу, більш сучасних митців та літераторів, які зробили значний вклад в духовний розвиток України.

На жаль, такі заклади, як музеї, не є широко затребуваними серед населення та, особливо, молоді. Взввши до уваги цей фактор, неважко дійти висновку, що цю ситуацію варто направити в правильне русло, та дати потрібний старт до розвитку. Адже чим більше відвідувачів отримують музеї, а особливо меморіальні, тим більше людей дізнаються про нові факти з життя видатних діячів, та будуть ближчими до історії рідного краю, її представників, на цій основі сформулюють усвідомлену патріотичність.

Метою роботи є аналіз класифікації меморіальних музеїв, розгляд специфіки діяльності провідних музейних установ Івано-Франківської області, напрямки їх використання в соціокультурній діяльності.

Музей – це науково-дослідна та культурно-освітня установа, що призначена для збереження, вивчення та використання пам'яток духовної та меморіальної культури та пам'яток природи, задля залучення громадян до історико-культурної спадщини України.

Слово «музей» перекладається з грецької як святилище муз, або місце, присвячене донькам богині пам'яті, музам. Давні греки вважали їх покровительками мистецтва та науки, в їхню честь зводилися храми, від назви яких і походить слово «музей» [8, с. 7].

Музеї мають декілька класифікацій. Серед них класифікації за типами: науково-освітні масові, або публічні; науково-дослідні, або академічні, та навчальні музеї; за профілями: археологічні, краєзнавчі, природничі, етнографічні, літературні, мистецькі, галузеві, історичні та меморіальні; за типом власності: державні, муніципальні, відомчі (до яких входять університетські), громадські (до них входять шкільні), виробничі або

корпоративні, церковні та приватні [8, с. 18-19].

У музеях можна побачити пам'ятки різноманітних видів: речові, нумізматичні, писемні, меморіальні, художні, природничо-історичні та науково-технічні [8, с. 58-59].

Меморіальні музеї – це музеї, що присвячені видатним діячам: політикам, військовим, вченим, науковцям, поетам та письменникам, драматургам, композиторам та художникам, тощо [4]. Вони створюються на базі будинків та садиб, що мають стосунок до життя та діяльності видатних постатей. Експозиції таких музеїв складають особисті речі, деталі планування, меблі, оздоба приміщення, побутові речі, рукописи або інші пам'ятки, що вказують на рід діяльності діяча [8, с. 22].

Музеї, як культурні установи, мають декілька особливостей:

- займаються збором, вивченням та експонуванням оригінальних пам'яток;
- націлені на дуже різноманітні першоджерела, у нашому випадку, це будуть пам'ятки, саме, меморіальної культури. До них можна віднести: побутові речі, інструменти або знаряддя праці, зброю, твори мистецтва, рукописи, першодруки, книги тощо;
- займаються популяризацією пам'яток (першоджерел), влаштовують експозиції, виставки, лекції та екскурсії, щоб донести відвідувачу бажану інформацію [8, с. 8].

Музей, як культурна та дозвілєва організація, має декілька функцій, серед яких: науково-документальна, пізнавальна, аксиологічна (функція цінності), дослідницька, освітньо-виховна, розвиваюча, комунікативна, ідеологічна, розважальна та популяризаторська [10, с. 66].

Перші меморіальні музеї почали засновуватись в Україні в першій половині ХХ століття, зокрема у 20-30 роках. Першим був будинок Тараса Шевченка в Києві, заснований 1928 року [8, с. 22]. Пізніше було створено ще два музеї – Музей-заповідник на могилі Т. Шевченка в Каневі та Музей-заповідник М. В. Гоголя у Великих Сорочинцях, що на Полтавщині [8, с. 16].

На далі, в 1950-х роках було відкрито перші меморіальні музеї на Прикарпатті, серед них: Музей Ю.А. Федьковича в Чернівцях (1945 р.), Музей Івана Франка в с. Нагуєвичах Львівської області (1946 р.), Музей-садиба Лесі України в с. Болодяжному, що на Волині (1949 р.) [6; 8, с. 17].

У часи здобуття Україною незалежності, коли комуністична влада вже не могли заборонити створення меморіальних музеїв чи їх розвиток, було започатковано чимало нових музеїв, що підтримували пам'ять про видатних українців.

Базою для тогочасних меморіальних музеїв стали особисті колекції приватних осіб. Одні з таких колекцій мали П. П. Потоцький, В. В. Тарнавський, В. А. Щавинський, Б. І. та В. Н. Ханенки.

Меморіальні музеї поділяються на чотири види:

1. історико-меморіальні – презентують хронологію подій, які відбулися в певний період життя людини, якій присвячено музей;
2. літературно-меморіальні – відображають життя та діяльність поета, письменника чи іншого літературного діяча;
3. художньо-меморіальні – висвітлюють життя та творчість діячів мистецтва;
4. мономузеї – присвячені окремо одному митцю, засновані на базі будинків, квартир, садиб, кабінетів, де проживали чи працювали видатні особистості [5].

Вже пізніше, у зв'язку з тим, що меморіальні музеї найчастіше не мають великих колекцій пам'яток, почали створюватися «меморіальні кімнати», що не потребують звання «музею» [9].

Розглянемо детальніше приклади кожного виду меморіальних музеїв.

Історико-меморіальних музеїв в Івано-Франківській області є чимало: Історико-меморіальний музей Олекси Довбуша в Івано-Франківську, Музей Івана Франка у Лоліні, а також: Історико-меморіальний музей Степана Бандери у Старому Угриневі та Конспіративна квартира Романа Шухевича в Княгиничах, Меморіальний комплекс «Дем'янів Лаз», що є філіями Івано-Франківського музею визвольної боротьби імені Степана Бандери.

Найбільш відомим є Історико-меморіальний музей Олекси Довбуша – лідера руху опришків. Музей було засновано восени 1995 року, через 2 роки він отримав статус державного. Експозиція музею складається з пам'яток часів опришківського руху, здебільшого присвячена Олексі Довбушу. Пам'ятки експозиції були взяті з приватної колекції професора та історика Володимира Грабовецького [5].

В музеї дві виставкові зали, одна з яких присвячена О. Довбушу. Тут розташоване панно та робота В. Масюткіна-Черкеса «Олекса Довбуш в Чорногорі», одяг, різна зброя, речі опришків.

Однією із найцінніших речей в музеї є сокира Олекси Довбуша, що понад 200 років зберігали нащадки свідків загибелі Довбуша, та рукопис сценарію Л. Дмитерка та В. Іванова до кінофільму «Олекса Довбуш» [2]. Вітрини музею вкриті роботами та документами про опришківський рух на Прикарпатті, художніми творами, які присвячені О. Довбушу [1] .

Івано-Франківщина багата і на літературно-меморіальні музеї. Серед них: Літературно-меморіальний музей Івана Франка, Леся Мартовича, Русівський літературно-меморіальний музей Василя Стефаника, Марка Черемшини, Наталії Кобринської, Івана Вагилевича, Івана Федорака.

Візьмемо до прикладу роботу музею Івана Франка. Він розташований в Криворівні, куди часто навідувався І. Франко. Він написав немало своїх робіт, серед яких: поема «Терен у носі», повість «Великий шум», оповідання «Як Юра

Шикманюк брив Черемош» та «У кузні», збірки віршів, одною з яких була «У безсонну ніченьку».

Від 1906 року І. Франко зупинявся у будинку Василя Якіб'юка – сільського музиканта, лікаря, фотографа та різьбяря. У ному пізніше було відкрито музей [11]. Спочатку, 1953 року, тут була кімната-музей, а через 7 років – повноцінний музей.

Музей має дві кімнати, де проживала сім'я поета. У цих кімнатах можна знайти ліжко, сак для риболовлі, глиняний посуд та жорна для помелу; одяг, побутові речі, видання творів; бартка – дерев'яна сокирка, яку виготував В. Якіб'юк та подарував І. Франкові; піч, виготовлена 1874 року; чимало світлин, зроблених господарем будинку в останні роки життя видатного поета. Збереглася також лавка, на якій сиділи гості Івана Франка [5].

Поблизу музею розташований пам'ятник Каменяреві, зроблений 1981 року, та обеліск, виготовлений майстром І. Марусяком, що має напис «Видатному українському письменникові І. Я. Франкові, 1856-1916» [6, с.23].

Художньо-меморіальні музеї не такі поширені в Івано-Франківській області, як попередні два види. До цього виду музеїв відносяться: Кімната-музей Володимира Івасюка, музей Василя Касіяна та музей Дениса Іванцева.

Візьмемо до уваги один із даних музеїв – Художньо-меморіальний музей Василя Касіяна – художника та професора Київського художнього інституту. Музей було відкрито 1982 року у Снятині, як філіал Івано-Франківського художнього музею. Але 2005 року було створено окремий музей, присвячений художнику.

Музей складається з п'яти кімнат, три з яких розповідають про життя та роботу митця. Інші дві зберігають роботи різних художників.

Всього в музеї близько 2000 експонатів. Серед яких: рисунки 1920-1960-х років, книги з автографами та книги, які ілюстрував В. Касіян. До прикладу: «Ріпник», «Олівець» Івана Франка, «Кобзар» Т. Шевченка, «Тарасові шляхи» О. Іваненка, «В бур'янах» С. Васильченка.

Тут можна знайти запрошення, світлини, на яких зображений художник, інструменти для роботи по металу та дереву. А також особисті речі – пальто, шапка, вишита сорочка та шалик. У музеї також чимало його робіт, серед яких: «Бездомні робітники» (1925 р.), «Перепочинок» (1925 р.), «Чорнороб» (1924 р.), «Портрет гуцула з квіткою» (1924 р.).

У музеї знаходиться бюст художника, виконаний із оргскла у 1972 році скульптором Л. Кулябко-Корецькою [6, с. 91-92].

Мономузеї – вид меморіальних музеїв, що створені в будинках, квартирах, садибах або кабінетах, котрі мають історичку цінність та розкривають особливості життя та діяльності видатної особистості [8, с. 30-31].

Є декілька типів мономузеїв, що засновані на різноманітті будівель, в

яких вони можуть розміщуватися. До прикладу: музеї-садиби – найбільш поширений вид; будинки-музеї; музеї-квартири; [8, с. 39-40]; музеї-цвинтарі; персоніфіковані музеї-майстерні; палаци-музеї; монастирі та храми; музеї-підприємства; музеї-кав'ярні, та музеї-кораблі [8, с. 42-45].

Серед мономузеїв Івано-Франківщини можна виділити: музей-садиба Михайла Грушевського, музей-оселя Івана Франка, музей-садиба Патріарха Київського та всієї Русі-України Володимира, меморіальний музей М. Угриня-Безгрішного, музеї Марійки Підгорянки (в селі Білі Ослави, в селі Антонівка та в Тлумачі), музей Онуфрія Манчука, хата-музей Довбуша та університетські кімнати-музеї: Кімната-музей Івана Франка Коломийського медичного коледжу ім. І. Франка, кімната-музей Руської Трійці Івано-Франківського державного медичного університету.

Візьмемо до прикладу, музей-оселю Івана Франка. Вона знаходиться в Калуші у будинку, зведеному племінником Івана Франка, у 1935 році. Музей було відкрито 1992 року. Ідея створення музею належить внучці Онуфрія Франка – брата Івана Франка.

Музей складається із чотирьох кімнат. У ньому можна побачити фотографії, зроблені в різні періоди життя поета: дитячий, студентський, останні роки. Головне місце в одній з кімнат відведено родинному дереву митця, матеріали про сім'ю Франкового брата – Онуфрія, та куточок священника та поета – Антіна Могильницького. Також розміщено картини Григорія Смольського. В музеї створено «Франкову світлицю», у якій знаходяться особисті речі поета та його родини. [6, с. 73]. 1996 року було створено пам'ятник Івану Франку, його архітектор – Я. Чайка.

Меморіальні музеї мають чимало напрямків роботи. Найбільш поширеними серед них є експозиційна, наукова та освітньо-виховна діяльності. Напрямки роботи меморіальних музеїв, перш за все, зводяться до власного профілю: просвітницька діяльність; освітня робота (сюди можна віднести ще культурно-естетичну роботу та патріотично-виховну діяльність, що дуже важливо сьогодні); культурно-освітня; педагогічна діяльність [3, с. 31]; пропагандистська; рекреаційно-розважальна.

Головними напрямками роботи музеїв є саме виховний та освітній, це пояснюється тим, що найбільшою часткою відвідувачів є саме молодь – учні шкіл та студенти.

Окрім виставок та експозицій, екскурсій, музеї працюють над іншими формами діяльності, що зможуть зацікавити відвідувачів – лекції, вікторини, зустрічі з видатними митцями. Такі заходи не лише позитивно впливають на споживачів, а й мають виховне, освітнє та культурне значення [5].

Ось чому рекомендується проводити відкриті заняття у школах, коледжах та університетах, давати учням та студентам доступ до музеїв, задля

опрацювання інформації та написання доповідей на основі експозицій та роботи музеїв. Також варто долучати молодь до екскурсій та відвідин до музеїв в якості семінарів, проводити лекції та «брейншторми», зустрічі з відомими особистостями, таким чином розвиваючи інтерес до соціокультурної сфери.

Як було сказано вище, виховна та освітня діяльність музеїв – дуже важливі. Вони можуть вагомо впливати на сучасне покоління та формувати їх погляди і переконання. У зв'язку з цим почали виникати так звані шкільні та університетські музеї, музейні кімнати.

Чимало науковців та музейних працівників наголосили на позитивному навчальному ефекті відвідання подібних музеїв, серед них були: П. Лисенко, І. Самсакова, Ю. Співак, М. Юхневич, А. Бойко, Л. Гайда, Ю. Павленко, Б. Гаврилів, Д. Щербак, В. Тригубенко та інші [7, с. 2].

Однією із основних особливостей музейної освітньої роботи є добровільність. Музеї лише стимулюють уяву та свідомість людини, дають порив до сприйняття інформації. Відвідини університетських та шкільних музеїв виконують одразу декілька завдань. Відвідувач отримує естетичне задоволення, відпочиває в культурному контексті. Екскурс виступає виховним елементом та має освітню функцію.

Отже, музейні меморіальні установи є цінними культурними осередками, мають свою специфіку, види, (серед яких історико-меморіальні, літературно-меморіальні, художньо-меморіальні і мономузеї) та функції; виконують чимало завдань, серед яких освітні, пізнавальні, культурні, рекреаційні та виховні.

Чимало музейних установ функціонує в Івано-Франківській області. Сьогодні, як ніколи, важливо відвідувати їх задля кращого пізнання власного краю та його історії.

Список використаних джерел

1. Вуянко М. Івано-Франківський історико-меморіальний музей Олекси Довбуша: путівник. Івано-Франківськ, 1995. 32 с.
2. Івано-Франківський історико-меморіальний музей Олекси Довбуша. URL: <https://karpaty.rocks/region/ivano-frankivska-oblast/ivano-frankivsk/ivano-frankivskyy-istoryko-memorialnyy-muzej-oleksy-dovbusha>.
3. Караманов О. В. Теорія і практика педагогічної діяльності музеїв в сучасному освітньому просторі України: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.01. Старобільськ, 2020. 48 с.
4. Класифікація музеїв. URL: <http://www.um.co.ua/11/11-6/11-64790.html>.
5. Кузик Т. Експозиції меморіальних музеїв Івано-Франківської області. Івано-Франківськ, 2013. С. 5-19. Рукопис.
6. Музеї Івано-Франківщини: довідник / за ред. В. Федорак, З. Федунків. Івано-Франківськ, 2016. 128 с.
7. Навчання й виховання дітей дошкільного та молодшого шкільного віку у викликах сьогодення: [монографія] / за заг. ред. О. В. Лобової, І. П. Рогальської-Яблонської. Суми? ФОП Цьома С. П., 2018. 444 с.
8. Основи музеєзнавства: конспект лекцій. Маріуполь: МДУ, 2018. 121 с.
9. Особливості функціонування меморіальних музеїв – погляд Світлани Муравської

(відео). URL: <https://photo-lviv.in.ua/osoblyvosti-funktsionuvannya-memorialnyh-muzejiv-pohlyad-svitlany-muravskoj-video/>.

10. Салата О. О. Основи музеєзнавства: навчально-методичний посібник. Вінниця: Нілан-ЛТД, 2015. 164 с.
11. Топ-10 музеїв Івано-Франківщини, які варто відвідати туристу. URL: <https://mi100.info/2021/04/21/top-10-muzejiv-frankivshhyny-yaki-var-to-vidvidaty-turystu/>.

УДК 330.526.39 (477)

*Шелест Софія,
студентка III-го курсу,
спеціальність 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності»,
Львівський національний університет імені Івана Франка
Гнаткович Оксана (наук. кер.),
доктор економічних наук, професор,
професор кафедри соціокультурного менеджменту,
Львівський національний університет імені Івана Франка*

БЛАГОДІЙНІ ФОНДИ В УКРАЇНІ

Феномен благодійності сьогодні всебічно проявляється, осмислюється. Благодійність – надання матеріальної допомоги нужденним як окремими особами, так і організаціями. Дії і вчинки безоплатного характеру, спрямовані на суспільну користь або на надання матеріальної допомоги потребуючим набули міжнародних масштабів. Існує чимало закордонних і вітчизняних організацій, метою яких є благодійність і волонтерство. Різноманітні фонди у час російської воєнної агресії проводять широкую роботу з різними верствами суспільства, допомагають Збройним силам України і біженцям з районів бойових дій. Фонди продовжують існувати і успішно виконувати свої основні завдання, покриваючи брак бюджетних коштів за рахунок додаткових джерел фінансування.

Ключові слова: благодійність, волонтерство, міжнародний благодійний фонд, українська благодійна організація, війна, матеріальна допомога, відновлення територій.

The phenomenon of beneficence today is universally manifested, comprehended. Charity is the provision of material assistance to the needy, both by individuals and organizations. Dii i vchinki gratuitous character, sryamovani on suspilnu melancholy or on nadannya materialii podpomuyuu nabuli international scales. Isnue chimalo zakordonnih i vitchiznyanyh organizatsiy, metoyu e e blagodyynisti i volunteering. Various funds at the time of the Russian military aggression to carry out a wide work with different versions of the support, to help the Armed Forces of Ukraine and the refugees from the regions of military operations. Funds continue to develop and successfully overcome their main tasks, repairing the marriage of budgetary funds for the money of supplementary financial resources.

Key words: charity, volunteering, international charity fund, Ukrainian charity organization, war, material assistance, territory renewal.

Активне поширення благодійності як позитивного суспільного явища, котре набуло значного поширення минулого століття у всьому світі, особливо виправданим стає в наші дні, коли Україна переживає складні часи захисту своєї незалежності. Загострення проблем, успадкованих Україною внаслідок перебування у статусі підневільної держави та посилення виникненням

військового конфлікту на Сході країни, призводить до накопичення негативних явищ у суспільстві. Зусилля державних органів влади та місцевого самоврядування, скеровані на розвиток соціогуманітарної сфери, потребують підтримки з боку громадянського суспільства. Освіта, охорона здоров'я, наука, культура і мистецтво, охорона дитинства – це лише частина тих сфер суспільного життя, в яких благодійна діяльність є бажаною і необхідною задля поступового прогресивного розвитку соціуму.

Від початку війни у 2014 році благодійні фонди та волонтери допомагають Збройним силам України. Кількість запитів на бронезилети, тактичний одяг, медичні засоби, екіпірування, зброю, харчування, автівки зросла в сотні разів. У період воєнного стану кількість нових благодійних організацій та громадських об'єднань збільшилась. Їх діяльність також спрямована на допомогу та захист осіб, які втратили житло, потребують одягу, їжу та медичну допомогу.

Благодійність – ефективний інструмент, можливість компромісу між сторонами, що спільно взаємодіють: між бізнесом, що отримує великі прибутки, та потребуючими людьми.

Благодійність – це також допомога тим, хто нездатен допомогти собі сам. Не завжди потрібно надавати кошти для благодійності. Можна просто здати кров, сплести сітку для армії, прибрати в будинку старенької бабусі. Благодійність не є обов'язком, а довільним станом надати допомогу. Благодійність заснована як на волонтерській, так і професійній діяльності благодійників, благодійних організацій та благодійних фондів, яка орієнтована на допомогу та покращення суспільства, окремих його верств чи осіб. Правові засади благодійної діяльності регулюються чинним українським законодавством, перш за все, Законом України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» від 2012 року, який визначає суб'єктів і об'єктів благодійної діяльності, окреслює права та обов'язки благодійників, надає перелік дій, що можуть вважатися благодійницькими, а також встановлює вимоги до державного регулювання цього виду діяльності. Законом передбачено, що відповідальність у сфері благодійної діяльності покладається не тільки на її суб'єктів, а й на посадових осіб органів самоврядування та виконавчої влади [7].

Початок створення благодійного фонду – це визначення засновників, основної мети та сфери благодійної діяльності. Наступний крок – визначення найменування благодійного фонду та збір всіх необхідних відомостей для подальшої підготовки документів і подачі їх на реєстрацію фонду. Для створення благодійного фонду потрібно підготувати та подати документи для реєстрації. Для подальшого розвитку фонд визначається із відомостями (назва, основна ціль і сфери діяльності, адреса, склад засновників тощо) та його

засновниками (ПБ, ПН (РНОКПП), паспортні дані і місце реєстрації). Неважливо, як створюється благодійний фонд – самостійно або з допомогою юристів. Попередній збір відомостей для реєстрації фонду потрібен у будь-якому разі. Розробка статуту фонду, написання протоколу установчих зборів засновників, а також внесення всіх необхідних відомостей до реєстраційної заяви – тонка і кропітка справа. Коректне, правильне і повне внесення всіх відомостей – запорука успішної реєстрації. Важлива кожна дрібниця, навіть така, як поштовий індекс або унікальність назви фонду.

Положеннями Закону України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» окремо передбачено, що благодійні товариства та благодійні фонди можуть мати, окрім засновників, інших учасників, які вступили до їх складу після створення. Благодійний фонд – це також самостійний вид благодійної організації, який діє на підставі статуту, має учасників та управляється учасниками, які не зобов'язані передавати фонду будь-які активи для досягнення цілей благодійної діяльності. Активи благодійного фонду можуть формуватися як учасниками, так і іншими благодійниками [7]. До сфер благодійної діяльності належать: освіта, охорона здоров'я, екологія, охорона довкілля та захист тварин, запобігання природним і техногенним катастрофам, допомога постраждалим внаслідок катастроф, збройних конфліктів і нещасних випадків, а також біженцям та особам, соціальний захист, культура та мистецтво, наукові дослідження; права людини, стимулювання розвитку економіки України, сприяння обороноздатності та мобілізаційній готовності країни, захисту населення у надзвичайних ситуаціях мирного і воєнного стану.

На сьогодні існує десятки фондів, які допомагають українцям, що потерпіли від війни. Значну роль відіграють іноземні фонди. Можна виокремити такі основні міжнародні благодійні фонди:

1. «Future for Ukraine Foundtion» (далі – FFU) та БФ «Майбутнє для України» – група благодійних фондів, створених українцями для українців. Їх було засновано у березні 2022 року у Варшаві українцями, які евакуювалися та вирішили допомагати своїй країні за кордоном. Сьогодні FFU збирає мільйони гривень на операції пораненим внаслідок бойових дій, допомагає дітям та виконує запити медичних та соціальних установ. У Варшаві фонд відкрив Дитячий хаб (Children Hub), щоб психологічно підтримати й адаптувати дітей-переселенців у новому суспільстві [14].

2. «Save the Children» – міжнародна неурядова організація, що надає допомогу дітям, які цього найбільше потребують. Фонд заснований 1919 року. Його основна діяльність спрямована на опіку дітьми, які опинилися у центрі збройного конфлікту в Афганістані, а після 24 лютого, і в Україні [18–19].

3. «Ukraine Medical Relief» – неприбуткова організація, створена у межах Регіональних Фондів Охорони Здоров'я Рочестера, Нью-Йорк. Була заснована

ще за часів Євромайдану для підтримки демократичних процесів в Україні. Цей фонд останні місяці займається доставлянням ліків і устаткування до українських лікарень, збираючи у США благодійні внески [20].

4. Проект «Commission on Urgent Relief and Equipment» (CURE) є зареєстрованою торговою маркою некомерційної гуманітарної організації «Benevolent Healthcare Foundation». Головний офіс компанії розташований у Денвері (штат Колорадо, США). Це одна з найбільших некомерційних організацій у світі, яка надсилає медичне обладнання до країн, що розвиваються. Після початку повномасштабної війни в Україні, фонд розпочав збір коштів для допомоги українським лікарням у закупівлі медичних матеріалів і обладнання [15].

5. «Ronald McDonald House Charities in Ukraine» (RMHC Ukraine) – це міжнародна благодійна організація, яка допомагає родинам не розлучатися з дітьми під час їхнього перебування у лікарні. Існує понад 42 роки. Її партнером-засновником в Україні є компанія «McDonald's». У середині липня 2022 р. ця інституція передала FFU 160 гуманітарних наборів із продуктами харчування, які та видавала у своєму Гуманітарному штабі в Києві [12; 17].

6. ЮНІСЕФ є світовим лідером із захисту прав та інтересів дітей. Діє у понад 190 країнах світу, активно співпрацюючи з урядами, представниками бізнесу та громадськими організаціями, лікарнями та навчальними закладами, стимулює законодавчі зміни. Основна мета – захист і підтримка дітей. Діяльність ЮНІСЕФ фінансується за рахунок благодійних внесків фізичних осіб, підприємств, фондів та урядів. Під час російсько-української війни ЮНІСЕФ разом із Міністерством соціальної політики України розпочав багаточільову програму грошової допомоги для соціально незахищених родин із дітьми, які постраждали через воєнні дії та потребують фінансової підтримки [13].

7. Фонд Сергія Притули. Від початку війни він став дуже популярним та важливим, адже вагомо допомагає повернути бійців до повноцінного життя. До початку російського вторгнення відомий громадський діяч, телеведучий і актор Сергій Притула допомагав українській армії як приватний волонтер екіпуванням, харчами, бронєю. Після 24 лютого почав забезпечувати підрозділи високоточною технікою, обладнанням та дронами. Коли Київщина була звільнена від окупації, головними напрямками фонду стали транспорт, оптика, зв'язок, дрони, БПЛА і засоби тактичної медицини для військових. У фонді є гуманітарний штаб, який надає допомогу цивільним на окупованих територіях і в радіусі 70 км від лінії фронту.

Окремий напрям штабу – проект NEST, у межах якого людей у деокупованих населених пунктах забезпечують безплатними мобільними будинками. На звернення до фонду приходили поодинокі люди, яким потрібна

допомога – і волонтери відразу їм сприяли. Згодом верифікацію запитів стало важко опрацьовувати. Тож фонд перейшов на роботу не з окремими запитатами, а на рівні бригад та батальйонів. На даний момент, фонд просить надіслати запит від командира з підтвердженням та дані контактної особи верифікації. Військові звертаються до командирів батальйонів зі своїми запитатами. Ті, зі свого боку, формують список необхідного. «Ми не купуємо те, що самі раптом вирішили купити. Всі ці запити узгоджені з військовими, які стоять на передовій і з якими спілкуються наші волонтери. Працюємо з військовим командуванням, тобто немає такого, що запити надходять нізвідки й ми це купуємо. Або як було із супутником – ми прийшли одразу до Міноборони», – запевняє одна з менеджерок [3]. Насамперед фонд допомагає тим військовим, які знаходяться найближче до бойових дій. Якщо в момент запиту фонд не має потрібної техніки, то запит ставлять у лист очікування [2].

«Повернись живим» – один із найбільших благодійних фондів, які допомагають військовим в Україні. Від 2014 року фонд закуповує тепловізійну оптику, квадрокоптери, автомобілі, системи захисту та розвідки. Весною фонд отримав дозвіл на придбання товарів військового призначення, тобто зброї [6].

Крім великих фондів, які допомагають українським військовим, також є менші, що виникли на базі громадських організацій чи батальйонів. Наприклад, «Госпітальєри» – український добровольчий медичний батальйон, який бере участь у збройному конфлікті в Україні з 2014 року, займається наданням першої допомоги та евакуацією поранених солдатів ЗСУ із зони бойових дій [4]. За таким же принципом працює Громадське об'єднання «Пласт» – українська скаутська організація. Метою «Пласту» є сприяння патріотичному вихованню та самовихованню української молоді. Основним напрямом фонду є підтримка пластунів та їхніх бригад, у яких вони служать [5].

Зараз українська армія тримається на зложеної роботі військового керівництва, волонтерській допомозі та допомозі людей з усього світу. На вулицях міст можна побачити багато молодих людей-волонтерів зі скриньками на збір грошей від імені різних благодійних фондів, метою яких, начебто, є допомога у вирішенні нагальних проблем окремих осіб чи групи людей. Проте дуже часто – це шахрайські махінації. Гроші збирають, але їх перерахування відбувається на власні рахунки псевдоблагочинців. Як наслідок, формується недовіра до людей. Також благодійність використовується для реклами бізнесу. Найчастіше розпочинають займатися благодійними справами ті, хто хоче завоювати прихильність клієнтів чи зміцнити свою репутацію. І нерідко бізнесмени заявляють, що перераховують гроші на благодійність, але роблять це тільки для того, щоб отримати лояльність адміністрації міста чи району для власної користі у майбутніх справах. Оскільки справжні благодійники воліють залишатися інкогніто.

Вторгнення російської армії на територію України має руйнівні наслідки. Відтак уряд разом з провідними архітекторами України готують план відбудови, добровольці активно створюють та приєднуються до благодійних ініціатив, що ліквідують наслідки російської агресії. Австралійський мільярдер, магнат гірничовидобувної галузі Ендрю Форрест заснував інвестиційний фонд, який, як оголошено, становитиме щонайменше 25 мільярдів доларів, щоб допомогти відбудувати зруйновану війною Україну. Е. Форрест і його дружина виділили 500 мільйонів доларів у фонд, який, за словами організаторів, з часом може зрости до 100 мільярдів доларів. «Цей капітал стане доступним, коли російські війська будуть виведені з території України», – зазначив Е. Форрест [10].

«Repair Together» – громадська ініціатива з відбудови постраждалих від окупації населених пунктів. Волонтери цього благодійного об'єднання допомагають у відновленні будівель. Окрім прибирання та відбудови, на місцях роботи волонтери влаштовують концерти та ярмарки, аби відпочити разом з місцевими мешканцями після складного робочого дня [16].

Благодійний фонд «Есперанса» допомагає малозабезпеченим верствам населення у Києві, а саме – людям похилого віку, людям з інвалідністю, багатодітним сім'ям, самотніми матерями [1]. Спільнота «Сміливі відновлювати» допомагає ремонтувати будинки, зруйновані внаслідок російської окупації, в Київській області, зокрема в Ірпені, Бучі, Гостомелі [9]. Інституція «Ro3kvit: Urban Coalition for Ukraine» розробляє методологію відновлення інфраструктури та міст України [8]. «Урбанина» — це об'єднання експертів у архітектурі, які досліджують території та розробляють вуличні об'єкти. Команда також долучилася до проекту Rebuildua. Разом вони оцифровують, аналізують та демонструють зруйновану інфраструктуру України [11].

На жаль, кожен день боротьби з ворогом дається дорогою ціною. Багато міст зазнали нищівних руйнувань, багато сімей зазнали великих втрат. Понад 12 мільйонів українців були вимушені покинути свій дім та вже не мають куди повернутися. Завдяки благодійним фондам та організаціям вдалося зберегти не одне життя та покращити екологічне становище нашої країни.

Благодійність у сучасному українському суспільстві загалом сприймається як позитивне явище. Її оцінюють як надзвичайно затребувану та важливу діяльність. Благодійні фонди та організації відіграють важливу роль у час війни і мають широку підтримку серед населення.

Список використаних джерел

1. Благодійний фонд «Есперанса» [Сайт]. URL: <https://ukraine-save.org.ua/>.
2. Благодійний фонд Сергія Пругули: [Сайт]. URL: <https://prytulafoundation.org/>.

3. Донатите на ЗСУ? Тоді маєте знати, як працюють великі й локальні фонди та чому держава не закриває всі потреби сама. URL: <https://zaborona.com/donatyte-na-zsu-todi-mayete-znaty-yak-praczuuyut-velyki-j-lokalni-fondy/>.
4. Медичний батальйон «Госпітальєри» [Сайт]. URL: <https://www.hospitallers.life/>.
5. Пласт [Сайт]. URL: <https://www.plast.org.ua/>.
6. Повернись живим [Сайт]. URL: <https://savelife.in.ua/>.
7. Про благодійну діяльність та благодійні організації: Закон України. Відомості Верховної Ради. 2013. № 25. Ст.252. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5073-17#Text>.
8. Розквіт [Сайт]. URL: <https://ro3kvit.com/>.
9. «Сміливі відновлювати»: як команда волонтерів та волонтерок допомагає відбудовувати Київщину після російського вторгнення. URL: <https://rubryka.com/article/brave-to-rebuild/>.
10. Тарасовський Ю. Австралійський мільярдер інвестує \$500 мільйонів у фонд відновлення України під управлінням BlackRock. URL: <https://forbes.ua/news/avstraliyskiy-milyarder-investue-500-mln-u-fond-vidnovlennya-ukraini-pid-upravlinnyam-blackrock-17112022-9847>.
11. Урбанина [Сайт]. URL: <https://www.urbanyna.com/>.
12. Фондація «Дім Рональда МакДональда в Україні»: [Сайт]. URL: <https://rmhc.org.ua/?lang=en>.
13. ЮНІСЕФ — українцям: програма грошової допомоги Спільно. URL: <https://www.unicef.org/ukraine/spilno-cash-transfers>.
14. Як 15 жінок об'єднались у чужій країні та почали допомагати українцям: приклад Future for Ukraine. URL: <https://mc.today/uk/blogs/yak-15-zhinok-ob-yednalis-u-chuzhij-krayini-ta-pochali-dopomagati-ukrayintyam-priklad-future-for-ukraine/>.
15. Project CURE: [Сайт]. URL: <https://projectcure.org/>.
16. Repair Together під музику відновлюють зруйновані війною будинки. URL: <https://ukrainer.net/repair-together/>.
17. RMHC Ukraine. URL: <https://dobro.ua/en/member/operator/bo-fdrm-v-ukraini/>.
18. Save the Children: [Сайт]. URL: <https://www.savethechildren.org/>.
19. Save the Children in Ukraine. URL: <https://www.facebook.com/savethechildrenresponseinukraine/>.
20. Ukraine Medical Relief Fund of Rochester Regional Health Foundations: [Сайт]. URL: <https://www.rocukrainemedrelief.net/>.

УДК 746.3 (477.41)

*Петрунчак Денис,
аспірант,*

*Український державний університет імені Михайла Драгоманова
Любарець Владислава (наук. кер.),*

*доктор педагогічних наук, професор, в.о. завідувача кафедри менеджменту та
інноваційних технологій соціокультурної діяльності,
Український державний університет імені Михайла Драгоманова*

ОБУХІВСЬКИЙ «ШИТИЙ» РУШНИК: ФЕНОМЕН ЛОКАЛЬНОЇ ТА НАЦІОНАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ

У публікації констатовано, що культура зорієнтована на збереження самобутності національної культури і засвоєння культурної квінтесенції світу. Представлено феномен локальної та національної культурної спадщини України «Обухівський «шитий» рушник», як унікальне та самобутне явище вишивального мистецтва. Розкрито особливості, орнамент, кольорову гаму, техніку вишивки Київщини. Унікальність обухівського «шитого» рушника

у традиції двобічної вишивки у поєднанні з філософською народною мудрістю про гармонію внутрішнього та зовнішнього світу людини які відображаються в думках і почуттях.

Ключові слова: культура, феномен локальної та національної культурної спадщини, рушник, Обухівський «шитий» рушник, звичай.

The publication states that the culture is oriented towards the preservation of the self-sufficiency of the national culture and the assimilation of the cultural quintessence of the world. The phenomenon of the local and national cultural recession of Ukraine «Obuhiv» sewing «towel» is presented, as a unique and spontaneous manifestation of the embroidery art. Describe the features, ornament, color scheme, embroidery technique of the Kyiv region. The uniqueness of the obukhiv «embroidered» towel in the traditional double embroidery in the philosophical folk wisdom about the harmony of the inner world and the outer world of the people like in thoughts and feelings.

Key words: culture, phenomenon of the local and national cultural recession, towel, Obukhiv «sewn» towel, custom.

У добу глобалізації, внаслідок стрімких соціокультурних змін, необхідність культивування історичної пам'яті набуває особливого значення саме у природній трансляції історичного досвіду із покоління в покоління за допомогою традиції. Загально визнаними функціями історичної пам'яті є забезпечення спадкоємності між поколіннями, цілісності етосу, збереження і актуалізація минулого.

У сучасному світі культура зорієнтована на збереження національної самобутності і засвоєння культурної квінтесенції світу. Культура – це не те, що існує саме по собі, але те, що постійно суспільством відтворюється як необхідна умова власного існування. Культура є ресурсами розвитку в діалектичному відношенні, основне її завдання – змінити на краще соціокультурне середовище [3].

Культурний обмін може посилювати в народі почуття патріотизму, національної гордості, зміцнювати взаєморозуміння між народами, дружні зв'язки, сприяти збереженню і розвитку національної культури, підтримувати соціальний розвиток і стабільність.

Один із шедеврів культурної спадщини України, зокрема центральної частини Київської області на правому березі Дніпра – Обухівський «шитий» рушник, що являє собою унікальне та самобутне явище вишивального мистецтва. В кожному регіоні України вишиті рушники посідають особливе місце. Рушник є національним символом України, що відображає культурну пам'ять народу, а в його візерунках збережено давні магичні знаки, образ «дерева життя» та символіку різних кольорів. У давнину рушники відігравали важливу роль, на них вишивали священні язичницькі образи, що слугували оберегами.

Український традиційний рушник – це прямокутний шмат лляного чи конопляного полотна, котрий має на кінцях, а часто і повсюди різноманітні вишиті або виткані композиції, які відображають світогляд та звичаї предків,

несуть інформацію про добро, достаток, здоров'я. Рушники є символом матеріальної культури слов'ян, важливою складовою обрядів та ритуалів [2, с. 47–53].

Використання українцями рушника в народній обрядовості сягає ще сивої давнини. Рушник – незамінна річ у побуті та один з головних атрибутів свят. Без вишитого рушника не обходилася жодна визначна подія у житті наших предків.

Новонароджену дитину баба-повитуха загортала у крижмо – тобто полотно із хрещатим переплетенням ниток. На весіллі молодята ставали на рушник, «рушник долі». Поховальна обрядовість також не обходилася без рушників та/або полотна. Давніше тіло померлого загортали в чисте біле полотно — плащаницю. З появою домовини, традиція використання полотна не забулася, біле полотно клали під покійного, а домовину в яму, опускали на рушниках.

Рушники були в роботі щодень: ними накривали тісто в діжі, хліб, воду, а «стирок» використовували для обтирання посуду. Рушником, або як ще кажуть на Поліссі, «ручником» витирали обличчя та руки.

Вишиваний рушник, як і інші види народного мистецтва, найбільшого поширення набув у Наддніпрянській Україні за козацької доби. На традиційних рушниках, як говориться, присутній мотив «райського дерева», чи «дерева життя». По краях цих рушників часто проходить безкінечник, часом стилізований під хміль чи виноградну лозу. Цей елемент вживається також в оздобленні сорочок, верхнього одягу, головних уборів. У давніших рушниках, вишитих червоною ниткою, згодом почали з'являтися вкраплення синього, пізніше чорного та інших кольорів. Такі рушники вишиваються, як правило, рушниковим швом. Ця техніка дозволяє будувати композицію довільно. Спочатку малюнок обводиться по контуру тонкою смужкою косої гладі стебнівкою, а потім заповнюється різними стібками. Рушники вишивають ще гладдю (лиштвою), настилуванням, вирізуванням, мережкою, занизуванням, низзю, хрестиком, іншими техніками [4, с. 5].

Українські села є автентичними зі своєю історією та спадщиною. Хаоч їм і притаманний подібний образ, вони мають свою неповторну особливість та унікальність. Кожне село має свої здобутки у народному мистецтві, і про це свідчить різноманіття технік виготовлення та оздоблення орнаментами рушників, які є давніми та традиційними, притаманні тій чи іншій місцевості.

Вишивкам Київщини властивий рослинно-геометризований орнамент із стилізованими гронами винограду, цвітом хмелю, восьмипелюстковими розетками, ромбами, квадратами. Основні кольори – білий, коралово-червоний, відтінений чорним, трапляється жовтий і голубий. Виконується вишивка хрестиком, занизуванням, гладдю [5, с. 117].

Унікальність обухівського рушника полягає у демонстрації традиції двобічної вишивки. У ньому нема лица і звороту. Обидві сторони однакові. У цьому закладена глибинна народна мудрість: у людини повинно бути все гарно не тільки з лица, видимої сторони (це наші вчинки), а й з невидимої, де знаходяться наші думки і почуття. Коли ми дбаємо лише про красу лица, то воно тільки для людей, а не для Бога. В людині повинна бути цілковита гармонія видимого і невидимого, земного і небесного. І це демонструє нам двосторонній обухівський рушник [4, с. 8].

Обухівські рушники генетично пов'язані з полтавськими, проте мають ряд особливостей. На їх неповторність звернув увагу свого часу І. Гончар. Основу композиції тут, так як і на полтавських, становить дерево-вазон, проте його зображення грубіше, різноманітні фантастичні квіти замінені узагальненими квітами-листочками. Дерево на обухівському рушнику дуже часто має квітку посеред стовбура. Композиції протилежних кінців рушника тут з'єднані ламаними гілками. Техніки вишивання також грубі та маловаріативні. Це переважно безкінечники, виконані двосторонньою штапівкою, що чергуються з грубими «качалочками». Колекції автентичних обухівських рушників мають Музей Івана Гончара, Музей українського народного декоративного мистецтва, Обухівський районний історико-краєзнавчий музей.

Друге життя обухівський рушник отримав нині завдяки вишивальницям Надії Химиченко, Світлані Зохнюк, Ользі Литовці, Надії Поліщук, Олені Удод, Ользі Давидюк, Вірі Власенко та іншим. Рушниками роботи Надії Химиченко прикрашено садиби Мамаєвої Слободи [4, с. 28].

Найбільше рушників було створено жінками минулих династій: виходячи заміж, вони їх залишали майбутнім поколінням, зберігаючи від злого ока на дні скрині. Серед них – обухівські «шиті» рушники, на яких зображено пишне родове дерево – Дерево життя. Його вишивали дівчата, які виходили заміж. Вишивали вдома з ранніх літ, а не на вечорницях. До створення весільного рушника приступали з благими помислами та вишили виключно однією голкою, бо згубити її вважалося поганою прикметою. Вишиваючи весільний рушник, дівчата вкладали у нього свої мрії та уявлення про подружнє життя, програмували майбутнє свого роду. Такий рушник вишивали таємно, бо дівчата готувалися до таїнства вінчання. На цей рушник молодята ставали навколішки, просячи благословення батьків на шлюб, за відсутності свідків, які могли чимось образити молоду пару. Благословення батьків – найважливіший момент у весіллі.

Орнамент дерева обухівського «шитого» рушника є символом безсмертя, нескінченності життя та його різноманітності. Дерево об'єднує минуле, сьогодення та майбутнє, стаючи центром світу. По вертикалі воно ділиться на три частини («світи»): корінь — нижній, підземний світ предків,

стовбур – земний світ, сьогодніня, гілля – небесний світ, майбутнє (рис. 1.).

Рис. 1. Обухівський «шитий» рушник.
Експонат Обухівського краєзнавчого музею імені Юрія Домотенка

Триєдність світу, світове дерево, міфічні птахи-творці світу виступають основними образами вишивання. Єдність трьох планів буття: горішнього (небо), проміжного (земля) і долішнього (хаос, світові води, підземний світ) – здійснювалася, згідно ранніх традицій українського символізму, за допомогою архетипу світового дерева – дерева життя (вершина – стовбур – коріння, вазон), яке, здебільшого на вишитих рушниках має охоронця – птаха (символ світової душі). Дерево Життя канонічно зображується таким, що постає із посудини-вазона або чаші, вказуючи тим на витoki свого коріння із певного лона-вмістища аналогічно Всесвіту, який в українській міфології походить із глечика [1].

В умовах сучасних трансформацій та глобалізаційних змін, вишивання як ремесло йде у небуття. Але незважаючи наплинність часу, вишиті рушники не втрачають своєї цінності та свого сакрального значення й до нині. Досі рушники використовують в обрядовості або ж віддають данину історії, спогадам про бабусю, яка вишивала рушник, котрий береже вся родина та органічно вписує у свій кімнатний інтер'єр.

Відкриття та відродження обухівського «шитого» рушника стало яскравим каталізатором переходу майстринь-вишивальниць Обухівщини з вишивки журнальних схем на опанування унікальної техніки вишивки

обухівського рушника (Київщина), а саме двобічної гладі.

Невід'ємним поштовхом до популяризації обухівського «шитого» рушника стало започаткування відкритого міського фестивалю «Обухівський «шитий» рушник». За мету організатори фестивалю висунули відродження несправедливо забутих традиційних ремесел, національних звичаїв та обрядів обухівського краю, ознайомлення дітей та молоді з кращими зразками народного мистецтва та зразками життя і діяльності видатних особистостей, насамперед своїх земляків.

Отже, потреба людини у постійному культурному обміні спонукає до пізнання народної творчості, що в свою чергу мотивує формування національного світогляду. Пріоритетна формою передачі знань з точки зору потреб формування національної культури є українська вишивка.

Список використаних джерел

1. Захарчук-Чугай Р. В. Українська народна вишивка. Західні області УРСР. Київ: Наукова думка, 1988. 191 с.
2. Кара-Васильєва Т. Українська вишивка. Альбом. Київ : Мистецтво, 1993. 264 с.
3. Любарєць В. В. Культурологія туризму. Дні науки філософського факультету 2017: міжнар. наук. конф. (25–26 квітня 2017 р.). Київ: Видавничо-поліграф. центр “Київський університет”, 2017. Т. 4. С. 152- 154.
4. Обухівський рушник / Упоряд. і ред. Ю. Домотенко. Київ: Задруга, 2005. 32 с.
5. Ярещенко А. П. Під чаром рідної землі: Посіб. з українознавства. Харків: Прапор, 2007. 344 с.

УДК 379.8-053.2

*Підгорна Ірина,
студентка IV-го курсу,
спеціальність 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності»,
Львівський національний університет імені Івана Франка
Шевчук Андрій (наук. кер.),
асистент кафедри соціокультурного менеджменту,
Львівський національний університет імені Івана Франка*

ДИТЯЧЕ ДОЗВІЛЛЯ: ФУНКЦІЇ, МЕТОДИ, ФОРМИ, ЗАВДАННЯ

У статті розкрито особливості сучасного дитячого дозвілля, зокрема увагу приділено поняттям вільного часу і культурно-дозвіллевої діяльності, описано форми і методи дозвілля в закладах культури, місце та роль закладів культури, проаналізовано напрями організації вільного часу дітей.

Ключові слова: дозвілля, вільний час, функції, форми, методи, діти, менеджмент.

The article reveals the features of modern children's leisure, in particular, attention is paid to the concepts of free time and cultural leisure activities, the forms and methods of leisure in cultural institutions, the place and role of cultural institutions are described, the directions of organizing children's free time are analyzed.

Key words: leisure, free time, functions, forms, methods, children, management.

Організація дозвіллевої діяльності має значний вплив на формування людини у дитячому віці. Її всебічний і гармонійний розвиток є не лише високим

соціальним ідеалом, а й необхідною умовою для вирішення завдань, що стоять на сучасному етапі розвитку суспільства. Заклади культури дають дітям можливість задовольнити свої духовні, пізнавальні, розважальні, фізичні, художні, аматорські та інші потреби. Тому проблема поліпшення якості дозвільної діяльності дітей в закладах культури є актуальною і соціально важливою.

Великий інтерес становлять роботи сучасних учених, які зробили вагомий внесок у розробку проблеми організації вільного часу дітей: І. В.Петрова [8], Т. М. Третяк [11], Н. І. Ганнусенко, О. В. Лепін [2]. У їх працях висвітлено проблеми раціонального використання вільного часу дітей, визначено критерії культури вільного часу, розроблені нові форми й методи культурно-дозвільної діяльності тощо.

Спочатку розкрисмо поняття вільного часу дітей. Серед праць, присвячених проблемі організації вільного часу, поняття «вільний час дітей» тлумачиться по-різному. Дехто з вчених розглядає його як час для забав і розваг, або як час, який треба чимось заповнити. Тому вільний час дитини розглядають як частини загального часу, що залишається після виконання нею навчальних обов'язків, задоволення природно-фізіологічних потреб. Він використовується за власним розсудом людини. Зміст його визначається рівнем духовного розвитку [3].

Отже, вільний час – це частина часу дитини, в період якого проходить формування особистості і який спрямований на її всебічний і гармонійний розвиток.

Культурно-дозвільна діяльність є процесом створення, розповсюдження й примноження духовних цінностей. Ця думка підтверджується таким визначенням: «Культурно-дозвільна діяльність є спеціалізованою підсистемою духовно-культурного життя суспільства, що функціонально об'єднує соціальні інститути, покликани забезпечувати розповсюдження духовно-культурних цінностей, їх активне творче освоєння людьми у сфері вільного часу з метою формування творчо активної особи» [10, с. 6].

Для кожного елементу в структурі вільного часу характерним є відпочинок і відновлення сил. В організації і проектуванні тих або інших форм вільного часу людина повинна чітко уявляти, що є визначальним, домінуючим у цьому процесі, а що виконує допоміжну, підлеглу роль. Не тільки зміст впливає на структуру вільного часу, а й структура впливає на зміст. Якщо творча діяльність є провідним компонентом структури, то це гармонізує весь зміст вільного часу, робить його насиченим більш прогресивними видами діяльності. І навпаки, якщо основним компонентом структури є дозвілля, пов'язане переважно з різними видами відпочинку й розваг, то це збіднює зміст вільного часу. Природно, що соціальна сутність вільного часу при такому

розмежуванні не змінюються, обидві складові частини необхідні для розвитку людини (дитини).

Спрямований на всебічний та гармонійний розвиток особистості, вільний час у кожному конкретному випадку виконує специфічні функції [10]. Наприклад, під час реалізації розвиваючої функції одним із найголовніших завдань є духовне збагачення дітей, розширення їх загального естетичного кругозору, розвиток здібностей, інтересів, умінь і навичок. Розвиваюча функція вільного часу передбачає вирішення ще одного важливого завдання – формування моральних цінностей дитини.

Заклади культури мають невичерпні можливості у вирішенні цього завдання за допомогою різних форм творчої діяльності: екскурсії, читацькі конференції, предметні вечори, читання науково-популярної літератури, технічна творчість і робота в гуртках.

Психологічні особливості дітей шкільного віку роблять значущою орієнтаційну функцію вільного часу. Домінуючим мотивом поведінки й діяльності особистості є прагнення визначити своє місце в житті. У структурі орієнтаційної функції вільного часу дітей можна виділити два, певною мірою, самостійних аспекти: соціальну орієнтацію і професійну орієнтацію. Методи соціальної орієнтації включають в себе: бесіди, диспути, зустрічі, активну участь в суспільно-трудовій роботі тощо. Професійній орієнтації дітей сприяють зустрічі з цікавими людьми, робота в гуртках технічної творчості, майстернях, учнівських кооперативах.

Комунікативна функція вільного часу реалізується у процесі спілкування з товаришами по школі, класу, групі, гуртку. Рекреаційна функція спрямована на зняття розумового, фізичного навантаження, відновлення втрачених сил. Важливими засобами рекреації є ігри та забави, жарти та розваги, спортивні ігри й туризм тощо [4].

Окрім цього, основною складовою дозвіллевої діяльності є інтерес. Якщо дитині не буде цікаво, то вона не стане брати участь у тому чи іншому виді дозвіллевої діяльності. Тому, організовуючи дозвілля, слід враховувати індивідуальні особливості, інтереси та запити учасників. Принципи дозвілля не є чимось регламентованим. Вони постійно змінюються, що пояснюється розвитком суспільного життя.

Таким чином, реалізація принципів організації дитячого дозвілля за своїми масштабами впливає на особу і виходить за межі проведення вільного часу. Це – великомасштабна соціальна акція, мета якої – різносторонній розвиток зростаючого покоління.

Методами культурно-дозвіллевої діяльності прийнято називати способи, прийоми, способи дій з використання засобів впливу на аудиторію. У культурно-дозвіллевій діяльності виділяють такі основні методи:

1. Театралізація. Дозвілля дітей має нескінченну безліч сюжетів і соціальних ролей. Метод театралізації реалізується через особливий словник спілкування, обряди, ритуали. Театралізація знайомить молоду людину з різноманітними сюжетами життя.
2. Змагання. Змагання – внутрішня «пружина» розкручування творчих сил, стимулювання до пошуку, відкриття, перемог над собою.
3. Рівноправний духовний контакт. Цей метод заснований на спільній діяльності дітей і дорослих «на рівних» у ній. Організатори, соціальні педагоги, учні – рівноправні члени шкільного клубу, драмгуртка, творчих об'єднань, заснованих на демократичному, гуманізованому спілкуванні [3].
4. Імпровізація. Це – дія, не усвідомлена й не підготовлена заздалегідь, експромт. Імпровізація виводить на практичну й творчу заповзятливість. Мистецтво імпровізації – це породження спокуси творчого зусилля. Імпровізація базується на синдромі наслідування з привнесенням свого авторського початку [3].
5. Гра й ігровий тренінг. Гра – самостійний і законний для дітей, дуже важливий вид їхньої діяльності. Гра виявляє знання, інтелектуальні сили. Вона показує рівень організаторських здібностей дитини, розкриває творчий потенціал кожного учня. В процесі різних видів діяльності діти ознайомлюються з елементарними нормами поведінки в колективі, набувають навичок спілкування з ровесниками і з дорослими. Спостереження показують, що діти, які не підкоряються вимогам дорослих в звичайній обстановці, сумлінно виконують їх під час гри. Додержуючись правил, вони вчаться стримувати свої емоції, викликані бажанням виграти, засвоюють норми поведінки.

Сама гра – це сукупність логічно побудованих подій, які гравець виконує за правилами, здійснюючи різноманітні розумові або фізичні дії для отримання певного задоволення. Гра завжди супроводжується піднесенням фізичних і духовних сил, приносить людині радість і розслаблення [4].

Важливу роль у справі формування в дитини вміння об'єктивно оцінювати свої дії відіграє колектив. Адже у взаєминах з колективом, іншими дітьми розвивається особистість дитини. За допомогою різних видів діяльності реалізуються взаємовідносини дитини з об'єктивною дійсністю. Тому від змісту і характеру діяльності й залежить надбання дитиною конкретних властивостей, її психологічний розвиток. Психологічний розвиток дитини, формування її особистості є процесом засвоєння нею суспільного досвіду, виробленого людством і зафіксованого в продуктах його матеріальної і духовної культури. За допомогою ігрових занять можна вивчити мову, історію, географію, культуру, техніку та ін. Але найважливіше те, що в ігровій ситуації формується характер.

Реалізація державної політики в організації дозвілля, задоволення культурно-дозвіллевих потреб особистості здійснюють заклади і установи, які підпорядковуються органам освіти, культури, спорту, органам у справах сім'ї та молоді. Це діяльність дитячо-підліткових фізкультурно-спортивних клубів, дитячо-юнацьких центрів, клубних закладів, центрів дозвілля, бібліотек, театрів, музеїв тощо.

В.О.Сухомлинський вважав заняття дітей у вільний час важливою умовою розвитку індивідуальності дітей: «Задатки та обдарованість дитини розкриваються лише за умови, якщо у неї кожного дня є час для занять вибленою справою за своїм вибором...» [8, с. 1].

Місце та роль закладів культури базуються на таких основних завданнях, як забезпечення потреб особистості в самореалізації, підвищення інтелектуального, духовного, фізичного, емоційного рівня вихованців шляхом їх участі у різних видах творчої діяльності; створення найбільш сприятливих умов для емоційно-психологічної захищеності та душевного комфорту, які дозволяють не тільки розумно провести дозвілля, а й компенсувати потреби вихованців у позитивних емоціях: радості, доброзичливості, успіху, творчості, самоствердженні; організація змістовного дозвілля дітей з урахуванням особистих та колективних інтересів [7].

На фоні загальної кількості гуртків, груп, творчих об'єднань, клубів, палаців культури, де займаються діти, найбільший їх інтерес виявляється до художньо-естетичного, науково-технічного, еколого-натуралістичного, туристично-краснавчого, фізкультурно-спортивного напрямів дозвілля.

Водночас нестійкою в організації змістовного дозвілля дітей закладами культури є тенденція до зменшення кількості гуртків, клубів, творчих об'єднань, що функціонують за кошти батьків.

На сучасному етапі заклади дозвілля для дітей відчувають нестачу коштів на придбання матеріалів, інструментів, спортінвентарю. Як наслідок та як показує практика, їх діяльність зорієнтована в основному на заняття із соціально адаптованими дітьми, особливо дівчатками молодшого та середнього шкільного віку. Часто неохопленими організованим, цікавим, змістовним дозвіллям залишаються діти кризових категорій населення, хлопці-підлітки.

Отже, можна стверджувати, що культурно-дозвіллева діяльність є спеціалізованою підсистемою духовно-культурного життя суспільства. Вона функціонально об'єднує соціальні інститути, покликані забезпечувати поширення духовно-культурних цінностей, їх активне творче освоєння людьми у вільний час з метою формування творчо активної особи. Дозвілля дітей розвивається за своїми законами і принципами, теоретично обґрунтованими і апробованими на практиці.

Організація дозвілєвої діяльності дітей може відбуватися у клубних закладах, музеях, бібліотеках, театрах, дитячо-юнацьких центрах, центрах дозвілля, парках культури і відпочинку і в ще інших місцях для дозвілля на будь-який смак і характер, де діти можуть задовольнити свої духовні, пізнавальні, розважальні, фізичні, художні, аматорські та інші потреби. Місце та роль цих закладів базуються на таких основних завданнях, як забезпечення потреб особистості в самореалізації, підвищення інтелектуального, духовного, фізичного, емоційного рівня вихованців шляхом їх участі у різних видах творчої діяльності; створення найбільш сприятливих умов для емоційно-психологічної захищеності та душевного комфорту, які дозволяють не тільки розумно провести дозвілля, а й компенсувати потреби вихованців у позитивних емоціях: радості, доброзичливості, успіху, творчості, самоствердження; організація змістовного дозвілля дітей з урахуванням особистих та колективних інтересів.

Список використаних джерел

1. Виховання життєвих перспектив старшокласників засобами соціокультурної діяльності у вільний від навчання час: метод. посібник для вчителів, соціальних працівників та вчителів старших класів, студентів педагогічних навчальних закладів / Укл. О.Л.Чуланова. Кіровоград, 2000. 22 с.
2. Ганнусенко Н.І., Лепін О.В. Шкільні музеї: посібник для вчителя. Київ, 1991. 110 с.
3. Гармаш І.І. У годину дозвілля. Київ: Урожай, 1992. 256 с. (Сучасне село: культура, естетика, побут).
4. Донченко Н.П. Мистецтво гри: Теорія і практика ігрової діяльності в умовах дозвілля : навч. посібник. Київ: ДАКККіМ, 1999. 176 с.
5. Загадарчук Г. Соціально-педагогічні проблеми удосконалення культурно-дозвілєвої діяльності в закладах культури України. *Українська культура*. 1998. № 6. С. 4–6.
6. Ковтун В. Зустрінемося у парку? Парки культури і відпочинку України на сучасному етапі: деякі моменти соціологічного аналізу. *Українська культура*. 1999. № 2. С. 6–7.
7. Косенко І. С., Храбан Г. Е., Мігін В. В., Гарбуз В. Ф. Дендрологічний парк «Софіївка». Київ: Наукова думка, 1996. 155 с.
8. Петрова І. Культурно-дозвілєві центри: виникнення та розвиток. *Рідна школа*. 2000. № 9. С. 13–14.
9. Петрова І. Соціальні функції клубів та їх трансформація на сучасному етапі. *Рідна школа*. 2003. № 7. С. 11–38.
10. Петрова І.В. Дозвілля в зарубіжних країнах. Київ: Кондор, 2005. С. 213–220.
11. Третяк Т.М. Робота у гуртках – джерело дитячої творчості. *Обдарована дитина*. 1999. № 5. С. 17–19.

РОЗДІЛ II НОВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ІНСТРУМЕНТИ У СОЦІОКУЛЬТУРНІЙ СФЕРІ

УДК 159.922:316.42/43+316.7-042.4

*Бутова Катерина,
студентка I-го курсу магістратури,
спеціальність 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності»,
Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка
Рижанова Алла (наук. кер.),
доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри
соціальної роботи і менеджменту соціокультурної діяльності,
Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка*

СОЦІАЛЬНА АДАПТАЦІЯ ВІЙСЬКОСЛУЖБОВЦІВ ЗАСОБАМИ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Розкривається необхідність організації цілеспрямованої адаптації військовослужбовців, бійців на прикордонних позиціях, у цивільному соціальному середовищі територіальної громади їх дислокації. Доводяться переваги засобів соціокультурної діяльності в подоланні та профілактиці соціального відчуження, психологічного розвантаження, розширення кола цивільного спілкування військовослужбовців.

Ключові слова: соціокультурна діяльність, соціальна адаптація, засоби, військовослужбовці, добровільно мобілізовані військовослужбовці.

The necessity of organizing purposeful adaptation of military personnel, fighters at border positions, in the civilian social environment of the territorial community of their deployment is revealed. The advantages of means of socio-cultural activity in overcoming and prevention of social alienation, psychological relief, expansion of the circle of civil communication of military personnel are proved.

Key words: sociocultural activity, social adaptation, means, military personnel, voluntarily mobilized military personnel.

Війна значно розширила межі соціальної групи військовослужбовців, оскільки до професійних військових додалася переважна частина добровільно мобілізованих. Останні за суттю є цивільними і їм важче переносити умови військового соціального середовища, особливо за воєнних часів. Добровільно мобілізовані бійці, які знаходяться у 20 кілометровій прикордонній зоні дислокації (на Волині, Київщині, Чернігівщині, Сумщині, Харківщині), крім виконання бойових завдань, мають і вільний час, вихідні. Менеджери соціокультурної діяльності сільських клубів, міських будинків культури допомагають цим військовослужбовцям адаптуватися до соціального середовища територіальної громади, використовуючи засоби соціокультурної

діяльності. Отже, соціальна адаптація добровільно мобілізованих військовослужбовців у цивільному соціальному середовищі територіальної громади їх прикордонної дислокації допомагає їм легше перенести труднощі війни та реадaptуватися у післявоєнні часи в цивільному соціальному середовищі. Проте ця соціокультурна адаптація військовослужбовців повинна проводитися цілеспрямовано та системно.

Дослідники воєнної тематики та соціальні педагоги ще у довоєнний період вивчали різні аспекти соціалізації військовослужбовців. Наприклад, питання адаптації та дезадаптації людини у військовому та цивільному середовищах вивчали Н. Олексюк, А. Капська, І. Бугер, Л. Войтович, С. Дьомочкін, В. Рютін, Л. Штефан та інші. Так, проблему соціальної адаптації курсантів зі складнощами мовлення проаналізувала Л. Штефан, а Т. Сергієнко – соціально-педагогічну профілактику дезадаптації курсантів молодших курсів Вищих військових навчальних закладів. Проте найбільш важливим для нас є науковий доробок військового соціального педагога В. Рютіна, який вивчав соціально-педагогічний аспект соціалізації та обґрунтував педагогічні умови соціалізації військовослужбовців строкової служби Збройних Сил України, але, зрозуміло, у мирний час. Проблеми соціокультурної діяльності вивчали: Т. Босенко, Н. Кочубей, Н. Максимовська, Т. Спіріна та інші. Проте соціальну адаптацію військовослужбовців досліджено недостатньо.

Метою публікації є обґрунтування актуальності проблеми соціальної адаптації добровільно мобілізованих бійців в територіальній громаді їх дислокації засобами соціокультурної діяльності.

За законом України «Про військовий обов'язок і військову службу» термін «військовослужбовці» визначається як «особи, які проходять військову службу», проте у розділі 2. «Військова служба та виконання військового обов'язку в запасі» уточнюється, що військова служба є державною службою, пов'язаною з обороною України, її незалежності, територіальної цілісності. Крім того зазначено, що «громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які проходять військову службу, є військовослужбовцями» [6]. Отже, практично будь хто, хто боронить Україну під час війни, може стати військовослужбовцем, зокрема добровільно мобілізовани. Добровільно мобілізовані військовослужбовці є надзвичайно вмотивованими оборонцями нашої країни, але саме вони якнайбільше відчувають «тиск» військового соціального середовища, ознаки якого вдало охарактеризував В. Рютін: «статутне імперативне-правове регулювання відносин, просторова локалізація, тверда регламентація і строгі тимчасові інтервали, величезні фізичні і психічні навантаження, великий темп та динаміка змін, високий рівень колективності, обмеження можливості для добровільного вибору діяльності, соціально-референтна депривація, перевага моностатевого спілкування, сексуальна

депривація...» та інше [8]. Однак все це значно загострюється під час війни, оскільки додається душевний біль від втрати побратимів, нелюдські умови окопного життя (особливо восени та взимку), страх за життя та жах полону, гнів на ворогів, розпач та відчуття провини за неможливість швидкого звільнення окупованих територій тощо. Такі надзвичайні переживання на межі життя та смерті, з одного боку, «цементують» військове братерство, з іншого боку, загострюють протиріччя між військовим соціумом та цивільним, можуть призвести до соціальної дезадаптації мобілізованих військовослужбовців.

Про соціальну адаптацію військовослужбовців зазначається у Законі України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей», проте там йдеться про цей процес після звільнення із військової служби: «держава забезпечує соціальну та професійну адаптацію військовослужбовців, які звільняються у зв'язку із скороченням штатів або проведенням організаційних заходів, за станом здоров'я... в разі відповідного звернення зазначених осіб» [7], що не є предметом нашого дослідження, тому маємо визначитися з терміном «соціальна адаптація».

Довідникові джерела подають наступну дефініцію: «соціальна адаптація – пристосування індивіда до умов соціального середовища, формування адекватної системи відносин із соціальними об'єктами, рольова пластичність поведінки, інтеграція особистості у соціальні групи, діяльність щодо освоєння стабільних соціальних умов, прийняття норм і цінностей нового соціального середовища, форм соціальної взаємодії» [1]. Соціальна адаптація є першим і обов'язковим складником (поряд з інтеграцією та індивідуалізацією) соціалізації. Погоджуємося з О. Безпалько [2] та іншими фахівцями в тому, що недоліки соціальної адаптації, а також низький її рівень призводять до соціальної дезадаптації, яка виявляється в асоціальній поведінці, маргінальності, алкоголізмі, наркоманії та інших формах девіантної поведінки.

Добровільно мобілізовані військовослужбовці – вчорашні цивільні люди – мали швидко адаптуватися до військового соціального середовища у формі акомодатії (повного підпорядкування вимогам середовища без їх критичного аналізу [1]), оскільки інакше і не можливо під час війни. Крім того, для них це є тимчасовим середовищем і тому слід «перетерпіти». Соціальна адаптація добровільно мобілізованих військовослужбовців до цивільного соціального середовища територіальної громади їх прикордонної дислокації дає можливість пом'якшити це «перетерплення», зміцнити психологічну стійкість через збереження та розширення соціальних зв'язків з цивільним життям, уникнути відчуження від нього, відчути вдячність та повагу громадян за їх ратний подвиг, відволіктися від жахів війни, творчо самореалізуватися через культурно дозвіллену діяльність у вільний час. Отже, така соціальна адаптація зміцнює особистісну стійкість бійців до військово-воєнного життя,

профілактує соціальні деформації при поверненні до соціального середовища.

У Статті 10 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» йдеться про службовий час і час відпочинку військовослужбовців. У п. 6 цієї Статті зазначається, що «вихідні, святкові та неробочі дні є днями відпочинку для всього особового складу, крім військовослужбовців, залучених до виконання службових обов'язків. Ці дні згідно з планами, а також вільний від занять час відводяться для відпочинку, проведення культурно-освітньої роботи, спортивних заходів та ігор. Військовослужбовцям, які виконували службові обов'язки у вихідні, святкові та неробочі дні, відповідний час для відпочинку надається командиром (начальником), як правило, протягом наступного тижня» [7]. Згідно цієї статті, військовослужбовці мають два вихідних дні на тиждень, які вони, як правило, проводять у прифронтовій територіальній громаді, а для їхнього культурного вдосконалення у вільний час у цьому соціальному середовищі найбільше підходить соціокультурна діяльність.

Сутності соціокультурної діяльності присвячено чимало наукових праць. Наприклад, Н. Кочубей визначає її як «цілеспрямований, спеціально організований ... процес залучення людини до культурних цінностей суспільства і активного включення самої особистості в цей процес» [3, с.17], а Т.Спіріна – як «сукупність науково-інтелектуальних, художніх, естетичних та інших занять, де найбільш активно сконцентровано й ефективно здійснюється формування ціннісних орієнтацій молоді» [10]. Зважаючи на мету нашого дослідження, приймаємо тлумачення терміну «соціокультурна діяльність», яке запропонували Н. Максимовська та Т. Босенко, які розглядають цю діяльність «якісною характеристикою сучасних культуротворчих процесів і має розглядатися в широкому (урегулювання процесу одухотворення соціальних суб'єктів, забезпечення їх участі у соціокультурному перетворенні) та вузькому (...забезпечення вільного вибору, системи мотивації та підтримки ініціатив соціальних суб'єктів) сенсах» [4]. На наш погляд, провідною перевагою соціокультурної діяльності в соціальній адаптації добровільно мобілізованих військовослужбовців є творчість, спрямована на культуру, соціум та на себе. Саме соціокультурна творчість бійців у цивільній територіальній громаді дещо компенсує руйнівний характер війни на свідомість військовослужбовців.

На Краснопіллі Сумської області в прифронтових територіальних громадах соціальна адаптація військовослужбовців засобами соціокультурної діяльності проводиться у сільських клубах, міських будинках культури, бібліотеках. Серед проведених заходів були: «Свято української кухні» із залученням бійців до приготування та смакування козацьких страв, «Фестиваль українського кіно» із запрошенням військовослужбовців до перегляду фільмів про українське військо. Готуються концертні програми для вітання

добровільно мобілізованих з Днем Збройних Сил України, Новим роком, Різдом. Однак ця робота проводиться не цілеспрямовано, не системно, тому подальшим напрямом досліджень цієї проблеми є розробка програми соціокультурної адаптації військовослужбовців.

Список використаних джерел

1. Адаптація соціальна. *Соціальна робота: короткий енциклопедичний словник*. Київ: ДЦССМ, 2002. Кн.4. С. 10-11.
2. Безпалько О. В. Адаптація. *Енциклопедія для фахівців соціальної сфери*. Київ-Сімферополь: Універсум, 2013. С. 7-9.
3. .Кочубей Н. В. Соціокультурна діяльність: навчальний посібник. Суми: Університетська книга, 2015. 122 с.
4. Максимовська Н. О., Босенко Т.В. Менеджмент анімаційної соціокультурної діяльності. *Культура України* : зб. наук. пр. / М-во культури та інформ. політики України, Харків. держ. акад. культури ; за заг. ред. В. Шейка. Харків : ХДАК, 2022. Вип. 77. С. 43-51.
5. Максимовська Н. О. Соціально-педагогічна анімація у сфері дозвілля інформаційного суспільства. *Трансформація соціальної педагогіки, соціальної роботи в культурі інформаційного суспільства*: колективна монографія / За наук. ред. А. Рижанової. Харків: ХДАК, 2019 . С. 91-114.
6. Про військовий обов'язок і військову службу: Закон України від 25.03.1992, у редакції від 18.10.2022 р. № 2678-IX. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T223200>.
7. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей: закон України за ред. № 2490-IX від 29.07.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12#Text>.
8. Рютін В. В. Педагогічні умови соціалізації військовослужбовців строкової служби Збройних Сил України: автореф. ...канд. пед. наук за спец. 13.00.05 – соціальна педагогіка. Луганськ, 2006. 20 с.
9. Сергієнко Т. М. Соціально-педагогічна профілактика дезадаптації курсантів молодших курсів військових навчальних закладів: автореф. ...канд. пед. наук за спец. 13.00.05 – соціальна педагогіка. Київ, 2018. 20 с.
10. Спіріна Т. Соціокультурна діяльність як засіб формування життєвих цінностей молоді у вільний від навчання час. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/36013/1/T_SPIRINA_PPPSS_KSP&KO_IPSP.pdf.

УДК 719:379.8 (292.452)

*Глушко Володимир,
студент II-го курсу,*

*спеціальність 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності»,
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника*

Шикеринець Василь (наук. кер.),

*кандидат наук з державного управління, доцент, завідувач кафедри управління
соціокультурною діяльністю, шоу-бізнесу та івентменеджменту
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника*

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ НЕМАТЕРІАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ В СУЧАСНОМУ СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ ДОЗВІЛЛІ (НА ПРИКЛАДІ КАРПАТСЬКОГО РЕГІОНУ УКРАЇНИ)

Регіони України мають лише їм притаманні автентичні особливості та культурні традиції. Широкий спектр нематеріальної культурної спадщини розкриває культурне

розмаїття через альтернативні світоглядні позиції, багаті знання та практики, вбудовані в місцевий контекст Карпатського регіону України. Нематеріальна культурна спадщина відображає ідентичність та спосіб життя громади.

Ключові слова: нематеріальна культурна спадщина, Карпатський регіон України, соціокультурне дозвілля, автентичні особливості, культурні традиції.

The regions of Ukraine have their own authentic features and cultural traditions. A wide range of intangible cultural heritage reveals cultural diversity through alternative worldview positions, rich knowledge and practices embedded in the local context of the Carpathian region of Ukraine. Intangible cultural heritage reflects the identity and way of life of a community.

Key words: intangible cultural heritage, Carpathian region of Ukraine, socio-cultural leisure, authentic features, cultural traditions.

Вільний час – безумовна цінність для кожної людини, оскільки цей час відведений для її розвитку. Вільний час повинен бути вільний від твердої регламентації, примусу, адміністративного регламентування. Разом з тим він не може розглядатися поза інтересами суспільства, його норм і моральних принципів. Вільний час може бути заповнений різним змістом, але не повинен служити простором антигромадської діяльності, використовуватися для збитку волі, проти суспільства і самої особистості.

Структура дозвілля складається з декількох рівнів, що відрізняються один від одного своєю психологічною і культурною значимістю, емоційною вагомістю, ступенем духовної активності. Найпростіший вид дозвілля – відпочинок. Він призначений для відновлення витрачених під час роботи сил і поділяється на активний і пасивний. Пасивний відпочинок характеризується станом спокою, що знімає стомлення і відновлює сили. Чим ти зайнятий – не має значення, головне: аби можна було звільнитися від напруження, одержати емоційну розрядку. Звична, проста діяльність спричинює настрій спокою. Такий відпочинок – невід’ємний елемент життя людини. Він є підготовчим ступенем до більш складної і творчої діяльності.

Нематеріальна культурна спадщина відіграє надзвичайно важливу роль у формуванні ідентичності окремої соціальної групи і особистості. Існування нематеріальної спадщини в її великому багатстві є необхідною умовою для збереження культурного розмаїття в умовах зростаючої глобалізації. Взаємне розуміння нематеріальної культурної спадщини різних громад допомагає в проведенні міжкультурного діалогу і виховує взаємну повагу до інших способів життя. Значення нематеріальної культурної спадщини було визнане ЮНЕСКО, яка в 2003 році ухвалила Конвенцію про охорону цієї спадщини, розвиваючи її когерентне визначення, а саме: «нематеріальна культурна спадщина» означає ті звичаї, форми показу та вираження, знання та навички, а також пов’язані з ними інструменти, предмети, артефакти й культурні простори, які визнані спільнотами, групами й у деяких випадках окремими особами як частина їхньої культурної спадщини.

Розглядаючи давні традиції колядування й щедрювання в Карпатському регіоні України, бачимо передусім їхню велику суспільну роль. Соціалізуюча, комунікативна, естетична функції колядки й щедрівки збереглися до наших днів. Водночас завдяки плідній пошуковій роботі сучасних науковців відтворюються надбання самобутньої етнокультури Гуцульського краю, що сприяє збереженню українських традицій, звичаїв та обрядів, самоусвідомленню регіональних складових єдиної України.

Сімейні звичаї й обряди становлять вагомую частину традиційно-побутової культури нашого народу. Вони мають глибоке гуманістичне спрямування, ідею утвердження високого морально-етичного статусу сім'ї, ролі і значення в ній людини. Багатство архаїчних елементів і локальних різновидів та варіантів засвідчують давнину походження української народної сімейно-побутової обрядовості, її популярність і стійкість. Збереження й відродження багатьох елементів цих традицій у сучасному побуті вимагає пильної уваги та конкретної цілеспрямованої роботи.

До традиційно-побутової сімейної культури народу належать цикли звичаїв і обрядів, що стосуються особливих подій у житті сім'ї, родини, зокрема: одруження, створення нової сім'ї; появи нового члена сім'ї, народження дитини; смерті, відходу в небуття члена сім'ї. Крім прямого відношення до сімейних справ, змін, переживань, ці звичаї і обряди великою мірою визначають чи навіть знаменують зв'язок сім'ї з ширшою родиною, сусідами і громадою, які беруть участь, активно співдіють у них. Тому з покоління в покоління дотриманню певних стереотипів цих звичаїв і обрядів приділялася велика увага. З ними пов'язувалися різні ритуали, вірування, забобони, що створювали особливу атмосферу урочистості і таємничості цих традицій, своєрідну семантику з нашаруванням і поєднанням у ній різночасових рівнів світоглядних уявлень, вірувань і знань.

У карпатському регіоні, як і в інших регіонах України, до вказаних подій приурочені, відповідно: весільна обрядовість; цикл звичаїв і обрядів, пов'язаних з народженням дитини; похоронно-поминальні звичаї та обряди.

Отже, характерною особливістю соціокультурної сфери є те, що вона пов'язана не тільки з матеріальними цінностями, а й значною мірою з духовними потребами громадян. Законодавство у цій сфері покликане забезпечити естетичне й моральне виховання людини, її навчання, охорону здоров'я, задоволення соціально-культурних потреб. Спільність галузей законодавства в сфері соціокультурного будівництва проявляється в єдності мети, принципів, методів правового регулювання, у єдиній їх службовій ролі в суспільстві. У структурно-функціональному плані соціокультурне будівництво можна охарактеризувати як систему, що об'єднує в собі різні напрямки державної діяльності. Це – діяльність щодо збереження й

зміцнення здоров'я людей, задоволення їх інтелектуальних, естетичних та інших духовних потреб, їх соціальний захист, формування особи, її навчання й виховання, підготовка й перепідготовка кадрів тощо.

Список використаних джерел

1. Бочелюк В. Й. Дозвілєзнавство: навчальний посібник. Київ : Центр навч. л-ри, 2006. 208 с.
2. Культурна спадщина України: Правові засади збереження та охорони культурно-історичного середовища: 36. офіц. док. Київ: Істина, 2002. 336 с.
3. Мазур Ф. Ф. Соціально-економічні умови розвитку рекреаційної індустрії (на прикладі Карпатського регіону): навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2004. 196 с.
4. Маланюк Т. 3. Туристично-рекреаційний комплекс Прикарпаття: стан і перспективи розвитку. *Красзнавець Прикарпаття*. 2003. № 1. С. 6 –10.
5. Мій рідний край Прикарпаття. Івано-Франківськ: Плай, 2000. 376 с.
6. Піча В. М. Вільний час: тенденції і проблеми розвитку. Київ, 1992. 106 с.
7. Цимбалюк Н. М. Дозвілля в Україні. Теоретичні та емпіричні аспекти: монографія. Київ: ДАКККіМ, 2003. 224 с.

УДК {008:061.1]+004

Балуک Тетяна,
студентка І-ого курсу магістратури,
спеціальність 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності»,
Львівський національний університет імені Івана Франка
Сирота Лілія (наук. кер.),
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри соціокультурного менеджменту,
Львівський національний університет імені Івана Франка

ПРОСУВАННЯ ЗАКЛАДІВ КУЛЬТУРИ В СОЦМЕРЕЖАХ: НЕСТАНДАРТНІ ДІЇ ТА КРАЦІ ПРАКТИКИ

Автором статті виявлено сутність і потенціал віртуальних соціальних мереж для закладів культури. Осмислено соціальні мережі на прикладі Facebook та Instagram в новому контексті: не лише як інформаційного поля, де відбувається пошук даних, а й як промоційного ресурсу, дієвого інструменту для просування закладів культури серед населення.

Ключові слова: заклад культури, соціальні мережі, Facebook, Instagram, клуб «Малевич» (Львів), промоція, реклама.

The author of the article revealed the essence and potential of virtual social networks for cultural institutions. Social networks on the example of Facebook and Instagram in a new context: not only as an information field where data is searched, but also as a promotional resource, an effective tool for promoting cultural institutions among the population.

Key words: cultural institution, social networks, Facebook, Instagram, club «Malevich» (Lviv), promotion, advertising.

Соціальні мережі сьогодні стали важливою частиною життя величезної кількості людей у всьому світі, що спонукає компанії розглядати Facebook, Instagram та інші мережі як платформу для просування свого бренду в інтернеті, для надання підтримки своїм клієнтам у режимі реального часу тощо. Вплив інформаційного середовища на життя громадян – значний,

багато хто навіть не усвідомлює масштаби цього явища, яке стало найпопулярнішим серед усіх інших сервісів інтернету. Сьогодні зі 100 найбільш відвідуваних сайтів у світі 20 – це класичні мережі й ще 60 – певною мірою соціалізовані. Приблизно 78% користувачів довіряють інформації із соціальних мереж, більш ніж 80% компаній у всьому світі використовують інтернет-мережі у своїй роботі.

Комунікаційні платформи перетворюються на повноцінний засіб інформування, просування, пропаганди та іншого впливу щодо користувачів. Загалом, соціальні мережі стали центром сучасного інтернету: згідно зі щорічним звітом про стан цифрового середовища «Digital 2020», підготовленим аналітичним агентством «We Are Social» спільно з SMM-платформою «Hootsuite», сьогодні нараховується 4,2 млрд користувачів соціальних мереж (а це майже половина від загальної кількості населення на планеті). За останній рік ця цифра зросла на 490 млн, що означає зростання більш ніж на 13% в річному обчисленні (Kemp, 2021), тобто майже кожен інтернет-користувач одночасно є користувачем соціальних мереж, який проводить на цих платформах 2 години 25 хвилин щодня (Kemp, 2021). Ці дані означають, що інтернет-мережі впроваджуються в кожен сферу життєдіяльності людства і є невід’ємною характеристикою сучасного модернізованого суспільства.

Закономірно, що соціальні мережі, які за відсутності часових і територіальних обмежень, можливості управління інформацією та фінансової економії дають змогу організувати всебічну комунікацію людей, з одного боку, все більше приваблюють представників сфери освіти, а з іншого – для потенційних і наявних споживачів освітніх послуг стають одним із найпопулярніших засобів комунікації. Ці аргументи дають підстави розглядати інтернет-маркетинг, скерований на просування різноманітних послуг і бренду закладу культури у соціальних мережах, як необхідну умову його стратегічного розвитку. Більшість таких закладів для підтримки своєї діяльності вже створили власні сторінки в соціальних мережах і активно їх використовують. Проте, звертає на себе увагу недостатнє володіння модераторами сторінок закладів культури в соцмережах механізмами залучення уваги через соціальні платформи – так званий SMM (англ. Social Media Marketing).

В окремих українських закладах культури майже відсутня стратегія їхнього просування в інтернет-просторі, про що свідчать низька відвідуваність їхніх сайтів і затребуваність розміщеної на них інформації. Втім, ситуація на ринку вимагає від українських закладів культури не лише створювати конкурентоспроможні послуги, а й постійно вдосконалювати свої маркетингові комунікації для залучення аудиторії, бути компетентними в тому комунікаційному середовищі, в якому функціонує їхній навчальний заклад, з метою просування своїх пропозицій. Грамотне використання закладом SMM-технологій дасть їм змогу домогтися не лише привернення уваги якомога більшої кількості потенційних клієнтів, а й розширити межі своєї діяльності, а відтак вигідно відрізнятись від своїх конкурентів.

Вивченню та аналізу методів SMM-просування присвячені праці

зарубіжних маркетологів Ф. Котлера, М. Стелзнера (2013), Д. Халілова та ін. Можливості й переваги просування товарів і послуг під час використання інструментів соціального медіа-маркетингу розглянуто в працях О. Грищенка та А. Нешева (2013), С. Ілляшенка (2011), О. Кифяка і В. Урди (2017), Р. Кожухівської (2012), А. Можарової (2012), Г. Мозгової (2013), М. Смірної (2015), О. Сохаської і Т. Олексина (2012), Т. Старицького (2015), Д. Терехова (2015), С. Романишина та І. Греськіва (2015), О. Ярмолюка, Ю. Фісун та А. Шаповалової (2020).

Авторами досліджено окремі види маркетингу у соціальних медіа, тенденції його розвитку, методи роботи в соціальних мережах, окремі інструменти інтернет-маркетингу, специфіку монетизації соціальних медіа, запропоновано підходи до оцінювання ефективності окремих інструментів і засобів, тенденції застосування інтернет-технологій у маркетингу й бізнесі загалом. Безпосередньо теоретичним і практичним аспектам просування закладів та їхніх послуг у мережі інтернет присвячено праці А. Бахметьєвої (2018), С. Коновалової (2014), М. Костюк (2016), В. Попової (2016), Д. Сорочан (2014) та ін. Авторами визначено переваги та можливості просування закладів культури та їхніх послуг за допомогою інтернет-технологій, охарактеризовано інструментарій інтернет-маркетингу у сфері культури, обґрунтовано необхідність використання соціальних мереж як елемента інтегрованих маркетингових комунікацій.

Мета статті: з'ясувати особливості та ефективність застосування SMM-технологій львівськими закладами, як провідними у сфері культури, у напрямі просування своїх послуг та брендингу закладів.

Від початку свого виникнення SMM мав хаотичний, неофіційний характер, і лише з розвитком соціальних мереж, коли кількість користувачів перевищила кілька мільйонів, почалася його справжня активність. Сьогодні SMM, як перспективний спосіб просування товарів і послуг за допомогою соціальних мереж, набирає стрімкої популярності завдяки таким його особливостям, як: пряма комунікація із цільовою аудиторією; відстеження реакції останньої в режимі реального часу; щоденний і безпосередній контакт із цільовою аудиторією; оперативність; широке охоплення цільової аудиторії (до слова, жоден інший маркетинговий інструмент не дає змоги сконцентрувати навколо однієї онлайн-спільноти десятки й сотні тисяч людей), а відтак значний резонанс за відносно низької вартості просування; використання таргетованої реклами; можливість застосування нестандартних інтерактивних форматів; маркетинг подій. Ці переваги SMM ефективно можуть використовувати й інші заклади в просуванні своїх послуг за допомогою безпосередньої взаємодії з цільовою аудиторією. Йдеться про такі можливості, як: використання соціальних мереж потенційними клієнтами, відвідувачами не тільки для спілкування та обміну інформацією, а й з освітньою, навчальною метою, якщо це припускає концепція закладу; умовно безкоштовне, оперативне й у потрібному обсязі донесення необхідної інформації до цільової аудиторії.

Отже, соціальні мережі є потужним інструментом взаємодії закладу культури з його цільовою аудиторією: студентами, молоддю та іншими

зацікавленими особами. Водночас загалом у соціальних мережах культурних просторів використовують відносно однакові інструменти просування: таргетована реклама, промо-пости, ретаргетинг за складеною базою зацікавлених користувачів, постинг думок відомих особистостей, популярні хештеги, а також розміщення нативних форматів відео (ненав'язливо додане в контент) і їхнє просування, проведення конкурсів, що генерують контент, збільшують репости, взаємна підписка.

Прикладами можуть слугувати такі львівські заклади, як Миський палац культури імені Гната Хоткевича, клуб «Малевич», стадіон «Арена Львів», Центр Шептицького Українського католицького університету, Jam Factory Art Center. Вони мають свої сторінки у Facebook, Instagram та ін. Такий вибір соціальних мереж обумовлений їхньою популярністю серед основної цільової аудиторії – молоді віком від 15 до 25 років. На сторінках у соцмережах публікується приблизно однаковий контент, але підходи до просування брендів та їх послуг є різними, тому ефективність комунікаційних дій є не схожою навіть для одного об'єкта рекламування. Це пов'язано з тим, що контингент, функції й можливості соціальних мереж відрізняються один від одного.

У зв'язку з цим варто розглянути кожен мережу окремо та з'ясувати, які соціальні мережі є найбільш ефективними майданчиками в комунікаційній діяльності. Якщо взяти Facebook та сторінку Malevich Club, то вона ведеться досить активно – власний контент оновлюється щодня, даючи змогу підтримувати інтерес до сторінки, формувати залученість підписників до життя клубу. На сторінці публікується важлива інформація для відвідувачів, промо різноманітних подій, звіти про численні PR-заходи тощо. Наповнення сторінки містить цікаву для користувачів текстову та ілюстративну (фото, відео) інформацію, більша частина якої орієнтована саме на інтереси відвідувачів, а не на формування бренду закладу. Про ефективність такої стратегії свідчить 3-відсотковий коефіцієнт залучення (Engagement Rate), що є середнім показником, враховуючи 38-тисячну аудиторію підписників сторінки.

Для підтримання інформаційного потоку і стабільності кількості розміщених постів на офіційній сторінці у Facebook адміністратором групи ведеться регулярна систематична робота з добору новин, їхня модерація й адаптація. Будь-який користувач може надіслати повідомлення, відповідь на яке оперативно надасть адміністратор. Хоча це й передбачає значні часові трудовитрати на спілкування з користувачами, проте впливає на якісне адміністрування сторінки. Крім того, одночасна відкритість і прозорість менеджменту в профілі накладає на керівництво закладу додаткову відповідальність за свої дії і змушує працювати ефективніше, а від SMM-фахівця вимагає не просто спеціальних знань, а й певного досвіду і креативності.

В Instagram Malevich Club публікує візуально привабливий контент, оновлюваний щодня, створює власні відео-ролики та постери, публікує нагадування про івенти, що наближаються – це понад 5400 публікацій із тисячами лайків і переглядів і десятками й сотнями коментарів. В Instagram

на їх сторінці підписано майже 41 тис. користувачів, а коефіцієнт залучення становить 4% (при оптимальному показникові від 10%), коефіцієнт охоплення – 22% (при оптимальному показникові 20–25%), що є хорошим результатом.

Наведені дані й досвід інтернет-комунікації переконливо свідчать, що для спілкування із цільовою аудиторією варто орієнтуватися саме на Instagram – соціальну мережу, яка розвивається швидше за всі інші, і візуальний контент якої краще сприймається й запам'ятовується, ніж детальований і докладний текст. Відтак, стратегії просування на цьому соціальному майданчику обов'язково пов'язані із візуальним власним контентом. Попри те, що в останні роки текстам надається досить багато уваги, усе ж активніше розвивається саме відеоконтент – Stories, IGTV та нещодавно додана функція Reels. Сьогодні Instagram є найбільш перспективною платформою для просування бренду, а його популярність зростає з кожним днем. Це вже давно не сервіс, де підлітки викладають свої селфі, фото їжі й кошенят – перейшло у бізнес. Контент Instagram досить гетерогенний, тут представлені різні організації, кожна з яких прагне просунути свій бренд на ринку з допомогою саме цього сервісу.

Один з найшвидших способів вивести свій бізнес в онлайн – зареєструвати бізнес-сторінку у соціальних мережах. При виборі мережі треба врахувати, що майже у всіх регіонах України Facebook більш популярний за Instagram. Проте Instagram суттєво випереджає Facebook серед молодих користувачів до 28 років. Починаючи з 28-ми років, користувачі частіше обирають Facebook. Для швидшого та ефективнішого просування варто знайти висококваліфіковану людину, яка буде знати свою справу і робити усі потрібні кроки. Вона буде займатись наступним. Розпочне з аналізу цільової аудиторії бізнесу та обере мережу, яка буде пріоритетною у просуванні. Проведе аналіз активності конкурентів. Проведе налаштування сторінки – автовідповіді, функціональні блоки. Розроблятиме фірмовий дизайн для сторінки – обкладинка, аватар, плашки. Це потрібно для того, щоб всі пости підтримували єдиний стиль у стрічці. Візьме інтерв'ю у представників вашого, припустимо, бізнесу, повністю вивчить діяльність закладу чи компанії, і опираючись на це, буде писати і розміщувати пости. Створюватиме візуальний контент. Буде використовувати в постах фото та відео, які надаватимете ви, або ж візьме це завдання на себе. За потреби, буде проводити конкурси/розіграші та опитування. В Instagram налаштуватиме, окрім щоденних, постійні сторіз та буде підбирати популярні в тематиці та місті хештеги. Налаштовуватиме рекламні кампанії для підвищення впізнаваності бренду та збільшення кількості підписників.

Стосовно комунікації та взаємодії з аудиторією. За даними Econsultancy, 57% користувачів соціальних мереж при зверненні надають перевагу спілкуванню з ботами. У наш час розмова телефоном сприймається як щось дуже особисте, тож більшість користувачів намагається максимально перевести всі комунікації в режим листування. А одна з головних переваг чат-бота перед співробітником – миттєва відповідь. Тому створення чат-бота слугуватиме дуже хорошою фішкою, щоб задовольнити користувача.

У конкурентній боротьбі за кожного відвідувача багато закладів культури уже усвідомили, що інтернет-сайт – далеко не єдиний спосіб просування своїх послуг чи подій, й активна присутність закладу в соціальних мережах може стати вирішальним інструментом досягнення перемоги в процесі просування. Сьогодні соціальні мережі є досить дієвим і перспективним інструментом комунікації, який необхідно задіяти в інтеграції з традиційними засобами комунікаційної діяльності. Водночас важливою умовою ефективного просування закладу культури є правильний вибір найбільш популярної соціальної мережі, або соціальних мереж, відповідно до цільової аудиторії, на яку заклад скеровує свій вплив.

Сучасним закладам культури необхідно активніше взаємодіяти з аудиторією в соціальних мережах, вивчаючи її смаки та уподобання, тим самим визначаючи найдієвіші підходи до побудови комунікаційної по-літики закладу. Наприклад, найбільш ефективним майданчиком для просування закладу культури є соціальна мережа Instagram, однак не потрібно нехтувати роботою і з іншими соціальними мережами, тим самим розширюючи коло свого впливу на цільову аудиторію.

Проте не всі заклади культури мають можливість та вміння розробляти маркетингові стратегії просування своїх послуг у соціальних мережах. Крім тих, що я навела, як приклад, є ще багато галерей, клубів, центрів, театрів, закладів освіти, які мають менші успіхи у цьому напрямку.

Список використаних джерел

1. Грищенко О. Ф., Нешева А. Д. Соціальний медіа маркетинг як інструмент просування продукту підприємства. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2013. № 4. С. 86–98.
2. Стелзнер М. Контент-маркетинг. Новые методы привлечения клиентов в эпоху Интернета / пер. Д. Баймухаметова, О. Терентьева; 2-е изд.. 2013, Манн, Иванов и Фербер.
3. Посібник маркетолога щодо чат-ботів. URL: <https://econsultancy.com/chatbots/>.

УДК 338:004.9

Балук Тетяна,

студентка I-го курсу магістратури,

спеціальність 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності»,

Львівський національний університет імені Івана Франка

Сирота Лілія (наук. кер.),

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри соціокультурного менеджменту,

Львівський національний університет імені Івана Франка

РОЛЬ ІТ СФЕРИ В РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

У статті досліджується вплив ІТ-сектора на розвиток економічної сфери у контексті нових викликів воєнного стану в Україні. Розглянуто основні зміни у функціонуванні українського ІТ-ринку. Виявлено, що сегмент ІТ-послуг (зокрема, ІТ-аутсорсинг) і далі є основним чинником позитивних якісних змін у найближчі десять років, оскільки швидко нарощує обсяги пропонування і творення послуг для населення. Розкрито основні проблеми розвитку ІТ-сектору, окреслено основні напрямки його впливу на сучасну

українську економіку в умовах російського вторгнення 2014–2023 років.

Ключові слова: інформаційні технології, IT-сектор, IT-ринок, IT-послуга, війна.

The article examines the influence of the IT sector on the development of the economic sphere in the context of the new challenges of the martial law in Ukraine. The main changes in the functioning of the Ukrainian IT market are considered. It was revealed that the segment of IT services (in particular, IT outsourcing) continues to be the main factor of positive qualitative changes in the next ten years, as it rapidly increases the volume of offering and creation of services for the population. The main problems of the development of the IT sector are revealed, the directions of its influence on the economy in the conditions of the Russian invasion are outlined.

Key words: information technology, IT sector, IT market, IT service, war.

Ще з давно знайдених документів та праць мислителів Древнього Єгипту ми можемо дізнатися про виникнення економічних знань. З тих часів вони вдосконалювалися з кожною епохою, набували більш високого рівня, і зараз ми можемо спостерігати майже доведену до ідеалу, пропорційно структурно та організаційно єдину систему. І користуємось нею для того, щоб забезпечити власні потреби та створити собі комфортне життя.

Для більшості людей поняття економіки завжди асоціювалось із чимось точним, і аж ніяк не відносним. А як щодо творчості у економіці? Творчість є невід’ємною складовою життя людини. Усі продукти, матеріальні чи духовні цінності стають набагато якіснішими, якщо долати її в процес людської діяльності. Тому в процесі глобалізації і поширення масової комунікації з’явився унікальний сектор економіки – креативні індустрії. Та як можна віднести до них сферу IT? Сферу, яка для багатьох асоціюється з комп’ютерами, технічною освітою, аналітичним складом розуму, але яка значимо впливає на національну економіку.

Економіка як самостійний об’єкт вивчення привертає дослідницьку увагу. Ставлення до неї, підходи до її вивчення, як і будь-що інше, мали властивість змінюватися. Становленням економіки творчості та, власне, розробниками такої теорії стали вчені: Р. Флоріда [11], Ч. Лендрі [7], Дж. Хокінс [14]. Для прикладу, Ч. Лендрі описував те, як талант та ставлення до культури впливають на розвиток економіки регіону. Річард Флоріда займався вивченням взаємозв’язку між креативною економікою регіону та його соціально-економічним розвитком. Питання впливу креативної й культурної галузі на зростання національної економіки розглядається у працях Дж. Поттса [15]. З українських вчених, які працювали над проблемами креативної економіки можна виділити І. Ваховича, І. Мацевича, Л. Антошкіну та ін. [1].

Мета дослідження – розглянути вплив сфери інформаційних технологій на економічний потенціал України.

Є багато визначень і підходів до класифікації креативних індустрій. Різняться навіть сама назва. Проте узагальнюючи, можна сказати, що

креативні індустрії – це індустрії, в основі діяльності яких лежить індивідуальне творче начало, навика або талант, і які несуть в собі потенціал для створення доданої вартості і робочих місць шляхом виробництва та експлуатації інтелектуальної власності [2].

Саме поняття «креативність» як характерна особливість нової економічної моделі вперше було згадане у журналі «Business Week» (Bloomberg) у статті «The 21st Century Corporation: The Creative Economy» в 2000 році. Автори зазначають, що XXI століття є ознаменуванням неминучого переходу у діяльності світових корпорацій з екстенсивного типу розвитку на інтенсивний [13].

Поняття творчих (креативних) індустрій безпосередньо пов'язане з регіональною та національною специфікою, тому універсального прикладного розуміння творчих (креативних) індустрій у світі не існує. В результаті прості, очевидні для всіх галузей економіки критерії розпізнавання компаній, що належать до сектору креативної економіки, відсутні.

Заходи державної підтримки малого та середнього бізнесу, промисловості, експорту сформовані для пріоритетних галузей індустріальної економіки та враховують специфіку розвитку творчих (креативних) індустрій.

Зокрема, на всіх рівнях державної влади стимулюється придбання основних засобів та обладнання (субсидуються відсоткові ставки та ін.), але не субсидується оплата праці, що становить основу витрат сектору креативної економіки. Створення екосистем підтримки інновацій при всій схожості орієнтоване виключно на технологічні проекти (ІТ-сектор, медицина, фармацевтика, енергетичний кластер та ін.).

Креативні індустрії з кожним днем все більше і більше стають більш важливішими для благополуччя економіки. Вважається, що творчість людини є тим економічним ресурсом, якого потрібно досягти наприкінці, і, що промисловість в майбутньому буде залежати від створення знань через творчість та інновації.

Чимало соціологічних досліджень аналізували функціонування креативних індустрій в цілому і креативних кластерів зокрема у Європейському Союзі [3; 9–10; 15–16]. У результаті було виявлено та охарактеризовано основні тенденції їх розвитку, а також можливість адаптації досвіду ЄС в українських реаліях. Незаперечною є думка про доцільність стратегії зростання економіки України через розвиток креативних індустрій, можливість прискорення євроінтеграції України.

Інформаційні технології (ІТ) – це сукупність методів і засобів, що використовуються для збору, зберігання, обробки і поширення інформації [12]. У XXI столітті діяльність людини стала сильно залежати від цих

технологій, вони потребують постійного розвитку. Над розробками в галузі інформатики працюють безліч фахівців, які називаються ІТ-фахівцями або «айтішниками». Їх робота так чи інакше пов'язана з комп'ютерами. Виділяють три види інформаційних технологій, а точніше «айтішників», що з ними працюють:

- фахівці, які обслуговують комп'ютерне обладнання та займаються іншими технічними розробками;
- фахівці, які створюють програмне забезпечення для різних обчислювальних пристроїв;
- фахівці, які працюють з готовими інформаційними продуктами [12].

Проектування інформаційних технологій – прогресивне середовище, в ньому завжди багато нововведень. Тут, практично щодня, з'являються найрізноманітніші проєкти і розробки. Створення нового дає чітке розуміння того, що в силу увійшли ява, креатив та творчість. В протилежному випадку, якщо не буде застосовано перелічених вмінь, ми отримаємо велосипед, який уже існує. Тому це основний аргумент, чому ІТ – це індустрія творчості. Важливим є і той факт, що це затверджено законодавством. 24 квітня 2019 року Уряд України ухвалив проєкт розпорядження «Про затвердження видів економічної діяльності, які належать до креативних індустрій», і поданий у ньому перелік охоплює види економічної діяльності у сфері креативних індустрій на етапі створення креативного продукту у таких секторах, як:

- візуальне, сценічне, аудіальне, аудіовізуальне мистецтво;
- дизайн;
- література і видавнича діяльність;
- нові медіа та ІТ;
- архітектура й урбаністика;
- реклама, маркетинг і PR; бібліотеки, архіви та музеї;
- народні художні промисли [8].

Кількість фахівців в даній галузі збільшується з кожним роком і попит на них також зростає. Наразі приблизна кількість ІТ-фахівців в Україні сягає 228 000 осіб і усі вони роблять свій вклад в економіку країни. Тенденцію розвитку зайнятих у цій сфері до 2019 року можна розглянути на рис. 1. Згідно зі звітом ІТ Асоціації, за підсумками 2021 року український ІТ-сектор виріс на 36%, в порівнянні з попереднім роком, було згенеровано \$6,8 млрд експорту комп'ютерних послуг (у 2020-му цифра становила \$5 млрд) [4].

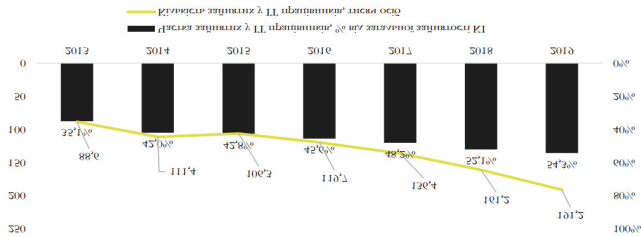

Рис. 1

Частка експорту ІТ-послуг в Україні становить близько 2,7% ВВП країни. 37% всіх експортних послуг України – комп’ютерні послуги. Згідно з дослідженням, в кризовому 2020-му галузь зросла на 19% в порівнянні з 2019. За останні 3 роки ІТ-галузь зросла більш ніж у два рази [5].

Валова додана вартість (ВДВ), зайнятість та кількість суб’єктів господарювання креативних індустрій України зростають швидкими темпами. У 2018 році ВДВ креативних індустрій склала 97 млрд гривень (3,9% загальної доданої вартості, а в 2019 році вона вже склала 117,2 млрд гривень (3,95% загальної доданої вартості)). Якщо розбити ВДВ на сектори, то більшу частину – майже 43% створює комп’ютерне програмування, що і забезпечує стрімке зростання креативних індустрій в цілому. Далі 12% доходу припадає на рекламні агентства, 10% – на консультування з питань інформатизації, 9% – на діяльність у сфері телевізійного мовлення, та по 4% – на виробництво кіно та відеофільмів, телевізійних програм та посередництво в розміщенні реклами в засобах масової інформації [6].

ІТ є найбільшою креативною індустрією України, створивши в 2019 році 54% усієї ВДВ креативних індустрій України. Ця креативна індустрія включає 4 види економічної діяльності – видання комп’ютерних ігор, видання іншого програмного забезпечення, комп’ютерне програмування та консультування з питань інформатизації.

З чотирьох видів економічної діяльності, які відносяться до ІТ, зростання цієї індустрії в першу чергу забезпечується розвитком сфери комп’ютерного програмування, яке в 2019 році створило 49,9 млрд гривень або 78% ВДВ КІ України. Для порівняння, в 2013 році ці показники становили 6 млрд гривень та 65% відповідно. На другому місці опинилось консультування з питань інформатизації, яке в 2019 році створило 12,1 млрд гривень ВДВ або 19% ВДВ КІ України [6].

Вплив креативних індустрій на економіку має різні рівні. Перш за все, виділяють їх прямиий вплив на економіку – це безпосередній кількісний внесок зазначених індустрій у загальне виробництво, додану вартість, доходи та зайнятість. Існує також непрямий та індукований впливи через їхній

позитивний мультиплікативний ефект на загальну економіку та інші сектори (виробництво, доходи, зайнятість), які пов'язані міжгалузевими зв'язками з креативними індустріями через постачання та споживання.

Прямі та непрямі та індуковані впливи креативних індустрій, в свою чергу, впливають також на податкові надходження у бюджет країни. Крім того, виділяють більш широкий вплив цього сектору на суспільство та економіку через поширення концепцій, ідей, навичок, знань, що сприяє розвитку інновацій, технологічному прогресу, підвищенню якості життя тощо (це так звані зовнішні ефекти – Spillovers or positive externalities). Зовнішні ефекти індустрій можуть також впливати на міжгалузеві зв'язки та змінювати непрямий та індукований вплив.

Валова додана вартість зростає у всіх креативних індустріях, проте динаміка не є однорідною. ІТ є найбільшою креативною індустрією України. Індустрія ІТ демонструє високі темпи зростання протягом останніх п'яти років. Її розвиток значно випереджав показники інших креативних індустрій, що забезпечило цій індустрії домінуючі позиції.

Список використаних джерел

1. Антошкіна Л. І. Креативні індустрії: проблеми і перспективи розвитку. URL: <http://ir.kneu.kiev.ua:8080/bitstream/2010/1783/1>
2. Євпак Ю. Теоретичні підходи до категорії «креативні та культурні індустрії». Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. 2019. № 3. С. 15–22. URL: https://www.researchgate.net/publication/336117588_TEORETICNI_PIDHODI_DO_KATEGORII_KULTURNI_TA_KREATIVNI_INDUSTRII
3. Дослідження CASES: як війна вплинула на креативні індустрії України. URL: <https://cases.media/article/doslidzhennya-cases-yak-viina-vplivula-na-kreativni-industriyi-ukrayini>
4. Дослідження Do IT Like Ukraine: IT-індустрія зростає попри все. URL: <https://itukraine.org.ua/it-reports-do-it-like-ukraine.html>
5. Експорт ІТ-послуг зріс у 2021 році на 36%. URL: <https://finbalance.com.ua/news/eksport-it-posluh-zris-u-2021-rotsi-na-36---do-68-mlrd>
6. Креативні індустрії: вплив на розвиток економіки України: [звіт] / О. Ніколаєва, А. Онопрієнко, С. Таран, Ю. Шоломицький, П. Яворський. [Київ, 2020]. 111 с. URL: <https://kse.ua/wp-content/uploads/2021/04/KSE-Trade-Kreativni-industriyi-Zvit.pdf>
7. Лэндри, Ч. Креативный город / пер. з англ. 2005. URL : <http://www.twirpx.com/file/1493250/>
8. Про затвердження видів економічної діяльності, які належать до креативних індустрій: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 24 квітня 2019 р. № 265-р, м. Київ, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/265-2019-%D1%80#Text>
9. Статистика креативних індустрій. URL: <https://mkip.gov.ua/content/statistika-kreativnih-industriy.html>
10. У 2020 році креативні індустрії згенерували 4,2% доданої вартості української економіки. URL: <https://mkip.gov.ua/news/6555.html>
11. Флорида, Р. Креативный класс: люди, которые меняют будущее [Електронний ресурс] / Р. Флорида / пер. с англ. 2005. URL: <http://www.twirpx.com/file/745279>
12. Що таке інформаційні технології? URL: <http://apeps.kpi.ua/shcho-take-informatsiini-technologii/en> (дата звернення: 09.12.2022)

13. The Creative Economy, Business Week, special double issue: The 21st Century Corporation, Business Week Online, August 28, 2000, pp. 1–5.
14. Howkins J. The Creative Economy: How People Make Money from Ideas. NY : The Penguin press. 2001. 320 p.
15. Measuring the economic contribution of cultural industries A review and assessment of current methodological approaches. URL: http://www.lacult.unesco.org/docc/2012_Measuring_economic_contribution_cult_industries_UNESCO.pdf
16. Ukraine IT Report 2021. URL: <https://reports.itukraine.org.ua/>

УДК 316.7:004

*Гачек Марія,
студентка IV-го курсу,
спеціальність 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності»,
Львівський національний університет імені Івана Франка
Гнаткович Оксана (наук. кер.),
доктор економічних наук, професор,
професор кафедри соціокультурного менеджменту,
Львівський національний університет імені Івана Франка*

ПОТЕНЦІАЛ СУЧАСНИХ МОБІЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У СОЦІОКУЛЬТУРНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті проаналізовано сучасні можливості месенджерів в онлайн сфері. Наведено приклади просування продукту в медіа просторі та їх специфіку. Охарактеризовано можливості месенджера для менеджера соціокультурної діяльності.

Ключові слова: онлайн простір, менеджер соціокультурної діяльності, месенджер, культурний медіа продукт, культурні та креативні індустрії.

The article analyzes the modern capabilities of messengers in the online space. Examples of product promotion in the media space and their specifics are given. The capabilities of the messenger for the manager of socio-cultural activities are characterized.

Key words: online space, manager of socio-cultural activities, messenger, cultural media product, cultural and creative industries.

Перебуваючи у сучасному світі, що динамічно змінюється, менеджер соціокультурної діяльності має так само швидко та ефективно реагувати на сучасні виклики (наприклад, пандемія) і на створення кращих можливостей нових форматів. Менеджер соціокультурної діяльності, що зацікавлений у ефективному просуванні креативного продукту, своїх послуг, звертає увагу на зміни, що мають вплив на його сферу діяльності. Тому при вчасній реакції на події та при застосуванні сучасних методів комунікації із цільовою аудиторією і просування креативного продукту та послуг, спеціаліст долає зростаючу конкуренцію у сфері культурних та креативних індустрій, а також посилює та утримує свою позицію, як професіонал.

Актуальність теми дослідження полягає у тому, що в період пандемії і в час війни, а також появи нових форм комунікації, соціокультурна діяльність в онлайн-форматі є доступним, безпечним та дієвим методом просування власного креативного продукту, новою формою комунікації та анімації споживачів у сфері культурних та креативних індустрій. Відтак метою статті є дослідити ролі та особливості сучасних месенджерів.

У час розвитку культурних та креативних індустрій, щоб залишатися затребуваним спеціалістом, необхідно знати та застосовувати нові інструменти менеджменту соціокультурної діяльності. Одним із таких є процес анімації, взаємодії з аудиторією через привернення уваги до організації, бренду, продукту, послуг, людини тощо з використанням нових цифрових технологій. У результаті аналізу літератури було виявлено, що відбувається динамічний перехід до екранної культури, який можна пояснити особливістю сприйняття інформації новим поколінням (молоддю до 35 років), потреб у оперативності та кліпового мислення. Молодь до 35 років вихована у період екранної культури та є більш мобільною, саме тому виникають нові форми комунікації із представниками цього покоління.

Дослідник Г. М. Гич дає таке визначення кліповому мисленню: «Термін «кліпове мислення» означає здатність людини сприймати світ через короткий, яскравий посил у формі або відеокліпу (звідси й назва), або теленовин» [1]. Першим використовує термін «кліпове мислення» у своїх працях філософ Ф. І. Гіренок, уважаючи, що понятійне мислення перестало відігравати важливу роль у сучасному світі. Він стверджує, що сьогодні відбувається заміна лінійного мислення нелінійним: «... ми в собі виховали розуміння картинок. Ми сформуваємо в собі не понятійне мислення, а, як я його називаю, кліпове, що реагує лише на удар» [2].

Такі канали комунікації, які були популярні та ефективні раніше (телебачення, радіо, ЗМІ), сьогодні втрачають довіру у аудиторії та послаблюють свої позиції. Натомість посилюється лояльність та прихильність людей до нових онлайн-форматів. Це зумовлено відкритістю онлайн платформ, їх доступністю та збільшенням швидкості, розширенням поля пошуку інформації, а також прискоренням процесів комунікації людей між собою та організацій з цільовою аудиторією.

Особливості комунікацій в онлайн-форматах полягають у наступному:

1. *Глобалізація.* Цей процес призводить до стирання віртуальних кордонів між людьми. Він дає змогу інтеграції та уніфікації. Люди можуть взаємодіяти один з одним, перебуваючи у будь-якій точці планети за допомогою соціальних мереж, месенджерів, інших онлайн-платформ, які відповідають на таку потребу людей, як комунікація.

2. *Доступність.* В епоху новітніх цифрових технологій вихід у мережу Інтернет став доступним майже для кожної людини. Навички взаємодії з соціальними мережами, месенджерами, будь-якими онлайн-платформами є необхідними для тих, хто хоче досягати свою цільову аудиторію через онлайн-формати.
3. *Оперативність та комфорт.* Для того, щоб написати повідомлення та отримати відповідь, може бути достатньо декілька кліків на будь-якому девайсі. Особливо для сучасної молоді, яка переважно спілкується через чати і не є прихильниками дзвінків. Для неї онлайн-формат є звичним та комфортним. Швидкість передачі інформації підвищується і тим самим ресурс часу може бути зекономлено.
4. *Своєрідна етика спілкування.* Специфікою месенджерів у соціальних мережах є стиль спілкування, використання певних позначок, слів, зрозумілих і здатних до трактування лише користувачами онлайн-форматів. Екранна культура призводить до виникнення своєрідних правил комунікації між людьми. Нові онлайн-формати розвиваються так стрімко, що термінологізація актуальних трендів не встигає за ними. Час, який необхідний для закріплення та засвоєння нових термінів, що стосуються комунікації у месенджерах, скорочується.

Окремою популярністю користуються аудіо повідомлення. Такий формат стимулює трансформацію соціальних мереж у нові форми. Для прикладу, у лютому 2021 року у всьому світі стрімко набула популярності нова соціальна мережа «ClubHouse», суть якої полягає у тому, що користувачі спілкуються в онлайн режимі лише аудіо повідомленнями та можуть підключитися до розмови навіть з відомими людьми. За 2 тижні після інтерв'ю Ілона Маска на цій онлайн-платформі, кількість користувачів сягала 1,1 мільйона. Новим конкурентом цієї «аудіо» соціальної мережі є онлайн-платформа «Stereo» зі схожим форматом. Популярність цих мереж зумовлена тією ж специфікою, яка була зазначена вище.

Після стрімкого запуску нового формату інші популярні онлайн платформи почали швидко оновлювати функції своїх месенджерів. Зокрема, Telegram запустив інструмент «голосовий чат», розробники Instagram також зробили можливим спілкуватися аудіо повідомленнями та виходити у відео трансляції з більшою кількістю людей, чим нагадують відомий додаток «Zoom».

Нові інформаційні технології дозволяють підвищити рівень комунікації за рахунок оцінки реакції користувачів мережі на ту інформацію, яка поширюється. Алгоритми соціальних мереж відслідковують те, що може викликати зацікавленість, стимулювати аудиторію взаємодіяти із контентом, поширювати його серед своїх друзів. Це дає можливість покращити процес

комунікацій із цільовою аудиторією для організацій, блогерів та інших діячів у сфері культурних та креативних індустрій.

Разом із набуттям популярності використання онлайн-форматів, нові можливості зумовлюють виникнення негативних наслідків. Соціальні мережі є джерелом для великої кількості інформації, що поширюється у просторі інтернету кожного дня. І користувачі стикаються із тим, що їх увага починає розсіюватися через надлишок візуальної, текстової та аудіо інформації. Саме тому організації, які налаштовують комунікацію із цільовою аудиторією, постають перед конкуренцією у формі зниженої уваги людей і шукають нові методи анімації, взаємодії, подачі інформації.

У результаті аналізу наукових робіт таких авторів, як Головка А.С. «Месенджери як інструмент relationship marketing у просуванні організації» [3], Стефанова Н.А. «Месенджери як цифровий бізнес-інструмент» [5], можна дійти до висновку, що менеджер соціокультурної діяльності має розвиватися та слідкувати за змінами у сферах, які прямо або опосередковано впливають на соціокультурні процеси, одним із яких є комунікація із командою, тому саме онлайн-формати мають потенціал впливу на якість комунікації. Використання месенджерів є ефективним для налагодження процесу управління організацією командної роботи.

Месенджери виконують низку функцій та мають позитивну специфіку, що впливає на якість спілкування із командою або аудиторією. Використання нових онлайн-форматів взаємодії дає змогу менеджерам соціокультурної діяльності налагодити процес управління організацією роботи так, щоб отримати бажаний результат. Найпопулярнішими месенджерами серед користувачів Інтернет є: Telegram, WhatsApp, Viber, Messenger у соціальній мережі Facebook.

Наведемо перелік переваг месенджерів:

- 1) Месенджери економлять ресурс часу для вирішення організаційних питань. Команди, що працюють в одному проєкті, об'єднуються в груповий чат та мають змогу швидко обмінюватися інформацією щодо виконаної роботи, отримувати актуальні новини щодо роботи від інших працівників. Для налагодження зв'язку між цільовою аудиторією та організацією месенджер також виконує роль швидкого та комфортного каналу комунікації.
- 2) Користувач месенджерів може отримувати фото, відео або текст від імені організації і таким чином мати вичерпну інформацію, яка його цікавить, не відволікаючись на сторонні канали, джерела (як може бути на сайтах або в email-розсилці).
- 3) Довіра цільової аудиторії до діяльності організації зростає при наявності відкритого та доступного інструменту комунікації. Наприклад, розміщуючи у соціальних мережах, на сайтах інформацію щодо можливості замовити

послугу, продукт або проконсультуватися через популярні месенджери, менеджер соціокультурної діяльності стимулює підвищення кількості відгуків, так як більшість користувачів надають перевагу саме спілкуванню через месенджери, ніж телефонні дзвінки або очікування зворотного зв'язку на заявку.

- 4) Месенджери дозволяють вести аналітику ефективності діяльності, так як користувач отримує інформацію щодо доставки та стану повідомлення (прочитано або ні).
- 5) Значну роль для налагодження комунікації із цільовою аудиторією відіграють інтегровані в месенджери чат-боти, які автоматизують роботу та працюють 24/7, що є комфортним для звернення людей до організації з найпопулярніших питань у зручний час [4].

Проте, месенджери не обмежуються лише функцією комунікації. Потенціал месенджерів для менеджменту соціокультурної діяльності полягає також у можливості створення культури орієнтованого середовища безпосередньо через нові онлайн-формати. Сфера культурних та креативних індустрій у месенджерах може бути представлена через повноцінні тематичні канали з чатами для обговорення. Наприклад, у месенджері Telegram є канал, який виконує просвітницьку функцію, анонсує культурні заходи, а також дозволяє підписникам каналу обговорити будь-яку тему, яка стосується культури у чаті. Одним із прикладів українського проекту в Telegram є чатбот «Баба Катря», який виконує освітню роль. Користувачі в ігровій формі можуть навчатися правильних наголосів у словах. Інший приклад – це канал в Telegram «Зелений театр», що в Одесі. Організатори проекту ведуть комунікацію із користувачами та активно користуються месенджером для анімації цільової аудиторії до культурної діяльності. Наступний канал, що пов'язано із креативними та культурними індустріями – «Ukrainian fashion week». Наразі канал має 912 підписників та інформує аудиторію щодо останніх новин проекту, а також просуває новий український проект «Спалах», який знімає фільми про українські культурні та креативні індустрії.

Таким чином, месенджери є широким полем для діяльності та виникнення нових проектів, у тому числі й соціокультурного напрямку. Наприклад, працівники музеїв можуть використовувати месенджери для поширення інформації про виставки, чат-боти для продажу білетів, реєстрацій на культурні семінари тощо. У месенджерах можуть бути реалізовані ідеї у різних напрямках сфери креативних та культурних індустрій.

Варто звернути увагу на роль менеджерської діяльності у соціокультурній сфері на платформі Telegram. Telegram – це месенджер, прив'язаний до мобільного номеру, головною відмінністю якого є безпека передачі даних і можливість створення каналів, груп, чатів. Його переваги

полягають у наступному:

- Безпека та захист особистих даних. Для організації роботи це має вагомe значення, так як завдяки цій особливості месенджера користувачі можуть надсилати документи, інформацію, будь-які фото та відео, які мають бути захищені.
- Відсутність реклами на самій платформі. Реклама може бути присутня лише на каналах або у чатах з бажання його адміністратора.
- Аудиторія Telegram визнається платоспроможною та схильною до робочого спілкування і заробітку.
- Постійність. Люди в Telegram заходять щоденно. Саме тому робота на цій платформі дозволяє проєкту менеджера соціокультурної діяльності частіше отримувати запити на послуги.
- Невелика конкуренція. Не зважаючи на високий потенціал месенджера, великі компанії ще не зайняли цю нішу, тому платформа наразі є можливістю прискорити розвиток невеликим організаціям і бізнесам.

Для створення культурного медіа продукту у месенджері Telegram менеджеру соціокультурної діяльності достатньо налаштувати роботу з каналами. Саме тому варто описати та проаналізувати цей інструмент. Окрім особистих переписок в месенджері існують групові канали. Саме з ними здебільшого працюють, створюючи власний проєкт у сфері культурних та креативних індустрій. В каналах люди можуть просто отримувати інформацію або взаємодіяти із його організаторами. Канали можуть бути відкритими і це означає, що вони доступні для кожного користувача месенджера, а можуть бути закритими. До них люди можуть потрапити лише за посиланням- запрошенням [4].

Специфікою та перевагою роботи менеджера соціокультурної діяльності з месенджером Telegram є близька та прозора комунікація із цільовою аудиторією. Якщо організація має намір налагоджувати взаємодію та довірливі відносини із підписниками, то варто створювати якісний контент, завдяки якому буде вибудовуватись комунікація. Адже в Telegram люди не реагують на рекламу продукції чи послуг. Організація має стати співбесідником для своєї цільової аудиторії. Для сучасного молодого покоління цей фактор є ключовим у питанні анімації – відчуття схожості та належності до організації. Користувачі цінують саме діалог.

Таким чином, можемо підкреслити перевагу використання нових онлайн-форматів у соціокультурній діяльності для налагодження комунікації із цільовою аудиторією, особливості та потенціал месенджерів, як інструменту для роботи у сфері культурних та креативних індустрій, а саме месенджеру Telegram, як одного із найбезпечніших, релевантних та динамічно зростаючих

серед найпопулярніших сучасних соціальних мереж.

У ході аналізу значення месенджерів у соціокультурній діяльності було описано просування креативного продукту в умовах сучасних форм комунікації, що має такі складові, як глобалізація, доступність, оперативність та інші. Це спонукає до обрання нового методу просування у сфері менеджменту соціокультурної діяльності – онлайн-марафон, у використанні якого у сфері культурних креативних індустрій може розглядатися наступне: мобільність, більший обсяг аудиторії, підвищення довіри цільової аудиторії.

У результаті аналізу месенджерів було виявлено загальні складові месенджера Telegram, що полягають у наступному:

1. Безпека та захист особистих даних. Завдяки цій особливості месенджера користувачі можуть надсилати документи, інформацію, будь-які фото та відео, які мають бути захищені.
2. Відсутність реклами на самій платформі. Реклама може бути присутня лише на каналах або у чатах з бажання його адміністратора.
3. Аудиторія Telegram визнається платоспроможною та схильною до робочого спілкування і заробітку.
4. Постійність. Люди в Telegram заходять щоденно. Це дозволяє менеджеру соціокультурної діяльності частіше отримувати запити на послуги.
5. Невелика конкуренція. Не зважаючи на високий потенціал месенджера, великі компанії ще не зайняли цю нішу, тому платформа наразі є можливістю прискорити зріст малим організаціям, бізнесам тощо.

Описане вказує на потенціал месенджера у його використанні для проектної менеджерської діяльності, взаємодії із цільовою аудиторією, організації командної роботи, а також просуванні креативного продукту.

Список використаних джерел

1. Гич Г. М. «Кліпове» мислення молоді: друг чи ворог навчання? *Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»]. Серія : Педагогіка.* 2016. Т. 269, Вип. 257. С. 38-42. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchduped_2016_269_257_8.
2. Гиренок Ф.И. Клиповое сознание: клипы в науке, клипы в философии, клипы в политике, клипы в искусстве, клипы в образовании. Москва : Проспект, 2016. 256 с.
3. Головки А.С. Мессенджеры как инструмент relationship marketing в продвижении организации. URL: <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=30013539>.
4. 10 Reasons To Start Using Telegram Messenger for Your Business». URL: <https://bdaily.co.uk/articles/2017/12/19/10-reasons-to-start-using-telegram-messenger-for-your-business>.
5. Стефанова Н.А., Шматок К.О. Мессенджеры как цифровой бизнесинструмент. URL: https://lib.lgaki.info/page_lib.php?docid=35553&mode=DocBibRecord.

*Горкунова Анастасія,
студентка I-го курсу магістратури,
спеціальність 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності»,
Львівський національний університет імені Івана Франка
Сирота Лілія (наук. кер.),
кандидат філологічних наук,
доцент, доцент кафедри соціокультурного менеджменту
Львівський національний університет імені Івана Франка*

УКРАЇНСЬКА БІЕНАЛЕ ЦИФРОВОГО ТА МЕДІА МИСТЕЦТВА: ВИКОРИСТАННЯ НОВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ

Сьогодні комп'ютерні технології оточують кожен сферу діяльності, мистецтво тому не виключення. У статті представлено результати дослідження використання цифрових комп'ютерних технологій у мистецтві України. Особливу увагу звернено на твори митців, які взяли участь в Українській Бієнале Цифрового та Медіа Мистецтва. Цифрові комп'ютерні технології докорінно трансформували структуру образотворчого мистецтва і визначили необхідність його переосмислення в проєктуванні візуального художнього образу.

Ключові слова: цифрове мистецтво, Українське Бієнале Цифрового та Медіа Мистецтва, комп'ютерна графіка, візуальний художній образ.

Today, computer technologies surround every field of activity, art is no exception. The article presents the results of a study of the use of digital computer technologies in the art of Ukraine. Special attention is paid to the works of artists who took part in the Ukrainian Biennale of Digital and Media Art. Digital computer technologies fundamentally transformed the structure of fine art and determined the need for its rethinking in the design of a visual artistic image.

Key words: digital art, Ukrainian Biennale of Digital and Media Art, computer graphics, visual artistic image.

Увага світового суспільства до української культури та мистецтва зростає на тлі протистояння українського народу державі-терористу і російським окупантам. Водночас, велике місце в інформаційному просторі займають екологічні проблеми, частиною яких є техногенні катастрофи. За всю історію людства, найбільшою такою катастрофою була аварія на Чорнобильській АЕС 1986 року. Під час захоплення міста російськими військовими на початку повномасштабного вторгнення, увага і занепокоєння людей з усього світу знову повернулися до Чорнобиля.

Такі переживання завжди знаходять своє відображення в мистецтві. Рефлексії над Чорнобильською катастрофою стали потужним культурним феноменом і вилилися у низку мистецьких проєктів, які включають кінематограф, живопис, музику, а також медіа-арт. У цій роботі проаналізовано один з українських медіа-арт проєктів, який розкриває місце Чорнобиля в сучасному мистецтві.

Мета публікації: розкриття особливостей художнього переосмислення техногенних катастроф в сучасних медіа арт-проектах. Значну увагу буде звернено на осмислення Чорнобиля в рамках першої Української Бієнале Цифрового та Медіа Мистецтва.

Дана робота зачіпає концепцію мистецької рефлексії над трагедіями. І хоча подія, описана мною, відбувалася до початку повномасштабного вторгнення, цю концепцію можна перенести на реалії сьогодення і спрогнозувати розвиток поствоєнного медіа мистецтва.

Українська Бієнале Цифрового та Медіа Мистецтва – платформа для презентації українського цифрового та медіа-мистецтва. Вперше вона відбулась з 15 по 30 жовтня 2021 року, а наступне проведення планується, відповідно, на 2023 рік. Місцем проведення була обрана сучасна медіа галерея ARTAREA в Києві площею 700м², де були представлені понад 50 робіт відомих українських митців. Всі експонати виставки були об'єднані головною темою: «30 років Свободи». Ця тема покликана осмислити стан незалежності українців та феномен свободи людини через сучасні форми мистецтва. «Сьогодні культура та мистецтво набувають нових форм і завдяки новітнім технологіям говорять з нами більш сучасною мовою медіа та цифрового мистецтва на всіх рівнях сприйняття про важливе та болісне, підсвідоме і складне. Демонструють розквіт сучасних технологій, їхні можливості, глибину проникнення, силу та красу, адже мистецтво — це завжди дух епохи, відбиток культури конкретного часу», – влучно зазначає куратор проекту [4].

Бієнале представляє прогресивні приклади діджитал-арту та мистецтва нових медіа, а експонати варіюються від класичних до найновітніших: інсталяції, відеоарт, кінетичні, VR та NFT-експонати. Програму також доповнили запрошені артисти та міжнародна конференція. Доповнені новими експонатами, виставки першої Бієнале відбувалися також у грудні 2022 р. в Києві, Ужгороді та Львові [3].

Найбільш яскравими та вражаючими експонатами Бієнале Цифрового та Медіа Мистецтва, на мою думку, є проекти Валерія Коршунова – українського митця, автора багатьох українських медіа-проектів та куратора Бієнале, а також Вальдемара Ключко. Їхні твори присвячені Чорнобильській катастрофі, учасникам ліквідації аварії, місту, жителям і є мистецькою рефлексією на ці теми. Далі я б хотіла детальніше зупинитися на трьох роботах митців.

4 лютого на 50-й день нового народження міста Прип'яті, що є центром Чорнобильської зони Відчуження, Валерій Коршунов подарував місту цифровий барельєф «Прометей». Ця діджитал-скульптура висотою 25 метрів і площею 350 квадратних метрів стала першою та найбільшою

мапінг-проекцією Чорнобильської зони. Робота розповіла історію Прометея – одного з відомих символів Прип'яті, а також оживила спогади та мрії колишніх мешканців міста [2].

У творі Валерія Коршунова сучасна 3D-графіка переплітається з радянською кінохронікою відбудованої Прип'яті та саундтреком, написаним з використанням сучасних звуків Чорнобиля. Цифровий формат роботи Валерія є цікавим рішенням, адже завищені рівні радіації у Прип'яті не дають можливості створювати у місті постійні культурні об'єкти.

Атом – один із символів атомної енергетики. «Хай буде атом робітником, а не солдатом» – написано на одній з будівель міста Прип'яті. Медіа-арт проєкт Валерія Коршунова під назвою «Атом» поєднує в собі локації зони відчуження та візуальні роздуми на тему атомної енергетики.

«Чорнобиль – наш дім» – ще один відомий медіа-арт проєкт. Цей життєствердний проєкт Вальдемара Ключко присвячений тій стороні історії Чорнобилю, яку вдалось зберегти зусиллями науковців та дослідників. Його медіа-арт включає в себе три віртуальних локації. За словами автора, більшість людей знають Чорнобиль як регіон, де сталася аварія на АЕС. Насправді чорнобильське Полісся – це мішані ліси, густа мережа річок, заболочені низовинні рівнини та особлива самобутня культура поліщуків [1].

У результаті аналізу медіа арт-проєктів першої Української Бієнале Цифрового та Медіа Мистецтва на тему Чорнобиля бачимо наскільки по-різному кожен митець художньо переосмислює трагедії: хтось з гірким сумом, а хтось оптимістично і життєствердно. Спільним залишається те, що важливе та болісне доноситься Україні і світу більш сучасною мовою мистецтва, а отже не залишається забути.

Список використаних джерел

1. Лимацький М. Феномен аварії на ЧАЕС: Як наймасштабніша техногенна катастрофа вплинула на розвиток мистецтва. URL: <https://kievinform.com/archives/2641/amp>
2. Прип'яті — 50 років: у центрі міста-привида презентували діджитал-барельєф Прометей. URL: <https://www.unian.ua/society/10862753-rip-p-yati-50-rokiv-u-centri-mista-privida-prezentuvali-didzhital-barelyef-prometey.html>
3. UBIENNALE, 2021. «Каталог робіт Української Бієнале Цифрового та Медіа Мистецтва». URL: https://artefact.live/UBDMA_Catalog.pdf
4. Ukrainian Biennale of Digital and Media Art. URL: <https://ubiennale.com/ubiennale-2021>

*Швець Анастасія,
студентка I-го курсу магістратури,
спеціальність 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності»,
Львівський національний університет імені Івана Франка
Сирота Лілія (наук. кер.),
кандидат філологічних наук,
доцент, доцент кафедри соціокультурного менеджменту
Львівський національний університет імені Івана Франка*

УКРАЇНСЬКІ МИТЦІ НА ФЕСТИВАЛІ BURNING MAN 2019: ОСОБЛИВОСТІ НАЦІОНАЛЬНОГО МЕДІА-ТЕХНО-АРТ ПРОЄКТУ

Митці з України на фестивалі незалежного мистецтва Burning Man представляли національний арт-проект, що поєднав медіа, технології та мистецтво, на одному з найбільших арт-об'єктів фестивалю Burning Man – піраміді PlayAlchemist. Вони презентували 7 авторських програм, які відображали головну тему фестивалю – метаморфози. Українські митці вже не вперше презентували на цьому фестивалі свою творчість, але цього року вперше представляли масштабну національну програму.

Ключові слова: фестиваль незалежного мистецтва Burning Man, національний арт-проект, медіа, комп'ютерні технології, українські митці.

Artists from Ukraine at the Burning Man independent art festival presented a national art project that combined media, technology and art at one of the largest art objects of the Burning Man festival – the PlayAlchemist pyramid. They presented 7 original programs that reflected the main theme of the festival - metamorphosis. It was not the first time that Ukrainian artists presented their work at this festival, but this year they presented a large-scale national program for the first time.

Key words: Burning Man independent art festival, national art project, media, computer technologies, Ukrainian artists.

Щороку упродовж тижня тисячі людей збираються в пустелі Блек-Рок у штаті Невада, щоб взяти участь у заході, відомому як Burning Man. Burning Man – мистецький фестиваль, своєрідне незалежне творче співтовариство та соціальний експеримент. Ця подія отримала свою назву від 12-метрового дерев'яного опудала людини, яку спалюють під час кульмінаційного ритуалу фестивалю щороку.

Burning Man – це подія, яка готується цілий рік, має багатомільйонний бюджет і для участі у якій потрібен квиток ціною 200–360 доларів США. Захід організовує та адмініструє спільнота «Black Rock City, LLC» з правлінням із шести членів на чолі із засновником Ларрі Харві та за підтримки мережі з понад 2000 волонтерів. Частково мистецька комуна, частково культурна індустрія, це товариство дуже незвичайне та інноваційне.

В останні роки цей проєкт привернув не лише значну кількість

учасників але й увагу з боку наукового середовища. Вчені з різних галузей охоче обговорюють соціальні, культурні та політичні результати події [3].

Burning Man – щорічний фестиваль, що втілює в реальність сміливу мрію про життя у суспільстві свободи та творчого розвитку. Більше 60 000 людей збираються в центрі пустелі Black Rock наприкінці серпня, щоб збудувати місто своєї мрії Black Rock City. У пустелі розгортається наметово-автомобільний табір. У його центрі встановлено символ фестивалю – гігантська фігура «Гарячої Людини», навколо – основні арт-об'єкти та розважальні майданчики. Діджеї цілодобово крутять музику на кількох танцмайданчиках.

Фестиваль проходить щороку і починається в останній понеділок серпня, рівно опівночі. Останній день відповідно припадає на перший понеділок вересня, який завжди випадає на вихідний день у США – День Праці.

Кульмінація фестивалю – спалення величезної дерев'яної статуї людини – відбувається у суботу після заходу сонця.

Фестиваль відбувається за певними принципами. Зокрема він не має жодних зазначених цілей. Дія створюється самими учасниками, на ньому немає просто глядачів, усі – учасники. Організатори цього заходу декларують 10 основних принципів: радикальне включення, дарування, декомодифікація, радикальна самодостатність, радикальне самовираження, громадські зусилля, відповідальність, не залишай сміття після себе, участь, тут і зараз [2].

Новий симбіоз пошуків об'єднав митців з України у створенні медіа-техно-арт проекту на фестивалі Burning Man у США 2019 року. Україна презентувала національний арт-проект, що єднає медіа, технології та мистецтво, на одному з найбільших арт-об'єктів фестивалю Burning Man – піраміді PlayAlchemist. Вони презентують 7 авторських програм, які відображають головну тему фестивалю – метаморфози.

Фестиваль незалежного мистецтва Burning Man із 1986 року проходить у пустелі Блек-Рок (штат Невада, США) наприкінці серпня. Українські митці презентують свої твори не вперше, проте 2019 року вперше представили масштабну національну програму.

Це стало можливим завдяки підтримці Українського культурного Фонду, Міністерства закордонних справ України, Міністерства інформаційної політики України, Американського Дому та міжнародного кемпу PlayAlchemist.

Організатори проекту обрали медіа-арт, тому що саме цей вид мистецтва відбиває сучасне суспільство, яке переповнене інформацією, в якому складно заволодіти увагою. Стандартним формам мистецтва, стає

все важче, а нові форми мистецтва і технології медіа-арту доступні багатьом.

В розробці 7 дотичних до програми фестивалю авторських програм: алхімія і трансформація, єгипетські піраміди та їх символи, діджиталізація та оцифрування реальності, українська культура та розвиток сучасного арту, космос та вихід людини за межі її душі та її трансформація.

Організатор Валерій Коршунов зазначає, що медіа мистецтво – поняття дуже широке. Це така парасолька під яким накопичується дуже багато напрямків. Ті люди які працюють в гейм-девелопменті, гейм-дизайні, теж медіа-художники, просто вони працюють в якійсь індустрії. Тому ми хочемо залучити якомога більше художників і тих хто вперше зіштовхнувся з медіа-артом. Дати їм шанс презентувати свою творчість, презентувати наших художників, бо вони дуже талановиті [1].

Одна з філософій Burning Man – змусити кожну людину відчувати себе творцем. Продюсерка проєкту Світлана Коршунова зазначає, що їх проєкт покликаний, щоб у світі і особливо в Україні знали про своїх митців, які створюють арт-об'єкти у різних країнах. Вона також зазначила, що Україні справді є ким гордитися, і ці митці є прикладом наслідування для тих, хто лише пробує свої сили в медіа-арті. Українські митці своїми працями доводять, що не існує в сучасному світі меж, і що кожен може досягнути будь чого. А найголовніше: це все можливо, оскільки вони живуть в країні великих можливостей, де можна змінити своє життя, життя усього суспільства і, можливо, цілого світу [1].

Україна на Burning Man 2019 була представлена двома інсталяціями. Перша – медіа-арт-програма від команди Artefact, яка складалася з близько 100 робіт українських художників. Медіа-роботи транслювалися на одному з найбільших об'єктів фестивалю – піраміді PlayAlchemist.

Крім того, українська команда спорудила для Burning Man 2019 арт-об'єкт Catharsis, де основою став 3-метровий метелик з крилами, прикрашеними Петриківським розписом. Каркас метелика був викладений світлодіодною стрічкою, щоб інсталяцію було видно здалеку. Крім того, автори проєкту наділили комаху серцем (людським за формою), надрукованим на 3D-принтері. Catharsis вже назвали однією з найбільш Outrageous Art Installations фестивалю за версією Forbes.

Студії “Африка” та LINE M створили для фестивалю інсталяцію “Сад теплих дітей” (Garden of Bright Children). Арт-об'єкт складається з металевих «дерев», усередині яких знаходяться глиняні фігурки дітей. Інсталяція світиться в темний час доби і випромінює тепло за допомогою пальників, які встановлені всередині «дерев».

Крім того, творча група «Артмісто» із Дніпра представила на Burning

Ман кінетичну інсталяцію Cосоонар, створену у партнерстві з учасниками із Сіетлу. Cосоонар складається з рухомих дерев'яних деталей та світлодіодів. Об'єкт влаштований так, що кокон розкривається та створює різні фігури.

Висновок. Твори мистецтва і їх автори, а також глядачі, які збираються в Black Rock City, можна вважати безпрецедентними в історії культури. Представлені мистецькі праці аж ніяк не можна розглядати як аматорські, а людей – як просто в рейверів. Burning Man потрібно сприймати як щось цілісне, як загальний витвір мистецтва, який слід вивчати, зважаючи на такі фізичні атрибути, як: мистецтво, громада та місто. Українські митці органічно вписалися в цю подію, ставши справжніми Burner. Вони представили свою творчість як оригінальний проєкт, який базується на певних ритуалах, утопічних імпульсах і дизайні.

Сьогодні Burning Man претендує на те, щоб стати своєрідною соціальною лабораторією, учасники якої сміливо переосмислюють себе і експериментують.

Список використаних джерел

1. Україна презентує медіа-техно-арт проєкт на фестивалі Burning Man у США. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/30014197.html>
2. Фестиваль Burning Man. URL: <http://rsbtravel.com/excursion/festival-burning-man>
3. Balamir S. More Than Dust: The Burning Man Festival. Amsterdam, January 2011. 15 p.

УДК 7:004.75 (477)

Савка Роман,

студент I-го курсу магістратури,

спеціальність 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності»,

Львівський національний університет імені Івана Франка

Сирота Лілія (наук. кер.),

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри соціокультурного менеджменту

Львівський національний університет імені Івана Франка

NFT-АРТ У СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ МИСТЕЦТВІ

Блокчейн є однією з сучасних технологій, яка ефективна, зокрема, при розробці мистецьких творів, – в основному для створення картин та опису їх елементів, що зумовлено широкими можливостями блокчейн технології. У статті наведені результати дослідження ефективності такого підходу. На основі аналізу особливостей використання технології блокчейн сформульовані основні напрями розвитку цифрового мистецтва.

Ключові слова: NFT-арт, блокчейн технологія, мистецтво, картина, достовірність, якість, показник ефективності.

Blockchain is one of the modern technologies that is effective, in particular, when developing works of art, mainly for creating pictures and describing their elements, which is

due to the wide possibilities of blockchain technology. The article presents the results of research into the effectiveness of this approach. Based on the analysis of the peculiarities of the use of blockchain technology, the main directions of the development of digital art are formulated.

Key words: NFT-art, blockchain technology, art, picture, authenticity, quality, efficiency indicator.

Технологія NFT швидко стала популярною. Здебільшого її асоціюють з мистецтвом. Ця технологія у свою чергу базується на технології блокчейн (blockchain), яка існує вже більш як дванадцять років і за цей час змогла стати цінною альтернативою класичному фінансовому середовищу. Той факт, що централізовані фінансові установи зазнали дедалі більшої критики та недовіри населення, відіграв важливу роль у їх розвитку. До слова, технологія блокчейн лежить в основі криптовалют. По суті, це база даних взаємопов'язаних блоків, де кожен такий блок містить інформацію про попередній блок. База даних зберігається лише на певних комп'ютерах, які входять до системи, тобто є децентралізованою, і це також стосується виконуваних транзакцій. Тому таку систему складніше зламати, вона прозора і має надійний захист.

Блокчейн – це технологія Web 3.0, яка дозволяє децентралізоване зберігання інформації на всіх серверах одночасно, роблячи користувачів рівноправними, а всі дії в Інтернеті максимально безпечними. Технологія ж NFT, яка існує завдяки блокчейну, сама по собі забезпечує авторські права користувача на певний цифровий об'єкт.

Коли художник завантажує свою роботу в блокчейн, він програмується на надання спеціального коду, який перетворює її на незамінний токен. Відтак створено також систему Soulbound Tokens, яка перевіряє інформацію про особистості та їх досягнення. Завдяки надійності блокчейну цифрові записи неможливо підробити.

Під час продажу код токена відображається в смарт-контракті, що є гарантією унікальності роботи. Загалом, практично будь-який продукт можна перетворити на NFT: картини, музику, персонажів, комп'ютерні ігри, одяг, землю у віртуальних світах тощо.

У блокчейні з його розгалуженою екосистемою вже існує безліч бірж, криптовалют, ринків, криптогаманців тощо. Розробляються метавесвіти, де можна відкривати віртуальні галереї та організовувати виставки чи інші заходи. Сьогодні однією з найпопулярніших метавесвітів є Decentraland, яка створена на основі блокчейну Ethereum.

Сучасна індустрія активно розвивається, тому упродовж кількох останніх років можна спостерігати появу різноманітних стартапів, які

використовують блокчейн-інструменти для підтвердження автентичності цифрових творів мистецтва. Щоб передати будь-який тип контенту в блокчейн, його необхідно «токенізувати». Це робиться двома способами: за один мистецький шедевр видається один жетон; поділ креативних продуктів на певну кількість токенів дає можливість продавати їх у спільній власності. Завдяки цій можливості художники цифрового живопису мають ще один спосіб продавати свої роботи. Адже тепер нема потреби виставляти свою роботу в галереї, а можна самостійно «токенізувати» роботу на одному з крипторинків, визначити її вартість і чекати потенційних покупців. Після покупки NFT-об'єкта користувач отримує сертифікат блокчейну, який зберігається в цифровому гаманці та підтверджує право власності на об'єкт [1].

Коли мова заходить про NFT-мистецтво чи крипто-арт, деякі художники ототожнюють ці два поняття та неминуче говорять про деякі технічні деталі, такі як блокчейн, криптовалюта та Web 3. Все це повинен знати художник, як і стиль своєї художньої творчості, якщо він хоче серйозно зануритися в цифровий вимір. В іншому випадку достатньо створити віртуальний гаманець як досвідчений користувач ПК і завантажити свої творіння для продажу на ринку. Web 3 – це нова ера Інтернету, в якій практично немає єдиного суб'єкта управління, а інтерактивна система побудована за принципом децентралізації. Сьогодні ми використовуємо мережі Web 2, де досягається двовимірне взаємодія між користувачами та власниками сайту, а інформація зберігається централізовано на серверах конкретної компанії. Контент, створений користувачем в Інтернеті, йому не належить.

Наприклад, хтось публікує щось у Facebook, ділиться колекціями фотографій в Instagram і думками в Twitter, але всі ці публікації належать платформам, на яких вони розміщені. Вас можуть заблокувати, видалити, використовувати персональні дані тощо. Децентралізація Web 3 дозволяє кожному користувачеві бути власником свого контенту та вільно розпоряджатися ним, монетизуючи його без посередників. Художники, які продають своє мистецтво в криптовалютах, вносять кошти безпосередньо в особисті блокчейн-гаманці.

Для митців, які використовують блокчейн і продають свої роботи як невзаємозамінні токени, створення мистецтва – це лише половина успіху. Немає значення, чи це фізичне зображення, яке потрібно у цифровому форматі перетворити на NFT, чи зображення, створене за допомогою спеціальної комп'ютерної програми, чи згенероване штучним інтелектом. Після того, як робота токенізована, тобто перетворена у NFT і випущена на

ринок, її потрібно активно просувати.

Щохвилини у цифровому просторі з'являються десятки тисяч нових незамінних токенів від митців з усього світу – тобто існує жорстока конкуренція. Колекціонери, як правило, не помічають хороші роботи в цій плутанині.

Міжнародна фотогалерея Depositphotos спільно з проєктом META HISTORY та Міністерством культури України запустили серію NFT «Відродження» для збору коштів на відновлення зруйнованих культурних реліквій та пам'яток архітектури. Щоб створити 38 незамінних токенів, платформа фотоконтенту співпрацювала з сімома українськими художниками. Кожна частина шести тематичних серій – це унікальний погляд на те, як могла виглядати розбомблена будівля після її реконструкції. Створюючи, митці переосмислюють і включають у свою роботу особисті хвилювання, спогади та мрії. У серії NFT можна знайти концепцію Донецького аеропорту, Академічного театру в Маріуполі, Будинку культури в Ірпені, ОДА Миколаївської області, «Україна» в Луганському музично-драматичному театрі, Чернігівській обласній бібліотеці для дітей та десятках інші об'єкти.

«Цей проєкт дуже важливий для Depositphotos, тому що в нашій команді багато українців. Ми підтримуємо Україну з початку війни і продовжуємо надавати допомогу. Запекла і кровожерлива війна ще не закінчилася, але ми вже думаємо про завтрашній день для майбутніх поколінь. Збережіть культурну спадщину. Ось чому ми співпрацюємо з художниками, щоб допомогти відновити знищені речі. Цей NFT знайомить людей з ландшафтом України та дозволяє вам зробити свій внесок у майбутнє країни», – сказала Аліна Волчек, директор з маркетингу Depositphotos [2].

Мистецтво NFT можна придбати кілька разів у музеї META HISTORY. Кошти надходять на зашифрований гаманець Міністерства культури та інформаційної політики України. Поступово відкривається можливість придбати кожен твір.

«Росія знищила сотні українських музеїв, театрів і культурних центрів за шість місяців повномасштабної війни. Загальні втрати склали близько 6 млрд євро, і ця сума продовжує зростати. Тому підтримуйте творчі ініціативи з відновлення українських артефактів, і це дуже важливо залучити до процесу якомога більше людей», – зазначив міністр культури Олександр Ткаченко [2].

Depositphotos – це міжнародна фотобібліотека преміум-класу, яка містить понад 230 мільйонів стокових фотографій та інших робіт. Спільнота платформи налічує 100 000 авторів, чії візуалізації допомагають впливати в

життя ідеї клієнтів зі 192 країн. Штаб-квартира компанії знаходиться в Нью-Йорку, представництва в Києві, Мілані та Лімасолі [4].

META HISTORY – найбільший в Україні благодійний проєкт NFT, який підтримує Міністерство культури України. Він з’явився в березні 2022 р. і вже зібрав понад 1,3 млн доларів для Фонду Сергія Притули та криптовалютного фонду Help Ukraine [3].

Отже, NFT-арт збагатив сучасне мистецтво новою практикою і естетикою, володіє достатнім потенціалом, щоб еволюціонувати у майбутньому, обійти багато традиційних механізмів контролю і перевірки у світі фізичного мистецтва.

Список використаних джерел

1. Волобуєв О. NFT - унікальний токен, який переніс арт-мистецтво у блокчейн. *icoola*. URL: <https://icoola.ua/blog/shcho-take-nft-i-do-choho-tut-kryptovalyuta/>
2. Рокицька Ю. Depositphotos запустив NFT-колекцію для збирання коштів Україні. *Gagarin News*. URL: <https://gagarin.news/ua/news/depositphotos-has-launched-an-nft-collection-in-support-of-ukraine/>
3. Тетяна Редько. Український NFT-art: як він працює під час війни та хто його створює. *Українська правда*. URL: <https://life.prawda.com.ua/culture/2022/06/7/248993/>
4. The revival project by depositphotos. *Meta History*. URL: <https://metahistory.gallery/auction/collection/revival>

УДК 7:004.8

*Семенюк Дмитро,
студент I-го курсу магістратури,
спеціальність 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності»,
Львівський національний університет імені Івана Франка
Сирота Лілія (наук. кер.),
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри соціокультурного менеджменту
Львівський національний університет імені Івана Франка*

AI-ТЕХНОЛОГІЯ ТА СУЧАСНЕ ОБРАЗОТВОРЧЕ МИСТЕЦТВО

З впровадженням AI-технології комп’ютерні програми виконують операції нового рівня складності. Одним із перспективних напрямків розвитку цієї технології є сфера мистецтва. Нейронні мережі аналізують існуючі твори, знаходять закономірності та на їх основі створюють нові. Часто результати не поступаються оригіналу і, що не менше важливо, залишаються унікальними.

Ключові слова: AI-технологія, нейронні мережі, мистецтво, картини, унікальність.

With the introduction of AI technology, computer programs perform operations of a new level of complexity. One of the promising areas of development of this technology is the field of art. Neural networks analyze existing works, find patterns and create new ones based on them. Often the results are not inferior to the original and, just as importantly, remain unique.

Key words: AI technology, neural networks, art, paintings, uniqueness.

У світовій історії час від часу з'являється художник такого рівня, як Клод Моне чи Пабло Пікассо, і перевертає світ мистецтва з ніг на голову. Такі митці є засновниками нових естетичних стилей. Задамо собі запитання: чи може бути наступним великим потрясіння у мистецтві саме штучний інтелект (artificial intelligence, AI)?

AI може бути використана в різних галузях мистецтва: музика, театр, фотографія та ін. Наприклад, AI може бути застосована для створення музики, яка написана чи складена за допомогою машинного навчання, що дозволяє комп'ютеру визначати структуру та ритми музики. Також AI може бути використана для створення візуальних мистецтв: комп'ютер створює нові зображення чи редагувати існуючі.

Ідея використання AI в якості нового типу «художника» з'явилась ще в 2010 році. В 2015 році була представлена система DeepArt, яка здатна імітувати стилі відомих художників. Вона в змозі створювати оригінальні твори з нуля і була представлена в 2017 році за підтримки Facebook AI Lab та Університету Рутгерса в Нью-Джерсі. Ними був створений AI GAN (Generative Adversarial Network), який працює по типу змагання між двома нейромережами: «дискримінатор» та «генератор» «Генератор» створює зображення, а «дискримінатор» оцінює їх на основі попередньо завантаженої бази в 81500 картин. «дискримінатор» розрізняє стилі мистецтва та надає їм оцінку. Головна ідея: «Ви хочете мати щось справді креативне та вражаюче, але в той же час не зайти надто далеко та створити щось, що не є естетично привабливим», – говорить Ахмед Ельгаммал, головний розробник системи з Рутгерського університету.

Мал. 1. Лабораторія мистецтва та штучного інтелекту, Рутгерський університет

У лютому 2022 року було представлено новий вид AI під назвою MidJourney. MidJourney – дифузійна неймережа для створення зображень зі штучним інтелектом, який приймає вхідні дані від людини (зазвичай за допомогою текстових підказок і параметрів, а також інших зображень) і використовує алгоритм машинного навчання. Алгоритм формується на основі дуже великої кількості даних – зображень для створення унікальних малюнків і картин.

Чим влучніше митець опише свій бажаний результат, тим точніше спрацює нейромережа. Якби ви попросили випадкову людину у вашому житті намалювати вам коло, вона, ймовірно, знайшла б чистий аркуш паперу, можливо, блокнот із лініями, взяла б ручку чи олівець і намалювала контур кола. Але що відбувається, коли ми запитуємо про те ж саме у Midjourney? Використовуючи всього декілька “prompt-ів” (підказок), ми зможемо отримати

Підказки: коло з гілок, бронзового металу та трави

Підказки: коло з льоду, смарагду та золота, вугілля та попілу

Підказки: коло з рідкого золота, дерева та лірні

досить цікавий результат (мал.2).

Що найбільше здатне приголомшити, так це те, що AI-технологія здатна створити надзвичайно реалістичний образ людини, якої в реальності не існує. Для цього системі потрібно вказати дуже точно список prompt-ів (підказок). Давайте спробуємо! (мал.3)

A japanese woman, wide shot, ultrarealistic and faces. Kodak Ultramax 800, pixels, 85mm, casual pose, 35mm film roll photo, hard light, detailed skin texture, masterpiece, sharp focus, pretty, lovely, adorable, attractive, hasselblad, candid street portrait - 6 | blender, cropped, lowers, poorly drawn face, out of frame, poorly drawn hands, double, blurred, misfigured, deformed, repetitive, black and white - 2

Нейромережа постійно навчається і вдосконалюється, але принцип її роботи доволі не складний.

Найбільш використовувані програми AI, які працюють з обробкою зображень, здебільшого базуються на дифузійній моделі. Дифузійні моделі є генеративними моделями, що означає використання їх для створення даних, подібних до тих даних, на яких вони навчаються.

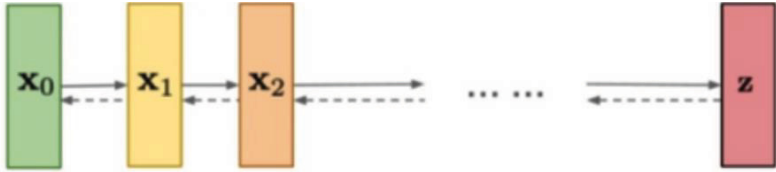

Рис. Загальний схематичний принцип роботи дифузійної моделі

Загальна концепція роботи складається з таких етапів:

- 1) Вибираємо початкове зображення;
- 2) Ітеративно додаємо Гаусівський шум, доки від вихідного матеріалу нічого не залишиться, тільки каша з пікселів;
- 3) У результаті навчання модель шумопоглинання приводить цю кашу до результату, подібного на вихідне зображення.

Перший етап характеризується створення великої бази зображень. На цьому етапі спрацьовує принцип “чим більше - тим краще”. Дана база зображень дозволяє неймережі отримувати вихідний матеріал і швидко навчатись.

На другому етапі за допомогою математичної моделі створюємо максимальне зашумлення зображення.

$$q(x_t|x_{t-1}) = N(x_t; 1 - \beta t, \beta t I) q(x_1 : T|x_0) = \prod T t = 1 q(x_t|x_{t-1})$$

Третій етап – шумопоглинання. Єдина вимога до архітектури Шумопоглинання — щоб її вхідні та вихідні об’єкти були однаковими за розмірами. Саме тому застосовуються архітектури подібні до U-Net.

U-NET є архітектурою перетворення зображення на зображення.

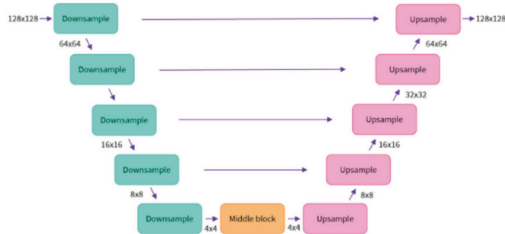

Схема U-NET архітектури шумоподавлення

Після певних ітерацій та повторень ви отримаєте нове зображення, яке буде

базуватись на вашому описі чи інших вхідних даних.

Які загрози несе AI-технологія сучасному мистецтву? Картина «Théâtre D'opéra Spatial», подана Джейсоном Алленом на розгляд журі щорічного державного ярмарку Colorado State Fair, посіла перше місце й отримала відповідну відзнаку. Але виявилось, що це згенероване програмою AI зображення, що, звісно ж, трохи розлютило справжніх митців, які брали участь

у виставці.

Мал. 3. Зображення картини Théâtre D'opéra Spatial

Даний інструмент дозволяє художникам, дизайнерам доводити свої ідеї до досконалості, витрачаючи менше часу на рутинні завдання. Донедавна ніхто серйозно не сприймав перспективу цієї технології. Але результати цієї програми – цікаві картини-візії доводять, що сучасні митці повинні опанувати навички програмування та покращувати свої математичні здібності. Планка вимог до сучасних митців з кожним роком піднімається все вище, оскільки IT-технології швидко розвиваються.

Засновник системи Midjourney Девід Хольц не планує відбирати роботу у художників та дизайнерів, які звикли працювати на полотні чи ватмані. Проте він закликає цікавитися і оволодівати новими технологіями. На його думку, комп'ютери краще справляються з візуальним зображенням, ніж 99% людей на планеті. Але це не означає, що ми перестанемо уявляти. «Машини пересуваються швидше за людей, але ж ми через це не перестали ходити. Ми переміщуємо величезну кількість речей на величезні відстані, нам для цього потрібні літаки, човни чи автомобілі з більш пристосованими для таких завдань двигунами», – констатує Д. Хольц. Тому, на мою думку, ми сьогодні повинні систему Midjourney сприймати виключно як успішний прибутковий проєкт людини. Я особисто вважаю цю нейромережу дуже важливим кроком для майбутнього розвитку мистецтва. Кредо нашого часу: «Найголовніше, чого не вистачає AI, щоб стати художником, здатність захотіти створити картину».

*Давиденко Оксана,
аспірант,
Сумський державний університет
Лебідь Андрій (наук. кер.),
доктор філософських наук, професор,
професор кафедри соціальної роботи
і менеджменту соціокультурної діяльності,
Сумський державний університет*

ГРОМАДЯНСЬКА ОСВІТА ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ СОЦІОКУЛЬТУРНОГО СЕРЕДОВИЩА

У статті висвітлюються питання впливу громадянської освіти на формування соціокультурного середовища в широкому розумінні. Шляхом використання логіко-аналітичного методу досліджені основні проблеми соціокультурної сфери України впродовж останніх років. Наведені актуальні приклади громадських ініціатив, які здійснюють вплив на соціокультурне середовище України.

Ключові слова: громадянська освіта, соціокультурне середовище, соціокультурна сфера.

The article highlight the impact of civic education on the formation of the sociocultural environment in a broad sense. By using the logical-analytical method, the main problems of the sociocultural sphere of Ukraine in recent years have been investigated. Current examples of public initiatives that have an impact on the sociocultural environment of Ukraine are given.

Key words: civic education, sociocultural environment, sociocultural sphere.

Філософський дискурс серед інших важливих складових розвитку суспільства не оминає і соціокультурну сферу як важливий фактор суспільно-історичного розвитку, взаємодії громадянина і держави. Філософія осмислює соціокультурну сферу у співставленні її з процесами функціонування людини і природи, людини і технологій, людини і суспільства. Значення впливу соціокультурної сфери на людину і громадянина досліджували не лише античні філософи, а й мислителі нового часу. Беззаперечним сьогодні є твердження, що рівень розвитку держави визначається рівнем сформованості і перспектив соціокультурної сфери.

Загальнодержавна концепція розвитку соціокультурної сфери, затверджена відповідними органами законодавчої бази, має тісний взаємозв'язок із громадянською освітою, яка відіграє роль потужного інструментарію у будівництві підвалин соціокультурної сфери держави.

Глобальні суспільно-політичні зміни, завдяки яким Україна стала незалежною державою, призвели до запуску процесу створення та функціонування демократичних інституцій, що стали основою формування громадянського суспільства, здатного продукувати систему формальної і неформальної освіти, удосконалювати систему державної влади, реалізовувати

й вдосконалювати державні політики, а також конструювати соціокультурну сферу.

Концепція розвитку громадянської освіти в Україні визначає формування громадянської (державної), національної та культурної ідентичності одним з своїх основних завдань [2, с.4].

У свою чергу сучасні дослідники вважають, що соціокультурне середовище можна розглядати як систему, що не тільки безпосередньо впливає на розвиток особистості, але й опосередковано визначає характер і спрямованість різних форм державного, суспільного, родинного, інституційного та неформального виховання [6, с. 87].

До соціокультурної сфери відносять:

- b) сферу культури;
- c) ЗМІ;
- d) освіту і професійну підготовку кадрів;
- e) охорону здоров'я;
- f) фізкультуру і спорт;
- g) систему соціального забезпечення [3, с. 57].

Оскільки ці сфери є основними у формуванні свідомої людини і громадянина, розвиток громадянської освіти актуалізує проблеми розвитку соціокультурної сфери та її менеджменту та сприяє їх вирішенню. Актуальними проблемами, що постали перед українською соціокультурною сферою в останні роки, можна вважати наступні:

- вплив карантинних обмежень, викликаних пандемією;
- фінансові втрати на подолання наслідків коронакризи та фінансова неспроможність пересічних громадян витратити кошти на культурні заходи;
- недоліки державного управління у сфері соціокультурного менеджменту, яка постраждала однією з перших у зв'язку з карантинними обмеженнями;
- вплив на соціокультурну сферу України в умовах гібридної війни, коли суспільство стає мішенню інформаційних спецоперацій;
- недостатній вплив громадськості на процеси формування і розвитку особистості в умовах, що склалися;
- військові дії, що ведуться на всій території України.

Попри всі негативні чинники, що сьогодні мають вплив на функціонування української соціокультурної сфери, відзначимо стійкість, гнучкість та динаміку громадянської освіти у її впливі на соціокультурну сферу, у реалізації програм, планів та заходів.

Зокрема, у складних умовах коронакризи саме громадянська освіта відіграла важливу роль у пошуках виходу з ситуації, що склалася. Розвиток

інформаційних технологій та фахова підготовка спеціалістів дозволили системно реалізувати низку освітніх проєктів, які сприяли формуванню свідомого громадянина та мали безпосередній позитивний вплив на соціокультурну сферу, дали можливість реалізовувати заходи, спрямовані на розвиток демократії навіть в умовах карантинних реалій. Серед діджитал інструментів, які не використовувались на повну потужність до карантинних обмежень, були різні форми навчання в режимі онлайн, а також розробка низки програмних інструментів та платформ, що сприяли реалізації задачі розвитку соціокультурного середовища. Зокрема на платформі <https://www.citizen.in.ua/> можна було віднайти і підручник, і онлайн курс, і спільноту однодумців для підвищення рівня знань і розвитку громадянських компетенцій. ВУМ online – одна з найуспішніших дистанційних платформ, зорієнтована на розвиток громадянського суспільства в Україні шляхом формування громадянських компетенцій у рамках самоосвіти та саморозвитку в умовах неформальної освіти, поширення ідей демократії шляхом реалізації проєктних ініціатив.

Розвиток соціокультурної сфери – це не лише перспективне формування громадянських компетенцій, рівня культури у дітей та молоді. Від поточного стану рівня громадянських компетенцій у дорослих людей та прийнятих ними рішень також у значній мірі залежить майбутнє соціокультурної сфери. Державні службовці, освітяни, працівники різних галузей також мають брати участь у житті громади, підвищувати рівень знань і навичок з метою втілення змін у громадах. Важливу роль у цьому процесі в останні роки відіграють бібліотеки, які стали в Україні джерелом розповсюдження знань, рушієм внутрішніх соціокультурних процесів в громадах, місцем зосередження ініціатив і базою реалізації проєктів. Освіта дорослих – один із важливих напрямів діяльності сучасних бібліотек, функції яких суттєво розширилися. Поряд з наданням основних послуг бібліотеки стають провайдером неформальної освіти, розвитку якої сприяють соціокультурні заходи, культурно-освітні проєкти, тренінги, конкурси, майстер-класи [4, с.94].

Військові події на території України лише на короткий час призупинили процеси навчання та об'єднання українців навколо проблем розвитку та формування соціокультурної сфери на місцях. Як і під час пандемії, представники і представниці громадянського суспільства оперативно реагують на виклики і навіть в умовах нинішньої енергетичної кризи проводять навчання, здійснюють психологічну підтримку, розвивають культуру волонтерства. Саме так функціонує сьогодні громадська організація «Всеукраїнська Ініціатива «Активна Громада», основним фокусом соціальної дії якої зараз є інформування суспільства та психологічна підтримка [1].

Сьогодні метою громадянського суспільства є не лише здобуття Перемоги у війні, а й процес відбудови держави. Національний план

відновлення України передбачає відновлення та модернізацію соціальної інфраструктури, розвиток системи освіти, модернізацію системи охорони здоров'я, розвиток системи культури і спорту, забезпечення ефективної соціальної політики [5].

Особливе місце серед проєктів у системі відновлення освіти займають пункти: платформа «Освіта дорослих», створення мережі освіти дорослих, трансформація бібліотек та ін. Результатом реалізації плану відновлення має стати якісно новий рівень функціонування української соціокультурної сфери.

Варто усвідомлювати, що стратегічні питання формування і розвитку національного і локального соціокультурного середовища неможливо вирішити без застосування громадянської освіти як потужного інструменту для втілення демократичних змін в Україні, формування особистості свідомого й відповідального громадянина.

Список використаних джерел

1. Активна Громала [Сайт]. URL: <https://ag.com.ua/>.
2. Концепція розвитку громадянської освіти в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 3 жовтня 2018 р. № 710-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/710-2018-%D1%80#n10>.
3. Кучин С.П. Теоретичні аспекти розвитку соціально-культурної сфери як об'єкта впливу механізмів державного управління. *Держава та регіони. Серія «Державне управління»*. 2017. № 1 (57). С. 56-60.
4. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні: монографія / Нац. акад. пед. наук України ; [редкол.: В. Г. Кремень (голова), В. І. Луговий (заст. голови), О. М. Топузов (заст. голови)] ; за заг. ред. В. Г. Кременя. Київ : КОНВІ ПРІНТ, 2021. 384 с. (До 30-річчя незалежності України). DOI: <https://doi.org/10.37472/NAES-2021-ua>.
5. План відновлення України: Візія Відновлення України [Сайт «Відновлення України»]. URL: <https://recovery.gov.ua/>.
6. Растригіна А.М. Extrapolation of Jewish educational traditions in the pedagogy of freedom. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2003. Вип. 102. С.86-90.

УДК 069:004.9:7

Никоненко Анастасія, Болотасва Аміна,

студентки III-го курсу,

спеціальність 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності»,

Сумський державний університет

Повалій Тетяна (наук. кер.),

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри психології, політології та соціокультурних технологій.

Сумський державний університет

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ВІРТУАЛЬНОЇ ХУДОЖНЬОЇ ВИСТАВКИ

У статті розглядаються особливості організації віртуальної художньої виставки; уточнюються поняття «зацікавлені сторони проєкту» та «аналіз зацікавлених сторін». Також встановлюється коло осіб, зацікавлених проєктом і з'ясовуються цілі та проблеми проєкту.

Схематично подано дерево проблем та дерево цілей, розкрито завдання розробників для організації віртуальної художньої виставки.

Ключові слова: художня виставка, трансформація мистецтва, культурний продукт, онлайн-галерея.

The article examines the peculiarities of organizing a virtual art exhibition; the concepts of «persons interested in the project» and «analysis of the work of persons interested in the project» are clarified. The circle of persons interested in the project is also established and the goals and problems of the project are clarified. The tree of problems and the tree of goals are schematically presented, the task of developers for organizing a virtual art exhibition is revealed.

Key words: art exhibition, art transformation, cultural product, online gallery.

Віртуальні галереї наразі є чудовим вирішенням низки проблем, пов'язаних з функціонуванням виставок у воєнний час, бо кожен має змогу зайти в мережу Інтернет на відповідний сайт і переглянути добірку робіт, не наражаючи себе на небезпеку. Так, багато галерей, щоб не припиняти діяльність повністю, переходять в онлайн-режим, експонуючи свої роботи у віртуальному вигляді.

Актуальність створення віртуальної виставки також полягає у тому, що потребує менше зусиль та фінансів у порівнянні з виставкою у звичному розумінні. Тому, художники отримують низку переваг: 1) віртуальна виставка не потребує створення спеціальних стендів для кожної роботи; 2) не треба орендувати місце у виставкових павільйонах; 3) не потрібно оформляти та перевозити різноманітне дороге устаткування та макети; 4) віртуальна виставка не має обмежень у часі, вона може діяти постійно і в будь-який момент можна змінити оформлення картин; 5) зацікавлені особи можуть у будь-який час звернутися до організаторів з метою обговорення важливих питань, різних пропозицій тощо, адже матимуть цілодобовий доступ до інформації про послуги або товари.

Актуальність та специфіку діяльності віртуальних виставок досліджувала низка зарубіжних та вітчизняних науковців. Зокрема, варті уваги роботи таких авторів як: В. Бондаренко, який розглядає експозиції віртуальних виставок як новий, багатофункціональний інформаційний ресурс, що забезпечує широке коло користувачів можливістю підвищення ефективності пошуку інформації, розширення кола необхідних матеріалів та отримання комплексного уявлення щодо проблеми, якій присвячено виставку, а ще забезпечення розвитку особистості та підвищення культурного рівня населення [1, с. 467-468]; Т. Куваєва та Н. Шинкаренко, які дослідили особливості віртуальних виставок та перспективи використання подібних галерей українськими підприємствами задля просування та популяризації своєї продукції, а також розглянули перспективи діяльності віртуальних виставок у контексті діджиталізації [3]; а також вагому частку досліджень віртуальних виставок складають роботи Л. Гонга, У. Готліба, М. Брауна, І. Торліна,

М. Алфьорова, Л. Кудрі, Л. Ткачука, Т. Ткаченка, Т. Дупляка.

Про актуальність діяльності онлайн-галерей також говорить статистика. Наприклад, Національний музей у Львові імені Андрея Шептицького повідомляє, що їх виставку в цифровому просторі у 2020 році відвідало 1,5 млн. людей за рік. Відтоді даний показник щороку зростає майже втричі. А Дніпропетровський художній музей зафіксував підвищення відвідуваності в онлайн-режимі у дев'ять разів. Серед загальної кількості відвідувань музею 81 300 людей, 72 730 – у віртуальному просторі. До того ж, кількість людей, які приходять безпосередньо до музею, зменшується з кожним роком приблизно на 40%. У Хмельницькому обласному художньому музеї також провели підрахунок і виявили, що онлайн-виставки відвідує у 12,5 разів більше людей, ніж фізичний музей.

Зауважимо, що для успішної організації віртуальної художньої виставки необхідно коректно визначити зацікавлених сторін проєкту та виконати аналіз зацікавлених сторін. Для цього необхідно проаналізувати наукові дослідження щодо визначення цих понять, а саме «зацікавлені сторони проєкту» та «аналіз зацікавлених сторін».

За даними міжнародної некомерційної організації з проєктного менеджменту – Інституту управління проєктами (англ. Project Management Institute, PMI), «зацікавлені сторони проєкту – це особи та організації, які беруть активну участь у проєкті, чиї інтереси можуть позитивно чи негативно вплинути на результат виконання проєкту, тобто ті, хто має будь-який інтерес або інвестиції у проєкт» [5]. З цього визначення можна зрозуміти, що зацікавлені сторони проєкту – це люди або групи людей, організації тощо, які або щось виграють по закінченні проєкту, або втрачають.

Як зазначив у своїй роботі М. Рич «аналіз зацікавлених сторін – збірна методологія, що допомагає окреслити інтереси різних груп, заручившись підтримкою осіб, які позитивно оцінюють можливі наслідки стратегії та готові до управління ризиками, які формують сторони, не зацікавлені в стратегії» [4, с. 47]. Також для етапу аналізу зацікавлених сторін характерне проведення зустрічей із представниками сторін, для визначення їх інформаційних потреб. Користь залучення зацікавлених сторін полягає у тому, що з'являється можливість визначити саме ту інформацію, яка буде використана, та зменшити необґрунтовані витрати.

Тому, як ми встановили, на початковому етапі менеджера соціокультурної діяльності необхідно окреслити коло зацікавлених сторін проєкту. Для початку, необхідно скласти перелік зацікавлених сторін, у вигляді списку, який демонструє, котрим із зацікавлених груп та осіб треба приділити увагу. Так, зацікавленими сторонами з організації віртуальної художньої виставки можуть бути студенти та викладачі мистецького спрямування;

художники, чії роботи будуть задіяні у виставці; мешканці, які цікавляться мистецтвом; розробники сайту-галереї; художні крамниці; художні галереї.

Також для успішної організації віртуальної художньої виставки необхідно визначити її доцільність. Для цього варто виокремити цілі й проблеми проекту та встановити, чи можете їх задовольнити. Таким чином, щоб визначити проблеми проекту, необхідно розуміти, що собою являє термін «проблема». Відповідно до тлумачного словника української мови, проблема – це складне теоретичне або практичне питання, що потребує вирішення [2, с. 374]. Для проектів проблеми виступають як певні негативні чинники, які можуть нашкодити проекту, або стримувати його своєчасний розвиток. Саме для вирішення проблем проекту з організації віртуальної художньої виставки ми розробили дерево проблем, у якому подали аналіз причин появи проблеми у проекті (див. рис. 1).

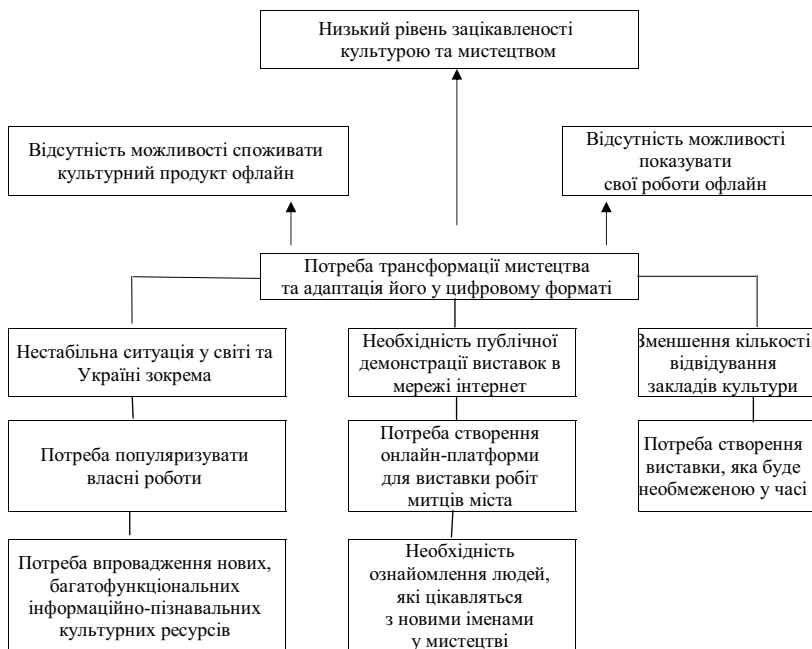

Рис. 1. Дерево проблем

Що стосується цілей, то це те, до чого прагнуть або ж чого намагаються досягти. Варто зазначити, що під час постановки цілі, необхідно врахувати, що вона: має бути реалістичною та досяжною, тобто необхідно об'єктивно оцінювати свої сили; повинна поєднуватися із проблемою, завданнями, метою,

видами діяльності та ресурсами проєкту; повинна бути направлена на досягнення найочікуваніших результатів для того, щоб покращити стан, який описаний у проблемі. На всіх етапах реалізації проєкту варто здійснювати контроль за виконанням цілей, а також за потреби коректувати виконавчі дії.

Наступним етапом, після створення дерева проблем, розробили дерево цілей у якому описані раніше проблеми, наслідки та причини постають як мета, ефекти та завдання (див. рис. 2).

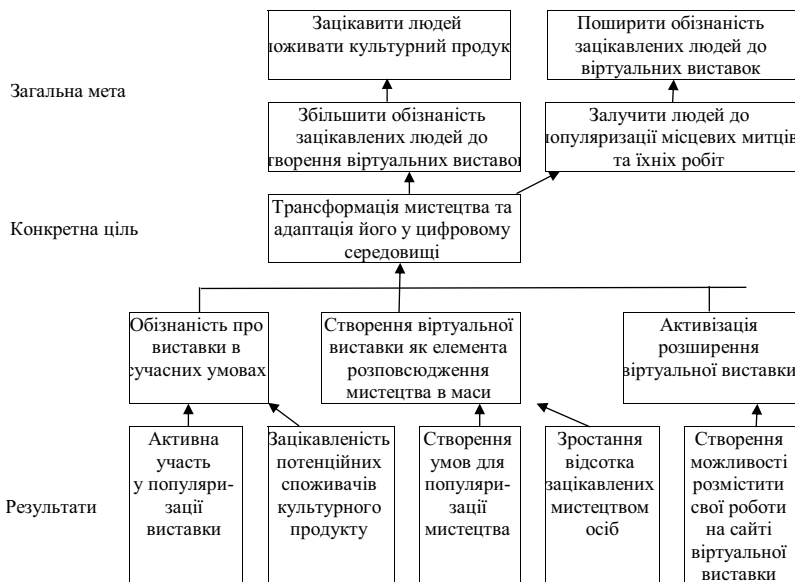

Рис. 2. Дерево цілей

Отже, визначення цілей потребує значної уваги, щоб ефективно реалізувати проєкт та досягти поставленої мети. Аналізуючи проблеми проєкту, ми розробили дерево проблем, яке дало змогу побачити важливі риси та знайти методи та шляхи вирішення цих проблем, або мінімізувати їх. На основі дерева проблем ми створили дерево рішень, у якому описані мета, ефекти та завдання проєкту.

Серед завдань організаторів віртуальної художньої виставки наступні: визначення місії та цілей проєкту; оцінка й аналіз зовнішнього середовища; дослідження сильних та слабких сторін; розробка стратегічного плану реалізації проєкту; визначення кошторису та ресурсного забезпечення проєкту; генерування ідей щодо вигляду та функціонування сайту-галереї; збір колекції віртуальної виставки; обробка зображень і приведення їх в єдиний формат;

складання та надання інформації для довідки про художника для розміщення її на сайті-галереї; розробка макету сайту віртуальної виставки; підбір кольорової палітри сайту; оформлення дизайну сайту; створення постів та сторіз в соціальних мережах для просування віртуальної виставки; оцінка та прогноз ефективності кінцевого продукту проєкту; збір статистичних даних щодо зацікавленості цільової аудиторії проєкту.

Отже, організація віртуальних виставок є актуальною в наш час і є важливим інструментом розвитку й осучаснення мистецтва. Онлайн-галереї все більше набувають популярності. Вимоги сучасного мистецького ринку потребують створення нових виставок, особливо у форматі окремого сайту-галереї, що спрошує пошук та сприйняття творів мистецтва відвідувачами.

Список використаних джерел

1. Бондаренко В. Віртуальні виставки як дистантна бібліотечна послуга. *Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського*. Київ, 2015. Вип. 41. С. 467–478.
2. Івченко А. Глумачний словник української мови. Харків : ФОЛІО, 2002. 543 с.
3. Куваєва Т. В., Шинкаренко Н. В. Дослідження особливостей віртуальних виставок у контексті діджиталізації. *Економічний простір*. Дніпро, 2019. № 150. С. 7–13.
4. Рич М. І. Цінності зацікавлених сторін в соціальних та комерційних проєктах. *Управління розвитком складних систем*. Київ, 2013. № 13. С. 45–49.
5. Чорний М. Зацікавленні сторони проєкту. URL: <https://www.uabs.com.ua/post/proyekt>.

УДК 379.83 (477.87)

*Русин Дарина,
студентка III-го курсу,
спеціальність 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності»,
Львівський національний університет імені Івана Франка
Белінська Людмила (наук. кер.),
доктор історичних наук, доцент,
зайдувач кафедри соціокультурного менеджменту,
Львівський національний університет імені Івана Франка*

ІВЕНТ-ІНДУСТРІЯ В УКРАЇНІ: РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ (НА ПРИКЛАД ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ)

Розкрито напрями розвитку івент-індустрії в Україні на прикладі весільних подій у Закарпатській області. Проаналізовано регіональні особливості організації весільних івентів приватною агенцією «Наша файта» (Чернівці). Проаналізовано діяльність цієї івент-агенції у різних селах і містечках Закарпаття, детально висвітлено національні особливості закарпатської весільної традиції

Ключові слова: івент-індустрія, івент-агенція «Наша файта», Закарпаття, весілля, традиція.

The directions of the development of the event industry in Ukraine are revealed using the example of wedding events in the Transcarpathian region. The regional peculiarities of the organization of wedding events by the private agency «Nasha Fayta» (Chernivtsi) were analyzed.

The activities of this event agency in various villages and towns of Transcarpathia were analyzed, and the national features of the Transcarpathian wedding tradition were covered in detail.

Key words: event industry, Nasha Faita event agency, Transcarpathia, wedding, tradition.

Причини організації спеціальних заходів з'явилися давно – ще тоді, коли люди почали збиратися разом для обговорення ритуалів. Упродовж усієї історії існували різні церемонії та події. Проте івент-індустрія бере свій початок лише у 1800-х роках, коли масово почали продавати квитки на професійні спортивні заходи. Поступово ця індустрія поширилася на видовищні, наукові, культурні та освітні заходи. Професія івент-менеджера, вважається, виникла разом із відкриттям Діснейленду 1955 року [1].

В Україні івент-індустрія вже давно активно розвивається, існує чимало професійних івент-пропозицій. Сьогодні українці все частіше довіряють свої свята фахівцям соціокультурної сфери. Послугами корпорацій свят та івент-агенцій нині користується кожен, хто прагне провести більш-менш значуще урочисту подію. Вже давно ця індустрія не обмежується послугами тамати на весіллях.

Відтак метою дослідження є проаналізувати вітчизняний досвід діяльності івент-агенцій на прикладі Закарпатської області.

Незважаючи на те, що оригінальний жанр на івентах в Закарпатті представлений слабо, у цій місцевості відбувається багато весіль завдяки зверненню до послуг івент-агенцій. Запрошувати артистів з інших регіонів – витратно, тому зазвичай доводиться виходити з того, що є, а це співпраця з місцевими танцювальними колективами, народниками та циганами. Відтак, все тримається на ведучих, які самі складають та наповнюють програму. Наприклад, організатори свят, безпосередньо ведучі, які працюють на ринку декілька років, багатьох замовників та гостей свят знають в обличчя. Це стимулює регулярно оновлювати програму та вигадувати щось нове, а не проводити по 10 років одні й ті самі розваги (здебільшого це різні міні-конкурси). Найчастіше замовник у загальних рисах окреслює своє бачення програми заходу, покладаючись на фаховість агенції.

Наразі на Закарпатті під час івентів доволі популярними є артисти оригінального жанру, зокрема людина-каучук, мім, пісочні аніматори, фокусники, творці шоу мильних бульбашок тощо. Якщо замовник розраховує на скромний бюджет, то це зазвичай колективи із Закарпаття. Якщо ж бюджет вище середнього, івентори запрошують артистів зі Львова чи Києва. Однак, частіше співаків обирають, відштовхуючись не від власних уподобань, а від вартості послуги. Люди, які бажають, щоб їм професійно організували свято, перш за все хочуть позбавити себе організаційного клопоту та контролю за організацією. Найбільше суперечок виникає, коли клієнт приходить вже під час підготовки свята і вносить зміни. Організатори можуть відповідати за свято

тільки на 50%, оскільки співпрацюють з підрядниками, яких вони не беруть в роботу особисто [3].

Втім, всі учасники івент-ринку твердять, що верхньої цінової межі не існує. Також немає й нездійснених бажань, адже відомі непоодинокі випадки, коли в Закарпатті на весіллях та корпоративах виступали вітчизняні та зарубіжні зірки першої величини.

Щоб розкрити особливості проведення різних івентів на Закарпатті, проаналізуємо досвід івент-організація «Наша Файта» (Ужгород) [2]. Ця агенція – лідер у весільній індустрії Закарпаття, оскільки пропонує досить незвичні для пересічного українця святкування, точно відтворює національні особливості кожного села і містечка.

Зважаючи на традиції у проведенні весіль на Тячівщині, «Наша Файта» організовує весілля на 200-300 людей. Для таких сіл як Лопухове, Дубове 250 гостей – це абсолютно нормальна кількість. Агенція зуміла відновити дуже цікаву весільну традицію цього регіону: двоє високих хлопців беруть колач у руки, піднімають його над молодятами, котрі тим часом під ним ходять разом зі свідками. Остання пара свідків має стрибати і розбивати колач головою.

На Тячівщині дуже важливим ритуалом є перекур. Мужчини можуть протягом 40 хвилин просто сидіти на вулиці і обговорювати різні проблеми. Наприкінці весілля організовується «вечеря молодой». Цей звичай існує тільки на Тячівщині й Хустщині. Всі, хто залишився, сідають за один стіл, і наречена подає їм вечерю. В таких селах, як Угтя, подається варений півень, якого має розібрати і роздати гостям свідок, перед тим помивши руки горілкою. А в таких селах, як Нересниця, Дубове, варять пельмені, і їх подає родичам саме наречена.

Феноменом закарпатських весіль є і те, що всі гості дуже комунікабельні і можуть занурюватись у бесіди один із одним настільки сильно, що іноді і не звертають увагу на ведучого і молодят. Тому ведучим на таких весіллях треба добре постаратись, щоб привернути їхню увагу.

Існує також специфіка проведення румунських весіль на Закарпатті. І з цією специфікою також знайома івент-агенція «Наша Файта». Весілля румун організовують на 600-800 людей. Перед першим танцем молодих завжди влаштовують фотосесію, яка може тривати півтори години. Всі гості повинні сфотографуватися. Якщо у сценарії свята заплановано менше часу на світлинах, то це неповага до гостей.

У селах Діброва й Солотвино ніколи не сідають парами за прямий стіл, а з одного боку сідають жінки, з іншого чоловіки. Цей звичай – святий, ніколи не порушується. Після опівночі на румунських весіллях подають шашлик, але на вулиці їдять тільки чоловіки. Жінкам можна його їсти тільки в залі.

На Закарпатті існує особлива традиція знімання фати: жінці на голову

кладуть велику розмальовану хустку, а чоловічі одягають вишитий калап, з яким молодий до кінця весілля ходить. Це означає, що він вже газда (господар).

Незвичним є й те, що на румунських весіллях не прийнято кричати «гірко» – кричать «амар» (поцілунок). Румуни можуть годинами триматися за руки і ходити по колу під автентичну музику. Але коли грає пісня «Дульче вінум» або «Нунта», то всі танцюють. Це ті пісні, які є обов'язковими у весільній програмі [4].

Останні два роки перед будь-яким весіллям в Хусті представники івент-агенції «Наша файта» для молодята влаштовують виїзні церемонії – або в готельно-ресторанному комплексі «Publo Spa Hotel», або в санаторії в Шаянах. Стосовно кількості людей, то не відстають від Тячівщини.

Часто буває так, що гості на весіллі чекають різних конкурсних розваг, але брати участь у них категорично відмовляються. Івент-агенція це передбачає і заздалегідь готує спеціальних людей. Також бувають складнощі зі зніманням фати та одяганням хустки. За сценарієм, фату може знімати мама, наречений, мама нареченого, при цьому наречена сидить в молодого на колінах. Також під час знімання фати дівчата і хлопці водять хоровод. Якщо молодята і гості з самого Хуста, то чітких вимог до організації весілля не висувається. Головне, щоб гості добре відпочили.

У містах Іршава і Виноградів та близьких до них сіл обов'язковим є ритуал на весіллі – козацький стіл. Він на Іршавщині та Виноградівщині щось на кшталт фотосесії у румунів. Цей сакральний процес не можна порушувати. Окрім того, трек-лист весілля має бути типовим у тому регіоні. Якщо в репертуарі зробити зміни, гості не танцюватимуть. Найчастіше діджеї включають угорську пісню «A Sör A Bor A Pálinka».

На відміну від попередніх регіонів, весілля в Мукачеві, як і решта заходів, супроводжуються малою активністю гостей – до 150 запрошених, часто від 70 до 100 чоловік. Івентори підбирають гарні та дорогі зали, щоб підкреслити розкіш на святі. Ведучі працюють з програмою, в якій небагато конкурсів і багато інтерактивів, за якими гостям цікаво спостерігати. Також івент-агенція «Наша файта» віддає перевагу залам ресторанного комплексу «Eventum Hall», які було збудовано саме для масових приватних свят.

У Сваляві і Міжгір'ї – найвеселіші весілля. Івент-агенція «Наша файта» формує їх програми відповідно до традицій краю. Обов'язково на святі повинна бути жива музика, виконуватися не менше 3-4 коломийок. Весілля триває до ранку.

В Ужгороді івентори проводить приватні заходи з багатьма конкурсами та інтерактивами. Ужгородці на весіллі самодостатні: люблять пити каву з тістечками на вулиці та робити селфі біля фотозони. Ужгородське весілля не перенасичене місцевими традиціями. Рідко в цьому місті можна зустріти

весілля, на якому дотримуються автентичних звичаїв. Як правило, воно триває недовго – приблизно до півночі.

У будь-якому селі чи місті Закарпаття ставлення родин молодят до персоналу івент-агенції «Наша файта» – музикантів, ведучих, офіціантів, кухарів та ін. – дуже шанобливе. Ось як згадує один з працівників агенції: «Ми жодного разу не поїхали з Міжгірщини без домашнього гостинця. Звісно, це не є обов'язковим, але як же приємно, коли люди прийняли тебе, як рідного гостя» [5].

У контексті великої конкуренції, кожне івент-агентство створює нові унікальні способи просування своїх послуг. На прикладі діяльності івент-організації «Наша файта» (м. Чернівці) можна стверджувати, що на сьогодні івент-ринок в Україні знаходиться достатньо близько до національних традицій, вивчає і підтримує їх на рівні весіль та інших приватних заходів.

Список використаних джерел:

1. Мисик В. М. Вітчизняний та зарубіжний досвід формування і розвитку івент-менеджменту. *Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку*. 2021. № 3 (1). С. 39–50.
2. Наша Файта [сайт]. URL: <https://nashafajta.com/>.
3. Слупський С. У тренді імерсивність, переключення гостей з глядачів на учасників дійства. URL: <https://mind.ua/publications/20207841-sergij-slupskij-u-trendi-imersivnist-pereklyuchennya-gostej-z-glyadachiv-na-uchasnikiv-dijstva>.
4. Черленяк І. Атрибути та обрядодії весільного циклу на Закарпатті: семантика, семіотика та символіка. *Народознавчі зошити*. 2017. № 2 (134). С. 380–390.
5. Як святкують весілля у різних куточках Закарпаття: досвід «Нашої Файти». URL: <https://nashafajta.com/yak-svyatkuyut-vesillya-u-riznyh-kutochkah-zakarpattya-dosvid-nashoyi-fajty/>.

РОЗДІЛ III ПОТЕНЦІАЛ КУЛЬТУРНОГО І МИСТЕЦЬКОГО МЕНЕДЖМЕНТУ У СУЧАСНІЙ ПЕРСПЕКТИВІ

УДК 379.8:053.2:7 (477+450)

*Кудрявцева Наталія,
студентка I-го курсу магістратури,
спеціальність 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності»,
Український державний університет імені Михайла Драгоманова*
*Кочубей Наталія (наук. кер.),
доктор філософських наук, професор,
професор кафедри менеджменту та
інноваційних технологій соціокультурної діяльності,
Український державний університет імені Михайла Драгоманова*

СТВОРЕННЯ ДИТЯЧОГО АРТ-ПРОСТОРУ ДЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ СПІЛЬНОТИ В ІТАЛІЇ ПІД ЧАС ВІЙНИ В УКРАЇНІ

У роботі висвітлено досвід створення арт-простору спілкування різних поколінь вимушених переселенців в Італії. Метою цього проєкту є об'єднання людей, які в результаті війни потрапили у важкі життєві обставини. Зазначено, що подібні проєкти і заходи сприяютьгуртуванню людей, збереженню їх національної ідентичності, а отже відтворенню важливих елементів життєвого світу, що був зруйнований війною.

Ключові слова: дитячий арт-простір, українська спільнота, переселенці, Італія, національна ідентичність, життєвий світ, спілкування поколінь.

The work highlights the experience of creating an art space for communication of different generations of forced migrants in Italy. The goal of this project is to unite people who, as a result of the war, got into difficult life circumstances. It is noted that such projects and measures contribute to the grouping of people, the preservation of their national identity, and therefore the reproduction of important elements of the world of life that was destroyed by the war.

Key words: childish art-space, Ukrainian spilnota, migrants, Italy, national identity, life of the world, generational interbreeding.

З початком повномасштабної війни в Україні багато людей змушені були покинути свій дім, стати тимчасово переміщеними особами, як в межах країни, так і за кордоном. Здебільшого за кордон виїхали жінки і діти різного віку. Рішення приймалися дуже швидко, без попереднього обдумування і підготовчого етапу переїзду. Географія вимушеної міграції розповсюдилась по всьому світу за доволі короткий проміжок часу.

Українці опинились в принципово новому соціокультурному і ментально-психологічному середовищі. Уникнувши прямої загрози власному життю і життю своїх дітей, жінки змушені були пристосовуватись до нового побуту, оточення, соціуму. Фактично будувати новий життєвий світ, міжособистісні та соціальні зв'язки, вивчати мову і все це на фоні стресового стану. М'яко кажучи, жінки з дітьми змушені були починати з «чистого

аркуша», влаштувати і адаптувати себе і своїх дітей до нових реалій. Мільйони українців раптово опинились без звичних зв'язків, без культурного світу, який кожна особа створювала навколо себе упродовж всього свого свідомого життя.

Життєвий світ української родини, зруйнований війною, звичне домашнє середовище потребувало негайного відтворення. Вплив нових соціокультурних факторів в таких особливих умовах життя важко схарактеризувати і описати, виникає багато питань, відповіді на які можливі лише з плином часу. Гостро постає питання збереження власної національної ідентичності в умовах відсутності звичних простих побутових умов, таких як українське середовище, традиції та інші важливі речі, які визначають належність до сформованої адаптативно-історичної системи цінностей.

Самоусвідомлення себе як українця в ментально і культурно іншій країні утруднене без чіткого розуміння майбутнього і впевненості у завтрашньому дні. Особливо тяжко дітям дошкільного, шкільного і підліткового віку, які вже здатні зрозуміти, що таке війна, але не здатні повною мірою контролювати свій психоемоційний стан. Опинившись далеко від рідного дому, близьких і друзів дитина може почуватись розгубленою, самотньою і пригніченою. Такі реалії сьогодення вимагають швидкого реагування. У першу чергу українці намагались відновити соціальну стабільність, налагодити контакти з людьми, які опинились в подібних обставинах. Необхідно було також знайти точку опори, створити відчуття турботи, позбавити страху від невпевненості завтрашнього дня, дати час для усвідомлення ситуації. Всі ці обставини спонукали до побудови простору вільного спілкування для дітей і дорослих.

Створення в Італії платформи, яка отримала назву «Територія добра», відбулась на запит і потребу людей комунікувати, обмінюватись досвідом, отримувати підтримку і допомогу. За психологічним значенням діяльність арт-простору «Територія добра» спрямована перш за все на максимальне відтворення і наближення до звичного комунікативного середовища, залишеного дітьми і дорослими в Україні. Спілкування рідною мовою, можливість проводити час серед однолітків, розкривати власний творчий потенціал в доброзичливому середовищі, набуття нових цікавих навичок і компетенцій у невимушеній атмосфері, максимальний психологічний комфорт – це те, що пропонує «Територія добра».

Унікальність цього проєкту полягає в тому, що його учасники не обмежені жодними рамками. Цей проєкт може трансформуватись, еволюціонувати. Створення правильно заданого вектору розвитку на українськість, пропозиції долучитись і допомогти іншим, поділитись власним простором і знаннями задля загальної справи, приваблює багатьох людей.

Платформа «Територія добра» на даний час розвивається в 5 основних напрямках:

1. Музична майстерня.
2. Художня майстерня.
3. Спортивна майстерня.
4. Хореографічна майстерня.
5. Підлітковий осередок «Червона калина».

Перевагами її діяльності є максимально вільне влаштування комунікації між вчителями-майстрами, дітьми і батьками. Основні принципи даного проєкту:

- потреба дитини дорівнює допомозі дорослого, а не навпаки. Це дає можливість максимально задовільнити цікавість дитини в даний момент. Природні нахили дітей розкриваються заохоченням: «Спробуй, щоб зрозуміти»;
- дитина має доступ до всіх майстерень одночасно і може вільно змінювати вид діяльності залежно від настрою і самопочуття;
- залежно від віку і темпераменту, час, упродовж якого дитина може зосередитись на одній справі, визначає сама дитина, тому вона може переходити вільно від однієї справи до іншої.

Менше, ніж за 2 місяці роботи, діти самостійно визначились з улюбленим напрямком, самостійно розділились на «музикантів», «художників» і «спортсменів», показали зацікавленість в тому чи іншому виді активностей. Трансляція знань відбувається власним прикладом, без порівнянь і конкуренції. Не використовується чіткий віковий поділ: молодші спостерігають за старшими, старші допомагають молодшим.

Для різних вікових категорій пропонуються творчі завдання різної складності. Заохочення відбувається завдяки пропозиції проявити себе, розкрити кращі якості, природні нахили і таланти. Завдання орієнтовані на швидкий результат, задоволення від процесу. Спробував щось нове – зробив маленький крок до впевненості в собі. Намальована картина, зроблена коробка, вивчена мелодія, нескладна хореографія, командний спорт – це час позитиву. Проведення флешмобів, поетичних вечорів, творчих зустрічей, щотижнева спортивно-екскурсійна програма дозволяє швидко відновлювати психоемоційний стан, поєднувати цікаве з корисним і вибудовувати власний простір.

«Територія добра» – це вільний простір, поєднаний з динамічністю занять, усвідомленням цінності спілкування, гуртуванням спільноти, збереженням національної ідентичності. Це також платформа для обміну досвідом, набутим в довоєнний час в різних арт-галузях в Україні. Метою створення «Території добра» було також налагодження комунікації між

українцями, які потрапили до Італії з різних куточків України. Соціокультурний обмін, зібраний на платформі з різних областей, теж є цінним. Це місце, де знайомляться і гуртуються між собою як діти, так і їх батьки. Створені групи по вивченню італійської мови, розмовний клуб, у перспективі – проведення концертів, виставок, фестивалів, творчих вечорів у співпраці з італійськими партнерами і зацікавленими організаціями.

Втілення українського проєкту «Територія добра» в Італії стало можливим завдяки команді однодумців, які з моменту створення цього простору працюють на волонтерських засадах. Усі Майстри «Території добра» мають відповідну освіту і особливий психотип. Це емпатичні люди, здатні одночасно відчувати настрій дитини і мотивувати її на діяльність, яка в даний момент приносить задоволення. Досвід професійної роботи в Україні в педагогічній, культурній, соціокультурній сфері дає можливість крок за кроком рухатись вперед. Художні прийоми і творчість, такі як: малювання, музикування, хоровий спів, акторська майстерність, спортивні заняття, здатні налагодити зв'язки між незнайомими людьми в досить короткий час, а в довгостроковій перспективі стати основою формування нової української громади на чужині.

Сьогодні на наших очах відбувається створення нової спільноти – діаспори, не пов'язаної з багаторічною трудовою міграцією [3]. Мистецький простір об'єднує людей, які приїхали в Італію після початку війни і тих, хто живе і працює в цій країні з кінця 1990-х років. Взаємодія з «місцевими українцями» та їх дітьми є корисною для обох сторін. Трудові мігранти багато років були обмежені вузьким колом спілкування, їх соціокультурний простір обмежувався участю культурної асоціації «Ucraina-Friuli» [2] в місцевих щорічних фестивалях культур, де поряд з іншими культурами і асоціаціями представляли українську громаду. Також для дітей українців, народжених в Італії була створена українська суботня школа «Свята Софія», де вивчається «успадкована» мова, елементи українознавства та історії [1].

На даний час взаємодія і комунікація між українськими трудовими мігрантами і тимчасовими переселенцями збагачує і розширює обидві сторони. Загальна організація і проведення більшості культурних заходів сприяє зближенню, породжує нові комунікативні зв'язки, розширює можливості та укріплює національне самоусвідомлення та ідентифікацію.

Підсумком двомісячної діяльності арт-простору «Територія добра» став концерт та виставка художніх робіт «Поділись добром і талантом», де кожен міг взяти участь. Італійські митці-аматори взяли участь у цьому музичному заході. Створення власного логотипу з урахуванням дитячої фантазії, української та італійської символіки стало новим етапом розвитку платформи для реабілітації дітей і дорослих, важливим кроком розвитку українського соціокультурного середовища.

Проект «Територія добра» співає, танцює, малює, творить, виховує, підтримує, гуртує, єднає, надихає, розмовляє українською і дає надію, мріє і втілює мрії.

Список використаних джерел

1. У Римі розпочався навчальний рік в українській недільній школі «Свята Софія». URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-diaspora/3328136-u-rimi-rozrocavsya-navcalnij-rik-v-ukrainskij-nedilnij-skoli-svata-sofia.html>.
2. Associazione culturale Ucraina-Friuli APS [Сайт]. URL: <https://www.ucraina-friuli.it/>.
3. UA Diaspora Italia [Сайт]. URL: <https://www.facebook.com/UA.diaspora.it/>.

УДК 78.079 (477)

Чопик Соломія,
*студентка III-го курсу,
спеціальність 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності»,
Львівський національний університет імені Івана Франка
Козаренко Олександр (наук. кер.),
доктор мистецтвознавства, професор,
професор кафедри соціокультурного менеджменту,
Львівський національний університет імені Івана Франка*

МУЗИЧНО-ФЕСТИВАЛЬНИЙ РУХ У СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ (НА ПРИКЛАДІ МУЗИЧНОГО ФЕСТИВАЛЮ «ZAXIDFEST»)

У статті розглядається еволюція музично-фестивального руху у сучасній Україні загалом і на прикладі українського музичного фестивалю «ZaxidFest», зокрема. Окреслено його основні тенденції: масовість, розвиток української музики, нові імена.

Ключові слова: музично-фестивальний рух, музичний фестиваль «ZaxidFest», нові імена, живий звук, українська музика, туризм.

The article shows the evolution of the music-festival movement in modern Ukraine in a flash and on the example of the Ukrainian music festival «ZaxidFest», zokrema. It is christened the main trends: mass character, development of Ukrainian music, new names.

Key words: music festival movement, music festival «ZaxidFest», new names, live sound, Ukrainian music, tourism.

Українська культура в XXI столітті продовжує розвиватися у міцному зв'язку з національними пріоритетами. Ініційовані в її межах талановитими музикантами різні події швидко ставали популярними і масовими, сприявши розвитку поп- та рок-музики й авторської пісні. Характерно, що вони з'являлися в різних регіонах, створивши активний фестивальний рух. Виникали такі музичні фестивалі, як: «Оберіг», «Володимир», «Тарас Бульба», «Мельник», «Шлягер України», «Марія», пізніше «Таврійські ігри», «На хвилях Світязя», «Червона рута», концептуальним напрямом яких стає створення української музичної культури. Саме на регіональних фестивалях

безліч аматорів отримали можливість заспівати і почути те, чого бажали. В регіонах (невеликих містечках, селах), не перенасичених культурною інформацією та перевантажених фольклором і традиційним більш музичним репертуаром, інспірується творча ініціатива, де простежуються паростки нового свіжого музичного мислення. Львівщину щодо цього процесу можна вважати піонером.

Фестивальний рух в Україні, теоретико-методологічні питання організації і реалізації регіональної політики розвитку (івентивного) подієвого туризму досліджували такі відомі вчені: О. Алексеева, А. Бабкін, К. Бекнура, В. Поліщук, Вань Мяо, І. Смаль, Г. Карпова, О. Костюк та ін. Здебільшого зустрічаються публікації в галузевих журналах про окремі фестивальні заходи, але вони популярного характеру.

Метою статті є аналіз особливостей розвитку фестивального руху в Україні у XXI ст., узагальнення та систематизація даних про фестиваль «Західфест», на прикладі якого проаналізовано специфіку сучасних фестивальних заходів.

Західний регіон багатий на фестивалі різного типу і попит на них щороку зростає, тому потрібно детально дослідити, що саме потрібно споживачу, тобто майбутнім учасникам заходу [5].

Фестиваль «Західфест» за останні роки став досить популярним в Західній Україні, особливо серед молодого покоління. «Західфест» – це один з українських щорічних молодіжних музичних фестивалів, що відбуваються під відкритим небом далеко від великих міст. 2009 року «Західфест» вперше відбувся у с. Звенигороді, 2010 р. – у Старосільському замку (с. Старе село). Від 2011 року він проходив біля села Родатичі Городоцького району на базі відпочинку «Сонячна долина». Зміни локацій були пов'язані із збільшенням кількості відвідувачів порівняно з попередніми роками. Фестиваль сприяв розвитку подієвого туризму в Україні, адже на фестиваль приїздить багато іноземців. Від 2014 року ця подія проводиться на території відпочинкового комплексу «Чарівна долина».

Метою фестивалю є: популяризація української культури, поширення серед молоді активного відпочинку та розвиток фестивального руху в Україні. Відтак основною відмінністю «Західфесту» від всіх інших фестивалів є те, що він проводиться без підтримки спонсорів та політичних чи будь-яких інших об'єднань. Організаторами фестивалю є група молодих ініціативних людей на чолі із його засновником – Яковом Матвійчуком.

Родатичівський фестиваль – безпрецедентне явище в українському культурному просторі, яке тішить своїх гостей добірною та оригінальною музичною програмою. На фестивалі представлені такі напрямки музики: рок, етно та інші.

Наприклад, 2012 року серед музикантів, які взяли участь, – іноземні виконавці. Зокрема на сцені «Zaxidfest 2016» виступали такі іноземні гурти: «Crystal Castles» (Канада), «Enter Shikari» (Велика Британія), «The Misfits» (США), «Oomp!» (Німеччина), «DevilDriver» (США), «Emmure» (США), «Webutterthebreadwithbutter» (Німеччина).

Для порівняння, 2021 року серед учасників фестивалю мали бути гурти «Океан Ельзи», «The Hardkiss», «Антитіла», «5'nizza», «Latexfauna», «ДахаБраха», «Один в каное», «Карпа» та інші. Крім того, на минулорічному «Zaxidfest» мали виступити гурти з Білорусії: «Ляпис 98», «Intelligency» та «Molchat Doma». Але, на жаль, через пандемію фестиваль не відбувся. Як і 2020 року, 2021 року захід скасували через пандемію коронавірусу і заборону проводити масові зібрання людей.

Список виконавців щороку постійно доповнювався. Зазвичай на «Західфесті» виступало понад півсотні різних музичних гуртів. Ця подія дарувала присутнім багато енергії та вражень. Цей open-air фестиваль дав можливість прозвучати відомій і новій музиці. «Немає значення, які в тебе музичні вподобання. У нас знайдеться музика для кожного! Сцени, що працюють одночасно і незалежно одна від одної, даруватимуть максимальний заряд емоціями у режимі нон-стоп!», – зазначали організатори [4].

Квитки на фестиваль можна було придбати на офіційному сайті «Zaxidfest». Вони були розділені на кілька категорій: вхідний на фестиваль; на територію наметового містечка; фестиваль плюс наметове містечко. Для учасників АТО та людей з інвалідністю діяла 50% знижка. У вартість вхідного квитка на фестиваль завжди не входило проживання в наметовому містечку, користування його інфраструктурою, паркінг та розважальні послуги. Для проживання в наметовому містечку необхідно було придбати окремі квиток або квиток, який діяв і на вхід на територію фестивалю, і на місце в наметовому містечку.

Територія наметового містечка завжди огорожена та добре охороняється. А самі організатори обіцяють різні зручності та цікавинки учасникам фестивалю: освітлення вночі, паркінг для авто, різноманітні фудкорт, екстрені служби, станції для зарядки телефонів, в'язку поліп кожного жителю, біогуалети та літні душі.

«Zaxidfest» – це найбільший заміський фестиваль України, який від 2009 року традиційно проходить щоліта на Львівщині. До 2019 року фестиваль відбувався на високому рівні, адже все більше і більше молоді та музикантів-початківців приєднувались до нього. З кожним роком програма вдосконалювалась і ставала більш насиченою, що дозволяло об'єднати незнайомих людей творчістю. Організатори створювали постійно різні сцени, але серед основних були такі: головна, рок-сцена, інді-сцена та нічна. Тому

знайти щось для душі міг кожен відвідувач фестивалю.

Будучи волонтером на цьому фестивалі, я складала списки виконавців з 2015 року до 2017 року. Здебільшого запрошували українські гурти та виконавців, але щороку на фестивалі виступали й десятки іноземних музикантів. 2015 року взяли участь такі українські гурти: «Бумбокс», «ТНМК», «Тартак», «Воплі Відоплясова», «Гайдамаки», «Жадан та Собаки», «Bahroma», «O.Torvald», «Pianobой», «Vivienne Mort», «ОНУКА», «ДахаБраха», «the ВЙО». 2016 року – «ОНУКА», «O.Torvald», «Жадан і Собаки», «Триставісім», «Pianobой», «Vivienne Mort», «Jamala», співачка Христина Соловій. 2017 року – «ОНУКА», «Pianobой», «Vivienne Mort», «O.Torvald», «Тартак» і співачка Христина Соловій.

В основному їхня творчість належить до стилю рок та його різновидів, але, звичайно, були ще й представники інших стилів, наприклад: джазу, інди чи навіть виконувалися лемківські народні пісні. Серед постійних учасників виділимо: «Аlyona.Alyona», «Жадан і Собаки», «Pianobой», «Vivienne Mort», «Jamala», «Vivienne Mort», «O.Torvald» та інші.

На мою думку, фестиваль «ZaxidFest» є місцем справжньої української творчості. Адже тисячі незнайомих людей збираються в одному місці, щоб популяризувати українську музику, фестивальний рух серед молоді загалом. Цей фестиваль почав проводитися у час, коли в Україні вже існували інші пісенні фестивалі: «Оберіг» (Луцьк), «Stare Misto» (Львів), «Чорноморські ігри» (Скадовськ) та ще багато інших подібних заходів у різних куточках нашої країни. Незважаючи на це, «ZaxidFest» зумів виділитися серед них і сколихнути всю Україну, оскільки спрямований на піднесення патріотичного духу та національної самосвідомості, проголошував спів лише українською мовою та живий звук. Ця подія отримала міжнародний розголос, адже у ній брали участь музичні колективи з різних країн світу.

Західфест став одним із епіцентрів національного музичного руху другого десятиліття XXI століття. Він зумів задовольнити масовий попит на національне пісенне мистецтво з можливістю виконавця оприлюднити свої твори, а також на сучасну закордонну музику. Більше того, популярність і масовість цього заходу полягала ще й у тому, що малознані молоді колективи і досвідчені музичні групи зуміли у своїй творчості акумулювати надії та бажання масового слухача, зацікавити новою музикою, наблизити до національних джерел і природного середовища.

Незважаючи те, що цей фестиваль – комерційний проєкт (для прикладу, 2021 року вартість квитка на сайті фестивалю мала стартувати від 400 грн., а на вході він був би дорожчий на 40-60% [3]), «ZaxidFest» не втрачає свою пріоритетність і популярність. На його сцену виходять щоразу нові виконавці, які піклуються насамперед про українську музику і українського слухача.

Проте ситуація в українській музичній культурі починає різко змінюватись, починаючи від 2014 року. Війна та епідемія коронавірусу вплинули на всі сфери діяльності суспільства, в тому числі й мистецьку. Фестивальний рух від масових шоу-видовищ повертається або до камерного висловлювання (фестивалі-зустрічі «Оберіг»), або переноситься на літо чи на наступний рік, як-от «З ZaxidFest». Деякі з них проводяться онлайн (LV Міжнародний багатожанровий двотуровий дистанційний фестиваль-конкурс мистецтв «VIP Покоління»).

Підсумовуючи, зазначимо, що музично-фестивальний рух в Україні наприкінці другого десятиліття XXI ст. продовжує себе позиціонувати як потужне мистецьке явище. Незважаючи на складну в країні ситуацію, він змінюється, однак тенденція до масовості, українськості і місця проведення залишаються незмінними.

Список використаних джерел

1. Афіша Львова. URL : <https://moemisto.ua/lviv/festival-zaxidfest-10771.html>.
2. «Західфест 2021». URL: https://zaxid.net/zaxidfest_2021_uchasniki_kvitki_yak_dobrativ_n1523145.
3. Фестиваль «Західфест». URL : <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%97%D0%B0%D1%85%D1%96%D0%B4%D1%84%D0%B5%D1%81%D1%82>.
4. Шурик М. В., Бринзей Б. С. Фестивальний рух як один із перспективних напрямів розвитку event-туризму в регіоні. *Причорноморські економічні студії*. 2019. Вип. 39 (2). С. 57–60.
5. Gastroli.ua. ZaxidFest. URL: <https://gastroli.ua/events/zaxidfest>.

УДК 791.6 (477+100)

*Жигало Тетяна,
студентка II-го курсу,
спеціальність 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності»,
Український державний університет імені Михайла Драгоманова
Лисакова Ірина (наук. кер.),
кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри
менеджменту та інноваційних технологій соціокультурної діяльності,
Український державний університет імені Михайла Драгоманова*

УКРАЇНСЬКИЙ КІНЕМАТОГРАФ У КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО КІНОМИСТЕЦТВА

У статті проаналізовано багатогранне явище – світове кіно загалом і українське кіно, зокрема. Розкрито такі їх особливості, як міфологічність, можливості оперування часом, трансцендентність, політичність, сатиричність, поетичність та інше. Акцентовано увагу на творчості видатних світових кінорежисерів і акторів окреслено українські фільми від кінця

XIX ст. і до сьогодні. У статті розглянуто співпрацю з зарубіжними країнами, здійснено огляд кіношедеврів різних країн світу, виокремлено творчі й організаційні проблеми кіно.

Ключові слова: український кінематограф, європейське кіномистецтво, фільм, режисер, нагорода, історія кіно.

The article analyzes a multifaceted phenomenon - world cinema in general and Ukrainian cinema in particular. Such features as mythology, time manipulation, transcendence, politics, satirism, poetics, etc., are revealed. Emphasis is placed on the works of world-renowned film directors and actors, Ukrainian films from the end of the 19th century are outlined, and until today. The article examines cooperation with foreign countries, reviews film masterpieces from different countries, highlights creative and organizational problems of cinema.

Key words: Ukrainian cinematography, European film art, film, director, award, film history.

Розвиток українського кінематографу відбувався паралельно з європейським, по суті, з моменту його виникнення. Історія українського кінематографу почалася в Харківській губернії тодішньої російської імперії влітку 1893 року. За два роки до того, коли брати Люм'єр продемонстрували людству кіно як новий жанр світової культури, український механік-винахідник Й. А. Тимченко разом із російським фізиком М. О. Любимовим розробили один із перших кінескопів [2]. Але замість фінансової підтримки для оформлення патенту від тогочасної влади отримали тільки подяку. Оскільки патенту на винахід не було, в світі про український кінескоп майже не знали, хоча на ньому було записано декілька стрічок. Тому засновниками кінематографу досі вважають французів – братів Люм'єр, які 28 грудня 1895 року в Парижі, в індійському салоні «Гранд-кафе» на бульварі Капуцинок здійснили перший публічний показ «Кінематографа братів Люм'єр».

Вільям Поль – саме з цього імені розпочалася історія британського кіно. Він працював у той час, коли і брати Люм'єр. Його апарат для знімання фільмів називався біоскопом. 1897 року світ побачив його перші короткі і дуже прості фільми. Свою першу кіностудію В. Поль побудував в Лондоні 1898 року.

Приблизно в той час (кілька місяців після створення перших французьких стрічок) почалася історія італійського кіно з короткого фільму, у якому Папа Римський благословив кінокамеру. Проте роком зародження італійського кіно прийнято вважати 1904-ий, коли в Турині було засновано першу в Італії кіностудію хронікально-документальних фільмів.

Перше десятиліття після виникнення кіно стало часом найбільшого розквіту одного з його видів – німого кіно, яке потім отримало звук, колір, поступово удосконалювалося і невдовзі визначилося як потужний новий вид мистецтва.

На початку XX століття українське кіно продовжувало активно еволюціонувало: значним поштовхом його розвитку стало проголошення Незалежності України та утворення Української народної республіки. Важливу

роль відіграв виданий в серпні 1918 року гетьманом П. Скоропадським наказ про українізацію кіно, в результаті якого була створена перша українська державна організація – «Українфільм» [2]. Втім, які б зміни не відбувалися в українському кіно, до Першої світової війни французькі кіностудії випускали близько 90 % світової кінопродукції (це були кінокомпанії «Пате», «Гомон» та ін.). На жаль, Перша світова війна дещо загальмувала розвиток кінематографа в Європі, зокрема у Франції. Але доволі швидко ця країна зуміла повернути собі звання одного із законодавців кінематографічної моди.

Натомість дещо пізніше, зокрема у 1912–1913 рр., Італія займає положення провідної кінематографічної держави. У 1914 –1915 роках кінематограф вже пережив свій «золотий вік», привернувши до себе увагу глядачів зі всього світу красою перших кінозірок, кумедними «Пригодами Критинетти» у виконанні французького коміка А. Діда, величчю та постановочними ефектами таких псевдоісторичних голосів з часів Древнього Риму, як «Камо грядеши» Е. Гуаццоні або «Кабірія» Дж. Пастроне. Ці та подібні фільми, що користувалися величезним комерційним успіхом, абсолютно перекрили по-справжньому значні картини – «Загублені в морозі» Н. Маргольдо і «Ассунта Спіна» Г. Серени, які стали першими віхами на шляху італійського реалістичного кіномистецтва.

Феномен «Брайтонська школа» охоплює період становлення кінематографа Великобританії з 1895 по 1908 рік. У цей час британці дуже розвинули технічну базу кіно та створили ряд кіно-інновацій – зйомка крупним планом, кіномонтаж, зйомки з трюками.

«Український Голівуд» – так можна назвати Всеукраїнське фото-кіно управління, створене 13 березня 1922 р. Воно фактично мало монополію на кіновиробництво, дистриб'юцію фільмів, кінопресу та інше до 1930 р., коли управління було ліквідоване [1]. За період свого існування ВУФКУ випустило більше 140 ігрових та кількесот неігрових фільмів, десятки мультфільмів і навіть кінопресу, в якій публікувалися режисери, сценаристи та кінокритики того часу. Серед найбільш відомих фільмів слід відзначити картини з красномовними назвами «Земля» О. Довженка, «Хліб» М. Шпиковського, «Людина з кіноапаратом» Д. Вертова. Саме експерименти останнього перекликаються з пошуками авангардного європейського кіно того часу.

Новим злетом французького кінематографу вважають 20-30-ті роки ХХ століття: в цей час творили групи передових французьких кінематографістів (Л. Деллюк, Ж. Епштейн, М. Л'Ерб'є, Ж. Дюлак та ін.), які назвали себе «Авангард». Вони постійно експериментували в пошуках нових художніх засобів, образів; завдяки їх внеску розширилися виразові можливості кіно. Їх фільми відрізнялися поетичним відображенням життя, психологічною глибиною характерів, достовірністю атмосфери дії.

В Італії після встановлення фашистської диктатури 1922 року власна кінопродукція практично зникла зі світового екрану на 20 років. Більшість режисерів знімали псевдоісторичні бойовики, комедії, салонні мелодрами з життя вищого світу. І тільки вже перед початком і під час Другої світової війни стали з'являтися такі правдиві картини, як «Плач Христових наречених» Д. Поцци-Белліні, «Чотири кроки в хмарах» А. Блазетті, «Одержимість» Л. Вісконті, «Діти дивляться на нас» В. Де Сіка. Ці картини були першими ознаками настання епохи неореалізму.

У 1926 році в історії британського кінематографу з'явилося яскраве ім'я відомого майстра детективу – Альфред Хічкок. Завдяки його творчості цей жанр і зараз асоціюється у нас з англійською кіноіндустрією. А. Хічкок був майстром інтриги, геніально опрацьовував деталі і створював у своїх фільмах атмосферу загадковості і напруги. Паралельно з його творчістю в Англії розвивалось і класичне британське кіно: режисери цікавилися екранізацією класичних творів (видатний актор і режисер Лоуренс Олів'є («Гамлет»), Олександр Корда і Девід Лін (фільм «Лоуренс Аравійський»).

Українське кіновиробництво 1930-х років залишило по собі не такий яскравий доробок, оскільки було переважно підпорядковане ідеологічним завданням радянської епохи. Але слід згадати картину «Аероград» О. Довженка як втілення мрії і початок більш пізнього розквіту поетичного кіно. Під час Другої світової війни українське кіновиробництво частково було перенесене на схід та переживало всі труднощі воєнної доби. Незважаючи на це, були зняті кілька справжніх кіношедеврів, до яких можна віднести фільм «Райдуга» М. Донського. Фільми воєнних років та повоєнні (1945–1953 рр.) підпорядковувались канонам «соціалістичного реалізму», пропитували ідею перемоги над фашизмом завдяки вказівкам та авторитету Й. Сталіна. Велику цінність українських фільмів формують високий рівень акторської гри і високофахові роботи кінооператорів [2].

Звичний для нас стиль французького кінематографу почав формуватися після Другої світової війни. Велику роль зіграло переосмислення окупації та руху Опору, що призвело до поширення антифашистських мотивів та звернення до ідей гуманізму. Франція стала одним із світових кінематографічних центрів завдяки престижному Міжнародному кінофестивалю в Каннах (проводиться з 1946 року щорічно, крім 1948 та 1950 р.). На ньому українські режисери з 1951 року представляють свої фільми та завойовують різні нагороди. Серед них 7 українських стрічок: «Квітуха Україна» Михайла Слущького (1951 р.); «Холодний березень» Ігора Мінаєва (1988 р.); «Лебедине озеро. Зона» Юрія Ілленка (1990 р.); «Подорожні» Ігора Стрембцького (2005 р.); «Крос» Марини Вроди (2011 р.); «Плем'я» Мирослава Слабошпицького (2014 р.); «Донбас» Сергія Лозниці (2018 р.) [3]. 1976 року

було започатковано французьку премію «Сезар», що є аналогом нагороди американської кіноакадемії «Оскар».

Стильовою особливістю італійського післявоєнного кінематографу став неореалізм як найзначніше явище в художній культурі 1940-1950-х рр. Оскільки виник він на хвилі Опору, в час підйому демократичного руху, то об'єднав різних за переконаннями кінематографістів, але в першу чергу – молодих дебютантів із спільними поглядами ненависті до фашизму, прагненням зобразити справжнє життя Італії та її народу.

Кожна країна тим чи іншим чином після Другої світової війни змінила свої погляди та методи в кіномистецтві, але Велика Британія багато в чому залишилася вірною традиціям. Детективи знову підкорювали глядачів та ставали шедеврами кінематографа того часу. Яскравий приклад – екранізації творів Агати Крісті, героїв яких глядачі всього світу пам'ятають навіть зараз.

1960-ті роки – це загалом складний період в історії українського кіно. Багато українських кінофільмів довгий час були під забороною радянської цензури через звинувачення в буржуазному націоналізмі. В ці роки зароджується новий художній напрям, який почали називати «школа українського поетичного кіно» або українська «Нова хвиля» [2]. Серед творів епохи «відлиги» – всесвітньо відомі фільми О. Довженка «Поема про море», «Тіні забутих предків» С. Параджанова. Саме в них проявилися особливі авторські риси митців.

У 1960-х роках у Франції з'являється таке стильове явище, яке також отримало назву «Нова хвиля». Його появу стимулювали як невдалі для французького кіно показники кінопрокатів, низькі результати Каннського кінофестивалю, так і швидкий прогрес у технічній сфері, що привів до створення надчутливої кіноплівки та портативної апаратури. Окрім того, поява «Нової хвилі» пов'язана із спробами деяких кінокритиків виразити свою філософію засобами кіноіндустрії через створення власних фільмів. Митці «Нової хвилі» заперечували існування єдиної естетичної концепції, кожен з них хотів змінити умови кіновиробництва. Результатом цього стала антипатія до зірок 1950-х років та концепція авторського кіно, яка стверджувала, що фільм має відображати особистість свого автора через індивідуальну стилістику. Кжен із представників нової хвилі ставив перед собою власні цілі, надихався своїми ідеями бачення майбутнього французького кіно.

Пошуки нових шляхів розвитку італійського кіно в 1950-ті роки відбувалися шляхом поглиблення аналізу стосунків між людьми, відчуженості людини у повоєнному світі. До цієї теми звертаються визнані класики Р. Росселліні і Л. Вісконті, дебютанти М. Антоніоні і Ф. Фелліні. Саме з творчістю останніх, на той момент майбутніх видатних майстрів, пов'язаний наступний

етап не лише італійського, але і світового кіномистецтва у напрямі філософського, поетичного кінематографу. В прогресивному італійському кіно цього часу головними стають гостро-соціальні стрічки, присвячені сучасності. Ще одна характерна тенденція кіномистецтва тих років – сатиричне викриття вад суспільства, що проявилось в класичному жанрі «комедії по-італійськи» або «сатиричній комедії устоїв».

У кінці 1960-х – на початку 1970-х років окреслилася загальна тенденція до політизації мистецтва, і кіно не стало винятком. Основні мотиви політичного кіно – антифашистська спрямованість, критичний соціальний настрій – зближують політичне кіно з жанрами і напрямками неореалізму. До провідних жанрів політичного кіно увійшли політичний детектив, що розповідає про судові злочини і корупцію державного апарату, антифашистські, історико-революційні картини, фільми про революційний робітничий рух, політична комедія і політичний памфлет.

У 1950-ті роки, коли національний кінематограф європейських країн розвивався в політичному напрямі, британське кіно ледь не зникло зовсім. Причинами стали міграція провідних спеціалістів до Голлівуду та зниження відвідуваності кінотеатрів. Але у 1954 р. в британському кінематографі з'явилася група митців «Вільне кіно», так звана британська «Нова хвиля», яка почала випускати фільми за фінансової підтримки британського кіноінституту. Втім, у 1958 р. режисери «Вільного кіно» були змушені припинити свої експерименти, оскільки британський кіноінститут відмовився від фінансування. Запровадження програми «Вільного кіно» у національному кінематографі в лютому 1956 року збіглося з хвилею політичного та духовного протесту в країні. Найталановитіші Тоні Річардсон, Карел Рейш і Ліндсей Андерсон стали основою нового реалістичного спрямування в британському кіномистецтві – групи так званих «розгніваних молодих людей». Основою протесту «розгніваних» була гостра критика суспільства, його способу життя та встановлених норм мислення. Звертаючись до повсякденності, їх фільми дуже достовірно розповідали про життя звичайних людей.

Відлуння цих тенденцій можна спостерігати і в українському кінематографі 1970–1980х років. Серед картин слід відзначити «Пропалу грамоту» Б. Івченка, «В бій йдуть одні старики» Л. Бикова, «Білий птах з чорною ознакою» Ю. Іллєнка. Всі ці картини наперекір цензурі отримали любов глядачів та міжнародне визнання.

Якщо розглядати сучасний етап – ХХІ століття, то український кінематограф розвивається із стрімкою швидкістю, але залишається під певною загрозою, яка все так само йде зі сторони росії. Адже ця країна намагається нав'язати не тільки українцям, а й іншим країнам свою версію історичної правди і об'єктивності. Незважаючи на це, український кінематограф впевнено

розвивається лише в напрямку власної достовірності, націозорієнтованості.

Сучасне французьке кіно – це витончене мистецтво, де психологічність та драматизм доповнюються пікантністю поворотів сюжету та художньою красою зйомки. На сьогоднішній день колись дуже сильний італійський кінематограф, один з найсерйозніших у світі, втратив свою могутність головним чином тому, що не витримав конкуренції з «малим екраном». Британський кінематограф, натомість, стрімко зміцнює свої позиції у світі, висуваючи молодих талановитих режисерів, чиї фільми завжди легко впізнати за інтелектуальним змістом і трохи дивним, властивим виключно британцям, гумором.

Щодо євроінтеграції українського кіно, слід зауважити, що відбувається не тільки визнання авторів, але й влиття їх у європейські процеси кінодистрибуції. Так, 17 січня 2020 року Україна стала членом Європейського фонду підтримки спільного виробництва та розповсюдження художніх кінематографічних та аудіовізуальних творів «Eurimages». Вперше про необхідність приєднання України до «Eurimages» заговорили ще на початку 2000-х. Останні 10 років членство у Фонді обговорювалося досить активно. 2018 року Україна вже навіть була за крок до вступу, але тоді забракло політичної волі і голосів.

Мета цього фонду – сприяння незалежному кіновиробництву через надання фінансової підтримки повнометражним художнім, анімаційним та документальним фільмам. «Eurimages» заохочує співробітництво між професіоналами з різних країн, займається допомогою у створенні співпродукції, підтримкою кінотеатрального показу, частковою компенсацією витрат на переведення фільмів у цифровий формат, а також сприяє міжнародній дистрибуції стрічок.

«Eurimages» – дуже потужна система, яка професіоналізує виробників та дуже швидко адаптує їх до вимог міжнародного ринку. Підтримка митця європейським фондом – це знак якості і гарантія того, що фільм стане цікавим для європейського дистриб'ютора. Тож вступ до «Eurimages» надав реальну можливість українським продюсерам стати повноправними суб'єктами кінематографічної карти Європи [4].

Також 2022 року Асоціація EFAD (European Film Agency Directors) одногослосно проголосувала за вступ до цієї організації Державного агентства України з питань кіно. EFAD – це європейська асоціація, що об'єднує 35 національних кіно- та аудіовізуальних агенцій, з базою у Брюсселі. «Це дуже важливе рішення для українського кінематографу, бо дасть можливість додатково розповідати правду про війну росії проти України за допомогою кіно», – зазначив керівник Офісу Президента України Андрій Єрмак [5].

Отже, український та європейський кінематографи мають багато

спільного. Національні кіновиробництва мали подібні етапи розвитку, які хоча й отримали різні назви, але переслідували однакові цілі та пропагували спільні ідеї. В кожній країні були свої визначні кінематографісти, які зробили значущий внесок в історію світового кіно. Проведений у статті аналіз дає змогу зробити висновок, що і далі українське кіно розвиватиметься у руслі загальноєвропейських цінностей, зміцнюватиме національні традиції, продукуватиме інновації.

Список використаних джерел

1. Брюховецька Л. І. Арештовані фільми України: цензура в українському кіно. *Кіно-Театр*. Київ : НаУКМА. 1995. №1. С.6-8.
2. Брюховецька Л. І. Кіномистецтво: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Логос, 2011. 390 с.
3. Євроінтеграції українського кіно – бути! URL: <https://detector.media/production/article/173866/2020-01-13-ievrointegratsii-ukrainskogo-kino-butu/>.
4. 7 українських стрічок, які здобули нагороди у Каннах. URL: https://kino.24tv.ua/7-ukrayinskih-strichok-yaki-zdobuli-nagorodu-kannah_n1677423.
5. Україну прийняли в European Film Agency Directors. URL: <https://suspiine.media/269641-ukrainu-prijnali-v-european-film-agency-directors/>

УДК 791.6:005.591.4 (477.41)

Сарасва Надія,
студентка II-го курсу,
спеціальність 028 Менеджмент соціокультурної діяльності,
Львівський національний університет імені Івана Франка
Данилиха Наталія (наук. кер.),
кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри соціокультурного менеджменту,
Львівський національний університет імені Івана Франка

ДОВЖЕНКО-ЦЕНТР: РЕОРГАНІЗАЦІЯ ЧИ ЛІКВІДАЦІЯ КУЛЬТУРНОГО ЦЕНТРУ?

Національний центр Олександра Довженка (Довженко-Центр) – найбільший кіноархів України, в якому зберігається більше 9000 найменувань художніх, документальних, анімаційних українських та закордонних фільмів та тисячі архівних документів з історії українського кіно. Сьогодні відбувається реорганізація цієї інституції, яка отримала широкий розголос у суспільстві.

Ключові слова: Національний центр Олександра Довженка (Довженко-Центр), кіноархів, реорганізація, ліквідація, резонанс.

The Oleksandr Dovzhenko National Center (Dovzhenko Center) is the largest film archive of Ukraine, which stores more than 9,000 titles of feature, documentary, animated Ukrainian and foreign films and thousands of archival documents on the history of Ukrainian cinema. Today, the reorganization of this institution, which has received wide publicity in society, is taking place.

Key words: Oleksandr Dovzhenko National Center (Dovzhenko Center), film archive, reorganization, liquidation, resonance.

Події, пов'язані зі зміною керівництва Довженко-Центру, відбуваються упродовж 2022 року і це питання є дуже актуальним. Багато журналістів, громадських діячів і науковців на платформах «Суспільне», «Культура», «Гоголь-Медіа», «Свідомі», у журналі «Ікла» писали про це. Виділимо публікації Остапа Українця, Олеси Котубей; дискусії, проведені в рамках II-го Міжнародного кінофестивалю коротких метрів «4:3» та у Львівському Муніципальному Мистецькому Центрі.

Метою статті є охарактеризувати дії державних структур – Міністерства культури України та Державного агентства України з питань кіно – щодо найбільшого кіноархіву України Довженко-центру. Також метою наукової праці є аналіз різних думок про «прозорість/непрозорість» дій, які відбуваються у сфері сучасної української культури.

Сьогодні Національний центр Олександра Довженка (Довженко-Центр) – одна з найдинамічніших культурних інституцій України з широким міжнародним представництвом у кіногалузі. Він був заснований ще 1994 року на базі найбільшої за часів СРСР української кінокопіювальної фабрики.

Довженко-Центр – найбільший кіноархів України, в якому зберігається понад 9 тис. художніх, документальних, анімаційних українських та закордонних фільмів та тисячі архівних документів з історії українського кіно. Він об'єднує сучасне фільмосховище з системою клімат-контролю, єдину в Україні кінокопіювальну лабораторію з 60-річним досвідом обробки фільмових матеріалів. Також в його приміщенні знаходяться Музей кіно, паперовий кіноархів, медіатека та власне видавництво.

На сьогодні кінолабораторія Довженко-Центру – це відкритий ресурс для дослідження кінематографу та екранних мистецтв, простір для комунікацій та роботи на перетині різних мистецьких медіа: кіно, фотографії та медіа-арту [25]. Ця інституція має багаторічний фаховий досвід, належний штат з близько 50 професіоналів [12] та репутацію, відому світовій та українській кіноспільноті саме як архівної установи високого рівня. В активі Довженко-Центру сотні показів та ретроспектив українського кіно по всьому світу (навіть в умовах повномасштабного вторгнення російських військ).

Основна діяльність Центру полягає у збереженні, популяризації, дослідженні та поширенні національної кіноспадщини в Україні та закордоном [6]. Його команда займається пошуком і поверненням в Україну втрачених українських фільмів, їх оцифруванням та реставрацією [14]. Зокрема було проведено кінофестиваль «Німі ночі», виставку «ВУФКУ. Lost & found», створено освітню програму для кінокомпозиторів, укладено рейтинг «100 найкращих фільмів в історії України», супровід соцмереж і численні розповіді про кіноспадок [32].

Кіноархів – дослідницький підрозділ Довженко-Центру, що займається архівною, науковою та програмною діяльністю; комунікацією з кінофестивалями та Міжнародною федерацією кіноархівів (FIAF) [7]. Цей підрозділ досліджує український кінематограф та аудіовізуальне мистецтво, а також робить їх доступними за допомогою сучасних форматів – кінопрограм, освітніх, видавничих і виставкових проєктів. Він збирає, зберігає та опрацьовує документи на тему українського кіно та культури; оперує колекцією з понад 7 тис. архівних одиниць і бібліотекою з більш ніж 4 тис. видань [25].

На зберіганні в Довженко-Центрі знаходиться 60 283 одиниці зберігання фільмових матеріалів – художніх, анімаційних, документальних та науково-популярних фільмів здебільшого українського виробництва. Найстаріша плівка, що зберігається у Фільмофонді – нітратна плівка 1909 року [33].

Україна є однією з перших кінодержав. 1918 року український уряд закупив німецьку знімальну техніку. Завдяки цьому українські кінематографісти змогли розробляти перші повнометражні ігрові фільми. Тоді ж була заснована перша державна установа в галузі кінематографу – акціонерне товариство «УкраїнФільма». Упродовж 1922-1930 років діяло Всеукраїнське фотокіноуправління «ВУФКУ». І більша частина українських фільмів досі залишалася в Москві, тому що фільми, зняті до 1991 року, повинні були зберігатися в архівах Госфільмофонда [13]. І тепер перед Довженко-Центром стоїть складне завдання: як ці фільми повернути в Україну. «Оскільки права на ці фільми все ж належать Україні», а – констатує колишня виконавча обов'язки гендиректора Довженко-Центру Олена Гончарук [31].

Крім фільмових матеріалів зберігають також фонд діалогових аркушів та субтитрів. Матеріали з архіву використовують під час фестивалів, представлення українського кіно на міжнародних майданчиках [6].

Довженко-Центр не тільки зберігає, а і поповнює фільмофонд: за 2021 рік збагатили фонд на 1500 фільмів [32]. Фільмофонд Центру визнано національним культурним надбанням. За оцінками музейників, колекція Довженко-Центру за значенням та обсягом дорівнює колекціям Національного художнього музею України, Музею Ханенків, Музею історії України, Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського і є найбільшою в світі збіркою творів українського кіномистецтва [33].

17 серпня 2022 з'явилася новина, що Державне агентство України з питань кіно (далі – Держкіно) видало наказ про реорганізацію Довженко-Центру [9; 26]. Згідно з наказом Держкіно, фільми, функції та майно Довженко-Центру мають бути передані трьом новим юридичним особам. Перша з них – «Науковий центр кінематографії України» [21], основним видом діяльності котрої, за даними ЄДРПОУ, «вища освіта». Також цікаво, що з моменту свого

заснування в 2011 році, «Науковий центр кінематографії України» не здійснював жодної діяльності, не мав штату та відповідних компетенцій.

Зі структури Центру має бути виокремлено Державне підприємство «Українська анімаційна студія», до якої будуть передані авторські права на українську анімацію, що зараз належать Центру. Співробітників Довженко-Центру має бути повідомлено про можливе звільнення [9].

Третьою юридичною особою лишається сам «Довженко-Центр», поки що з неописаним функціоналом. Єдине, що сказала перша заступниця голови Держкіно Юлія Шевчук, це те, що Центр «отримає можливість більше займатися музейною справою та кінокультурою, організацією різноманітних івентів для її збагачення та поширення» [32].

Голова Держкіно М. Кудерчук в ефірі національного марафону заявила, що Довженко-Центр «не такий вже ефективний, як всі говорять» і існує суто за рахунок державної дотації. І на офіційному сайті Держкіно також опубліковано, що діяльність Довженко-Центру є збитковою [1].

Зі Звітів Довженко-Центру [24] та допису колишнього генерального директора Довженко-Центру Івана Козленка [19] бачимо, що Довженко-Центр був навіть прибутковим. Чистий прибуток складав від 0,15 до 1,4 млн. грн.

Також Держкіно попередило про можливе звільнення всіх співробітників центру [30]. Відсторонення Олени Гончарук від посади [8] сталося через чотири дні після того, як Довженко-Центр подав позов до суду на Держкіно з вимогою визнати незаконною реорганізацію Центру. Натомість на посаду тимчасово призначили «кризового менеджера» – Юлію Каждан, яка не має досвіду роботи в галузі. Ю. Каждан працювала в сфері бухгалтерського обліку, заснувала кінологічний бізнес та проводить сеанси гіпнозу [34]. У Довженко-Центрі опублікували колективну заяву, де назвали дії Держкіно вторгненням і намаганням знищити Центр.

Юлія Шевчук – перша заступниця голови Держкіно – в інтерв'ю для каналу «Суспільне Культура» аргументувала реорганізацію Довженко-Центру проблемою законодавчої невідповідності: «У Довженко-Центрі, виходячи з їх статуту, кведів і видів діяльності, які зареєстровані, немає виду діяльності, як архівна. Довженко-Центр – державне госпрозрахункове підприємство. А це має бути установа. В цьому різниця, у функціоналі і завданнях» [29].

Додалися візити правоохоронних органів з обшуками [23]. Слідчі вилучили печатку підприємства та флешку з бухгалтерськими документами, не надавши обґрунтованих пояснень мети своїх дій [22]. Ще годину після цього співробітникам забороняли покидати приміщення. Загалом частина колективу провела без права виходу більше 7 годин. Оскільки Довженко-Центр не отримав протокол проведеного обшуку, є підстави стверджувати, що документи та штампи були вилучені з порушенням кримінально-

процесуального кодексу. Реорганізація, призначення нового керівника, обшуки, вилучення документів та штампів є послідовними актами приниження і руйнування колективу та інституції.

Для того, щоб відволікти увагу від призначення «антикризового гіпнотизера» на чолі Довженко-Центру, Держкіно через вже традиційні у своїй комунікації ЗМІ поспішно оголосило конкурс на нового керівника [2]. В.о. директора Довженко-Центру Олена Гончарук відкрито і прозоро перемогла на такому конкурсі ще у 2021 році і лише через бездіяльність Міністерства культури та інформаційної політики України досі не підписала контракт. Варто зауважити, що Держкіно в усіх публікаціях посилається на результати перевірки. Перевірка була проведена з порушеннями процедури. Відповідними фахівцями Довженко-Центру було складено і надіслано заперечення на акт перевірки, що передбачено процедурою і є важливою частиною перевірки, але Держкіно це заперечення проігнорувало і не врахувало у своїх фінальних висновках.

Ліквідація Довженко-Центру, по-перше, призведе до того, що українські та міжнародні кінодослідники, кінокритики та кінознавці більше не зможуть повноцінно працювати над дослідженням нашого кіно. Зараз велика частка їхньої роботи побудована на базі цього Центру. По-друге, передача колекції фейковій організації Науковий центр кінематографії України, що не має штату і жодного досвіду роботи з кіноспадщиною та архівною справою, може викликати міжнародний скандал та зашкодити іміджу України серед світової кіноспільноти. По-третє, ми позбавимось величезної частини нашої культурної спадщини, напрацьовань наших кіномитців, починаючи з ХХ століття, зокрема унікальних кінохронік, робіт Дзиги Вертова, Олександра Довженка, картин кінематографістів покоління українського поетичного кіно, фільмофунду українських фільмів 1980-90-х років тощо [3].

«Ми втрачаємо суб'єктність, величезний шар мистецтва і культури. Це ризик втратити нашу конкурентоспроможність. Бо в світі зараз є запит на те, що відбувається, як на джерело натхнення. Україна зараз дає світу нові цінності, нові орієнтири. Але через недалекоглядні дії деяких можновладців ми цей потенціал можемо втратити, разом з людьми, які будуть розчаровані в тому, що власна країна не може це оцінити. Світ може оцінити нашу боротьбу, нашу сутність, але ми самі не можемо це оцінити. Ми знову станемо для когось ресурсним додатком», – говорить Олена Гончарук [4].

Новина про наказ реорганізувати Довженко-Центр підняла хвилю обурення у соцмережах [5; 18]. Представники кіноіндустрії почали трактувати наказ про реорганізацію Довженко-Центру, як його знищення і висловлюватися на захист культурного Центру [16; 32]. Одразу ж було створено петицію про скасування реорганізації Довженко-Центру [28] на сайті Кабміну. За два місяці

вона набрала потрібну кількість підписів. Але своєю відповіддю Кабмін фактично підтвердив ліквідацію Довженко-Центру і підтримав наказ Держкіно про передачу колекції фільмів та майна Довженко-Центру Науковому центру кінематографії України [17]. Також піднялися дискусії про нечесність роботи Держкіно. Зазначалося, що Держкіно – це структура, яка не лише не має жодної користі для українського кінематографа, але й несе колосальну шкоду українській культурі [10; 18].

«Всі процеси відбуваються протягом останніх двох років не дуже коректно, не випадково. Відчувається, що за цим є системна шкідницька, деструктивна діяльність з метою всюди розташувати своїх людей, людей агентів впливу», писала Олександр Телюк, керівниця кіноархіву Довженко-Центру [15].

Кінокритикиня Анна Дацюк говорить, що Довженко-Центр є важливою інституцією і одним з найуспішніших випадків з просування української культури серед молоді. «Це наша історія і наша спадщина, до якої у команді Центру вдалося привернути увагу. Фактично кіно з того самого фільмофонду, який хочуть забрати, стало популярним завдяки рокам плідної роботи» – каже кінокритикиня А. Дацюк [9]. Реорганізація Центру може призвести до того, що членство України в FIAF можуть призупинити. Довженко-Центр – інституція зі світовим ім'ям, чия реорганізація вдарить по культурному іміджу України. Кінокритикиня вважає, що те, наскільки українське суспільство стало на захист центру, вселяє надію, що можна досягти систематичних змін у Держкіно [3].

Призначення М. Кудерчук на посаду голови Національного агентства з питань кіно в кіноспільноті вважають «непрозорим». Адже Держкіно ініціювало процес ліквідації та розпорощення архівної колекції Центру [27].

Вирішення ситуації [11; 20] у Довженко-Центрі бачать шляхом присвоєння Центру статусу національного фільмофонду, публічного та прозорого обговорення з залученням експертів у галузі та представників влади й подальшого збереження цілісності Центру. Також відкритим є питання збереження кіноархіву та фільмофонду. [27, 15].

Якщо не зберегти Довженко-Центр, буде дуже важко відновити напрацьоване, навіть після війни [3]. «Історія українського кіно – це і є історія України, зберігаючи й вивчаючи яку, ти краще розумієш сучасність», – зазначила Альона Пензій, кінознавиця Довженко-Центру [3].

Національний центр Олександра Довженка є не просто державним фільмофондом України: Центр зберігає, досліджує, популяризує та реставрує національну кіноспадщину. Він належить до Міжнародної федерації кіноархів (FIAF), а його фільмофонд визнано національним культурним надбанням. Реорганізація Центру може призвести до того, що членство України в FIAF

можуть призупинити. Довженко-Центр – інституція зі світовим ім'ям, чия реорганізація вдарить по культурному іміджу України.

Багаторічна діяльність Довженко-центру довела, що культура для українців важлива. Вони ніколи не сприяли занедбанню мистецьких центрів, галерей та інших інституцій. Навпаки, активно поширювали інформацію про свавілля чиновників щодо української культури. Особливо тепер, коли культура і наша ідентичність спрямовані на чи не найважливіше, що ми виборюємо у війні, – незалежність.

Список використаних джерел

1. Аналіз вказує на стабільну збитковість діяльності Центру Довженка навіть за умови державного фінансування [сайт]. URL: <https://usfa.gov.ua/press-center/analiz-vkazuye-nastabilnu-zbytkovist-diyalnosti-centru-dovzhenka-navit-za-umovy-derzhavnogo>.
2. Бойко І. Конкурс на нового керівника Центру Довженка буде оголошено наступного тижня [сайт]. URL: <https://www.unian.ua/society/konkurs-na-novogo-rukovoditelya-centra-dovzhenko-budet-obyavlen-na-sleduyushchey-nedele-12034491.html?fbclid=IwAR2iwNMvOo608vSJi1agUpFywjvXkrldP9U8Cvhy72qhf6Qh2s>
3. Боротися за нашу культурну спадщину. URL: https://www.instagram.com/p/CjpkADTtSA/?utm_source=ig_web_copy_link
4. Гончарук О. Що відбувається з Довженко-Центром [відео]. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=HSOUfM1eUEc>.
5. Горлач П. «Є інституція, яку страшенно поважаю. Є і може не бути»: як у соцмережах реагують на реорганізацію «Довженко-Центру» [сайт]. URL: <https://suspinne.media/272496-e-institucia-aku-straslenno-povazau-e-i-moze-ne-buti-ak-u-socmerezhah-reaguut-na-reorganizaciu-dovzhenko-centru/>.
6. Гусейнова О. Реорганізація «Довженко-Центру»: велике інтерв'ю з очільницею Держкіно Мариною Кудерчук. URL: <https://suspinne.media/318762-reorganizacia-dovzhenko-centru-velike-intervu-z-ocilniceu-derzhkino-marinou-kudercuk/>
7. Декларация FIAF про добросовісне використання та доступ [сайт]. URL: <https://dovzhenkocentre.org/deklaratsiya-fiaf/>
8. Держкіно відсторонило в.о. директорки «Довженко-Центру» від роботи. URL: <https://chytomo.com/derzhkino-vidstoronylo-v-o-dyrektorky-dovzhenko-tsentru-vid-roboty/>.
9. Держкіно ліквідує Довженко-центр [сайт]. URL: <https://dovzhenkocentre.org/derzhkino>
10. Довжеко-Центр URL: https://www.instagram.com/p/ChXSZRINjq/?utm_source=ig_web_copy_link.
11. Довженко-Центр. URL: https://www.instagram.com/p/CifF-eYtDqA/?utm_source=ig_web_copy_link
12. Довженко-центр [відео]. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=0s4nWVYzIYs>.
13. Зараз ці фільми важливіші за меми [відео]. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=3mVRERpOJZQ>
14. Захистість Довженко-центр. URL: https://www.instagram.com/p/ChaDmzENfyx/?utm_source=ig_web_copy_link
15. Зберегти Довженко-Центр. Чому це важливо під час війни? [відео]. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=-EZQgQbEc-g>.
16. Звернення культурних інституцій на захист Довженко-Центру [сайт]. URL: <https://dovzhenkocentre.org/zvernennya-kulturnyyh-institutsiy-na-zahyst-dovzhenko-tsentru/>
17. Кабмін відповів на петицію. Наша реакція [сайт]. URL: <https://dovzhenkocentre.org/kabmin-vidpoviv-na-petytsiyu-nasha-reaktsiya/>
18. Козленко І. Держкіно видало наказ про ліквідацію Довженко-Центр. URL: <https://www.facebook.com/ivan.kozlenko/posts/pfbid0udXkahCBJiEnYelCrwd1SVb4LGP2wca5ainpfzjw4C3HZcLR84RkRjRAX6xELP1>

19. Козленко І. Тут ефективна (ні) «голова». URL: <https://www.facebook.com/ivan.kozlenko/posts/pfbid0meChFcYyfflWZ3M3gbGRuG9RqJZfqnxsgyJew2bdbCWePrrUccXqAxmNe4F3dJxSl>
20. Колектив наполягає на незрозумілості майна. URL: https://www.instagram.com/p/ChaDmzENfyx/?utm_source=ig_web_copy_link
21. Науковий центр кінематографії України VS Довженко-центр. URL: <https://docs.google.com/document/d/1HrLtNP9oEjfw9SS36WkkmibO1JMXDfZOj7BI3jdVVB>
22. Обшуки у будівлі Довженко-Центру – репортаж відео. URL: https://youtu.be/_W3Y0qcrX4o.
23. Обшуки у Довженко-Центрі [сайт]. URL: <https://dovzhenkocentre.org/pozytsiya-schodob-obshukiv-v-dovzhenko-tsentri>
24. Прес-служба. Документи. Звіти. [сайт]. URL: <https://dovzhenkocentre.org/pres-sluzhba/>.
25. Про нас [сайт]. URL: <https://dovzhenkocentre.org/pro-nas>.
26. Про реорганізацію державного підприємства «Національний центр Олександра Довженка» та передачу повноважень до державної установи «Науковий центр кінематографії України»: Наказ Держ. агентства України з питань кіно від 05.08.2022 р., м. Київ, № 100. URL: https://drive.google.com/file/d/1Y2sWFSd_9EXuyIXtSxJUvgbLEMrDK1k/view.
27. 17 серпня. «Національний Центр Олександра Довженка». URL: https://www.instagram.com/p/Cj0h3eBtFa2/?utm_source=ig_web_copy_link
28. Скасувати реорганізацію Довженко-Центру [сайт]. URL: <https://dovzhenkocentre.org/petytsiya-po-dovzhenko-tsentru-zibrala-neobhidni-holosy/>.
29. Що відбувається з «Довженко-Центром»? Позиції сторін та останні новини [відео]. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=6qVbwZsSLQ0>.
30. Що коїться з «Довженко-Центром»? URL: https://www.instagram.com/p/CjpkADTtSA/?utm_source=ig_web_copy_link.
31. Що таке Довженко-центр [відео]. URL: <https://youtu.be/kBgNХKY4n5s>
32. Що таке Довженко-Центр та чому його хочуть реорганізувати [відео]. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=om7pbQT7y0Y>.
33. Що цінного є в архівах Довженко-центру та чому активісти його захищають? URL: <https://life.pravda.com.ua/culture/2022/11/4/251149/>
34. Щокань Г. Лікує кінофобію гіпнозом: що відомо про нову кризову менеджерку Довженко-Центру від Держкіно. URL: <https://life.pravda.com.ua/culture/2022/11/3/251138/>.

УДК 339.174:655.3.066.11 (477.83)

*Швець Анастасія,
студентка І-го курсу магістратури,
спеціальність 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності»,
Львівський національний університет імені Івана Франка
Дядюх-Богатко Наталія (наук. кер.),
кандидат мистецтвознавства, доцент,
доцент кафедри соціокультурного менеджменту,
Львівський національний університет імені Івана Франка*

BOOK FORUM У ЛЬВОВІ В ЧАС ВІЙНИ: НОВІ ФОРМИ АКТИВНОСТІ

«Book Forum Lviv» («Форум видавців у Львові») – книжковий ярмарок і Львівський міжнародний літературний фестиваль. Формат BookForum зазнав трансформацій. Оффлайн подію змогли відвідати лише сто запрошених гостей. Завдяки підтримці одного з

найбільших світових літературних фестивалів «Hay Festival» (Велика Британія), трансляцію форуму можна побачити у всьому світі. Серед ключових тем цього заходу: жінки та війна, гроші та культура, пропаганда, воєнні злочини та пам'ять.

Ключові слова: «Book Forum Lviv» («Форум видавців у Львові»), книжковий ярмарок, Львівський міжнародний літературний фестиваль, оффлайн, тематика фестивалю.

«Book Forum Lviv» («Publishers' Forum in Lviv») is a book fair and the Lviv International Literary Festival. The BookForum format has undergone transformations. Only one hundred invited guests could attend the offline event. Thanks to the support of one of the world's largest literary festivals «Hay Festival» (Great Britain), the broadcast of the forum can be seen all over the world. Among the key themes of this event are: women and war, money and culture, propaganda, war crimes and memory.

Key words: «Book Forum Lviv», book fair, Lviv International Literary Festival, offline, festival theme.

«Book Forum Lviv», також відомий до 2018 року як «Форум видавців у Львові» – найбільший український книжковий ярмарок та один з найбільш масових заходів подібного типу в Східній Європі. Головні експозиції до 2022 р. розташовувалися у Львівському Палаці мистецтв і в дворі палацу Потоцьких, а також на алеї проспекту Свободи між пам'ятником Тарасові Шевченку і Львівським національним академічним театром опери та балету імені Соломії Крушельницької.

Об'єднувало всіх учасників єдине мотто: «Amor libri non unit» (лат. «Любов до книг нас єднає»). Літературний фестиваль в межах Форуму видавців у Львові поступово виокремився у масштабну подію спочатку всеукраїнського, а згодом міжнародного рівня. 2000 року подія охопила 25 тисяч відвідувачів. А наступного року – вже 40 тисяч. Від 2001 року в Літературному фестивалі беруть участь іноземні гості. За останні 23 роки фестиваль об'єднав понад 2 500 унікальних авторів з 43 країн, а також 15 тисяч фахівців книжкової галузі. Щороку на фестиваль з-поза Львова приїжджає понад 10 тисяч людей.

Book Forum – своєрідна територія свободи. Щороку фестиваль формулює фокусну тему, довкола якої вибудовує програму. Це сотні подій у різних локаціях Львова. Програму заходів формують тематичні кластери і спецпроекти, як-от: «Історія», «Війна», «Медіа», «Комікси», «Освіта», «Бізнес та економіка», «Жінка в темі» «Наука і технології», «Філософія», «Здоров'я», «Мандри», «Стиль життя» тощо [1].

Проблема свободи слова, зміцнення національних пріоритетів завжди була актуальною. Для України вона нині є проблемою номер один, оскільки нав'язана росією повномасштабна війна перешкоджає проведенню різних заходів у звичних форматах. Вона охопила велику територію на півночі, сході та півдні нашої країни і приносить величезні людські жертви, економічні втрати та знищення культурної спадщини й освітнього ресурсу.

В укрітті і без книжкових стендів пройшов 2022 року XXIX-й Міжнародний книжковий Book Forum у Львові. Через повномасштабне вторгнення росії на територію України організатори змінили дати проведення та формат заходу. Зокрема він відбувся у «гібридній формі» – наживо для сотні запрошених і онлайн для усіх бажаючих. Трансляцію «Форуму видавців у Львові» проводили по всьому світу завдяки підтримці одного з найбільших світових літературних фестивалів Hay Festival (Велика Британія). Наживо фестиваль можна відвідати лише за спеціальними персональними запрошеннями [2].

«Book Forum» 2022 року відбувся за підтримки Агентства США з міжнародного розвитку (USAID). Він проходив у межах «Сезону культури Британія/Україна», організованому Британською радою та Українським інститутом. Український інститут книги, ZINC, Фонд «Відкрите суспільство» та Суспільне мовлення також підтримали цей захід.

6–9 жовтня 2022 року книжковий ярмарок у Львові зібрав українських і світових письменників та інтелектуалів. Маргарет Етвуд, Ніл Гейман, Джонатан Літтель, Генрі Марш, Філіп Сендс, Ювал Ной Харарі та інші зірки літератури взяли участь у події онлайн чи наживо. Всього Book Forum об'єднав 15 світових та 20 українських авторів.

Дискусії відбувалися під іконою Богородиці у підземній конференц-залі Інформаційно-культурного центру Митрополита Андрея Шептицького, який створено при Українському католицькому університеті у Львові. Місце дії не розголошували до останнього. Журналістів просили не викладати світлини, по яких можна було визначити це місце.

У вересні 2022 року команда Book Forum оголосила, що він таки відбудеться. Зазначимо, що реалізація цього заходу була під загрозою. Процес його творення спочатку проходив під гаслом: «Безпека». Пізніше британський журналіст, телевізійний продюсер та письменник Пітер Померанцев переконав програмну директорку Софію Челяк проводити фестиваль, наголосивши, що це буде історична подія під час війни.

Ключовими темами Book Forum стали: жінки та війна, гроші та культура, пропаганда, воєнні злочини та пам'ять. Більшість дискусій відбувалася англійською мовою, переклад на українську мову гості могли чути у навушниках. Організатори «Book Forum 2022» назвали його «фестивалем людей усвідомленої сили»: «Наша мета – за допомогою культури пояснити іноземцям, що і чому зараз відбувається в Україні і з Україною» [3].

Одним з кураторів Book Forum став відомий український письменник і культуролог Олександр Михед. Есей О. Михеда був одним з небагатьох літературних текстів, що прозвучали на фестивалі. Ця подія 2022 року була без книжок і масового відвідування. Нової видавничої продукції дуже бракувало.

Зате звучало чимало творів усно. Наживо на одній події могло бути до сотні запрошених – через невелику залу в укритті.

2022 року, на жаль, на львівській події не було можливості придбати книжку багатьох улюблених відомих авторів. Єдиний вихід – купівля онлайн електронної версії зі знижкою. Дистанція між Book Forum і паперовими книжками була відчутною. До того ж, мало говорилося про сучасну літературу. Більше про нові культурологічні досвіди, війну, пропаганду, злочини проти людяності.

Українська письменниця Вікторія Амеліна коротко розповіла про виступи відомих діячів, які відгукнулися на запрошення організаторів і приїхали на форум. Зокрема британський прозаїк і журналіст Ігор Померанцев сказав, що росія говорить про смерть, а Україна – про життя. Знаково, що саме така важлива думка, прозвучала англійською на міжнародному фестивалі. Українська письменниця, доктор історії Олена Стяжкіна влучно підмітила, що зараз всім видно Україну, бо вона в крові. Американський письменник і фотограф Майкл Катакіс порадив усім підтримувати Україну, бути щирими і оприямлювати себе та свою громадянську позицію в своїх текстах, що сприятиме творенню історії цієї війни [3].

Публічну дискусію на тему «Що робити з Толстим?» вела головна редакторка «Української правди» Севгіль Мусаєва з ізраїльським істориком Ювалом Ноем Харарі та англійським письменником Нілом Гейманом.

Зокрема Ніл Гейман зазначив: «Це вирішувати людям. Якщо говорити про Булгакова – хто має право на автора? Кому він належить? Не так багато є художніх авторів, які пишуть від імені країни. Ми ж пишемо як люди, як представники людства. Але при цьому в мене є внутрішні суперечності, як сприймати певного автора. Не кажу закривати очі. Але якщо відмовлятися читати автора, тому що він німець, ірландець, росіянин чи кореець, ми звуємо своє сприйняття світового надбання. Бо митці творять прекрасне як представники людства, а не певної політичної партії» [3].

Ювал Харарі на Book Forum зауважив: «Імперіальні та колоніальні проекти використовують мистецтво як свій інструмент впливу. Ставимо пам'ятник автора в кожному місті, всі учні вимушені вивчати їхні праці. Цьому потрібно протистояти. З іншого боку, не маємо дозволяти їм привласнювати авторів. Коли хтось, не пригадаю точно, захотів показати меншовартість африканських культур, то запитав: «А хто є Толстим африканської культури?». Маючи на увазі, що жоден автор не може наблизитися до величі Л. Толстого» [3]. Журналіст Ральф Вайлі відповів надзвичайно влучно: «Зараз перелічу імена і будемо сперечатися, хто величніший». Він сказав, що Л. Толстой є Толстим африканських націй. Л. Толстой не належить росіянам, він належить всьому людству, оскільки писав про людські почуття, конфлікти, актуальні для всіх. І

на нього впливали представники інших культур. Ми спадкоємці всього людства, почуття винайшли не окремі письменники» [3].

Публічну розмову з лауреаткою Букерівської премії Маргарет Етвуд на Форумі вів літературознавець та перекладач Юрко Прохасько. Коли розмова зайшла про війну, Маргарет Етвуд навела цікаву паралель: «Один мій приятель вів телешоу про виживання в екстремальних умовах. Він казав: щоби вижити, потрібно чотири речі: знання та досвід, належне обладнання, сила волі і удача. Якщо маєте усі чотири – ви неодмінно переможете. Тож погляньмо на Україну з цього боку. Ви маєте знання та досвід. У вас уже є більше потрібного обладнання – на початку його бракувало. Маєте силу волі. Отже, три пункти є. Залишається удача» [3].

Підсумувала реалізований захід Book Forum 2022 кураторка та програмна директорка Софія Челяк. Після форуму вона супроводжувала гостей до Києва. Найнеймовірніше для команди Book Forum – це те, що фестиваль справді відбувся. Всі гості змогли приїхати, і найголовніше – він завершився за день до повномасштабних обстрілів. Софія Челяк запевняла, що вони мали протоколи безпеки і знали, що будуть робити, якщо вимкнуть світло та пропаде Інтернет. Дуже цінними для організаторів стали відгуки учасників та відвідувачів про те, що за рівнем дискусії цей захід легко конкурує з найбільшими літературними фестивалями. Події Book Forum зібрали близько 50-ти тисяч переглядів тільки в Україні [3].

Менеджмент цього заходу засвідчив велику майстерність його ініціаторів, велику силу волі на різних рівнях суспільного існування. Рівень вмотивованості працівників і гостей та важливості проведення подібних заходів був чітко спрямований на збереження наявного потенціалу та гарантій подальшого стійкого розвитку, адже кожен культурний проект стає потужним освітньо-науковим, культурно-просвітницьким, інформаційним та інноваційним хабом, діяльність якого націлена на вирішення сучасних суспільних і культурних викликів, гармонізацію своєї духовності із сучасними вимогами глобального освітнього та інформаційного простору.

Список використаних джерел

1. Book Forum Lviv. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Book_Forum_Lviv.
2. Трансляція на весь світ: Львівський міжнародний BookForum змінює формат. URL: <https://bookforum.ua/p/bookforum2022>.
3. Про що говорили на Book Forum-2022 під час війни. URL: <https://chytomo.com/pro-shcho-hovoryly-na-bookforum-2022-pid-chas-vijny/>.

*Князева Олена,
студентка II-го курсу магістратури,
спеціальність 023 «Образотворче мистецтво,
декоративне мистецтво, реставрація»,
Закарпатська академія мистецтв
Гаврош Оксана (наук. кер.),
кандидат мистецтвознавства, доцент,
доцент кафедри культури та соціально-гуманітарних дисциплін,
Закарпатська академія мистецтв*

МИСТЕЦЬКИЙ ЦЕНТР «ГАЛЕРЕЯ ІЛЬКО» – СУЧАСНА АРТ-ІНСТИТУЦІЯ УЖГОРОДА

Дослідження присвячено аналізу діяльності мистецького центру «Галерея Ілько» в Ужгороді. Упродовж шести років (2013–2019) в найзахіднішому обласному центрі України розгорнулась проєктна діяльність фундаторів сучасного арт-центру – Михайла та Тетяни Ілько. За відносно короткий період їм вдалося налагодити полікультурну, різновекторну активність.

Ключові слова: мистецький центр, Михайло та Тетяна Ілько, галерея, проєкт, Ужгород.

The study is devoted to the analysis of the activity of the Ilko Gallery art center in Uzhhorod. For six years (2013–2019), the project activities of the founders of the modern art center, Mykhailo and Tetyana Ilko, unfolded in the westernmost regional center of Ukraine. In a relatively short period, they managed to establish a multicultural, multi-vector activity.

Key words: art center, Mykhailo and Tetiana Ilko, gallery, project, Uzhhorod.

На початку 1990-х індивідуально-герметичний світ закарпатського живопису поринув в авангардні експерименти. Численні молодіжні виставки формувались за принципом «без цензури» і відверто ігнорували «традиційні» виставкові площі. Експериментальні роботи експонували під відкритим небом, у бомбосховищі, ба, навіть у витверезнику! Це була спроба відокремитись від пасивного відображення дійсності у час декларацій та активних дій.

Експерименти молодих художників у неформатних експозиційних просторах засвідчили проблему Ужгорода – наявність виставкових площ, що відповідали б вимогам презентації актуальних мистецьких проєктів. Час, який давав можливість проявити і заявити про себе, вимагав трансформації та переорієнтації існуючих експозиційних просторів та відкриття нових.

Лише у березні 2013 року відбулось відкриття мистецького центру «Галерея Ілько» (символічно до 75-річчя Івана Ілька – заслуженого художника України, батька засновника арт-центру), найбільшого приватного галерейного простору, де було враховано усі сучасні вимоги до закладів подібного спрямування. Сучасний спеціалізований архітектурний проєкт (архітектор – Тетяна Ілько, дизайн – Михайло Ілько) було розроблено на основі оптимальних технологічних рішень для підготовки експозиції, освітлення (включно з

дизайном окремих приладів) та озвучення.

Комфортний дворівневий простір, якісна система освітлення, акустично підготовлене приміщення (у відповідності до європейських нормативів звукоізоляції для концертних залів), прецедентно підібрана система озвучення (система «круглого звуку»), максимальна ефективність співвідношення основних та допоміжних приміщень – реалізовані забезпечення ідеальних умов для занурення в атмосферу мистецтва на площі близько 750 м² (розрахована кількість відвідувачів – 250 і більше) [4].

За задумом власника арт-центру художника, досвідченого арт-менеджера маркетингових комунікацій, члена правління благодійного фонду «Мистецький арсенал» Михайла Ілька, це поліфункціональний центр, діяльність якого побудована на синтезі мистецтв. Чи не вперше в Ужгороді відштовхувались від ідеї, що мистецтво має стати частиною «споживчого кошику» [3]. Це суттєво вирізнялось від принципів роботи музеїв чи інших галерей Ужгорода. Повернути мистецтво до користування, аби воно стало органічною частиною повсякденного життя людини – одна з ключових позицій, з якої розпочав роботу арт-центр.

Фундатори і команда «Галереї Ілько» прагнули поживити творчі процеси і актуалізувати локальну арт-сцену, для чого обрали стратегію створення простору для комунікації. Адже на думку Михайла Ілька, «мистецтво створює найкращу атмосферу для суспільного діалогу, спілкування людей, які відчують себе частиною соціуму, громади, міста, країни...» [1].

Для ефективного функціонування мистецького центру була розроблена система менеджменту з необхідними матеріалами та протоколами проходження робіт, брендинг, ідеологія та архітектура сайту, що висвітлював, окрім презентаційної частини, також і модулі управління проектами та процесами [4]. Аналіз першого року роботи галереї засвідчив дієвість обраної стратегії. 2013 року – першій половині 2014 року мистецький центр відвідало понад 10 тисяч людей, налагодилась робота програми «Коло друзів», що об'єднала навколо галереї близько 700 родин [2], які активно цікавились подіями.

За шість років робота «Галереї Ілько» була зосереджена на кількох напрямках соціокультурної діяльності, а саме: організація та проведення виставок, музичних та освітніх програм. За цей час сформувалось не тільки коло прихильників, а що найважливіше, – художників, які представляють contemporary art та митців, творчість яких у часи ідеологічного тиску виходила за межі сформованої системи. Ужгородці мали унікальну нагоду побачити твори понад 300 представників українського сучасного мистецтва, представлених у понад 50 візуальних проектах. Серед яких виставка творів Віктора Вазарелі, проекти «Невідомий відомий Павло Бездір», «Великий

перевіз», «BIRO», «Процес. Новітній реалізм в образотворчому мистецтві Закарпаття», виставки живопису Олексі Новаківського, Тиберія Сільваші, Миколи Малишка, Павло Керестея, графічні виставки Василя Скакандія та Надії Пономаренко, кураторські проєкти Тараса Табаки «Insomnia», «Фрагментації», «INTRO», «Розкажи мені про тишу» та інші.

Музичні проєкти арт-центру (понад 100 різножанрових концертів) знайомили відвідувачів галереї з доробком найкращих українських та світових музикантів. Гостями «Галереї Ілько» були «David Friesen Jazz Trio» (США), один з найвідоміших солістів та гітарист із Чикаго Уїлл Джекобс (Will Jacobs), польський струнний квінтет «VOŁOSI», госпел-діва зі США, трикратна співвласниця Grammy Award в категорії джаз, поп і ритм-енд-блюз Інгрід Артур, професор та ментор Музичної Академії в Цетине Олексій Молчанов, «DUO PETROF» (Мексика), легенда світового джазу та блюзу Рей Браун молодший (США) та інші.

Освітні програми арт-центру, проведення круглих столів висвітлювали актуальні проблеми розвитку українського сучасного мистецтва. Ігор Манко, Гамлет Зінківський, Галина Хорунжа, Сергій Братков, Галина Складенко та інші залучали до відкритого діалогу відвідувачів творчих зустрічей: митці ділились набутим досвідом, занурювали глядачів у сферу сучасних мистецьких українських та світових процесів.

На жаль, влітку 2019 року мистецький центр призупинив свою діяльність. Без пояснень та означення позицій. Сьогодні тут спорадично відбуваються різноманітні події: презентації, тематичні вечори, майстер-класи. Проте ужгородці пам'ятають те, що вдалося реалізувати за короткий час – сформувати органічне середовище, де якість пропонованого культурного продукту стала найвагомішим критерієм.

Список використаних джерел

1. Бісьмак Р. Михайло Ілько: наша галерея є посередником між митцем та глядачем. *Varosh*. URL: <https://varosh.com.ua/art/mihajlo-ilko-nasha-galereya-poserednikom-mizh-mitcem-ta-glydachem/>.
2. Бісьмак Р. Михайло Ілько про перші 1,5 роки роботи «Галереї Ілько», концерти, виставки і плани. *Varosh*. URL: <https://varosh.com.ua/ludy/mihajlo-ilko-pro-pershi-15-roku-roboti-galerei-ilko-koncerti-vistavki-ta-plani/>.
3. Тужанська Р. Галерея Ілько: як за 6 років змінити мистецьке та культурне життя Ужгороді. *Varosh*. URL: <https://varosh.com.ua/projects/galereya-ilko-yak-za-6-rokiv-zminyty-mysteczke-ta-kulturne-zhyttya-uzhgoroda/>.
4. Il'ko Gallery. URL: <https://ilko.ua/ua/page/shop>.

Гіряк Надія,
студентка I-го курсу магістратури,
спеціальність 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності»,
Львівський національний університет імені Івана Франка
Сирота Лілія (наук. кер.),
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри соціокультурного менеджменту,
Львівський національний університет імені Івана Франка

МЕДІА-АРТ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ

Вивчення медіа-арту в умовах розвитку сучасного мистецтва вкрай важливе. Розкрито місце медіа-арту в цифровому мистецтві, його види і значення на прикладі Першої української бієнале цифрового і медіа мистецтва «30 років свободи». Акцентовано на тих складових, які медіа-арт запозичує при створенні різних об'єктів.

Ключові слова: медіа-арт, цифрове мистецтво, екранна форма, аудіовізуальна образність, бієнале, Київ.

The study of media art in the context of the development of modern art is extremely important. The place of media art in digital art, its types and significance is revealed on the example of the First Ukrainian Biennale of Digital and Media Art «30 Years of Freedom». Emphasis is placed on those components that media art borrows when creating various objects.

Key words: media art, digital art, screen form, audiovisual imagery, biennial, Kyiv.

Споконвіків мистецтво справляє на свого глядача сильне враження. Починаючи з настінних малюнків у печері Альтаміра, продовжуючи неймовірними скульптурами доби Ренесансу, захоплюючою бароковою архітектурою чи вибухом мистецьких течій ХХ-го століття. Втім, сучасного поціновувача стає все важче здивувати класичним твором. З розвитком цифрових технологій зароджується нова ера арту, якого називають цифровим. То чи здатне таке мистецтво стати повноцінною заміною традиційному? Відповідь на це питання залишається актуальною і досі.

Мета: проаналізувати здобутки Першої української бієнале цифрового і медіа мистецтва, історію розвитку медіа-арту, висвітлити її роль у розвитку українського медіа арту.

Аналіз досліджень та публікацій показав, що тематика медіа-арту недостатньо розкрита та залишає багато питань для майбутніх відкриттів. Увага багатьох вчених, і зокрема, відомого мистецтвознавця Майкла Раша звернена до явища революції у візуальному мистецтві другої половини ХХ століття, що пояснюється народженням нових технік створення зображення. Він висвітлює усі етапи цієї революції – починаючи з авангарду як передвісника сучасного медіа мистецтва, завершуючи відео-

артом 1980–2000-х років [1]. Крістіана Пол, дослідниця у сфері комп'ютерного мистецтва, нових медіа та нет-арту, у своїй книзі “Цифрове мистецтво” розглядає розвиток арту, заснованого на новітніх інформаційних технологіях. Арт-критик і куратор Доменіко Кваранта у роботі “За межами мистецтва нових медіа” висвітлює нові медіа, як явище, роботи притаманний постмедіальний стан [2]. Джоанна Злинська, що є теоретиком медіа-арту розмірковує над питанням, чи змінить штучний інтелект майбутнє мистецтва [3].

Термін «ифрове мистецтво» з'являється у кінці ХХ століття. Свого часу сфера комп'ютерних технологій пройшла тривалий етап розвитку, що призвело до народження соціальних медіа. Окрім того, на появу цього явища вплинув розвиток мережі Інтернет (90-ті роки ХХ-го століття). З'являються нові прояви мистецтва, адже креативна генерація першою реагує на такі технологічні прориви, які дають нові можливості для творчості. Цілком логічним у цьому плані є народження творів у співпраці художників, програмістів, науковців та дизайнерів.

З часом термін цифрове мистецтво, через особливості його створення, змінюється на комп'ютерне, а пізніше воно стає кібер-мистецтвом чи мультимедійним мистецтвом. До чинників, які вплинули на розвиток даного мистецтва, відносимо пандемію COVID-19. У часи тотальних карантинних обмежень українське мистецтво не стояло на місці, а модернізувалось відповідно до викликів сьогодення, тобто переходило в онлайн-формати. Тим самим почали створюватись онлайн виставки, покази, перформанси та інші події, які свідчили про активний розвиток цифрового арту.

15–30 жовтня 2021 року у Києві відбулася Перша українська бієнале цифрового і медіа мистецтва «30 років свободи». Цей захід акцентував на почутті незалежності українців та свободі як головній цінності сучасної людини за допомогою сучасних діджитальних форм мистецтва. «Ми прагнемо презентувати погляд на ці питання зсередини (з України) та ззовні (в Україну) через залучення прогресивних іноземних митців, співкуратора з Європи, створення інтернаціональної програми та серії лекцій із міжнародними спікерами», відзначив один з організаторів виставки, український митець Валерій Коршунов, який є автором медіаскульптури «Київський кит», діджитал-скульптури «Чорнобильське сяйво», медіабарельєфу «Прометей», проєктів «Звуки Чорнобиля», медіавиставки ARTEFACT, проєкту «Український медіарт на Burning Man» [4].

На виставці було представлено такі форми медіа-арту: інсталяції, відеоарт, кінетичні, VR та NFT-експонати художників з Іспанії, Франції,

Італії, Великої Британії, Нідерландів, Німеччини, Португалії, Шотландії, Румунії, Ірану, Канади, Японії, Тайваню, Південної Кореї та України.

Швидкий розвиток цифрового мистецтва у світі вплинув і на характер робіт, представлених на цій події в Києві. Можемо зазначити, що світовий й український медіа арт розвиваються майже паралельно, у певній мірі є дуже схожими за висуненням певних ідей, використанням ІТ-технологій, творенням мистецької праці за принципами:

- інтерактивності;
- інтелектуальної гри;
- довільного доступу;
- кодування зорової інформації;
- колаборації [5].

Кожен з принципів є важливим у аспекті творення медіа мистецтва, проте тема публікації спонукає до більш детального розгляду першого. Він полягає у визначальній ролі для мистецьких творів комп'ютерної складової. Інтерактивність також проявляється на рівні хепенінгу – органічного зв'язку між творчістю і навколишнім середовищем/глядачем. Яскравим прикладом такої взаємодії є Перша українська бієнале цифрового та медіа мистецтва.

Бієнале розмістилося на 700 м² сучасної медіа галереї ARTAREA у Києві. Програму бієнале доповнювали живі виступи артистів та міжнародна конференція. Подія відбулася завдяки підтримці Українського культурного фонду, посольства Іспанії в Україні та Іспанського Агентства з розвитку (AECID).

Українська бієнале цифрового та медіа мистецтва – унікальна можливість познайомитись із сучасним мистецтвом у Києві. Як показала виставка: культура та мистецтво набувають нових форм і завдяки новітнім технологіям стали більш сучасними на всіх рівнях сприйняття важливих і менш важливих проблем, підсвідомого та складного життя людини. Цей захід продемонстрував розквіт сучасних технологій в Україні, їх можливості, глибину проникнення, силу та красу, адже мистецтво – це завжди дух епохи, відбиток культури конкретного часу.

Упродовж двох тижнів бієнале відбулося ряд аудіовізуальних перформансів, присвячених зовнішній та внутрішній свободі особистості, її творчості, народу загалом.

Програму Бієнале доповнила міжнародна конференція з тематичними лекціями про сучасне діджитал мистецтво, дизайн та креативні індустрії, з освітніми заходами, презентаціями проєктів, діалогами з провідними культурними діячами.

Використовуючи цифрові технології, учасники бієнале розкрили, чим для них є поняття свободи. На виставці, для прикладу, був показаний артоб'єкт, який зчитував головні особливості обличчя та емоцій відвідувача, який наблизився до спеціального екрану, та перетворює їх на цікаву рухому неповторну анімацію.

За допомогою діджитал-програм створено роботи про життя в різних куточках України, корупцію, Революцію Гідності у 2014 році. Відвідувачі мали змогу одягти навушники і за допомогою почутих звуків ще більше заглиблюється у відео. Праці художників можна було подивися і віртуально. За допомогою спеціальної віртуальної маски і джойстика запускався додаток і відвідувач знайомився більш детально з роботою автора.

Одним із знакових експонатів став «Metamorphu». Кожен міг взаємодіяти з твором і дослідити глибину напівпрозорої вуалі. Полотно було здатне деформуватися завдяки дотику глядача, змінюватися в кольорах. Це робота творчого дуєту Scenocosme – Grégory Lasserre і Anaïs met den Ancxt. Ці художники використали елементи, що створюють тактильну, візуальну та звукову сенсорну інтерактивність.

Іншим проривом на виставці стала робота іспанського художника Адольфо Санчеса. Головною задумкою автора було створення цифрового неповторного двійника людини в обмін на її персональні дані, такі як її вік, ім'я, група крові тощо. Цей діджитал-експонат дозволив відвідувачу стати творцем власного цифрового арту.

Отже, на сучасному етапі розвитку цифрове мистецтво займає помітну роль серед інших видів арту. Розвиток медіа-арту в Україні показав, що він набув нових форм під впливом стрімкого покращення комп'ютерних технологій та мережі Інтернет. Важко не відмітити вплив трагічних подій в українській історії, які спонукають митців до осмислення і нових візій. На прикладі Першої української бієнале бачимо, що пошуки естетики у недосконалому цифровому просторі активно продовжуються. Перше цифрове бієнале відкриває новий етап у створенні персональної реальності, формуванні більш повного уявлення про навколишній світ. Амбіції, мрії та переконання митців вносять свої корективи в історію людства крізь збої, перешкоди і пошуки нової цифрової реальності.

Перша українська бієнале цифрового і медіа мистецтва дозволяє розглядати медіа-арт як один із перспективних шляхів розвитку сучасної творчості.

Список використаних джерел

1. Michael R. New media in art. 2nd ed. London : Thames & Hudson, 2005. 248 p.
2. Quaranta D. Beyond New Media Art. San Francisco: Link Editions, 2013. 282 p.

3. Zylinska J. AI Art: Machine Visions and Warped Dreams. London: Open humanities press, 2020. 179 p.
4. Ukrinform. ТОП-5 експонатів першої Української бієнале цифрового та медіа мистецтва. Укрінформ - актуальні новини України та світу. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3355216-top5-eksponativ-persoi-ukrainskoi-bienale-cifrovogo-ta-media-mistectva.html>
5. Praslova V. Edia art as a direction for the development of artistic design of the architectural environment. *Current problems of architecture and urban planning*. 2022. № 62. С. 304–313. URL: <https://doi.org/10.32347/2077-3455.2022.62.304-313>

УДК 7.03'06:711.433(477)

Глухова Дар'я,
студентка I-го курсу магістратури,
спеціальність 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності»,
Львівський національний університет імені Івана Франка
Сирота Лілія (наук. кер.),
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри соціокультурного менеджменту
Львівський національний університет імені Івана Франка

ТВОРЧИСТЬ СТЕПАНА РЯБЧЕНКА У КОНТЕКСТІ УКРАЇНСЬКОГО МЕДІА-АРТУ

В Україні актуальні напрямки медіа-арту знайшли своє відображення у XXI ст. До цього в українському мистецтві провідними залишилися традиційні жанри монументального мистецтва, які продовжують значною мірою домінувати й сьогодні. За останні роки новітні мистецькі форми успішно здолали етап становлення та демонструють процеси динамічного розвитку. Зростає кількість мистецьких об'єктів і проєктів, що відповідають основним світовим тенденціям і набувають важливого соціокультурного значення. Прикладом цих змін є творчість Степана Рябченка.

Ключові слова: медіа-арт, Степан Рябченко, історія медіа-арту, комп'ютерні технології, виставки.

In Ukraine, current directions of media art were reflected in the 21st century. Prior to that, traditional genres of monumental art remained dominant in Ukrainian art, which continue to dominate to a large extent even today. In recent years, the latest art forms have successfully overcome the stage of formation and demonstrate the processes of dynamic development. The number of art objects and projects that correspond to the main world trends and acquire important socio-cultural significance is increasing. An example of these changes is the work of Stepan Ryabchenko.

Key words: media art, Stepan Ryabchenko, history of media art, computer technologies, exhibitions.

Медіа-арт – вид сучасного мистецтва, для створення і демонстрації якого використовують сучасні інформаційні та комунікаційні, тобто медіа-технології, зокрема, інтернет. Це цифрові, віртуальні, біо- та мультимедійні технології, комп'ютерна анімація, відеоігри, робототехніка, 3D-друк, інтернет та інше. В залежності від обраного засобу, розрізняють такі види медіа-арту: комп'ютерна

графіка, відео-арт, нет-арт, саунд-арт, медіа-перформанс, медіа-інсталяція, електрографія, цифровий друк, гібридне мистецтво.

Українське медіа-мистецтво починало свій розвиток від фотографії й синтезу з іншими видами мистецтва. Наприкінці 60-х років харків'янин, тоді ще інженер, Борис Михайлов почав накладати зображення з двох плівок (серія «Вчорашній бутерброд»), які експонував під музику Pink Floyd. У 70-х роках кібернетик і фотограф Микола Недзельський, частково з комп'ютерною підтримкою, створив «Відео-палімпсести» (1972), фільми з ускладненою колажністю та додатковою слайд-проекцією.

В Україні вперше комп'ютерну анімацію створили Дмитро Кавсан – «Голови, що розмовляють» (1992) та Ілля Ісупов – «Жага» (1998). Комп'ютерна графіка охоплює як твори, повністю створені за допомогою програм, так і частково оброблені на комп'ютері зображення з інших цифрових носіїв (фото, відео, сканування, ксерокс тощо). До таких належать цифрові роботи художників різних поколінь: серії «Віртуальне малярство» Анатолія Федірко (1994) (мультипроекція і цифровий друк), Володимира Мельниченка й Ади Рибачук «Крик птаха» (1999); Арсена Савадова «Коллективне червоне» (1999), Олени Голуб «Сигнали неточного часу» (2003); Олега Тістола і Миколи Маценка «Матір міст» (2005); Антона Соломухи, «Червоний Капелюшок відвідала Лувр» (2008); Алевтини Кахідзе «Необмежене» (2008) та ін.

Сучасне покоління у комп'ютерному мистецтві України представляє Степан Рябченко – відомий український художник, архітектор, скульптор, автор інсталяцій. У центрі його уваги – взаємодія нових технологій та класичної традиції зображального мистецтва, межа між реальним та віртуальним світом та нова природа мистецтва. У різноманітних інсталяціях, скульптурах та картинах Степан Рябченко створює масштабну розповідь про світ віртуальної реальності – і своїми ідеями, героями і міфологією, а також візуалізує неіснуючі образи, такі як комп'ютерні віруси, електронні вітри, віртуальні квіти тощо.

Степан Рябченко використовує цифрові інструменти для своїх художніх робіт і проєктів. Комбінуючи фігуративну і абстрактну футуристичну мову, він створює великоформатні цифрові принти і комп'ютерну анімацію, які є «фрагментами» сконструйованого ним віртуального Всесвіту. Часто предметом зображення стають вигадані рослини і тварини – сюрреалістичної візії форми життя, які існують за законами світу, створеного для них художником. Віртуальні ландшафти, в яких С. Рябченко розгортає історії своїх героїв – самодостатня багатовимірна цифрова реальність. Вигляд цього простору далекий від усього урбаністичного й техногенного, незважаючи на своє технологічне цифрове походження. У роботах іншого спрямування С. Рябченко досліджує цифровий «антигероїзм», візуалізуючи комп'ютерні віруси. Використовуючи одну зі складових техногенного розвитку людства як

інструмент, художник апелює до теми відносин людини з віртуальним і природним оточеннями [1; 4].

Роботи Степана Рябченка були представлені на багатьох міжнародних виставках, зокрема в Музеї Людвіга (Угорщина, Будапешт), Королівському музеї мистецтва та історії (Бельгія, Брюссель), Національному музеї мистецтв XXI століття – MAXXI (Італія, Рим), Saatchi Gallery (Велика Британія, Лондон), Krolakarnia (Польща, Варшава), Музеї сучасного мистецтва (Хорватія, Загреб), Danubiana Meulensteen Art Museum (Словаччина, Братислава), у Манежі й Гостинному дворі (Росія, Москва), Silkeborg Bad Art Centre (Данія, Сількеборг), Ars Electronica Center (Австрія, Лінц) тощо. Його твори широко експонувалися і в Україні, зокрема в ПінчукАртЦентрі, Мистецькому Арсеналі, Національному художньому музеї України, Одеському музеї західного та східного мистецтва, Національному центрі «Український дім», Центрі сучасного мистецтва М17, Музеї сучасного мистецтва Одеси, Інституті проблем сучасного мистецтва тощо.

З 2010 С.Рябченко є членом Національної спілки художників України. У 2020 році став головним куратором творчого об'єднання «Арт Лабораторія». Водночас виступив автором ідеї та куратором масштабної міжнародної виставки у віртуальному просторі «Strange Time», запущеної 7 травня 2020 року, під час карантину у зв'язку з епідемією COVID-19. Проект розвивається за принципом живого організму, поповнюючись роботами художників з усього світу і розширюючи свої цифрові кордони.

У 2020 році С. Рябченко став першим художником, якого запросили представити Україну на міжнародній бієнале «Changwon Sculpture Biennale» в Південній Кореї, а в 2021 року увійшов до переліку кращих цифрових митців від британського видання «Electric Artefacts». Цього ж року представляв Україну на Всесвітній виставці «Ехро-2020» в Дубаї.

Роботи Степана Рябченка представлені у наступних публічних колекціях:

- Art Collection Telekom | Deutsche Telekom (Бонн, Німеччина);
- Danubiana-Meulensteen Art Museum (Братислава, Словаччина);
- Центр сучасного мистецтва М17 (Київ, Україна);
- Інститут проблем сучасного мистецтва (Київ, Україна);
- Одеський національний художній музей (Одеса, Україна);
- Музей сучасного мистецтва Одеси (Одеса, Україна);
- Черкаський художній музей (Черкаси, Україна);
- Музей сучасного українського мистецтва Корсаків (Луцьк, Україна);
- Парк сучасної скульптури PARK3020 (Стрілки, Україна).

А також у приватних колекціях:

- Roman Abramovich's Foundation (Лондон, Велика Британія);

- Adamovskiy Foundation (Київ, Україна);
- Artsvit Gallery (Дніпро, Україна);
- Firtash Foundation (Київ, Україна);
- Gryunov Art Collection (Київ Харків, Україна);
- Korban Art Foundation Київ, Україна);
- Luciano Benetton Collection (Венеція, Італія);
- Sky Art Foundation (Київ, Україна);
- Stedley Art Foundation (Київ, Україна);
- Triumph Gallery (Москва, Росія);
- Voronov Art Foundation (Київ, Україна);
- Zenko Foundation (м. Татарів, Івано-Франківська область, Україна) [2-3].

Крім того, Степан Рябченко отримав низку вітчизняних та міжнародних премій:

- 2022 р. – лауреат премії імені Михайла Божія у номінації «Монументальне мистецтво» за роботу «Віртуальний сад»;
- 2020 – фіналіст міжнародного проєкту сучасного мистецтва Тампського міжнародного аеропорту (Флорида, США);
- 2019 – переможець міжнародного конкурсу на найкращу ідею скульптури-символа Міжнародного аеропорту «Одеса». Лауреат міжнародного конкурсу сучасної скульптури «Kyiv Sculpture Project»;
- 2011 — Номінований на Премію PinchukArtCentre;
- 2010 — Лауреат першого всеукраїнського тріенале абстрактного мистецтва «АРТ-АКТ» [2-3; 5-6].

На прикладі творчості Степана Рябченка, не безпідставно можна стверджувати: медіамистецтво не просто існує у сучасному культурному просторі України, але й має досить поважні здобутки. Медіа-арт розвинений належним чином і став невід’ємною частиною художньої творчості багатьох митців. В Україні він має значну підтримку як з боку держави, так і приватного сектора. Художник Степан Рябченко – молодий представник українського медіа-арту – сміливо пробує свої сили на нових творчих територіях, вирізняється неповторною творчою манерою, тісно пов’язаною з технічними навичками.

Список використаних джерел

1. Нам треба рятуватися у віртуальному просторі: художник Степан Рябченко про цифровий світ, його переваги та вади. URL: <https://styler.rbc.ua/ukr/zvyozdy/nam-nuzhno-spasatsya-virtualnom-prostranstve-1508233923.html>
2. Рябченко Степан Васильович. [Матеріал з Вікіпедії]. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A0%D1%8F%D0%B1%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE_%D0%A1%D1%82%D0%B5%D0%BF%D0%B0%D0%BD_%D0%92%D0%B0%D1%81%D0%B8%D0%BB%D1%8C%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87
3. Степан Рябченко. URL: https://abramovych.art/ukr/artists/stepan_ryabchenko

4. ART NOW: Степан Рябченко. Про мистецтво нової доби. URL: <https://artukraine.com.ua/a/art-now--stepan-ryabchenko-pro-mistectvo-novoi-dobi/#.Y6q0wVxBzIU>
5. Степан Рябченко представив українське мистецтво на міжнародній бієннале в Южній Кореї. URL: <https://official-online.com/heroes/stepan-ryabchenko-at-the-international-biennale-of-south-korea/>
6. Strange Time: масштабна міжнародна віртуальна виставка. URL: <https://uadim.in.ua/strange-time>

УДК 7.038:711.4 (477)

*Щирба Анастасія,
студентка 1-го курсу магістратури,
спеціальність 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності»,
Львівський національний університет імені Івана Франка
Сирота Лілія (наук. кер.),
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри соціокультурного менеджменту
Львівський національний університет імені Івана Франка*

МУРАЛ-АРТ У СУЧАСНОМУ МІСЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Розкрито особливості виникнення поняття «мурал», описано видову та жанрову класифікацію муралів, виявлено їх функції. Висвітлена роль мистецтва в урбаністичному просторі, визначено вплив мистецтва вуличного розпису на загальну панораму міста та розвиток туризму, виявлено закономірності успішного розвитку вуличного мистецтва. Проаналізовано основні тенденції розвитку мурал-арту в Україні, виявлено особливості його розвитку та окреслено закономірності розвитку вуличного мистецтва у містах України.

Ключові слова: мурал-арт, міське середовище, громадський простір, стінопис, фасад будівлі.

The peculiarities of the emergence of the concept of «mural» are revealed, the type and genre classification of murals is described, and their functions are revealed. The role of art in the urban space is highlighted, the influence of the art of street painting on the general panorama of the city and the development of tourism is determined, and the patterns of the successful development of street art are revealed. The main trends in the development of mural art in Ukraine are analyzed, the peculiarities of its development are revealed, and the regularities of the development of street art in the cities of Ukraine are outlined.

Key words: mural art, urban environment, public space, wall painting, building facade.

Мурал – це захоплюючий малюнок на стіні будинку. Часто коли ми проходимо повз сірі квартальні вулиці багатоповерхівок, можемо помітити, як одна зі стін весело оглядається на нас, щоб показати свою історію. Ми не часто змушуємо себе підняти голову, щоб побачити і зрозуміти цю красу, але потрібно зупинитися і замислитися, що в собі приховує цей малюнок.

Мурал як вид вуличного мистецтва у своїх працях розглядали: С. Думасенко, О. Івашко, Г. Цуканова, В. Редько, Ю. Мусієнко, О. Шило, А. Тормахова, Г. Фесенко, О. Суровська, С. Думасенко, І. Татарова, Б. Гаврилюк, Ю. Боднар, М. Верещак, В. Воротньова.

Тому метою статті є продемонструвати, як сучасний вид мистецтва мурал може змінити буденність звичайних вулиць міста.

У сучасному мистецтвознавстві мурал-арт – це напрям стріт-арту, легальний художній розпис зовнішніх стін будинків у міському просторі з метою його естетизації. Муралізм – процес створення муралів. Синонімами до поняття «мурал» є «настінний живопис» і «настінний розпис» [1].

Створення муралу на стінах будинку – це не проста річ, адже якщо він намальований неофіційно, то його можуть замалювати комунальні служби, та й сам процес створення вимагає значних коштів. Замовниками «настінного розпису» можуть виступати як приватні особи, так і місцева влада. З приватними особами іноді достатньо усної домовленості, а ось місцева влада дає гранти, які передбачають бюрократичну тяганину. Мурал може виступати як проєкт мешканців, що поданий до міської ради для громадського фінансування. Потрібно заповнити певну кількість документів, щоб потрапити на голосування поряд з іншими громадськими проєктами.

Для прикладу, у Харкові 2019 року результатом таких громадських проєктів стали нові малюнки на стінах. Це «Синій кит» (проспект Людвіга Свободи, 68) – мурал-триптих, розташований на трьох стінах шістнадцяти поверхівки. Цей мурал найбільший не тільки в Харкові, але й в Україні. Він потрапив до Національного реєстру рекордів України. Над муралом працювали командою, одна з авторок – Анастасія Худякова. Ще один – мурал «Вишиванка» (вулиця Миру 48/1) авторства Олени Купіної. Створено також серію муралів «Обереги Харкова»: мурал у вигляді велетенського кролика (провулок Троїцький, 2); «Лісовичок» (провулок Воробйова, 9). Над ними працювали художниця Ірина Водолазченко спільно з творчою групою Postulga Art [2].

Мурали можуть виступати цілим туристичним маршрутом, як це було в Маріуполі. Все починалося з муралу «Переселенець», який розкривав історію багатьох людей, що застали війну в 2014 році і повинні були тікати з власного палаючого будинку, не знаючи, що їх чекає далі. Наступними є мурали автора Гамлета Зінковського «Від себе не сховатися», «Можна я буду самим собою», «Найважливіша невідома людина». Цей автор малює лише в чорно-білих кольорах та зображує лише чоловіків, адже вважає, що як не малою жінку, вона собі не сподобається,

а чоловікам все підходить. Роботи Г. Зінковського були представлені в Німеччині, Франції, Австрії та Великобританії.

Мурал «Морське чудовисько» створив 2016 року Олександр Писарчук. Головною ідеєю муралу «Оптиміст» є надихнути людей досягати нових цілей та мрій. Його у вересні 2019 року також створив Олександр Писарчук. Заключним у цьому маршруті є мурал «Мілана» (2018 р.), автор якого художник Саша Корбан. На муралі зображена маленька шестирічна дівчинка Мілана, життя якої було скалічене та залишилася сиротою через війну на Сході. Мама Мілани загинула у 2015 році, прикриваючи її ціною власного життя [3]. У 2022 році окупаційною владою росії було знищено мурал «Мілана», який нагадував, що приносить росія у наші домівки. Даний мурал неможливо буде повернути, він зник назавжди [4].

Малюнки, які ми зустрічаємо на багатоповерхівках, розбавляють сіру буденність. Вони часто приховують в собі цілі історії і демонструють нам швидкоплинність всього навколо. Комуś може подобатися мурал на своєму будинку, комуś непотрібні ці розписи, але завжди знайдеться той, хто підтримає ініціативу продовжити малювати різні сюжети у міському просторі. Дуже шкода, що такі витвори мистецтва важко вберегти від куль і рук ворога.

Мурали є справжніми витворами мистецтва, національним культурним надбанням, водночас і особистісним проявом. Незважаючи на те, що мурал сам по собі – вид масового мистецтва, однак він водночас неповторний, адже залежить від особистості художників, від ідейного наповнення зображуваного, і навіть від місця створення картини. Його основна роль – надання сірому міському простору життя неповторності. Масовість появи муралів на міських стінах не несе загрози місту, оскільки є засобом висловлення позицій художників. У кожного міста є достатньо площі для вуличної творчості, тому полотна можна створювати ще протягом десятиліть, перетворюючи окремі райони на великий музей просто неба.

Список використаних джерел

1. Думасенко С., Татарова І. Мурал-арт у контексті мистецтвознавчої теорії. Аркадія: мистецтвознавчий і культурологічний журнал. 2016. № 1 (46). С. 44–48. URL: https://www.researchgate.net/publication/340506170_Mural-art_u_konteksti_mistectvoznnavcoi_teorii
2. Мурал у місті: від задуму до реалізації. URL: <https://gwaramedia.com/malyunok-mij-a-stini-ne-moi-mural-vid-idei-do-realizaczii/>
3. Мурали Маріуполя. URL: <https://mistomariupol.com.ua/uk/routes/muraly-mariupolya/>
4. У Маріуполі росіяни знищили мурал «Мілана», присвячений дитині, яка вижила після обстрілу у 2015 році. URL: <https://suspilne.media/311008-u-mariupoli-rosiani-znisili-mural-milana-prisvacenij-ditini-aka-vizila-pisla-obstrilu-u-2015-roci/>

Шкут Аліна,
студентка I-го курсу магістратури,
спеціальність 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності»,
Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка
Луценко Олена (наук. кер.),
кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри соціальної роботи
і менеджменту соціокультурної діяльності,
Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

ЖІНОЧІ ВІЗУАЛЬНІ ПРАКТИКИ В ІСТОРИЧНІЙ РЕТРОСПЕКТИВІ

У статті досліджено жіночий образ в історичній ретроспективі, проаналізовано передумови формування практичного та естетичного символізму образу жінки в різних сферах життєдіяльності людини, з'ясовано загальну ситуацію розвитку жіночого образу крізь призму філософського та художнього бачення авторів різних епох.

Ключові слова: жінка, жіночий образ, символізм, візуальні практики, історична ретроперспектива.

The article examines the female image in historical retrospect, analyzes the prerequisites for the formation of practical and aesthetic symbolism of women in various spheres of human life, and elucidates the general change in the development of the female image through the prism of the philosophical and artistic vision of authors of different eras.

Key words: woman, female image, symbolism, visual practices, historical retrospect.

Жіночий образ формувався в суспільстві упродовж всієї історії людства. До постаті жінки зверталися і звертаються митці різних епох та художніх напрямів, розкриваючи свої власні переживання та погляди на жіночу сутність. До образу жінки у візуальному мистецтві постійно звертаються автори. Під впливом історико-культурних змін спостерігаємо трансформацію поглядів на жіноче.

Кожен із митців створює власну символіку, розкриває потаємний зміст жіночої духовності, що засвідчує естетичну та духовну цінність жіночого начала в культурі та мистецтві. Актуальність даного дослідження обумовлена необхідністю аналізу співвіднесення жіночих образів із символічним її баченням.

Розуміючи важливість присутності жінки в суспільному житті людства, проблему візуальних зображень жінки в культурі підіймають Л. Бевзенко, О. Біла [4], Л. Гентош, В. Головей [2], Т. Злобіна, Н. Захарова, О. Кісь, Н. Кириллова, О. Луценко [3], Т. Марценюк, І. Мацишина, С. Олешко [4], К. Откович [5], М. Скржинська [6], С. Стоян, І. Цебрій [7] та ін.

На окрему увагу заслуговують погляди видатних митців живопису

О. Архипенка, Дж. Берніні, П.П. Ван дер Вейдена, Л. да Вінчі, С. Далі, А. Джентілескі, Г. Клімта, К. Малевича, Е. Мунка, А. Модільяні, Я. Робусти (Тінторетто), О. Ренуара, Р. ван Рей, Ж. Р. Санті, П. Пікассо, М. Шагала, Ф. фон Штука та ін.

Мета статті – в історичній ретроспективі розглянути специфіку образу жінки у візуальній культурі.

Науковці зазначають, що перші жіночі зображення спостерігаються за часів первісної культури. Первісне суспільство здебільшого виявляє матріархальні погляди. Це пов'язано з тим, що кочовики розуміють важливість продовження роду, завдяки чому жінка здобуває великий вплив на соціальний, духовний та побутовий аспекти життя. Від праці та здатності народжувати залежить благоустрій громади загалом [4, с. 141-142]. На міфологічному етапі розвитку суспільства зображення жінки відбувається в її родових якостях, які обмежуються візуалізацією дітородних жіночих органів.

Жінка сприймається як Матір-земля, берегиня вогнища. Ідею родючості уособлюють в жіночих божествах. Доступними засобами відображення навколишнього середовища та жіночого начала, зокрема, були наскальні розписи, виготовлення примітивних прикрас та кісткових статуєток. Найбільш відомою формою зображення жіночого є «палеолітичні Венери». Зазвичай, такі Венери – це зображення вагітної жінки, висотою не більше 10-11 сантиметрів.

У часи Античності образ жінки сприймався інакше, ніж за первісного суспільства. У Стародавній Греції жінку бачать як дружину, мати, домогосподарку: дівчат з дитинства не навчали нічому, окрім ведення домогосподарства, ткацтва та прядіння. Вони не мали змогу отримати освіту на рівні з чоловіками [4, с. 141-142].

Давньогрецькі філософи асоціюють жіноче з емоційним, тоді як чоловіче – з раціональним. Суспільні настрої щодо жінок відображаються в мистецтві. Вважається, що антична грецька культура є однією із найбільш гендерно-нерівних. У міфах зображують жінку знівченою, викривленою та розтязтою; розповсюджені сюжети, коли чоловік використовує жіночу любов для ствердження чоловічої переваги: міфи про Ясона й Медею, Одиссея та Пенелопу, Зевса та Геру [3, с. 48-49].

Образ жінки-матері широко поширений в античній культурі: міфи про Деметру, Кібелу й Аттісу зображують різні архитипи жінок. Часто використовують асоціації з анімалістичним та рослинним природним світом, що символізує материнство, родючість та достаток: сад, поле, джерело, дерево, заєць, корова тощо. Прикладом слугує давньогрецька фреска у склепі із зображенням Деметри в оточенні рослинного орнаменту.

На передній план виходить зображення реалістичних жіночих фігур [6, с. 14-16]. Оскільки давньогрецький живопис не зберігся до наших днів, звернемо увагу на античний вазопис, яскравими прикладами якого є роботи Ахілли «Посейдон і Амімона», «Геракл і Афіна», «Викрадення Персефони».

Середньовічний погляд на жінку повністю підпорядкований релігійним уявленням. Оскільки панує думка, що чоловік створений за подобою Бога, а жінка – ні, вона повинна підкорятися більш досконалії істоті, тобто чоловікові. Біблія закріпила уявлення про гріховність жінки, зокрема в 1-ому посланні Апостола Павла до Тимофія, главі 2-ій, вірші 12-ому сказано: «Навчати ж дружині не дозволяю, не домінувати над чоловіком, але бути в мовчанні. Бо був вперше утворений Адам, а потім Єва, і не Адам зваблений, але його дружина, будучи зваблена, у злочин впала».

Ідеологія Середньовіччя та християнства в цілому передбачає протиставлення образів Єви, як первородного гріха, і Богородиці, як непорочності і святості. Вважається, що кокетування, легковажність, мінливість, хитрість, задрісність – це виключно жіночі риси, які передались кожній жінці від Єви [7, с. 30]. Середньовічна книжкова графіка фіксує візуальні образи таких жінок, зокрема приклади ілюстрацій можемо бачимо в «Дзеркалі напівлюдського спасіння», що зберігається в бібліотеці Ньюберрі, в роботі Августина ла Сіте «Dieu Vol. II. Paris Virgil Master».

Натомість образ Діви-Марії вшановується, в її честь встановлюються свята, освячуються храми та ікони. Образ Богоматері асоціюється у середньовічних філософів з чистотою та благодаттю: бездоганий образ жінки художники втілювали в образі Мадонни, який уособлює ніжність та духовність, божественну велич та материнську тривогу (для прикладу, ікони «Мадонна дельла Мізерікордія» Сімоні Мартіні та «Мадонна смирення» Ніколетто Семітеколо). На думку В. Головея, постать Богоматері в роботах цих митців здається невагомою та відчутно матеріальною водночас [2, с. 149].

У цей період актуальним стає змалювання жінки у взаємозв'язку з природою. Використовуючи рослинну символіку поряд із жіночими образами, автори додають мистецьким роботам аскетизму, суворості і християнської одухотвореності. Усі образи та символи узгоджували із релігійними догматами, яким потрібно було дотримуватися. Ван дер Вейден в картині «Портрет молодої жінки» ілюструє образ покірності та стриманості. Дівчина повністю закрита одягом, її руки смиренно складені одна до одної.

У добу Відродження жінка – це частина божественного порядку, адже Бог створив її для певної мети. Гуманістичні настрої Ренесансу, вважають О. Біла та С.Олешко, дають можливість визначити ці часи як початок шляху до рівності між чоловіком та жінкою [4, с. 142-143]. Це відбивається, на наш погляд, в образотворчому мистецтві, зокрема картина Артемїї Джентілескі

«Сюзанна і старці» в порівнянні із однойменною картиною Якопо Тінторетто, написаної за одним сюжетом, демонструє зовсім інакше сприйняття образу жінки. В Тінторетто Сюзанна дозволяє старцям дивитися на неї, вона ніби не помічає їх. Артемізія ж зобразила жінку, яка з відразою відсахується від споглядачів.

Ренесанс розкриває жінку в образах юної невинної дівчини та люблячої матері і це бачимо в картинах «Мадонна Литта», «Мадонна з гвоздиком», «Мадонна з немовлям, Анною та Іоанном» Леонардо да Вінчі, «Сікстинська мадонна» Рафаеля та інших. Часто використовуються символи «краси», «любові», «насолоти», «цнотливості» в поєднанні із жіночими образами

У той же час митці прагнули до реалістичної або реалістично-алегоричної образності, або психологізму, демонструючи специфічне від попередніх епох бачення жіночого образу. У роботах Джованні Берніні простежується тяга до зображення античних сюжетів за участю жіночих персонажів, зокрема, скульптури «Викрадення Прозерпіни», «Аполон і Дафна», «Голова медузи Горгони». Часто жіночий образ у творах використовує Рембрандт: «Даная», «Жінка купається», «Святе сімейство» та ін.

Зауважимо, що в XVI-XVIII столітті європейські майстри використовували символи та образи, що ззовні нагадують чоловіче, але внутрішньо мають жіночу енергетику. Митці цієї епохи в своїх роботах звертаються до образів родючості, життя, продовження роду, вічної краси та юності, уособлюючи їх в жіночій подобі [5, с. 138-140]. В «Портреті імператриці Жозефіни» П'єр Поль Прюдон зобразив жінку в розслабленій позі, таким чином показуючи красу жіночої постаті.

На межі XIX-XX століть розвивається новий напрям мистецтва – символізм. Його головними характеристиками стають прагнення до новаторства, домінування символіки, недомовленості та таємничості, часто використовуються міфологічні сюжети [1, с. 10]. Завдяки символіці митцям вдалося зобразити жіночий образ як божественний і демонічний, розкриваючи не тільки позитивні якості, а й потаємні сторони внутрішнього світу жінки. Найвиразніше образ «жінки-демона», або «фатальної жінки», висвітлив німецький символіст Ф. фон Штук у хрестоматійному полотні «Гріх», де жінка зображена із велетенським змієм на плечах. Символом безкінечного космосу та єднання із всесвітом, чистоти та розчинення людини в божественному постає жінка в роботах Ф. Ходлера [5, с. 149-150]. Модерн інтерпретує жінку як поєднання Життя та Смерті, невідворотності плинності життя.

У XX столітті митці звертаються до підсвідомості, почуттів та емоцій жінки, її образність стає значно глибшою, метафоричною. Едвард Мунк в

картині «Мадонна» звертається до жіночого начала, намагаючись наблизити величний образ Діви Марії до звичайної земної жінки зі своїми почуттями та переживаннями.

XX століття набуло феміністичного забарвлення, жінки все більше проявляють себе у різних сферах, що вплинуло на символіку жіночого. Новий публічний образ жінки – це незалежність і свобода. У мистецьких творах все ще зустрічаються патріархальні уявлення про жінку, образ якої складається з емоцій, що вважається неналежним для чоловіків, та гріховності, що зводиться до інстинктивного і брудного.

Мистецтво XX століття формує нову культуру, в основі якої не тільки глибокий інтерес до людини, але й бачення особистості у найрізноманітніших ракурсах, що призводить до зникнення людини з поля зору митця. Автори цього часу тяжіють до дегуманізації та десимволізації. Це призводить до реформації поняття «символ» в симуляр, кардинально змінюються погляди сучасників щодо зображення образів в мистецтві. Образ жінки трансформується в ранніх роботах Казимира Малевича «Працівниця», «На жатву», «Дівчина з гребінцем»: можемо помітити нереалістичні форми жіночого тіла. Пабло Пікассо, натхненний африканськими масками ідолів, створює низку картин («Авіньйонські панянки», «Сон», «Портрет Дори Маар», «Дівчина перед дзеркалом» та інші) в яких не надає жіночим образам естетичної краси. Він робить акценти на кольорі та неприродних формах.

На думку деяких фахівців, для XX століття характерний дисонанс смислів жіночого образу в образотворчому мистецтві, порушення пропорцій та гіпертрофія окремих жіночих частин тіла [5, с. 86-90].

Вивчення особливостей символічного відтворення жіночої сутності в історичній ретроспективі, показало, що можна виділити кілька тенденцій зображення жіночого образу: жінка-земля, жінка-мати, жінка-спокусниця, жінка-життя, жінка-смерть, жінка-гріх, що іноді перегукується із зооморфними символічними образами: жінка-пташка, жінка-кішка, жінка-русалка.

У кожен історичну епоху митці уявляли жінку по-різному, але в основі лежало її символічне бачення. Символізм довкола її образу з кожним століттям поглиблювався, зберігаючи функціональну заданість. Не дивлячись на те, що символізм жінки складний і багатогранний, розгляд в історичній ретроспективі специфіки візуального образу жінки доводить, що візуальні репрезентації були одним із механізмів відтворення соціальної нерівності між жінками і чоловіками.

Список використаних джерел

1. Братусь І. В., Терновська Т. Л. Символізм. Традиційні та новаторські символи в кераміці. Інноваційний розвиток науки нового тисячоліття. Матеріали III Міжнар. науково-практ. конф., м. Чернівці, 25–26 трав. 2018 р. Херсон, 2018. С. 10–11.

2. Головей В. Трансформації релігійного мистецтва в епоху Ренесансу. *Науовий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. Луцьк, 2013. № 27 (276): Серія: Філософські науки. С. 148–152.
3. Луценко О. А. Філософія та культура статі: гендерний аналіз: монографія. Суми, ФОП Цьома С.П., 2019. 350 с.
4. Олешко С., Біла О. Історичний ракурс уявлень про жінку в різні епохи. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Чернігів, 2016. Вип.2. С. 141-147.
5. Откович К. Ілюзії свободи: образ жінки від традиціоналізму до модернізму. Київ, КАРБОН, 2010, 210 с.
6. Скржинська М. Жінки античного Боспора. *Україна в Центрально-Східній Європі: Збірник наукових праць*. Київ: Інститут історії України НАН України, 2007. Вип. 7. С. 13-43.
7. Цебрій І. Ідейно-художні напрями в культурному житті країн Західної Європи в добу Середньовіччя: навчальний посібник. Полтава, ПДПУ, 2014. 165 с.

УДК 379.8 (477.51)

*Солдатенко Олександр,
кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри мистецьких дисциплін,
Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка
Перетяцько Діана,
студентка I-го курсу,
спеціальність 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності»,
Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка*

ОРГАНІЗАЦІЯ КУЛЬТУРНОГО ДОЗВІЛЛЯ МЕШКАНЦІВ БАХМАЦЬКОЇ ОБ'ЄДНАНОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

У статті акцентується увага на сутності дозвілля з точки зору українських та зарубіжних науковців та аналізується використання соціокультурного потенціалу Бахмацького ОТГ для його організації на прикладі роботи будинків культури, бібліотек, шкіл мистецтв, історичного музею та історико-культурного заповідника.

Ключові слова: культурне дозвілля, Бахмацька об'єднана територіальна громада, музей, бібліотека, будинок культури.

The article focuses on the essence of leisure from the point of view of Ukrainian and foreign scientists and the use of the socio-cultural potential of the Bakhmach UTC for its organization is analyzed on the example of the work of houses of culture, libraries, art schools, a historical museum and a historical and cultural reserve.

Key words: cultural leisure, Bakhmatka United Territorial Community, museum, library, House of Culture.

Погоджуючись з українськими науковцями О. М. Головка, Н. С. Кампов, С. С. Махлинець, Г. В. Симочко, можна констатувати, що «дозвілля це сукупність занять у вільний час, за допомогою яких задовольняються безпосередні фізичні, психічні освітні і духовні потреби людини. Сфера дозвілля поєднує найрізноманітніші види життєдіяльності людини, наприклад, читання, перегляд телепередач, відвідування кінотеатрів, театрів, музеїв, концертів, спілкування з друзями, заняття спортом, розваги, прогулянки, ігри,

пасивний відпочинок і т. ін. Дозвіллева діяльність відрізняється від інших видів життєдіяльності людини тим, що здійснюється, з метою отримання задоволення» [3, с. 86].

Сучасне дозвілля поділяється на багато типів залежно від психологічних, освітніх, соціальних, рекреаційних, фізіологічних та естетичних компонентів [5]. Зокрема американський вчений Дж. Шиверс вважає доцільним поділ дозвілля на такі напрями, як:

- рекреація – сприймається виключно як діяльність, що допомагає людині зрівноважувати організм;
- задоволення – основною мотивацією якого є отримання щастя і радості;
- відновлення сил – вважається етапом лікування та реабілітації, відновлення духовного та фізичного здоров'я людини;
- стан буття – сфера життєдіяльності людини, в якій вона може самореалізуватися та розвинути свої здібності;
- соціальна стратифікація – залежить від того, представником якого соціального класу є громадянин;
- вільний час – що залишається для людини після виконання нею робочих обов'язків.

Форми дозвіллевої діяльності змінюються і залежать від того, яких результатів людина бажає досягнути [8, с. 216].

Бахмацька об'єднана територіальна громада (далі – Бахмацька ОТГ) була утворена 12 червня 2020 року, в Ніжинському районі Чернігівської області в Україні. До її складу входять: Бахмацька міська, Бахмацька сільська, Біловежівська, Григорівська, Красилівська, Курінська, Пісківська, Стрільницька, Тиницької, Фастівецької та Халимонівської сільських рад Бахмацького району [1].

Ефективній організації та проведенню культурного дозвілля всіма верствами населення (діти, молодь, люди поважного віку та ін.) Бахмацької ОТГ сприяє насамперед розгалужена мережа об'єктів соціально-культурної сфери, потенціал якої ще повністю не розкрито.

Найкращою матеріальною і духовною спадщиною територіальної громади є Національний історико-культурний заповідник «Гетьманська столиця» – культурно-освітній та науково-дослідний заклад, створений на базі комплексу пам'яток історії, культури та природи, пов'язаних з історією українського козацтва доби Гетьманщини у місті Батурин [6].

До складу заповідника входять 39 пам'яток культурної спадщини України (археології, архітектури, садово-паркового і монументального мистецтва, історії), серед яких 5 – національного значення:

- Палац гетьмана Кирила Розумовського;
- Будинок-музей Генерального судді Василя Кочубея;

- Воскресенська церква – усапальниця гетьмана Кирила Розумовського (1802 р.);
- Дзвіниця (Осіч) Батуринського Микола-Крупницького монастиря;
- Пам'ятник жертвам Батуринської трагедії 1708 року (2004 р.) на території Цитаделі Батуринської фортеці [7].

Мережа закладів культури Бахмацької ОТГ становить 33 клубних, 27 бібліотечних закладів, а також Бахмацька районна школа мистецтв ім. А. Розумовського, Бахмацький історичний музей імені М. Г. Яременка.

У 33 клубних закладах територіальної громади діє багато творчих колективів, серед яких 9 носять почесне звання «народний аматорський». Наприклад: «Хор ветеранів Бахмацького РБК», «Фольклорно-обрядовий ансамбль «Берегиня»» та ін., та 1 звання «дитячий зразковий», з яких 5 знаходяться у сільській місцевості. Одним з пріоритетних напрямків діяльності закладів культури є постійна робота з патріотичного виховання дітей та молоді. У закладах культури територіальної громади діє понад 80 дитячих та молодіжних клубних формувань, до участі в яких залучено понад 832 учасники. Упродовж 2019-2021 років було проведено 252 культурно-масових заходів, які відвідали понад 10 тис. осіб.

У Комунальному Закладі «Бахмацький Базовий Будинок Культури Бахмацької Міської Ради» функціонує 17 клубних формувань, які охоплюють 197 учасників, серед них 5 дитячих гуртків – 52 особи. За 2021-2022 р. працівниками Будинку культури було організовано та проведено 175 культурно-масових заходів, які відвідали близько 20 тис. глядачів, серед них 58 заходів для дітей та молоді, до яких долучились 3,4 тис. мешканців.

Важливою складовою роботи клубних закладів Бахмацької ОТГ є кінообслуговування населення. У 2020-2021 роках кіноцентр районного БК продемонстрував 69 кіносеансів, обслужив 3,1 тис. глядачів. Від кінопоказу надійшло коштів у сумі 8,2 тис. грн. [2].

Важливу роль в організації і проведенні культурного дозвілля дітей та молоді Бахмацького ОТГ відіграє районна школа мистецтв. У грудні 2013 року на сесії районної ради Бахмацькій районній школі мистецтв присвоєно ім'я Андрія Розумовського. На сьогодні у школі функціонує 8 відділів, діє 1 філія (м. Батурин) та 2 класи у сільській місцевості, а педагогічний колектив налічує 36 викладачів. За час існування школи мистецтв було підготовлено більш, як 2 500 вихованців, серед них безліч талантів – лауреати різноманітних обласних, Всеукраїнських та Міжнародних конкурсів, артисти оркестрів, викладачі вищих музичних навчальних закладів [4].

Вагомий внесок у культурне дозвілля мешканців сільської місцевості, особливо дорослого населення та громадян похилого віку, робить «Бахмацька централізована бібліотечна система», що включає 27 бібліотечних закладів.

Працівники цієї соціокультурної сфери проводять різні громадські заходи, акції, наприклад: «Якщо ви не читаете, ми йдемо до вас»; «Читай, дивись і слухай українське»; «Я читаю більше всіх». Також регулярно відбувається моніторинг думки відвідувачів через опитування «Що читають жителі нашого міста та села?» та маркетингове дослідження «Що бажать бачити користувачі в бібліотеках?». Бібліотечні працівники Бахмацького ОТГ започаткували проведення інноваційних форм роботи з читачами: літні читальні зали «Бібліотека під туями»; виїзне обслуговування читачів «Велобібліотека» та ін.

У рамках міжнародного проєкту «Бібліоміст» при 4 бібліотеках функціонують Інтернет-центри, в яких сільські мешканці можуть проводити культурне дозвілля з використанням Інтернет-ресурсів:

- віртуальні подорожі;
- онлайн екскурсії;
- презентації культурно-просвітницького спрямування;
- мультимедійні перегляди;
- години веб-інформації та ін.

Загалом послугами Інтернет-центрів скористались понад 10 тис. осіб, що свідчить про затребуваність цього напряму культурного дозвілля серед місцевого населення.

Бахмацький історичний музей імені М. Г. Яременка є важливою ланкою сфери культурного дозвілля та туристичної інфраструктури району. Його колекція налічує 10,6 тис. експонатів основного та 12,4 тис. науково-допоміжного фонду. У 2021-2022 рр. історичний музей організував 16 стаціонарних та 8 мобільних виставок з різних культурно-історичних напрямів та провів понад 70 екскурсій, на яких побувало 896 місцевих та іногородніх відвідувачів [2].

Таким чином можна зробити висновок, що культурне дозвілля дуже важливе у житті кожного мешканця як міста так і села Бахмацької ОТГ, а результатом його організації став якісний відпочинок та всебічне задоволення культурно-освітніх та духовних потреб людей.

З метою розкриття соціокультурного потенціалу Бахмацької ОТГ з організації культурного дозвілля населення, необхідно посилити роботу закладів культури в таких напрямках:

- покращення умов для проведення заходів;
- покращення матеріально-технічної бази закладів культури;
- придбання нового мультимедійного обладнання;
- залучення молоді до організації та проведення культурно-масових заходів;
- залучення спонсорів, меценатів та підприємців до фінансування роботи закладів соціокультурної сфери;

- оновлення репертуару творчих колективів;
- проведення ремонтних та реставраційних робіт;
- покращення рекламної діяльності.

Список використаних джерел

1. Бахмацька міська громада. URL: <http://surl.li/dtfffy>.
2. Бахмацька районна рада. Культура та традиції, туристичний потенціал. URL: <https://bhrr.gov.ua/administrativno-teritorialniy-ustriy/item/50-50-культура-та-традиції-туристичний-потенціал>.
3. Головка О. М., Кампов Н. С., Махлинець С. С., Симочко Г. В. Організація готельного господарства: навч. посібник. Київ: Кондор, 2011. 410 с.
4. Департамент екології та природних ресурсів Чернігівської обласної державної адміністрації. Золота симфонія ювілею музичної школи. URL: <https://eco.cg.gov.ua/index.php?id=276758&tp=0>.
5. Дозвілля в зарубіжних країнах. URL: http://e-pidruchniki.com/content/493_11Socialna_sytnist_dozvillya.html
6. Національний історико-культурний заповідник «Гетьманська столиця». URL: <http://surl.li/dtfffw>.
7. Національний історико-культурний заповідник «Гетьманська столиця». URL: <http://surl.li/ddxbbb>.
8. Shivers J.S. Leisure and recreation concepts: a critical analysis. Boston: Allyn nd Bacon, Inc., 1981. 320 p.

РОЗДІЛ IV

СОЦІОКУЛЬТУРНА СФЕРА У КОНТЕКСТІ ГРОМАДСЬКО-ПАТРІОТИЧНОЇ ПОЗИЦІЇ

УДК 719 (477) «2014-2023»

Щирба Анастасія,
студентка 1-го курсу магістратури,
спеціальність 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності»,
Львівський національний університет імені Івана Франка
Сирота Лілія (наук. кер.),
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри соціокультурного менеджменту,
Львівський національний університет імені Івана Франка

КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА В УКРАЇНІ ПІД ЧАС РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ 2014-2023 РР. (ВТРАТИ, ПОШКОДЖЕННЯ, ПОРЯТУНОК)

У статті проаналізовано негативний вплив війни в Україні на збереження культурної спадщини. Проаналізовано ступінь руйнувань національних пам'яток культури та розкрито напрями порятунку культурної спадщини.

Ключові слова: культурна спадщина, Україна, війна, музей, втрати, пошкодження, порятунок.

The article analyzes the negative impact of the war in Ukraine on the preservation of cultural heritage. The degree of destruction of national cultural monuments was analyzed and directions for saving cultural heritage were revealed.

Key words: cultural heritage, Ukraine, war, museum, loss, damage, rescue.

Культурна спадщина України упродовж останніх восьми років зазнала значних випробувань. Багато пам'яток культури, які, ймовірно, неможливо буде повернути, було викрадено росією під час окупації. Війна з росією чітко довела нам, що ця країна хоче знищити не тільки весь народ, а й надбання нашої культури. Держава, яка завжди переписувала історію по-своєму, не може цінувати та шанувати культуру і мистецтво іншої держави.

Українські дослідники завжди цікавилися, як і куди потрапляли цінні музейні чи колекційні експонати у результаті воєнних дій. Питанням повернення культурної спадщини України, вивезеної в роки Другої світової війни займалися такі вчені, як: С. Кот, Я. Музиченко, В. Нестеренко. Авторами праць про збереження та охорону культурної спадщини є Г. Андрес, Г. Трегуб, Л. Прокопенко, К. Гевель, О. Олійник та ін. Про культурну спадщину під час триваючої війни з росією писали М. Дячук, К. Бусол, Г. Юксель, С. Мокренюк, М. Тимочко, Е. Кравченко. Думаю, таких досліджень буде ще більше, адже війна не закінчилася і неможливо точно зазначити всі втрати нашої культурної

спадщини.

Тому метою статті є дослідити, як збереглася і зберігається культурна спадщина в Україні в час війни – упродовж 2014–2023 рр. Зокрема наслідки, які понесла українська культура в цей складний період.

Питання захисту культурного надбання народу перед світовою спільнотою поставало не раз. Вперше над ним замислилися в роки Першої, а згодом і Другої світових воєн, коли від ударних хвиль були пошкоджені архітектурні пам'ятки, скульптури та картини відомих авторів. До прикладу, у Франції директор Лувру Жожар Жар, щоб зберегти і мінімізувати наслідки бомбардувань, наказав вивезти твори мистецтва у провінційні музеї подалі від місць ведення бойових дій. В Іспанії для того, щоб захистити книжкові фонди, з Національної бібліотеки перемістили всі книги в підвали, а будівлю обкласти мішками з піску та обгородити риштуванням [12].

Після Другої світової війни уряди зрозуміли, що потрібно захищати своє культурне надбання. Тому основним документом для захисту культурної спадщини під час війн та збройних конфліктів виступає «Конвенція про захист культурних цінностей у випадку озброєного конфлікту», яку було підписано 1954 року в Гаазі, а також II-ий Протокол змін до неї (1999 р.). У цих документах чітко визначено, що таке «культурна спадщина», як її охороняти у наш час. Основними положеннями Конвенції є:

- заборона на вивезення культурної спадщини з окупованої території;
- повернення власності на територію, з якої вона була вивезена;
- заборона використання культурної власності як репарації.

На жаль, Україна не ухвалила жодних документів про захист культурної спадщини під час збройних конфліктів, зокрема й стосовно II-го Протоколу до Гаазької конвенції 1954 року. З цього випливає унеможливлення роботи так званого «Блакитного щита», який працює за аналогією «Червоного Хреста», в культурній сфері. У травні 2019 року, на п'ятому році війни, було подано прохання Президенту України забезпечити подання до Верховної Ради України проекту Закону України щодо приєднання України до II-го Протоколу Конвенції щодо захисту культурних цінностей у випадку збройного конфлікту [4; 6].

2014 року на територію України варварськи зайшли окупаційні війська росії. Першим був окупований Крим, де росія почала привласнювати все надбання українського народу. Ще на початку 2014 року Міністерство культури та інформаційної політики України заявило, що на території Криму знаходиться 63 культурні пам'ятки національного значення і 1080 – місцевого, серед яких Лівадійський палац, Керченська фортеця, комплекс Успенського печерного монастиря в Бахчисараї, Феодосійський краєзнавчий музей та багато інших споруд та пам'яток. Також варто зазначити, що національний заповідник

«Херсонес Таврійський» був внесений до списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО.

Упродовж 2015–2016 рр. російська окупаційна влада привласнила «Херсонес Таврійський» та внесла до свого реєстру як «пам'ятку історії федерального значення». 2020 року на території цього археологічного парку були проведенні незаконні розкопки, за підтримки Російської православної церкви та фонду «Моя історія». У травні 2021 року на його території було здійснено низку земляних та будівельних робіт з використанням екскаваторів та іншої важкої будівельної техніки, що супроводжувалися значною виїмкою глибоких шарів ґрунту і що призвело до безповоротних наслідків нищення пам'ятки світового значення [3].

Скіфське золото теж потрапило в руки росії. У лютому 2014 року з чотирьох кримських і одного київського музею до Амстердаму на виставку було відправлено більше 500 експонатів. Це були артефакти зі скіфського золота, дорогоцінне каміння і мечі стародавніх греків і скіфів. Після анексії Криму, Нідерланди відмовилися повертати виставкові експонати в Крим, адже зазначали, що брали колекції в Україні. росія в свою чергу наголошувала, що кримські музеї відійшли в її підпорядкування, тому експонати мають повернути їм. Верховна Рада України звернулася до Амстердамського суду, щоб повернути всі експонати в підпорядкування Міністерству культури та інформаційної політики України. 2016 року суд оголосив рішення про повернення всієї колекції скіфського золота Україні [11].

2022 року внаслідок повномасштабного вторгнення росії на територію України була пошкоджена велика кількість культурної спадщини. Станом на серпень цього року Міністерство культури та інформаційної політики України зафіксувало близько 493 епізоди руйнувань. Найбільше руйнувань було виявлено в Донецькій, Харківській, Луганській, Київській, Чернігівській областях. Значно постраждали релігійні споруди, а 17 культурних об'єктів на Донеччині, Київщині, Сумщині та Чернігівщині повністю знищені [1]. Руйнувань зазнали Бібліотека православної церкви св. Петра Могили у м. Маріуполі, Георгіївська православна церква у селі Заворичі (Київська обл.), Вознесенська православна церква у селі Лук'янівка (Київська обл.), Краєзнавчий музей у смт Іванків (Київська обл.), Старовинна залізнична станція у м. Охтирка (Сумської обл.) та ще інших 12 споруд [2].

З Маріупольських музеїв були вивезені всі цінні експонати, серед них 3 картини Архипа Куїнджі: «Червоний захід сонця», «Ельбрус» та «Осінь». Також окупанти забрали оригінал картини Івана Айвазовського «Біля берега Кавказу», три унікальні ікони та погруддя Архипа Куїнджі роботи скульптора Володимира Беклемішева. Також відомо, що з музеїв Маріуполя зникло близько 2 тисяч експонатів, частина з них могла згоріти, адже внаслідок потраплянь

снарядів у споруди музеїв виникали пожежі [7].

На початку лютого 2022 р. від нападу російських військ згорів красназавчий музей у місті Іванків на Київщині. В музеї знаходилося 20 картин Марії Приймаченко та інші вироби народного ремесла, документи часів Другої світової війни. Приміщення музею згоріло вщент, але небайдужі українці встигли врятувати картини відомої української художниці. Попри вогонь, обстріли та окупацію, відважні місцеві жителі витягували картини та все цінне, поки вогонь не поширився по всій будівлі [5].

Після деокупації м. Ізюму було виявлено руйнування кам'яних половецьких баб. Це ще один доказ, що російська влада не шанує культурних надбань українців. Адже їй завжди було вигідно творити свою історію на непідтверджених фактах [10].

Наступ росії на нашу територію був досить неочікуваним для людей. Мало хто був готовим до цього, навіть коли влада попереджала про можливість загрози. Пам'ятки культури також не були захищені від обстрілів ворожих військ. Саме через це з перших днів повномасштабного вторгнення українці розуміли, що потрібно рятувати культурне надбання власного народу. В Києві, Львові, Одесі, Чернівцях та в інших регіонах почали облаштовувати захист. Захищали пам'ятники мішками з піском, оббивали фанерою, обгортали вогнетривкими матеріалами, зносили музейний фонд у підземні сховища.

Наприклад, у Сумах, на цвинтарі, де знаходяться відомі пам'ятники французького скульптора Арістіда Круазі «Голгоф» та «Янгол з дитиною», на початку березня місцеві активісти провели всі заходи для збереження цілісності скульптур. Самі скульптури були обмотані агроволокном та обставленні мішками з піском, які повинні були врятувати від ударних хвиль та уламків снарядів. За аналогією вчинили і з пам'ятками, які розташовані у центрі Львова. Вітражі закривали щитами, скульптури обмотували вогнетривким матеріалом, скловатою, спеціальною фольгою та обкладали піском [12–13].

Звичайно, ці дії не захистять від точного попадання, але може врятувати від уламків та вибухової хвилі. Архітектурні пам'ятки неможливо захистити таким методом, тому Департамент охорони культурної спадщини Львівщини збирається створити 3D-моделі цінних споруд, які можуть бути обстріляні російськими загарбниками [9].

У березні 2022 р. Комітет з охорони культурної спадщини ЮНЕСКО на другому позачерговому засіданні ухвалив декларацію щодо війни в Україні. Згідно цієї декларації, росія повинна припинити знищувати і грабувати та займатися вандалізмом культурних цінностей, які знаходяться в Україні. Також, ЮНЕСКО закликає дотримуватися Гаазьких конвенцій, згідно якої за порушення їх норм країна буде притягнута до кримінальної відповідальності. У свою чергу, Декларація пропонує Україні у тісній координації з ЮНЕСКО

якнайшвидше позначити ключові об'єкти культурної спадщини захисною емблемою Гаазької конвенції [14].

Світова спільнота, й Україна зокрема, завжди цінувала свою культуру та передавала цінні надбання майбутньому поколінню. Зараз, коли на долю нашої держави випав тяжкий період, люди всіма силами намагаються зберегти свою історію, протистояти загарбницькій агресії. Українці ще більш міцніше духовно об'єдналися проти зовнішнього ворога і це проявляється, зокрема, у намаганні захистити і зберегти свої культурні надбання.

Список використаних джерел

1. Зафіксували вже 493 випадків руйнувань культурної спадщини внаслідок війни. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3558758-zafiksuvali-vze-493-vipadkiv-rujnuvan-kulturnoi-spadsini-vnaslidok-vijni.html>.
2. З'явився перелік повністю знищених культурних пам'яток URL: <https://chytomo.com/z-iauvysia-perelik-kulturnykh-pam-iatok-povnistiu-znyshchenykh/>
3. Інформаційний огляд «Культурна спадщина України в Криму: пошкодження та знищення» URL: <https://krymbezpravil.org.ua/analytics/2552/>.
4. Культурна спадщина України в окупованому Криму: Положення Гаазької конвенції про захист культурних цінностей на випадок збройного конфлікту 1954 р. URL: <https://crimea-is-ukraine.org/svitlytsa/spadschyna>.
5. Культурні чистки. Як Росія руйнує музеї й вивозить мистецтво з України. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-61472927>
6. Лелик М. Б. Культурні цінності в умовах ведення бойових дій та на тимчасово окупованих територіях: міжнародний досвід та Україна. URL: https://nlu.org.ua/storage/files/Infocentr/Tematchi_oglyadi/2017/cinnosti.pdf.
7. Окупаційні сили РФ грабують музеї півдня України: що вивезли і як його повернути? URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/novyny-pryazovya-rosiya-hrabuye-muzei-ukrayiny/31831906.html>.
8. Пам'ятки культури та збройні конфлікти: захист та збереження. URL: <https://spadshchyna.lviv.ua/pamyatky-kultury-ta-zbrojni-konflikty-zahyst-ta-zberezhennya-2/>.
9. Перемогти і зберегти: як в Україні захищають пам'ятки від війни. URL: <https://discover.ua/inspiration/peremohty-i-zberehty-yak-v-ukrayini-zakhshchayut-pamyatky-vid-viyny>.
10. Під Ізюмом росіяни зруйнували кам'яних половецьких баб IX–XIII століть. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/3574776-pid-izumom-rosiani-zrujnuvali-kamanih-poloveckih-bab-ixxiii-stoliti.html>.
11. «Скільське золото» має повернутись в Україну. Рішення апеляції в Амстердамі. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-59048952>.
12. Скульптури Круази у Сумах намагаються захистити від можливого руйнування через воєнні дії. URL: <https://susplne.media/218727-skulpturi-kruazi-u-sumah-namagautsazahistiti-vid-mozlivo-rojnuvanna-cerez-vijskovi-dii/>.
13. У Львові захищають пам'ятки культури від можливого руйнування через агресію Росії. URL: <https://susplne.media/213869-u-lvovi-zahisaut-pamatki-kulturi-vid-mozlivo-rojnuvanna-cerez-agresiu-rosii/>.
14. ЮНЕСКО закликло росіян припинити руйнування культурних цінностей в Україні. URL: <https://susplne.media/219817-unesko-zaklikalo-rosian-pripiniti-rujnuvanna-kulturnih-cinnostej-v-ukraini/>.

*Горкунова Анастасія,
студентка I-го курсу магістратури,
спеціальність 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності»,
Львівський національний університет імені Івана Франка
Максимчук Максим (наук. кер.),
доктор економічних наук, професор кафедри соціокультурного менеджменту,
Львівський національний університет імені Івана Франка*

ВИДАВНИЦТВО МАЛЬОПИСІВ У СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ КОНТЕКСТІ ЧАСУ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

У статті говориться про розвиток мальописів від його зародження у вигляді образотворчого мистецтва й друкованої продукції й до сучасних зразків, що з'явилися завдяки новітнім технологіям. Розглянуто появу коміксів і показано, як вони переросли в український масовий друкований продукт. Друковані комікси швидко розвинулися в Україні і стали нішевим продуктом, аби вижити в розмаїтому медіасвіті. Також акцентовано на формальних аспектах коміксової оповіді.

Ключові слова: мальопис, видання, російсько-українська війна, 2014–2023, історична тематика, патріотизм.

The article talks about the development of small paintings from its origin in the form of fine art and printed products to modern examples that appeared thanks to the latest technologies. The appearance of comics is considered and it is shown how they grew into a Ukrainian mass printed product. Printed comics quickly developed in Ukraine and became a niche product to survive in a diverse media world. Emphasis is also placed on the formal aspects of the comic narrative.

Key words: painting, publication, Russian-Ukrainian war, 2014–2023, historical themes, patriotism.

Суспільний спротив російській агресії, піднесення національної свідомості та громадянський покликання не могли не вилитися в низку мистецьких проєктів. Мистецтво завжди було зброєю, тим паче під час війни. Ці тенденції не минули і такий напрям творчості, як комікси або мальописи. Відтак соціополітичні чинники вагомо впливають на розвиток сучасного мистецтва. Український контекст в становленні, зокрема, мальопису як відносно нового для нашої країни жанру є вагомий.

Метою статті є проаналізувати стосунок соціально-політичних чинників в Україні до тенденцій розвитку українських коміксів та мальописів.

Розвиток будь-якого жанру мистецтва недоцільно досліджувати ізольовано від соціополітичного чи соціокультурного контекстів. Історія українських мальописів тісно пов'язана із читацькими зацікавленнями і культурними пріоритетами епох. Саме тому в дослідженні цих тенденцій в контексті боротьби України за незалежність не тільки територіальну, а й культурну і популяризації мальопису як жанру мистецтва вбачаю великий потенціал.

Українські комікси (мальописи) – мальовані історії українською мовою. У статті використовуватиметься поняття «мальопис», щоб акцентувати виключно на коміксах українського авторства і відокремити їх від перекладених з інших мов. Загалом, мальописи візуально не відрізняються від популярних іншомовних коміксів, однак вважаю більш доцільним використання саме цього поняття, адже це один з шляхів ідентифікації українського культурного простору.

Ринок мальописів та українська культура створення й споживання мальованих історій пройшли складний шлях становлення й розвитку. Незважаючи на давню історію і широку популярність коміксів в інших країнах (чого варта лише згадка про американські супергеройські комікси або японську мангу, які беруть свій початок у першій половині XX сторіччя), мальописи вийшли в українську масову культуру відносно недавно.

До 2014 року в Україні більшу популярність мали російські комікси, а українські мальописи вбачалися як окремі експерименти окремих людей, але аж ніяк не масова культура. Популярною темою на той час була козацька доба в історії України – одна з найблагодатніших на українських письменницьких теренах загалом. Найяскравішим прикладом постає бестселер «Дагопак», виданий 2012 року, який оповідає про пригоди козаків-характерників із лицарського ордену магів і майстрів бойових мистецтв Запорізької Січі. Того ж року цей мальопис був відзначений нагородою «Книга року», а 2016 року вийшов його переклад польською мовою. Теми козаків-характерників торкалися і інші видання, зокрема «Чуб: Зоряна байка про козака Чубенка» (2013), трилогія «Козаки на орбіті» (2013–2016). Також 2013 року з'явилася графічна версія історії України під назвою «Мальована історія Незалежності України».

Події 2013–2014 років підкреслили необхідність створення власного культурного продукту, який став би гідною альтернативою іншомовним, а особливо російським виданням. Революція Гідності та початок російсько-української війни також визначили жанрову специфіку мальописів на багато років вперед. Мова йде про героїчний епос та історичні наративи. Героїка стає універсальним кодом національного самовизначення та розпізнавальним ідентифікатором української ідеї у світовому просторі культурних героїв. Тому українські мальописи важко назвати альтернативами чи адаптаціями до зарубіжних коміксів: в них багато реальної історії й фактів, які наголошують, що українська культура – це окрема цілісність зі своєю історією, героями і епосом.

2016 року починає виходити самвидавком серія мальописів «Кіборги» (автори – воїни АТО і студенти), присвячена спогадам захисників Донецького аеропорту. В основу сюжету лягли свідчення учасників подій російсько-

української війни 2014–2015 рр. з дотриманням точної хронології і збереженням справжніх позивних. Видавництво цього мальнопису працює у форматі постійних консультацій і корективів зі сторони учасників подій.

Цікавим для дослідження вважаю мальнопис «Діра» Сергія Захарова. Він створений на основі реального досвіду художника, який півтора місяця у 2014 році провів в катівнях так званої «днр». Цей мальнопис є не тільки мистецькою рефлексією на тему російсько-української війни, а й повноцінним медіа, яке ретранслює наратив про порушення елементарних прав людини в ОРДЛО.

Ще один прояв впливу історичних реалій сьогодення на процес створення мальнописів – це творче переосмислення минулого в жанрі альтернативної історії чи фантастики. Тут можна згадати популярний мальнопис «Воля» видавництва «Asgardian Comics». Це – серія українських фантастичних графічних романів у жанрі альтернативної історії та дизельпанку, події яких розгортаються на фоні розквіту Української Держави у 1917–1920-х роках. Початково мальнопис створювався задля привернення уваги медіа-ринку цьому періоду в історії держави. Натомість ця робота посприяла популяризації українського мальнопису як жанру.

Повертаючись до наскрізної теми козацтва, у національній хронології мальнописів вона набирає ще більшої популярності, оскільки відбувається актуалізація образу козака через співставлення з образом захисників і захисниць. Сюди можна віднести видання мальнописів «Характерник», «Максим Оса», «Курган», «В землю», «Кобзар». Об'єднані однією темою, ці мальнописи не зловживають стереотипними мотивами та перебільшеннями, натомість бачимо різні за жанром та атмосферою графічні романи.

За статистичними даними, пік видавництва мальнописів припав на 2017–2019 роки. 2017 року кількість виданих коміксів і мальнописів за один рік стала більшою, ніж за останні 5–6 років. У видавничому просторі почали з'являтися нові видавництва «UA Comics», «Vovkulaka», «Рідна мова», «ArtHuss», «Malopus», «Fireclow», «Northernlights» та інші. Упродовж 2018–2019 років також спостерігалось поступове зростання популярності, а відповідно і створення мальнованих історій. Кількість коміксів і мальнописів, виданих 2019 року, становить 162 видання. 2018 року друком вийшло 68 видань, тож загальне зростання становило аж 138 %. Поява нових видавництв у 2020–2021 роках («АРК Комікс», «J&B Comics», «Мрія», «Борівітер») демонструють, що процеси формування мальнописів далеко не завершені.

Початок повномасштабного вторгнення дає новий поштовх українським митцям, більшість з яких кардинально змінили тематику своєї творчості і призначення. Для когось воно стало терапією і способом втечі від жорстокої реальності, хтось своїми роботами піднімав колективний дух, а хтось перетворює стилос на стилет (в образному значенні), використовуючи

творчість як інструмент в інформаційній війні. А в прямому значенні – влаштовували благодійні збори коштів для Збройних Сил України.

Видання мальовисів, сповільнене пандемією, відновлюється з новими силами, аби зайняти свою позицію на культурному фронті і донести надважливі послання людям в усьому світі.

Українською та англійською мовами виходить добірка мальовисів-історій людей, яким вдалося вибратися з блокадного Маріуполя видавництва «UAComic». До неї увійшли чотири графічні повісті: «Медик», «Дорога з пекла та назад», «Врятований морем» та «Драмтеатр». Пізніше це саме видавництво публікує мальовис «Незламні громадянські на війні», присвячений людям, які протистояли окупантам. Здебільшого ці історії про Київщину в період із лютого по березень 2022 року. В серпні вийшов мальовис, присвячений «Азовсталі» – одному із найпотужніших металургійних комбінатів Європи, який став прихистком для тисяч військових і цивільних.

Також вартими уваги, однозначно, є мальовиси «На великій землі» та «Звуки миру». Серія соціальних коміксів була створена в рамках Програми розвитку ООН в Україні. Два з чотирьох випусків розповідають про наслідки війни. Так, у коміксі «На великій землі» йдеться про проблеми реінтеграції, з якими стикаються екскомбатанти АТО/ООС, коли повертаються до мирного життя. «Звуки миру» – про будні молоді у прифронтових містах, де доводиться адаптуватися до нових умов. Наразі в стадії розробки знаходяться й інші проекти, тому ця тема залишається відкритою для подальших досліджень.

Сьогодні чітко прослідковується кореляція між соціально-політичними чинниками в Україні і тенденціями видавництва українських мальовисів. Основними віхами становлення українського мальовису як жанру стали 2013–2014 роки (Революція Гідності, анексія Криму і війна на Сході) та 2022 рік (повномасштабне вторгнення російських військ на територію України).

У соціокультурному контексті російсько-української війни мальовиси, засновані на реальних подіях і видані в період до 2022 року, можуть слугувати детальною правдивою ілюстративною хронологією трагічних подій в Україні. Ці мальовиси можна додавати до класичного вивчення історії, що значно посилить інтерес і до вивчення Новітньої історії України.

Список використаних джерел

5. Гудошник О. Восний комікс як медіа: українські та світові графічні наративи. *Медіанаративи: колективна монографія*. Дніпро: Ліра, 2022. 116 с.
6. Мальовиси в Україні – підсумки 2020 (з коментарями видавців). URL: <https://uageek.space/komiksy-v-ukraini-2020>.
7. Мішенов Я. Комікси в Україні – підсумки 2019. URL: <https://uageek.space/komiksy-v-ukraini-pidsumky-2019>.

8. Філоненко Б. Робити комікси з національними героями зараз на часі. URL: <https://archive.chytomo.com/book-art/boris-filonenko-robity-komiksi-z-nacionalnimi-geroyami-zaraz-na-chasi>.

УДК 785.6:314

*Килинич Аліна,
студентка III-го курсу,
спеціальність 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності»,
Львівський національний університет імені Івана Франка
Козаренко Олександр (наук. кер.),
доктор мистецтвознавства, професор,
професор кафедри соціокультурного менеджменту,
Львівський національний університет імені Івана Франка*

БЛАГОДІЙНІ КОНЦЕРТИ В УКРАЇНІ ЯК МЕХАНІЗМ ВЗАЄМОДІЇ СУСПІЛЬСТВА І МИТЦІВ

У статті доведено, що схильність до благодійності серед українських митців має як емоційне, так і раціональне підґрунтя. Ними рухає співчуття до тих, хто потрапив у складні життєві обставини. А особливо, якщо йдеться про допомогу дітям, літнім людям, воїнам Збройних сил України. Українські співаки, телеканали, приватні компанії об'єднуються, щоб допомогти країні у час російсько-української війни 2014 – 2023 рр.

Ключові слова: благодійні концерти, Україна, співаки, Артем Пивоваров, Дмитро Монатик, Збройні сили України.

The article proves that the inclination to charity among Ukrainian artists has both an emotional and a rational basis. They are driven by compassion for those who find themselves in difficult life circumstances. And especially when it comes to helping children, the elderly, soldiers of the Armed Forces of Ukraine. Ukrainian singers, TV channels, private companies unite to help the country during the Russian-Ukrainian war of 2014-2023.

Key words: charity concerts, Ukraine, singers, Artem Pyvovarov, Dmytro Monatyk, Armed Forces of Ukraine.

Від 2014 року українці борються за право жити у вільній країні. Після початку повномасштабного вторгнення російських військ у лютому 2014 року кожен українець по-різному намагається допомогти рідній державі. Хтось боронить її на передовій, інший волонтерить, не покладаючи рук, ще хтось підтримує фінансово. Кожен фронт зараз є важливим для всіх нас. Чи то військовий фронт, чи інформаційни, чи культурний.

Весь цивілізований світ став свідком страшної війни, яку розв'язала РФ проти України. Ворог з перших днів повномасштабного наступу чинить протиправні дії на українських землях, намагаючись стерти Україну з карти світу. Від постійних ракетних ударів, обстрілів, використання забороненої міжнародним правом зброї страждають тисячі військових і цивільних українців, серед яких — жінки, діти, люди поважного віку.

Сьогодні в інтернеті і на вулицях міст можна знайти багато афіш українських артистів, які дають благодійні концерти. На цих заходах збираються

кошти, які потім віддаються у фонди або ж долучаються до конкретних зборів, тим самим підтримуючи наших військових на передовій. Одним із прикладів є Артем Пивоваров, який провів свій концерт у Луцьку під гаслом «Херсон-наш»,

Також багато коміків, літераторів, музикантів, продюсерів та інших представників культури і мистецтва долучаються до благодійних акцій, проводять масштабні концерти та виступи. Всіма силами вони стараються хоча б на день або годину відволікти людей від життєвих проблем, підняти патріотичний дух і зібрати кошти на задоволення потреб армії.

Благодійні концерти значно піднімають культурну освіченість населення, допомагають не забувати, що ми маємо багату історію та музично-пісенну спадщину. Вони духовно об'єднують спільними ідеями, розкривають національні пріоритети.

Проаналізуємо концерт молодого українського співака Артема Пивоварова, уродженця Харківської області. Можемо з упевненістю сказати, що ця війна не залишила його осторонь, як і всіх нас. Співак дав у Луцьку відразу два концерти. Прибуток продажу всіх квитків було перераховано на потреби Збройних сил України. Як розповіли організатори, кілька джипів, придбаних командою співака за кошти, виручені з попередніх концертів, працюють зараз, зокрема, на південному напрямку, в Херсонській і Миколаївській областях. «Кажуть, що найпотаємніші мрії збуваються уві сні. Я ж хочу побажати всім нам, українцям, щоб наша спільна мрія, найпотаємніша, найважливіша, обов'язково збулася наяву. А дежавю нехай буде лише приводом і нагадуванням про те, що ми проживаємо дійсно унікальне життя», – побажав Артем Пивоваров публіці під час свого виступу [6].

Музикант зіграв кілька прем'єр з авторського проекту «Твої вірші, мої ноти», в рамках якого разом із запрошеними виконавцями представив сучасну інтерпретацію на творчість класиків української літератури – Тараса Шевченка, Лесі Українки, Пантелеймона Куліша [4–5].

Також по-особливому на концерті А. Пивоварова звучала пісня «Ой на горі». Це перша народна співанка, що отримала нове бачення завдяки проекту «Твої вірші, мої ноти». Після переродження цей твір навіть змінив посил: якщо оригінальна версія пронизана журбою та несла сумну енергетику, то новий варіант сповнений надії та рішучості.

Окрім того, не можна не відзначити символічність тексту, який описує те, що нині відбувається в нашій країні: український народ – голуби миру, які зазнали атаки від сокола, що вирішив зруйнувати їхнє життя. «Цей концерт особливий. Ми разом із вами хочемо подякувати нашим захисникам за те, що в нас є можливість не просто зустрічатися, а за те, що в нас сьогодні є

можливість, як і кожного дня, дихати одним повітрям на єдиній українській землі під одним-єдиним українським прапором», – сказав Артем Пивоваров [3].

Інший співак – Дмитро Монатик – з перших днів війни зайняв активну громадську позицію на підтримку України: він волонтерить, збирає гуманітарну допомогу та займається просвітницькою діяльністю. Артист також продовжує активну гастрольну діяльність світовим туром «ART Оборона», що має на меті збір коштів для потреб ЗСУ та українців, що постраждали за час повномасштабного вторгнення.

Безумовно, Д. Монатик є одним з найпопулярніших виконавців, чії виступи та поетичні меседжі здатні об'єднати навколо України людей з усього світу. Саме тому, починаючи від 1 квітня він зрозумів, що справа, якою вміє професійно займатися, може приносити максимальну користь країні. За цей час співак дав понад 50 сольних концертів Європою, виступів в ролі хедлайнера у складі спільних об'єднаних європейських благодійних турів, фестивалів та вечорів, що спрямовані на збір коштів на допомогу українців. Д. Монатик також бере активну участь та започатковує благодійні аукціони та запустив соціальну ініціативу «ART During The War In Ukraine».

Важливим завданням «ART Оборони» артист також вбачає підтримання внутрішньої економіки країни, розвиток та допомога бізнес-структурі культури України. Увесь цей час він співпрацює саме з українськими компаніями – «Virus Music», «Перша концертна агенція», «Квартал Концерт» та «Контрамарка», щоб забезпечити українців робочими місцями, виплатою заробітної плати музикантам, звукорежисерам, режисерам, технічним підрядникам, менеджерам музичної сфери, діджитал-спеціалістам та іншим, що залишилися без роботи від 24 лютого та, не дивлячись на такі складні часи та умови для нашої країни, продовжують далі працювати.

Д. Монатик відзвітував за дев'ять місяців повномасштабної війни в Україні, що розпочалася через російську агресію. Спільними зусиллями «ART Оборони», партнерськими проектами та особистими коштами вдалося виділити більше ніж 20 мільйонів гривень (майже 500 000 євро) для потреб ЗСУ та українців [1].

Окрім співаків, благодійністю займаються українські телеканали, фестивалі та інші організації. Для того, аби допомогти постраждалим та вкотре привернути увагу всього світу до драматичних подій, що відбуваються в Україні, команди телеканалу «1+1 media» і «Суспільне», фестивалю «Atlas», компанії «Київстар», футбольного клубу «Динамо Київ», за підтримки Мінкульту та МЗС реалізують другий міжнародний благодійний телемарафон «Save Ukraine – #StopWar».

29 травня, у День Кисва, в столиці України та Німеччини відомі українські та закордонні співаки, політики, актори, громадські діячі збирались

разом, аби закликати всю планету гуртуватися навколо України та допомагати тим, хто цього дуже потребує. Так, мета телемарафону – зібрати кошти для закупівлі необхідного медичного обладнання для закладів охорони здоров'я, що надають допомогу пораненим та постраждалим цивільним і військовим внаслідок війни рф.

«Сьогодні ми бачимо як нас підтримує світ, і ця підтримка дає насагу нашим лікарям ще завзятіше боротися за життя та здоров'я кожного українця. Ми вдячні усім, хто переймається долею України та робить посильний внесок у нашу спільну перемогу над рашизмом. Можливість придбати дороговартісне медичне обладнання, таке як хірургічні рентген апарати С-арки, дозволить лікарям поблизу зони бойових дій рятувати та оперувати ще більше поранених українців», – зазначив міністр охорони здоров'я України Віктор Ляшко [2].

Збір коштів відбувся через глобальну фандрейзингову платформу UNITED24, а всі донати були автоматично перераховані на рахунки НБУ, закріплені за Міністерством охорони здоров'я України. На зібрані кошти проводилась закупівля хірургічних рентгенапаратів С-арки для 12 регіонів, що знаходяться поблизу ведення бойових дій, а також для надання медичної допомоги пораненим і постраждалим.

Отже, можемо зробити висновок, що не важливо, де знаходяться наші артисти. Залишаючись патріотами, вони всіма своїми силами на своєму культурно-мистецькому фронті вагомо наближають нашу перемогу, допомагаючи своїй країні. Українцями, коли вони вирішують допомогти іншим, рухає співчуття до ближнього, патріотичні почуття, вірність своєму обов'язку і професії.

Список використаних джерел

1. АРТ Оборона в дії! MONATIK виділив вже понад 500 000 доларів для України. URL: <https://bestmusic.com.ua/news/art-oborona-v-dii-monatik-vydilyv-vzhe-ponad-500-000-ievro-dlia-ukrainy>.
2. Благодійний телемарафон Save Ukraine - #StopWar: на що збиратимуть кошти 29 травня. URL: <https://www.unian.ua/society/blagodyyniy-telemarafon-save-ukraine-stopwar-na-shcho-zbiratimut-koshti-29-travnya-novini-ukrajini-11841957.html>.
3. Завдяки тобі! URL: <https://www.facebook.com/zavdyakytobi/>.
4. Твої вірші – мої ноти! URL: <https://www.facebook.com/pivovarovofficial/videos/895289688066583/>.
5. Твої вірші – мої ноти! URL: <https://www.youtube.com/playlist?list=PLUp5P0vt6SdcvtVOAZ4dlG4u3zMANVYq8>.
6. «Херсон – наш!»: Артем Пивоваров зіграв у Луцьку благодійні концерти на підтримку ЗСУ. URL: <https://www.volynnews.com/news/all/kherson-nash-artem-pyvovarov-zihrav-ulutsku-blahodiyini-kontserty-na-pidtrymku-zsu-foto/>.

*Старши Ірина,
студентка IV-го курсу,
спеціальність 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності»,
Львівський національний університет імені Івана Франка
Сирота Лілія (наук. кер.),
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри соціокультурного менеджменту,
Львівський національний університет імені Івана Франка*

БРЕНД-ІДЕНТИФІКАЦІЯ ЛЬВОВА ЯК ФОРМА РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ МІСТА У СВІТІ

На основі досліджень теоретичних та практичних аспектів маркетингу території, брендингу товарів та послуг, брендингу території визначено суть понять «бренд» та «брендинг міста». У статті розглянуто основні складові поняття «бренд міста»: суть, атрибути, капітал, цільова аудиторія. Здійснено характеристику кожного з визначених елементів, показано їх цінність та особливості під час впровадження стратегії брендингу міста.

Ключові слова: брендинг, брендинг міста, капітал бренду, цінність бренду, Львів.

On the basis of researches of theoretical and practical aspects of marketing of territory, branding of goods and services, branding of territory defined the essence of the brand and the branding of the city. In the article are considered the basic components of the city brand: the essence, some attributes, the capital, some special purpose audience. In the research were described and proved the essences of all elements, their value and features of the branding strategy of the city.

Key words: branding, city branding, brand capital, brand value, Lviv.

Бренд – основна категорія для сучасного споживання та всієї сфери рекламних комунікацій. Споживачеві потрібен не лише товар або послуга, а саме бренд, який має унікальну назву, ідентичність і, що найважливіше, власний неповторний імідж, за яким його впізнають і відрізняють серед усіх інших брендів. Залучаючи споживача до свого іміджевого, інформаційно-символічного простору, бренд «створює» новий особливий світ споживача, світ унікальних образів та фантазій. Сучасним споживачам потрібно не лише бачити і читати інформацію, але й важливо також розуміти, що куплена певна продукція чи послуга буде належної якості і розкриватиме найсуттєвіші особливості регіону [1].

Зростання популярності брендингу та маркетингу на території України на початку XXI ст., затребуваність даного напряму розвитку та просування територій, існуючий інтерес у професійному та громадському середовищі викликали увагу до визначення предмету діяльності регіону. Незважаючи на певні проблеми (різні підходи до брендингу територій, професійна приналежність учасників процесу до різних напрямків ринку інтелектуальних

послуг), міста і регіони України за досить короткий час зуміли сформувати свій бренд, за основу поклавши специфіку комунікативного, сервісного чи організаційного продукту, який створюється у них.

Ідентичність бренду – це те, як компанія визначає свій бренд, які сенси в нього вкладає, яку має місію та візію, які в неї цінності та пріоритети. Ідентичність визначає способи взаємодії всередині компанії та за її межами, способи презентації та комунікації. Сутність ідентичності бренду у наступному: яким компанія хоче зробити свій бренд у сприйнятті споживача. Усвідомлене й цілеспрямоване формування ідентичності бренду дозволить управляти тим, як він сприйматиметься [8].

Львів – це відкрите для світу, дружнє для людей місто. Зберігаючи неповторну, понад 750-річну європейську спадщину, це місто є твердиною українських національних та духовних цінностей, екологічно чисте та комфортне для мешканців, сприятливе та безпечне для інвестора, цікаве для подорожуючого середовище [6]. Водночас Львів – сучасне і динамічне місто, у якому престижно вчитись, працювати, творити і займатися бізнесом.

Львів і Львівщина віддавна успішно розвиваються в культурно-мистецькій сфері. Відтак, починаючи від часу Незалежності, цей регіон активно формував власний культурний брендинг. Культурний брендинг – популяризація серед населення культури, культурних організацій і подій з метою підтримки інтересу до культурних заходів, формування позитивного іміджу підприємств сфери культури [5]. На нашу думку, культурна бренд-ідентифікація Львова відбувається в таких напрямках: власне просування великого культурного заходу (культурний імідж території); просування окремих брендів за допомогою великого культурного заходу або діяча культури; залучення населення до культурних заходів; культурні, соціальні та благодійні проекти; регулярні культурні заходи.

Львів – місто з багатою архітектурою. Завдяки своєму міському середовищу і архітектурі Львів є особливим прикладом поєднання архітектурних і мистецьких традицій Східної та Західної Європи. Готика, бароко, рококо, ренесанс гармонійно переплітаються у просторі міста. Багатство архітектури міста відображено в його логотипі. На 22-й конференції Комітету Світової спадщини ЮНЕСКО Львів було прийнято до Світової спадщини ЮНЕСКО.

Окрім того, Львів зберіг багато українських та інших народів традицій. Сьогодні це місто є найбільшим україномовним містом у світі, з яким асоціюються українські свята – Різдво, Великдень та інші. У ньому збереглися автентичні українські традиції їх святкування. У час Нового року, Різдва, Великодня та інших свят відбуваються фольклорні заходи, виставки, концерти, театралізовані дієтва тощо.

Львів – також місто фестивалів. У ньому проводяться різні тематичні фестивалі (понад 50). Серед них – свято кави, вина, меду, шоколаду, день Батяра, День міста, джазовий фестиваль, фестивалі класичної музики та ін.

Львів уважають містом багатой ресторанної культури. Галицька кухня як така сформувалася ще на зламі XVIII та XIX століть під впливом різних народів, що населяли Галичину: українців та поляків, австрійців та німців, чехів та моравів, угорців та євреїв, італійців та росіян. Галицькі господині незмінно удосконалювали чужоземні кулінарні рецепти і таким чином виникла така особлива кухня, як галицька. Львів завжди славився затишними ресторанами та кафетеріями. Цю традицію львівські ресторатори продовжують і тепер. Безліч місцевих ресторанів вже стали улюбленими місцями проведення часу як для львів'ян, так і для гостей міста.

Львів – місто інновацій. Зараз у Львові навчається більше 160 тис. студентів та розташовано 38 вищих навчальних закладів, 8 інституцій Національної академії наук, 40 наукових та проєктних інститутів. Все це сприяє швидкому інноваційному розвитку міста та створенню сприятливих умов для життя та ведення бізнесу. За даними KPMG, Львів поряд з 30-ма іншими містами світу визнаний найбільш перспективним для розвитку аутсорсингу в галузі IT-індустрії [7].

Важливим етапом у формуванні нового бренду Львова стала концепція «відкритості» [4]. «Львів відкритий для світу» – таке гасло цього міста, тобто воно означає, що відкрите для людей з України і зі всього світу. На зображенні логотипу графічно поєднані п'ять міських веж: Вірменська церква, башня Корнякта, Ратуша, Латинський собор і церква Андрія, що, в свою чергу, декларує єднання архітектурних стилів у місті і толерантність до різних віросповідань.

Саме таке гасло і логотип стали своєрідними знаками присутності міста у світі. Концепція бренду міста побудована на п'яти кольорах, які символізують контрастність та різноманітність міста: культур, національностей, конфесій, що існували у місті в різні часи. Яскравість кольорів передає сучасний характер Львова, його інноваційність та оригінальність. Основою логотипу є силуети п'яти архітектурних шедеврів, які є найбільш впізнаваними в ландшафті центральної частини міста та відображають архітектурні стилі різних епох. Виконаний логотип у вільному стилі з використанням п'яти кольорів, що ще раз підкреслює відкритий характер міста та демонструє привітність Львова до його мешканців та гостей.

Бренд-ідентифікація Львова відбувається на основі образу, сконцентрованому на певному аспекті духовного і матеріального життя міста упродовж століть, зокрема на основі особливої комунікативної системи, пов'язаної із проживанням різних народів і їх духовністю.

Зараз брендинг відіграє провідну роль в забезпеченні конкурентоспроможності та успішності Львова у світі. Відтак впровадження бренду для Львова – це не нанесення логотипу на все, що можна. Це зміни у пропонуванних продуктах і ставленні людей до себе та інших, до своїх здобутків, своєї спадщини [2].

Підсумовуючи, зазначу, що бренд Львова сформувався з різних кольорів, знаків та смислів на рівні продукції (товарів та послуг); інститутів (державних установ та громадських організацій); середовища проживання (міське середовище та його інфраструктура); культури та масових комунікацій (заходи, ЗМІ та нові медіа); споживання (споживчих брендів, споживчій поведінці та уподобаннях).

Список використаних джерел

1. Бренд-менеджмент: теорія і практика: навчальний посібник / укл.: І.В. Струтинська. Тернопіль: Принт-офіс, 2015. 204 с.
2. Брендинг. URL: <http://www.parmarketingservices.com/Docs/Branding%20White%20Paper.pdf>.
3. Візуалізація бренду міста. URL: [https://www8.city-adm.lviv.ua/Pool/Info/doclnr_1.NSF/0/32fca5da0e297bedc22578d30051ab87/\\$FILE/%D0%91%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%B4-%D0%B1%D1%83%D0%BA.pdf](https://www8.city-adm.lviv.ua/Pool/Info/doclnr_1.NSF/0/32fca5da0e297bedc22578d30051ab87/$FILE/%D0%91%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%B4-%D0%B1%D1%83%D0%BA.pdf).
4. Для України придумали нове гасло, а для Львова – піктограму. URL: https://tvemisto.tv/news/dlya_ukrainy_prydumaly_nove_gaslo_a_dlya_lvova_piktogramu_63462.html.
5. Львів. URL: https://otherreferats.allbest.ru/culture/01166034_0.html
6. Моргун Н. О. Брендинг: визначення та моделі розробки бренда. *Управління розвитком*. 2014. № 5. С. 44–46. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Uproz_2014_5_22.
7. У Львові розроблений брендбук щодо логотипів міста. URL: https://galinfo.com.ua/news/u_lvovi_rozroblenyu_brendbuk_shchodo_logotypiv_mista_88226.html.
8. Kapferer J. *New strategic brand management: creating and sustaining brand equity long term*. 4th ed. London; Philadelphia, 2008. 560 p.

УДК 727 (477)

*Лата Катерина,
студентка II-го курсу,
спеціальність 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності»,
Львівський національний університет імені Івана Франка,
Наталія Данилиха (наук. кер.),
кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри соціокультурного менеджменту
Львівський національний університет імені Івана Франка*

Благодійні аукціони у час російсько-української війни

У статті розглянуто сутність поняття «аукціон», його види, учасників, правила проведення. Проаналізовано зміни у процесі проведення аукціонів і лотів, які виникли у результаті російського повномасштабного вторгнення на територію України. Значну увагу

приділено благодійним аукціонам Міжнародного благодійного фонду «Відбудуємо разом!», аукціонам Н. та О. Куровських, благодійним заходам Львівського національного університету імені Івана Франка та інших державних структур.

Ключові слова: аукціон, благодійність, війна, лотерея, лот, Міжнародний благодійний фонд «Відбудуємо разом!», аукціон Н. та О. Куровських, благодійні заходи Львівського національного університету імені Івана Франка.

The article examines the essence of the concept of «auction», its types, participants, rules of conduct. Changes in the process of conducting auctions and lots, which arose as a result of the full-scale Russian invasion of the territory of Ukraine, were analyzed. Considerable attention was paid to the charity auctions of the International Charitable Foundation «Let's Build Together!», the auctions of N. and O. Kurovsky, charity events of the Ivan Franko National University of Lviv and other state structures.

Key words: auction, charity, war, lottery, lot, International Charitable Fund «Let's Rebuild Together!», auction of N. and O. Kurovsky, charity events of Ivan Franko National University of Lviv.

Походження аукціонів можна простежити приблизно до 500 року до нашої ери в Стародавній Греції, коли жінок виставляли на аукціон для одруження. А перша аукціонна школа була заснована в 1900-х роках, аукціоністом Кері Джонсом.

Аукціон – це процес купівлі та продажу товарів і послуг за допомогою цінової боротьби між учасниками, організований відповідно до заздалегідь оголошених правил [1]. Переможцем стає той покупець, чия перемога є обґрунтованою з точки зору цих правил. Як правило, метою аукціону є максимізація прибутку або прибутку від продажу шляхом спонукання покупців розкрити свою оцінку товару чи послуги, що продається на аукціоні. Це приватна (непомітна) інформація, та існує багато причин не розголошувати її. Споживачі, як правило, не заявляють, скільки вони готові заплатити за товар, сподіваючись на можливість заплатити нижчу ціну [6].

Учасниками аукціону є:

1. організатор торгів – компанія або фізична особа, яка проводить аукціон, визначає його умови, формує лоти.
2. учасник аукціону – претендент на купівлю, який часто має внести певну плату за участь, і вона буде гарантією того, що він заплатить за придбаний товар, а не просто «підніме» ціну вгору і відмовиться давати гроші.
3. аукціоніст (або «ліцитатор») – ведучий аукціону, «людина з молотком».
4. аукціонатор – той, хто передає товар або майно для продажу на аукціоні.

Існує декілька типів аукціонів:

- англійський – аукціон з підвищенням ціни, переможцем якого стає учасник, який запропонував найвищу ціну.
- нідерландський – аукціон з пониженням ціни, переможцем якого стає учасник, який першим зупинить зниження ціни. Особливістю голландського аукціону є можливість рестрації заявки на участь

безпосередньо в день аукціону .

- іспанський – також відомий як модифікований нідерландський. Поєднує єдину ціну та багатотоновий аукціон. Він використовується, коли кілька товарів виставляються на аукціоні [5].

Є також аукціони першої та другої ціни. Це закриті аукціони, коли претенденти не бачать ставок конкурентів. У першому випадку переможцем стає учасник, який запропонував найвищу ціну, яку він і повинен заплатити.

Аукціон другої ціни – це коли переможцем стає учасник, який запропонував найвищу ціну, але заплатити за придбання він повинен стільки, скільки запропонував його найближчий конкурент плюс невелику надбавку. Цю систему аукціону придумав американський економіст Уільям Вікрі, який вважав, що таким чином претенденти будуть встановлювати свою максимально можливу ціну на товар, але при цьому ще й думати, що за результатами торгів вони заплатять дійсно ринкову ціну. В даному випадку йдеться про усунення так званого «прокляття переможця» через який учасники аукціону не хочуть підвищувати ціну, вважаючи, що сильно перепалять. До 2019 р. компанія «Google» продавала рекламу саме за допомогою аукціонів другої ціни.

З розвитком інформаційних технологій все більше аукціонів стали проводитися з використанням інтернету. Це дозволяє істотно розширити коло претендентів на покупку, полегшує участь у торгах і дозволяє економити багато часу і грошей. За допомогою онлайн-аукціонів стало можливим купувати товари, що продаються на іншому кінці земної кулі.

Американська компанія «eBay Inc.», яка сьогодні є одним з найбільших інтернет-магазинів, починала саме з надання послуг з продажу речей через інтернет за принципом аукціону. Заснував компанію «Auction Web» (так називалася «eBay Inc.» до 1997 р.) програміст П'єр Омідьяр, а першим товаром, який він продав через свій інтернет-аукціон, стала його власна зламана лазерна указка, за яку заплатили \$13,83. Розпочавшись з такої дрібниці, компанія «eBay Inc.» змогла отримати в 2020 р. чистий прибуток у розмірі \$5,7 млрд.

Перевагою онлайн-аукціону є зручність і безпека. Можна з будь-якого місця земної кулі брати участь у ньому. Я вважаю, що цей спосіб купівлі став ще більш актуальним в Україні під час пандемії.

Перед початком аукціону потенційним покупцям, зазвичай, дається час для попереднього перегляду, щоб перевірити предмети продажу щодо їх стану. Дозвіл на попередній перегляд може бути наданий увечері напередодні дня аукціону або за кілька годин до його початку. Коли потенційні покупці переглянуть усі предмети та захочуть зробити свої ставки, вони повинні зареєструватися в аукціоніста. Для процесу реєстрації потрібні такі дані

покупця, як номер телефону, адреса та ідентифікаційні дані, наприклад номер паспорта чи водійського посвідчення. Кожен зареєстрований учасник торгів отримує картку учасника з номером, який використовується для ідентифікації всіх учасників.

Саме за таким принципом працюють аукціони в Україні. Згадаємо Рівдвяний раут «Наш університет», в якому брав участь факультет культури і мистецтв Львівського національного університету імені Івана Франка 2017 року. Хоч і він не був таких великих масштабів, але також вартий уваги. Його метою було:

- відновити давні галицькі традиції меценатства і разом з цим долучитися до реалізації студентської мрії: створити для студентів комфортні умови для проживання, навчання та відпочинку;
- продемонструвати суспільну небайдужість і громадську свідомість щодо необхідності підтримки освіти в Україні;
- згуртувати представників української еліти навколо одного з найстаріших університетів Європи.
- вийти за рамки «традиційного академізму» [3].

2018 року у Києві відбувся благодійний аукціон колекційного живопису на підтримку сімей загиблих воїнів АТО. В Музеї історії Києва влаштували благодійний аукціон колекційного живопису «Київський арт-вернісаж». Кошти, отримані з продажу картин, були передані вдовам і сиротам загиблих воїнів АТО та бойових дій. Серед імен художників, чиї роботи були представлені на аукціоні, – народні художники України Віктор Шаталін, Федір Захаров, Василь Непийпиво, Анатолій Пламеницький та інші. На торги також були виставлені картини сучасних українських художників Костянтина та Світлани Шаповалових.

Подібним до попереднього був аукціон-виставка творів знаних світових авангардистів і модерністів «Українська книга». У добірці, яка налічувала 88 лотів, бібліофіли знайшли справжні перлини вітчизняної букіністики, серед яких книги відомих літераторів, дослідників української історії та культурних діячів XIX–XX ст. Для поціновувачів образотворчого мистецтва організатори підготували стрінг графіки. До речі, перший аукціон «Українська книга» відбувся у квітні 2016 року [7].

З початку російсько-української війни аукціони стали більш актуальними, їх проводять набагато частіше і це велика допомога для наших військових, адже відразу усі вилучені кошти спрямовуються лише на потреби Збройних сил України.

Олексій Соболев, директор державного підприємства «Прозоро. Продажі» розповів, як працюють благодійні аукціони в час війни. Їх проводять у коментарях в Instagram та Facebook, як лотереї на елітних бізнес-

вечерях чи фандрейзингових івентах, на онлайн-платформах на кшталт «eBay». Люди купують і продають зустрічі чи консультації, елітні авто, нагороду переможця Євробачення, картини Бенксі, ексклюзивні марки «Укрпошти». І як результат – перераховують мільйони гривень на підтримку армії та на гуманітарні потреби [4].

Почнімо з того, що об'єднує та відрізняє ці аукціони. Усі вони проходять у різний спосіб, за різною механікою та на різних платформах. На результат аукціону завжди впливають три фактори: правила аукціону (порядок, час та умови, за яких робляться ставки), лот та кількість учасників.

До прикладу, благодійні торги у коментарях Facebook тривають від декількох днів і до тижня, й більше нагадують класичний англійський аукціон, коли ціна зростає доти, доки хтось її підвищує. При цьому сума збільшується без різких підвищень, поступово. Це все тому, що кожен бачить, з ким змагається та яку ціну пропонують конкуренти, відтак можна легко прогнозувати, на яку суму збільшувати свою ставку. Ще один поширений тип аукціону – лотерея. У такому випадку усі учасники донатять певну суму коштів, не знаючи, скільки ще людей та які суми переказали на благодійність. У підсумку з-поміж усіх донатів переможцем стає благодійник, який переказав найбільше. Він і отримує лот.

Проведення лотерей може бути різних масштабів. Для прикладу, восени 2022 року на біологічному факультеті Львівського національного університету імені Івана Франка була проведена невелика лотерея, організована лотерею до Дня студента. Мета збору – на потреби ЗСУ. Все проходило онлайн, згідно сучасних вимог. Зокрема умовами лотереї було: підписатися на сторінку факультету, купити лотерейний квиток сумою 30 грн (квитків було можна купувати безліч). Визначено 13 призових місць.

Добрий лот завжди продає себе сам. Коли оголосили аукціон з продажу марок «Укрпошти», населення отримало дуже багато заявок на участь в аукціоні. Як результат, залишилося кілька десятків учасників і ціни зросли до 4 мільйонів гривень. Такий же ажіотаж спостерігався, коли в системі державного концерну «Укроборонпром» його очільник Юрій Гусєв виставив ручку Дж. Байдена, а агенство «Укравтодор» – легендарний дорожній знак «Нах*й». Ручку на благодійному аукціоні продали за 600 тис. грн, а знак допоміг скерувати на допомогу ЗСУ ще 631 тис. грн.

Сьогодні є перш за все важливими є унікальні лоти, що здатні привернути суспільну увагу. Характерно, що картин на благодійному аукціоні завжди багато. Якщо їх автор не топовий український художник, то потрапити в новини аукціону і залучити багато людей на цей аукціон буває дуже складно.

Іноземці мають кращу мотивацію брати участь саме у благодійних аукціонах. Українців можна швидко мобілізувати та згуртувати навколо великого збору, як, наприклад, всі гуртом збирали на «Народний Байрактар». Водночас іноземці більше хочуть брати участь у благодійних аукціонах. Вони мотивовані змагатися за якийсь знаковий лот та задонатити Україні. Крім того, цінність лота для українців та учасників з-за кордону абсолютно різна. Тому при виборі і описі лота потрібно думати про закордонних покупців, чи буде він їм цікаво. І обов'язково додавати опис англійською. Також важливо, щоб благодійність була прозорою. Уся інформація про хід аукціонів та результати завжди є публічною. І це дозволяє залучати більше учасників, бо вони це цінують. Люди хочуть знати, чим закінчився збір, на що збирали кошти, чи заплатив переможець і чи отримав він лот.

З перших тижнів війни в Україні в державній електронній торговій системі запустили благодійні аукціони. Загалом з березня по липень в системі відбулося 25 благодійних аукціонів, які у підсумку дозволили скерувати на благодійність 6,5 млн гривень. В середньому на цих аукціонах зібрали на допомогу вдвітьох більше за стартові ціни.

Найбільш відомим є аукціони Міжнародного благодійного фонду «Відбудуємо разом!». Цей фонд допомагає відновлювати житло у всіх постраждалих регіонах країни. В його основі – об'єднання людей, які з перших днів повномасштабного російського вторгнення в Україну допомагають іншим. Кожного дня вони роблять все можливе для забезпечення потреб постраждалих українців власними силами та з залученням партнерів.

Цей фонд регулярно організовує аукціони і нещодавно у них пройшов масштабний аукціон, де було три лоти. А саме:

1. Військова каска з автографом Олега Собчука, фронтмена музичного гурту «Скай».
2. Військова каска із підписом Колі Сергі.
3. Військовий бронезилет, клас захисту «Чотири» від українського виробника.

Їх стартова ціна 1000 грн. Правила участі у цьому аукціоні наступні: кожен охочий придбати лот донатить кошти на каркасний будиночок для постраждалої від війни багатодітної родини. Реквізити були на кожному лоті у соціальних мережах. Лот дістається тому, хто за донатить найбільшу суму [2].

Львівські блогери Наталя та Саша Куровські також займаються благодійністю. З початку війни вони дуже багато зробили для наших військових, тому зараз у них є свій «Благодійний фонд Куровських». На початку квітня 2022 року вони організували великий благодійний аукціон,

де було 7 лотів це: стугна, каска, уламок СУ-35, сухпайок РФ, марки, комікс і дві футболки. Мета – зібрати 1 млн грн. на 5 авто для військових на фронті. Перші два лоти вони видавали за найбільші донати, інші п'ять лотів розіграли серед тих, хто зробить будь-який донат.

Ще один невеликий аукціон Н. та О. Куровських – картина під назвою «Дорога до нашої перемоги». Її стартова ціна – 1000 грн. Мінімальний крок – 200 грн., а максимальний – 1000 грн. Лот відбувався онлайн. Наступний крок Куровських – це фотосесія у благодійних цілях, щоб виручити кошти на NFT-аукціоні в підтримку української армії.

NFT-аукціон – це особливий тип криптовалюти. По суті, це право власності на певну одиницю контенту у цифровому світі. Причому цим контентом може бути як картина відомого художника у цифровому форматі, так і будь-яке фото, відео, мем чи навіть твіт. І абсолютний кожен може придбати це фото чи заважжити собі на пристрій за один долар. Їхнє фото скордуже швидко розлетілось по закордонних сайтах і новинах.

Отже, аукціони, які проводилися в Україні у час російсько-української війни, різні за формами, але подібні за цілями. Від легкого задоволення, розваги, розкоші, вони еволюціонували до чогось більшого, ніж просто розваги. Аукціон сьогодні – це одна з можливей швидко зібрати необхідну суму і допомогти нашим воїнам. Від 2014 року мета українських аукціонів практично не змінилася. Найбільших змін зазнали самі лоти на аукціонах. Вони стали більш популярним заняттям серед молоді.

Список використаних джерел

1. Аукціон. URL: <https://uk.economy-pedia.com/11032608-auction>.
2. Міжнародний благодійний фонд «Відбудуємо Україну разом» [сайт]. URL: https://rebuild.foundation/auctions.html?utm_source=google&utm_medium=cpc&utm_campaign=auctions&utm_content=auctions&utm_term=%D0%B0%D1%83%D0%BA%D1%86%D1%96%D0%BE%D0%BD&gclid=EAIaIQobChMIo6GL1MSr-wIVBtB3Ch284w5jEAAyAAAEgIH5vD_BwE.
3. Різдвайний раут «Наш Університет». URL: <https://lnu.edu.ua/news/podiji/dobrochynnyy-vechir/rizdvianyy-raut-nash-universytet/>.
4. Соболев О. Мільйони на фронт. Як працюють благодійні аукціони під час війни. URL: <https://biz.nv.ua/ukr/experts/yak-zbirayut-milyoni-griven-na-armiyu-yak-pracyuyut-blagodiyini-aukcioni-zaraz-50259372.html>.
5. Суков О. Раз, два, три – продано! Що таке аукціони і чому вони такі різні. URL: <https://www.dsnews.ua/ukr/economics/raz-dva-tri-prodano-chto-takoe-aukciony-i-zachem-oni-nuzhny-07042021-421391#section-9>.
6. Що таке аукціон. URL: <https://smarttender.biz/terminy/view/auksion/>.
7. Твори знаних світових авангардистів і модерністів — на аукціоні «Українська книга». URL: <https://artukraine.com.ua/n/tvori-znanikh-svitovikh-svitovikh-avangardistiv-i-modernistiv--na-aukcioni-ukrainska-kniga#.Y3vdLXbP0uQ>.

Бабченко Неля,
студентка II-го курсу,
спеціальність 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності»,
Львівський національний університет імені Івана Франка
Данилиха Наталія (наук. кер.),
кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри соціокультурного менеджменту,
Львівський національний університет імені Івана Франка

ФЕСТИВАЛЬ «ATLAS WEEKEND»: ВІД ЗАСНУВАННЯ І ДО СЬОГОДЕННЯ

У статті розглянуто історію створення фестивалю «Atlas Weekend», його еволюцію у час пандемії та російсько-української війни. Акцентовано увагу на особливостях проведення, формування резонансу цієї події, доборі учасників, умовах проведення.

Ключові слова: фестиваль «Atlas Weekend», історія фестивалю, пандемія, російсько-українська війна.

The article examines the history of the creation of the «Atlas Weekend» festival, its evolution during the pandemic and the Russian-Ukrainian war. Attention is focused on the specifics of the event, the formation of the resonance of this event, the selection of participants, and the conditions of the event.

Key words: «Atlas Weekend» festival, history of the festival, pandemic, Russian-Ukrainian war.

Розвиток музичних фестивалів в Україні розпочався в кінці ХХ сторіччя. Хоча деякі дослідники вважають, що фестивальний рух виник паралельно із формуванням незалежної держави. Від часу проголошення незалежності в Україні спостерігався фестивальний бум у країні, зокрема бул започатковано такі заходи, як: «Atlas Weekend», «Zaxidfest», «UPark», «Файне місто» та інші, які стали регулярними і популярними серед українців.

«Atlas Weekend» – один з найбільших музичних фестивалів України. Проходить щорічно у Києві на початку липня в Національному експоцентрі України (ВДНГ). Засновником цього фестивалю є Дмитро Сидоренко разом із партнером Євгеном Красавцевим. Першим результатом їхньої співпраці стала концертна агенція «РМК», яка від 2003 року організувала багато заходів. Упродовж 10 років плідної праці вони мріяли зробити грандіозну подію всеукраїнського масштабу. Так, 2015 року ці продюсери зуміли реалізувати свої плани і створили фестиваль, що отримав назву «Atlas Weekend», що походить від назви київського нічного клубу «Atlas», який є у власності «РМК Event Agency».

Перший фестиваль «Atlas Weekend» фактично був продовженням заходів в однойменному нічному клубі агенції «РМК». Реклама про цей захід була поширена за місяць до фестивалю. Перший фестиваль пройшов успішно

і було вирішено його масштабувати у наступні роки. Дмитро Сидоренко і Євген Красавцевзгадували, що мали за мету зробити цю подію не заради грошей, а щоб створити щось велике й круте [1].

Перший фестиваль «Atlas Weekend» був проведений на Арт-заводі «Платформа» у Києві. Близько 20 тис. людей тоді його відвідало. Особливий акцент у програмі фестивалю було зроблено на поєднання новаторських напрямків та іменитих українських артистів. На фестивалі працювала Головна сцена фестивалю та Мала сцена, де виступали молоді колективи, які зарекомендували себе оригінальним звучанням.

Згодом партнер Дмитра Сидоренка не захотів займатися фестивалем, і з 2016 року Євген Красавцев вийшов з цього музичного проєкту. Таким чином Д. Сидоренко став єдиним ініціатором-організатором події «Atlas Weekend». 2016 року «Atlas Weekend» зібрав 142 тис. глядачів. Фестиваль перебрався наВДНГ та збільшив кількість днів до трьох. Але не обійшлося без перших вагомих проблем, які спіткали цей захід. Так, під час його проведення, були виявлені організаційні і функціональні проблеми. Уже першого дня фестивалю 2016 року стався збій в роботі електронної системи оплати. Через те, що розрахунок здійснювався виключно за допомогою електронних браслетів, на території фестивалю не можна було купити навіть звичайної води. Поки систему відновлювали, організатори дозволили розраховуватися готівкою, але потім знову заборонили, повідомивши, що система запрацювала. Так повторювалося кілька разів, і приносило величезний дискомфорт відвідувачам. Ця історія стала публічною: завершилась скандалом та судовими позовами. Організатор фестивалю Дмитро Сидоренко звинуватив власника квиткової компанії «Karabas.com» Максима Плахтія у «фінансовому обмані на дуже велику суму», а також в «огидній організації системи запуску/контролю людей на «Atlas Weekend 2016» і системи оплати за безконтактними браслетами на території фестивалю» [3, с. 219].

Незважаючи на те, що фестиваль створений відносно нещодавно, але швидко еволюціонував щодо кількості відвідувачів і збільшення розважальних зон. У 2017 році організатори фестивалю для залучення слухацької аудиторії зробили безкоштовний вхід у перший день фестивалю з метою спонукати людей придбати квитки на майбутні дні.

Родзинкою програми стали виступи таких зірок, як Верка Сердючка та Сергій Бабкін. Відпочити на фестивалі з'їхалися сотні киян і гостей міста. Через масове скупчення людей різного віку і музичних колективів було складно пройти від однієї сцени до іншої. Незважаючи на це, артисти починали свої виступи з точністю до хвилини.

За офіційними даними, вже 2018 року фестиваль «Atlas Weekend» відвідали понад 527 870 глядачів. Організатори зазначали, що кожного року

вони вкладали чималі кошти в інвестиції для проведення фестивалю наступного року. Попри це, «Atlas Weekend 2018» отримав державну підтримку у формі допомоги для реалізації інформаційної кампанії від КМДА та Міністерства культури та інформаційної політики України. Британське видання «Gigwise» створило рейтинг найкращих музичних фестивалів світу, до якого увійшов і «Atlas Weekend» разом із 39 іншими фестивалями світу.

Уперше 2018 року було введено тільки безготівковий розрахунок за допомогою банківських карток. Умови для проведення операцій надали «Mastercard» та «Ощадбанк», випустивши фірмові картки «Atlas Weekend». Для власників даної картки були спеціальні бонуси та працював окремий вхід. Також одним зі спонсорів стала компанія «Samsung», яка розмістила зону «Samsung Galaxy Studio», на якій були представлені пристрої віртуальної реальності і новинки компанії. Також спонсорами було представлено майданчик «Galaxy Night Stage», на якому вночі виступали відомі ді-джеї [3, с. 220].

«Atlas Weekend» еволюціонував від концепції музичного фестивалю до концепції події для друзів. Саме через це щороку збільшувалася кількість інтерактивних зон та інших розваг під час його проведення. Що ж стосується лайнапу, «Atlas Weekend» вражав своєю еkleктичністю. Організатори намагалися поєднати 30% популярної музики, 30% рок-музики та 30% електронної музики. Хоча все ж таки певна перевага надавалася напрямку рокових виконавців.

Також не обійшлося без залаштункових проблем на «Atlas Weekend 2019», пов'язаних з артистами. Зокрема, американський репер ASAP Rocky не зміг виступити, бо потрапив у в'язницю. Його мав замінити інший американський репер ASAP Ferg, але спізвився на літак. Довелося чартером відправляти його до Києва. А музичну апаратуру Ліама Галлахера загубила авіакомпанія і довелося шукати інструменти в Києві. Проте найбільшою проблемою фестивалю стала пандемія, через яку «Atlas Weekend 2020» довелося переносити на 2021 рік, оскільки вийшла постанова Кабінету Міністрів України від 11.03.2020, № 211 «Про запобігання поширенню на території України коронавірусу COVID-19». На усій території України було встановлено з 12 березня до 3 квітня 2020 року карантин [5].

Окрім того, відповідно до вимог п'ятого пункту третьої постанови Кабінету Міністрів України від 20 травня 2020 р. № 392 «Про встановлення карантину з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2» (в редакції від 11.07.2020 на дату проведення заходу) на період дії карантину.

Заборононо проведення масових (культурних, розважальних,

спортивних, соціальних, релігійних, рекламних та інших) заходів, крім проведення кінопоказів у приміщеннях кінотеатрів, за участю не більше однієї особи на 5 кв. м площі будівлі або території (якщо захід проводиться на відкритому повітрі). Організатор заходу відповідальний за дотримання фізичної дистанції між учасниками не менше, ніж 1,5 метри [4].

«У зв'язку із пандемією COVID-19 ми не можемо наражати на ризик гостей, команду та артистів фестивалю, проводячи його цього літа. Квитки, придбані на цьогорічний фестиваль, є дійсними на цю подію у 2021 р. Наразі ми в переговорах зі всіма артистами, щоб вже заявлений лайнап було повністю збережено. Спостерігаючи за розвитком подій у світі та спілкуючись з нашими європейськими колегами, ми дійшли висновку, що перенесення – єдине вірне рішення в цій ситуації», – зазначили організатори «Atlas Weekend 2020» на офіційній сторінці фестивалю в Facebook [7].

Вимушена пауза цього літа дала можливість задуматися про реалізацію зимового проведення заходу. Зимовий «Atlas Weekend» – це не альтернатива літньому, а окремих проєкт не на один рік, повноцінний зимовий фестиваль, який буде регулярно проводитися.

Після року «застою», «Atlas Weekend 2021» мав пройти з розмахом. Того року фестиваль отримав назву «Atlas Weekend Friends Edition». Через коронавірус мало хто із закордонних артистів відвідав захід, тому було запропоновано проведення дводенного безкоштовного входу. Окрім карантинних обмежень, додалися й скандали, що стосувалися виконавців. По-перше, Melovin зробив камінгаут. Частина відвідувачів і артистів підтримала його, інша – ні. По-друге, участь у фестивалі брали учасники з Росії: Валерій Меладзе, панки «Порнофільми», Shortparis, рокери Wildways та HENSY й Ramil'. Попри протести громадських організацій, організатори не відмовилися від цих виконавців.

Внесло корективи і повномасштабне вторгнення Російської Федерації в Україну на проведення «Atlas Weekend 2022». У час воєнного стану проводити мирні збори, мітинги та інші масові заходи стало можливим за виключних обставин. Про порядок проведення таких заходів повідомила прес-служба Київської ОВА на своєму офіційному сайті 11 липня 2022 р. [2]. «Організація мирних зборів, мітингів, походів та демонстрацій, а також спортивних, освітніх, культурно-просвітницьких, релігійних, розважальних і видовищних масових заходів можлива також тільки за умови їх письмового погодження», – зазначається у повідомленні [6]. Для цього організаторам заходів необхідно звертатися за погодженням до виконавчих органів міських, селищних і сільських рад не пізніше, ніж за 5 робочих днів до дня проведення заходу. При цьому організатори цих заходів мають забезпечити громадський порядок учасниками масового заходу, наявність засобів першої медичної

допомоги, обов'язкове дотримання Правил пожежної безпеки та залучення пожежно-рятувальних підрозділів.

У разі повітряної тривоги необхідно негайно припинити масовий захід, сповістити про повітряну тривогу учасників та забезпечити їхню евакуацію. «На жаль, ми вимушені повідомити про перенесення фестивалю «Atlas». Зараз не час фестивалити – ми не можемо наражати вас на небезпеку та влаштовувати івент у той час, як наша країна щодня зазнає серйозних руйнувань. У свою чергу ми продовжимо боротьбу на культурному та інформаційному фронтах», – заявили організатори фестивалю [8].

На цьому їхня діяльність не призупинилася. 27 березня відбувся благодійний телемарафон-концерт «Save Ukraine». «Atlas Festival» у партнерстві із телеканалом «1+1 media» та компанією «Kyivstar» запустили благодійний телемарафон, під час якого відбувався збір коштів на гуманітарну допомогу постраждалим від війни. Понад 20 країн ретранслювали його на своїх телеканалах і стрімінгових платформах.

29 травня 2022 року наживо зі столиці України та Німеччини проходив другий благодійний телемарафон на підтримку України «Save Ukraine». Результатом його є понад 6 млн грн. через платформу UNITED24. Також команда «Atlas Weekend» провела благодійний аукціон NFT-колекції «Міста-герої» на Binance NFT. Ілюстрації були створені провідними українськими художниками. Колекція присвячена 12 українським містам-героям і покликана привернути увагу громадськості до завданих руйнувань від війни. Кожне місто-герой підтримувало зірка-амбасадор: Маріуполь – реп-гурт «Kalush Orchestra»; Київ – рок-гурт «The Hardkiss»; Бучу – інді-гурт «Один в Каное»; Гостомель – Monatik; Ірпінь – поп-гурт «KAZKA»; Херсон – Андрій Данилко; Волноваха – поп-рок-гурт «Антигіла»; Харків – Сергій Бабкін; Чернігів – ONUKA; Миколаїв – TARABAROVA; Охтирку – гурт «Ріанобой»; Ізюм – Артем Пивоваров. Увесь прибуток від продажу колекції був переказаний на благодійну ініціативу «Music Saves UA» на допомогу постраждалим сім'ям у тих містах [7].

Отже, український музичний фестиваль – це багатогранний культурологічний феномен. Фестивальна діяльність «Atlas Weekend» – важливий приклад успішного формування іміджу нових імен музикантів в Україні. Світові тенденції розвитку культури спричинили появу онлайн-методів комунікації між людьми, які дозволили українському фестивалю і далі посідати одне з помітних місць у спілкуванні на рівні «митець – глядач». Фестиваль «Atlas Weekend» став для сучасної молоді необхідним місцем культурного дозвілля та творчої комунікації, а також джерелом підтримки національних музичних традицій та інновацій.

Список використаних джерел

1. Інтернет видання «AIN.Business». URL: <https://ain.business/2021/06/14/atlas-weekend-business/>.
2. Київська обласна військова адміністрація [сайт]. URL: <https://koda.gov.ua/u-kyuyivskij-ova-rouasnylu-umovu-provedennya-masovyh-zahodiv-pid-chas-voennogo-stanu/>.
3. Культура і сучасність: альманах. Київ: Ідея Принт, 2019. №1. 345 с.
4. Про встановлення карантину з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2: Постанова Кабінету Міністрів України від 20 травня 2020 р., № 392. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392-2020-%D0%BF/ed20200711#Text>.
5. Про запобігання поширенню на території України коронавірусу COVID-19: Постанова Кабінету Міністрів України від 11.03.2020, №211. [URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/211-2020-%D0%BF/ed20200311#Text>].
6. Чи можна проводити масові заходи під час воєнного стану – роз'яснення. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3526643-ci-mozna-provoditi-masovi-zahodi-pid-cas-voennogo-stanu-rozasnenna.html>.
7. Atlas Weekend. URL: https://www.facebook.com/atlas.festival.ua/?ref=page_internal.
8. Atlas Festival. URL: <https://www.facebook.com/atlas.festival.ua/posts/3286453014972829/>.

УДК 364-322:316.346-053.5

*Полющук Світлана,
студентка II-го курсу,
спеціальність 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності»,
Львівський національний університет імені Івана Франка
Данилиха Наталія (наук. кер.),
кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри соціокультурного менеджменту,
Львівський національний університет імені Івана Франка*

ДИТЯЧЕ ВОЛОНТЕРСТВО В СУЧАСНИХ УМОВАХ

У статті розкрито сутність понять «волонтерство» та «дитяче волонтерство». Доведено, що волонтерство в Україні в умовах сучасності є важливою складовою громадянського суспільства і головною рушійною силою реформування країни. Проаналізовано основні вектори впливу на соціокультурну сферу. Розглянуто сучасні приклади дитячого волонтерства в Україні. Спрогнозовано розвиток соціально-культурної сфери та виділено його основні етапи.

Ключові слова: волонтерство, дитяче волонтерство, соціокультурна сфера, соціальні ініціативи, розвиток, Україна, війна.

The article reveals the essence of the concepts of «volunteering» and «children's volunteering». It has been proven that volunteering in Ukraine in modern conditions is an important component of civil society and the main driving force of reforming the country. The main vectors of influence on the socio-cultural sphere are analyzed. Contemporary examples of children's volunteering in Ukraine are considered. The development of the socio-cultural sphere is predicted and its main stages are highlighted.

Key words: volunteering, children's volunteering, socio-cultural sphere, social initiatives, development, Ukraine, war.

У сучасних умовах Україна існує та розвивається у швидкозмінному та глобалізованому середовищі. У світі з'являються багато викликів, які випробовують здатність держави та суспільства ефективно реагувати на них і вирішувати. Для нашої держави найбільш серйозним викликом є повномасштабна війна. Волонтерський рух в Україні став яскравим прикладом незламності, боротьби, високого рівня громадянської свідомості українців і їх здатності ефективно самоорганізовуватися у час війни. Робити добрі справи можуть як дорослі громадяни, так і діти, а також компанії, агенції, і навіть цілі країни.

Волонтерство може бути важливою складовою розвитку держави в умовах сьогоденних проблем, а молодь та діти – найактивнішою та найперспективнішою категорією у процесі волонтерської діяльності. Адже діти та молодь є однією з найбільш соціально активних та мобільних груп населення. Вони беруть участь у волонтерській діяльності, спрямованій на підтримку держави, Збройних сил України, а також реалізацію надзвичайно важливих соціальних ініціатив, які на даний момент дають можливість державі розвиватися попри війну і в майбутньому допоможуть Україні стати однією із найпотужніших країн не лише Європи, а й світу.

На сучасному етапі дослідженню волонтерства та волонтерської діяльності приділяється значна увага. Серед дослідників: Т. Лях, З. Бондаренко, Н. Ларіонова, О. Проценко, Ф. Лібераторе, Д. Крафт та ін. Питання міжнародного досвіду у діяльності волонтерського руху розглядалися І. Козубовською, К. Павлюк, М. Гореловим та ін. [7].

У наукових працях, що присвячені дослідженню волонтерства, актуалізуються такі аспекти, як: становлення та розвиток волонтерського руху в Україні (І. Юрченко, О. Паславська, А. Троцько), правові аспекти щодо функціонування волонтерської діяльності (В. Сірко, Ю. Кривенко), мотиваційні аспекти (К. Беспалова), потенціал волонтерства щодо допомоги під час викликів сучасності (М. Козачук, О. Проценко, Х. Карлсен) та ін. [7]. Однак більш детального висвітлення потребує питання ролі волонтерської діяльності, зокрема дитячої, у соціокультурній сфері України та її вкладу у перемогу над ворогом.

Мета статті – розкрити потенціал волонтерської діяльності дітей та молоді як однієї з важливих складових допомоги Збройним силам України і постраждалим від російського вторгнення, розвитку соціокультурної сфери України загалом.

Про волонтерський рух в Україні сьогодні із захопленням говорять у багатьох країнах світу. У надзвичайно складний період саме цей вид діяльності об'єднав суспільство, створив дієву структуру громадських організацій, груп людей, готових взяти на себе вирішення найбільш

нагальних та болючих проблем держави. Сьогоднішньому волонтерському руху в Україні мало аналогів не тільки в країнах колишнього СРСР, а й на інших континентах, звідки, власне, й прийшов термін «волонтерство».

Слово «волонтер» походить від французького *volontaire* (доброволець), яке в свою чергу запозичено з латинського *voluntarius* (*voluntas* – вільне волевиявлення, *volo* – бажання, намір). Отже, волонтерство – добровільна безкорисна суспільно важлива діяльність, визначальним принципом якої є добровільність [5]. Волонтер діє за покликом душі та з почуття потреби реалізувати свою громадянську позицію.

Волонтерство як соціокультурне явище нерозривно пов'язане з розвитком цивілізації. В історії людства навряд чи знайдеться суспільство, якому не були б притаманні ідеї добровільної та безкорисливої допомоги. І завжди знаходились люди, для яких самовдосконалення та самореалізація були можливі лише через працю на благо інших. Волонтери не отримують ні зарплати, ні жодної матеріальної вигоди – все роблять безкоштовно. І нарешті, волонтерська робота носить суспільно важливий характер, тобто спрямовується на вирішення проблем, що турбують багатьох громадян і з певних причин не можуть повністю вирішитись зусиллями держави.

На українських землях волонтерство розвивалося ще з XIX століття, коли створювались різноманітні громадські організації, що опікувались лікарнями для малозабезпечених, притулками, безкоштовними їдальнями. Активно діяли організації Червоного Хреста, особливо під час війн. Волонтери також навчали грамоті, створювали Товариства тверезості та опікувались будинками для безхатченків. Проте з встановленням радянського режиму цей рух практично припиняється і відновлюється лише з кінця 80-х років минулого століття.

З перших років незалежності волонтерство в Україні оживає та починає розвиватися. Початком цього процесу вважається 1992 рік, коли виникла служба «Телефон довіри», в якій працювали виключно волонтери. Пізніше з'являються організації, які починають реалізовувати різні соціальні проєкти допомоги багатодітним сім'ям, самотнім людям похилого віку, важкохворим та інвалідам.

Проте, в цілому, до 2014 року волонтерський рух в Україні розвивався досить слабо у порівнянні з іншими країнами світу. Наприклад, згідно щорічного рейтингу «World Giving Index», який публікує «Charities Aid Foundation», 2010 року Україна займала лише 150 місце (5% населення було залучено до волонтерської роботи) [9]. Але Революція Гідності, анексія Криму, війна на Сході, а пізніше і повномасштабна війна змінили ситуацію.

Без волонтерів Майдан навряд чи б вистояв. Всі пам'ятають, як кияни показали всій країні приклад дивовижної самоорганізації заради досягнення

головної мети – змінити Україну, зробити її правовою європейською державою. Навряд чи б наша держава змогла боротися стільки часу, скільки бореться без надійного волонтерського тилу, який є зараз. Згідно із дослідженнями «Zagoriy Foundation», з початком повномасштабного вторгнення третина українців активно розпочала волонтерити [1], і це ще раз показує незламність українського народу та здатність об'єднуватись заради перемоги та підтримки один одного. Найбільша кількість волонтерів, що не дивно, серед молоді, а також активно долучаються й діти. Саме їх участь у волонтерстві допомагає побачити та усвідомити те, що дійсно важливе для майбутнього нашої країни. Дитяче волонтерство – це також розвиток в дитині людяності та жертвності, бажання бути корисними, допомогти дорослим, здатність зрозуміти проблеми та надихнути інших на їх вирішення, не бути осторонь чужої біди.

В Україні створюються та функціонують багато волонтерських громадських організацій. Наприклад, Українська Волонтерська Служба [8], організація «Будуємо Україну Разом» (БУР) [2] та ін. В їх межах діти мають широкі можливості проявити себе як активні громадяни своєї країни, які думають про своє майбутнє, підтримують та розбудовують суспільство, державу.

Варто згадати і про інші випадки самоорганізації дітей, які ми маємо змогу бачити з початком війни. Створення дитячих блокпостів, виконання патріотичних пісень, благодійні заходи, аукціони та інші випадки волонтерства, які зіграють душу та підтримують український народ у такі складні часи як морально, так і матеріально. Можу з власного досвіду сказати, що бачила, з яким ентузіазмом діти організуються заради свого майбутнього, заради перемоги та підтримки воїнів, і це дає значні результати. За декілька годин вони здатні зібрати великі суми і цим самим допомогти не лише морально, а й матеріально [3 4; 6]. Про маленьких українців знають і говорять в усьому світі, і це дає можливість для потужного розвитку України в майбутньому. Згадати тільки про створені дитячими руками речі, які активно купують на аукціонах, про виконання українських пісень в підвалах під обстрілами. Все це говорить про те, що, попри страх, діти готові допомагати та розвивати потужну соціокультурну сферу, яка зможе в майбутньому Україну позиціонувати як одну з найбільш успішних країн світу.

Участь дітей у волонтерстві виховує їх різнобічно, мотивує та дає можливість не лише помріяти, а й втілити свої ідеї та бажання у життя. Все більше зарубіжних партнерів бачать високий потенціал в українському молодому поколінні та готові фінансувати їхні ініціативи. Наша держава також активно розвивається в напрямку молодіжної політики та підтримує

дітей та їх ініціативи. Саме це, я вважаю, і є механізмом впливу дітей на розвиток соціокультурної сфери України. Коли вони самі аналізують, генерують ідею, опрацьовують її, втілюють та показують, наскільки важливим і перспективним є вектор молодіжного розвитку.

Якщо ми хочемо жити в успішній країні, то потрібно пам'ятати – державу визначають люди. Зараз, як ніколи, необхідно підтримувати та допомагати один одному, волонтерити. Важливо, що це розуміють навіть діти. Адже вони є рушійною силою, яка впливає на майбутнє країни. Волонтерська діяльність формує їхній світогляд як свідомих громадян, розвиває духовно, зміцнюючи патріотичну позицію, любов до Батьківщини.

Список використаних джерел

1. Благодійність у час війни – кількісне дослідження. URL: <https://zagoryi.foundation/publications/blagodijnist-u-chasi-vijni-kilkisne-doslidzhennya/>.
2. Будуємо Україну разом! [сайт]. URL: <https://bur.ukredu.org/>.
3. Діти – волонтери. URL: <https://healthy-childhood.org/dity-volontery.html>.
4. Діти з Охтирки відвідали благодійний фонд Сергія Притули та віддали зібрані гроші на потреби ЗСУ [відео]. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=EQUmfdUGwiM>.
5. Матяш М. Українське волонтерство – явище унікальне. Йому завдячуємо суверенітетом. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2324579-ukrainske-volonterstvo-avise-unikalne-jomu-zavdacuemo-suverenitetom.html>.
6. Рожищенські діти співають заради перемоги. URL: <https://rozhrada.gov.ua/news/rozhyshchenski-dity-spivayut-zarady-peremohy>.
7. Сай Д. В., Малиновська Н. Л. Потенціал волонтерської діяльності як складова соціальної безпеки України. *Public Administration and Regional Development*. 2022. № 1. С. 146-171. URL: <https://pard.mk.ua/index.php/journal/article/download/289/244>.
8. Українська волонтерська служба [сайт]. URL: <https://volunteer.country/>.
9. The World Giving Index 2010. URL: <https://www.cafonline.org/docs/default-source/about-us-publications/worldgivingindex28092010print.pdf>.

Для нотаток

Наукове видання

РЕГІОНАЛЬНИЙ СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ І ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ

Збірник наукових праць

Упорядники: Людмила Белінська, Лілія Сирота
Редколегія: Людмила Белінська (відп. ред.) та ін.
Відповідальна за випуск – Людмила Белінська
Дизайн обкладинки – Лія Глинянська
Редактор – Лілія Сирота

Підписано до друку 28.03.2023 р.
Формат 60×84/16. Папір офсетний. Друк цифровий.
Умовн. друк. арк. 11,63. Обл.-вид. арк. 9,94.
Наклад 100 прим.

Друк: ТОВ «Растр-7»
79005, м. Львів, вул. Кн. Романа, 9/1.
Тел./факс: (032) 235 72 13. E-mail: rastr.sim@gmail.com
www.rastr-7.com.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ЛВ № 22 від 19.11.2002 р.

